Guy
de Maupassant

Bel-Ami

roman

Traducere de
Radu Malcoci

Editura Eminescu

I

DUPĂ CE CASIERIȚA II DĂDU RESTUL la piesa de cinci franci, Georges Duroy ieși din restaurant.

Cum era țanțoș, și din fire și din mîndrie de fost subofițer, își umflă pieptul, își răsuci milităreşte mustața cu un gest care-i era obișnuit, și roti la iuțeală asupra meseniłor întîrziați o privire învăluitoare, de cuceritor.

Toate femeile ridicară capul spre el : trei lucrătoare, o profesoară de muzică între două vîrste, prost pieptănată, neingrijită, purtînd o pălărie mereu prăfuită și o rochie întotdeauna strîmb pusă, și două burgheze venite cu soții lor, cliente obișnuite ale acestui birt cu meniu fix.

Ajuns pe trotuar, rămase o clipă locului, întrebîndu-se ce-ar putea să facă. Era în 28 iunie și pînă la leafă îi mai rămăseseră în buzunar numai trei franci și patruzeci de centime. Asta însemna două mese de seară fără prînz sau două prînzuri fără masa de seară, după plac. Își făcu

socoteala că mesele de prînz fiind douăzeci și două de centime în loc de treizeci, cît erau cele de seară, dacă s-ar mulțumi cu prînzurile i-ar mai rămîne un franc și douăzeci de centime pentru încă două gustări, mai pe seară, cu chifle și salam și pentru doi țapi de bere pe bulevard. Asta era marea lui risipă și marea bucurie a serilor lui ; și o luă în jos pe strada Notre-Dame-de-Lorette.

Mergea întocmai ca pe vremea cînd purta uniforma de husari ; pieptul scos în afară și picioarele ușor crăcănate, de parcă ar fi coborît chiar atunci de pe cal. Înainta brutal pe strada plină de lume, lovind cu coatele și împingînd oamenii la o parte, numai ca să nu se abată din drum. Jobenul, destul de învechit, îl purta puțin pe o ureche, și își suna tocurile pe caldarîm, de parcă sfida mereu pe cineva : trecătorii, casele, întregul oraș, așa, dintr-o semeție de ostaș picat între civili.

Deși într-un costum de numai șaizeci de franci, avea o oarecare eleganță, e drept cam țipătoare și ușor vulgară. Înalt, bine făcut, blond, de un blond castaniu ușor roșcat, cu mustața în furculiță, cu ochi albaștri, limpezi, țînuți de o pupilă foarte mică, cu părul ondulat natural, despărțit printr-o cărare la mijloc, aducea mult cu craiul romanelor senzaționale.

Era una din acele seri de vară cînd Parisul e lipsit de aer și cînd din orașul, fierbinte ca un cuptor, ies parcă aburi grei în noaptea înăbușitoare. Canalele își răspîndeau prin găurile de piatră duhoarea înecăcioasă și bucătăriile din subsoluri aruncau în stradă, prin ferestrele joase, miasme scîrboase de lături și bucate stătute.

În fața porților, portarii, în vestă, își fumau pipa stînd călare pe scaune de paie și trecătorii abia își tîrau pașii, copleșiți, cu capul gol, cu pălăria în mînă.

Ajuns în bulevard, Georges Duroy se opri iarăși nehotărît, neștiind ce să facă. Acum ar fi avut poftă s-o ia spre Champs-Elysées și Bois de-Boulogne pentru a găsi puțin aer curat ; dar în același timp îl chinuia și dorința unei aventuri. Nu știa cum s-ar fi putut ivi, dar o aștepta de trei luni, zi de zi, seară de seară. E drept, cîteodată, datorită înfățișării plăcute și purtării lui curtenitoare, izbutea să fure de ici de colo un pic de dragoste, dar el nădăjduia întotdeauna mai mult.

Cu buzunarele goale și sîngele clocotind, îl înfierbînta apropierea femeilor pierdute ce dau tircoale la colț de stradă șoptind : „Vii la mine, frumosule ?“, dar nu îndrăznea să le urmeze, neavînd cu ce le plăti ; și de altminteri, altceva aștepta el, altfel de sărutări, mai puțin vulgare.

Cu toate acestea, îi plăceau locurile unde mișună femeile de stradă, balurile lor, cafenelele lor, străzile lor ; îi plăcea să treacă pe lîngă ele, să le vorbească, să le tutuiască, să adulmece parfumurile lor tari, să se simtă aproape de ele. Erau, oricum, femei făcute pentru dragoste. El nu le disprețuia ca bărbații din protipendadă.

Coti spre Madeleine și fu luat de valul mulțimii care se tîra copleșită de căldură. Marile cafenele, pline de lume, își revărsau publicul pe trotuar, sub lumina orbitoare și crudă a becurilor din galantare. În fața consumatorilor, pe măsuțe rotunde sau pătrate, paharele erau pline cu băuturi roșii, galbene, cafenii, de toate nuanțele, și înăuntrul carafelor pline cu apă limpede se vedeau strălucind, bucăți mari, străvezii, de gheață.

Duroy își încetinise mersul ; dorința de a bea îi ardea gîtlejul.

Îl chinuia o sete cumplită, o sete de noapte de vară, și se gîndea, cu poftă, la minunata senzație a băuturilor reci alunecînd pe gît. Dar dacă ar fi băut numai doi țapi în seara aceea, ar fi spus adio cinei sărăcăcioase de a doua zi, și el cunoștea prea bine ceasurile lungi de foame de la sfîrșitul lunii.

Își spuse : „Trebuie să rabd pînă la zece cînd o să-mi beau țapul la «Americain». Fir-ar a naibii ! Totuși, ce sete mi-e !“ și se uita cu jind la toți oamenii aceia care beau, așezați la mese, la toți oamenii aceia care își puteau potoli setea după pofta inimii. Mergea, călcînd semeț și înfipt, prin fața cafenelelor și cîntărea dintr-o privire —, după înfățișare și după îmbrăcăminte — cam cîți bani putea să aibă în buzunar fiecare consumator. Și îl cuprindea mînia împotriva acelor oameni mulțumiți, așezați în tihnă la mese.

Dacă li s-ar fi scotocit buzunarele, s-ar fi găsit la ei aur, franci, centime. În medie, fiecare trebuia să aibă patruzeci de franci ; erau cel puțin o sută la cafenea ; de o sută de ori patruzeci, fac patru mii de franci. Și mor-

măia printre dinți : „Porcii !“ în timp ce mergea legănîndu-se plin de grație. Dacă ar fi putut pune mîna pe unul din ei în umbra întunecată a unui colț de stradă, fără doar și poate că i-ar fi sucit gîtul, fără nici o mustrare de cuget, cum făcea cu orătăniile țăranilor pe vremea manevrelor generale.

Îi veniră în minte cei doi ani petrecuți în Africa și felul în care îi jefuia pe arabi în micile pichete din Sud. Și un zîmbet vesel și crud îi flutură pe buze la amintirea isprăvii care costase viața a trei oameni din tribul Ouled-Alane și care lui și camarazilor le procurase douăzeci de găini, doi miei, aur și motiv de rîs pentru șase luni.

Niciodată nu fuseseră găsiți vinovații, care de altminteri nici nu fuseseră căutați, arabul fiind socotit, oarecum, prada firească a soldatului.

La Paris era altceva. Nu puteai prăda liniștit, cu sabia la cingătoare și pistolul în mînă, departe de tribunalele civile, în libertate. Își simțea sufletul plin de toate poftele subofițerului scăpat din frîu în țara dușmană. Desigur că ducea dorul celor doi ani petrecuți în Maroc. Ce păcat că nu rămăsese acolo ! Dar vezi, asta e. Nădăjduise ceva mai bun întorcîndu-se. Și acum !... Acum era o adevărată nefericire !

Își plimba limba prin gură, plescăind ușor ca pentru a-și da seama cît de uscat îi era cerul gurii.

Mulțimea se scurgea pe lîngă el, istovită și leneșă și el tot își mai spunea : „Ce turmă de dobitoci și cînd te gîndești că toți timpiții ăștia au buzunarele doldora de parale !...“ Împingea lumea cu coatele, fluierînd melodii vesele. Bărbații îmbrînciți se întorceau bombănind supărați : unele femei exclamau cu glas tare : „Ah ! dobitocul !“

Trecu pe dinaintea teatrului „Vaudeville“ și se opri în fața cafenelei „Americain“, șovăind : să-și bea berea sau nu, atît de aprig îl chinuia setea. Înainte de a se hotărî, se uită la ceasornicul luminos din mijlocul drumului. Era nouă și un sfert. Duroy se cunoștea pe sine : cum punea mîna pe un pahar plin cu bere, îl și dădea pe gît dintr-o înghițitură. Și ce avea să facă apoi pînă la unsprezece ?

Trecu mai departe, spunîndu-și : „O să mă duc pînă la «Madeleine» și o să mă întorc agale de tot.“

Ajungînd în Piața Operei, se încrucișă cu un tînăr gras, a cărui mutră își aminti vag că o mai văzuse undeva. Începu să-l urmărească, răscolindu-și amintirile și repetînd cu jumătate de glas : „Unde dracu l-oi fi cunoscut pe civilul ăsta ?"

Își chinuia mintea fără să-și amintească, apoi pe neașteptate, printr-un ciudat fenomen mintal, același om i se înfățișă mai puțin gras, mai tînăr, îmbrăcat într-o uniformă de husari. Izbucni cu glas tare : „Ia te uită, Forestier !" Și grăbind pasul, se duse să-l bată pe umăr. Celălalt se întoarse, îl privi și apoi spuse : „Ce vrei cu mine, dom'le ?" Duroy începu să rîdă :

— Nu-ți amintești de mine ?

— Nu.

— Georges Duroy, din regimentul 6 husari.

Forestier îi întinse amîndouă mîinile : „A ! dragul meu ! ce mai faci ?"

— Foarte bine, dar tu ?

— De ! Eu, nu prea bine ; închipuiește-ți că plămînii mei sînt pe drojdie. Tușesc șase luni din douăsprezece, dintr-o răceală căpătată la Bougival, în anul cînd m-am întors la Paris ; se împlinesc patru ani de atunci.

— Ei fugi de-acolo ! dar arăți foarte bine !

Atunci Forestier, luîndu-l de braț pe fostul său camarad, îi vorbi despre boala, despre consultațiile, părerile și sfaturile doctorilor și despre greutatea de a le urma povețile în situația sa. I se prescria să-și petreacă iarna în Sud, dar o putea face ? Era însurat și, ca ziarist, avea o situație frumoasă.

— Conduc politica la ziarul *Vie Française*, fac dări de seamă la *Salut* cu privire la dezbaterile din Senat și, din cînd în cînd, cronici literare pentru *Planète*. *Da !* Mi-am croit drumul.

Duroy îl privea uimit. Îl găsea schimbat, cam îmbătrînit. Avea acum un fel de a fi, o ținută, o îmbrăcăminte de om așezat, sigur de el, și un pîntec de om care mănîncă bine. Pe vremuri era slab, subțire și mlădios, zăpăcit, zurbagiu și veșnic pus pe chef. În trei ani, Parisul făcuse din el un *altul*, un om cu situație, serios, cu cîteva fire cărunte de păr pe tîmple, deși n-avea mai mult de douăzeci și șapte de ani.

— Unde mergi ? întrebă Forestier.

Duroy răspunse :

— Nicăieri, dau o raită înainte de a mă întoarce acasă.

— Atunci vrei să mă însoțești la *Vie Française ?* Am acolo de făcut niște corecturi... După asta, mergem să luăm o bere.

— Cu plăcere.

Și o porniră, ținîndu-se de braț cu familiaritatea aceea nesilită care dăinuiește între colegii de școală și camarazii de regiment.

— Ce faci la Paris ? întrebă Forestier.

Duroy ridică din umeri :

— Crăp, pur și simplu, de foame, După ce m-am eliberat din armată, am vrut să viu aci pentru... a-mi încerca norocul, sau mai bine zis, pentru a trăi la Paris ; și iată de șase luni sînt funcționar la birourile căilor ferate ale Nordului, cu o mie cinci sute de franci pe an ; atît și nimic mai mult.

Forestier mormăi :

— Mda, e cam puțin.

— Cred și eu, Dar ce vrei să fac ? Sînt singur, nu cunosc pe nimeni, nu pot cere nimănui spijinul. Nu bunăvoința îmi lipsește, ci ajutorul.

Forestier îl privi din cap pînă-n picioare, cîntărindu-l ca un om care se pricepe, apoi spuse convins :

— Vezi, dragul meu, aci totul atîrnă de îndrăzneală. Un om ceva mai isteț ajunge mai curînd ministru decît șef de birou. Trebuie să te impui, nu să ceri. Dar cum dracu n-ai găsit ceva mai bun decît un post la birourile căilor ferate ?

Duroy reluă :

— N-am descoperit nimic, deși am căutat peste tot. Dar am ceva în vedere acum. Mi se propune un loc de maestru de călărie la manejul Pellerin. Acolo o să am cel puțin trei mii de franci.

Forestier se opri locului :

— **Să nu faci asta chiar de-ar fi să cîștigi zece mii ; e o prostie. Îți tai singur craca de sub picioare. Cel puțin acolo, în birou, nu ieși la iveală, nu te cunoaște nimeni — dacă ești deștept poți să pleci de acolo și să-ți croiești drum ; dar o dată ajuns maestru de călărie, s-a terminat.**

E ca și cum ai fi *maître d'hôtel* într-un restaurant unde la masa toată protipendada Parisului. După ce vei fi dat lecții de călărie domnilor din lumea bună sau fiilor lor, aceștia nu se vor mai putea purta cu tine ca și cum ai fi unul de-al lor. Tăcu, stătu pe gînduri cîteva clipe, apoi întrebă :

— Ți-ai luat bacalaureatul ?

— Nu. Am căzut de două ori.

— Nu-i nimic, de vreme ce-ai absolvit liceul. Dacă auzi de Cicero sau de Tiberiu, știi cam despre cine-i vorba ?

— Da, oarecum.

— Bun, mai mult nu știe nimeni, în afară de vreo douăzeci de neghiobi care, cu toate astea, nu sînt în stare să se descurce în viață. Lasă, nu e greu să treci drept priceput ; totul e să nu te lași prins în flagrant delict de neștiință. O învîrtești, o răsucești, înlături cu dibăcie greutatea, ocolești piedica și îi înfunzi pe ceilalți cu ajutorul unui dicționar. Toți oamenii sînt niște proști și niște inculți.

Vorbea ca unul care cunoaște viața și zîmbea privind cum trece mulțimea. Deodată însă începu să tușească, și se opri așteptînd sfîrșitul accesului ; apoi, cu o voce descurajată :

— Nu e o pacoste să nu poți scăpa de tusea asta ? Și sîntem în toiul verii. Oh ! la iarnă am să mă duc să mă vindec la Menton. La urma urmei, zău așa, sănătatea înainte de toate.

Pe bulevardul Poissonière, se opriră în fața unei uși mari, cu geamuri, în spatele cărora era lipit, pe amîndouă fețele, un ziar desfăcut. Trei inși se opriseră și îl citeau. Deasupra intrării, ca o chemare, în litere mari de foc, conturate de flăcările gazului aerian, se putea citi : *La Vie Française* și trecătorii, intrînd pe neașteptate sub strălucirea celor trei cuvinte, apăreau deodată deslușit și limpede ca în miezul zilei, apoi dispăreau din nou în întuneric. Forestier deschise ușa :

— Intră, spuse el.

Duroy intră, urcă scara luxoasă dar murdară ce se vedea din stradă, ajunse într-o anticameră unde Forestier fu salutat de oamenii de serviciu, apoi se opri în-

într-un fel de salon prăfuit și prăpădit, tapetat cu o imitație de catifea galben-verzuie, plină de pete și găurită pe alocuri de parcă ar fi ros-o șoarecii.

— Ia loc, spuse Forestier, în cinci minute sînt înapoi.

Și se făcu nevăzut printr-una din cele trei uși ale salonului.

Un miros neobișnuit, ciudat, caracteristic, mirosul sălilor de redacție plutea în locul acela. Duroy stătea nemișcat; era puțin intimidat și mai ales uimit. Din cînd în cînd, prin fața lui treceau oameni în fugă, care intrau pe o ușă și ieșeau pe alta, fără ca el să fi avut timp să-i privească.

Erau cînd băieți tineri, foarte tineri, cu un aer preocupat, ținînd în mînă o foaie de hîrtie care, în goană, flutura; cînd zețari al căror halat de pînză pătat cu cerneală lăsa să se vadă un guler de cămașă foarte alb și un pantalon la fel cu al bărbaților din lumea bună, ducînd cu grijă fișii de hîrtie imprimată, șpalturi proaspete, încă umede.

Din cînd în cînd intra cîte un domnișor, îmbrăcat cu o eleganță bătătoare la ochi, cu mijlocul sugrumat în redingotă, cu pantalonii prea strîmți, cu picioarele stîlcite în niște pantofi prea ascuțiți, vreun reporter monden, aducînd știrile serii.

Mai soseau și alții, gravi, înfumurați, purtînd joben cu marginile turtite, de parcă asta i-ar fi deosebit de tot restul oamenilor.

Forestier se întoarse, ținînd la braț un domn înalt și slab, între treizeci și patruzeci de ani, îmbrăcat în frac, cu cravată albă, foarte brun, cu vîrfurile mustății ascuțite, care părea obraznic și mulțumit de sine.

Forestier îi spuse :

— Rămas bun, maestre dragă.

Celălalt îi strînse mîna :

— La revedere, scumpul meu, și coborî scara, fluierînd, cu bastonul la subsuoară.

Duroy întrebă :

— Cine e ?

— E Jacques Rival, știi, faimosul cronicar, duelistul. Și-a terminat corectura. Garin, Montel și el sînt cei trei cronicari de frunte pe care îi are Parisul. Cîștigă aici trei-

zeci de mii de franci pe an pentru două articole pe săptămînă.

La plecare întîlnirăă un omuleț cu plete, gras, neîngrijit, care urca scara răsuflînd din greu.

Forestier salută cu plecăciune :

— Norbert de Varenne — spuse el — poetul, autorul volumului *Sori stinși*, încă unul care e plătit cu bani grei. Fiecare basm pe care ni-l dă costă trei sute de franci, și nici cele mai lungi nu au două sute de rînduri. Dar să intrăm la „Napolitain", că mor de sete.

De îndată ce se așezară la masă, Forestier strigă : „Doi țapi" și își goli paharul pe nerăsuflate, în timp ce Duroy își bea berea pe îndelete, sorbind încet, sugînd-o ca pe ceva de preț și rar.

Tovarășul său de masă tăcea, părea că se gîndește, apoi spuse deodată :

— De ce n-ai încerca să faci gazetărie ?

Celălalt îl privi mirat, apoi răspunse :

— Dar... vezi că... n-am scris niciodată.

— Ei ! omul încearcă, începe. Eu ți-aș putea da de lucru trimițîndu-te să-mi aduci știri, să faci demersuri, vizite. Ai avea la început două sute cincizeci de franci și trăsurile plătite. Vrei să vorbesc cu directorul ?

— Sigur că vreau !

— Atunci, uite ce să faci, vino să cinezi mîine la mine ; am numai patru sau cinci invitați. Patronul — domnul Walter — cu soția, Jacques Rival, Norbert de Varenne pe care l-ai văzut adineauri, și o prietenă a doamnei Forestier. Ne-am înțeles ?

Duroy șovăia, roșind, încurcat.

— Vezi că n-am nici o haină ca lumea, spuse el în sfîrșit.

Forestier rămase încremenit :

— N-ai frac ? Asta-i bună ! Dar fracul e un lucru de care nu te poți lipsi totuși. La Paris e mai bine să n-ai unde dormi decît să-ți lipsească fracul.

Apoi, deodată, scotocind în buzunarul vestei, scoase un pumn de bani, alese doi ludovici, îi puse pe masă în fața fostului său camarad, și spuse cu o voce simplă și prietenoasă :

— O să mi-i dai înapoi cînd o să poți. Închiriază sau cumpără în rate, dînd o arvună, tot ce-ți trebuie ; în sfîrșit, descurcă-te cum vei ști, dar vino să iei masa cu noi, mîine, la șapte și jumătate, strada Fontaine 17.

Încurcat, Duroy luă de pe masă banii, îngînînd :

— Ești prea bun, îți mulțumesc din tot sufletul și fii sigur că n-am să uit...

Celălalt îl întrerupse :

— Bine, bine. Încă un țap, nu e așa ? și strigă : Chelner, doi țapi !

Apoi, după ce băură țapii, ziaristul întrebă :

— Vrei să ne plimbăm puțin ?

— Sigur că da.

Și o luară din nou spre „Madeleine".

— Ce am putea face ? întrebă Forestier. Se spune că la Paris un pierde-vară găsește întotdeauna cu ce să-și omoare timpul ; nu e adevărat. Seara, cînd am vreme de pierdut, niciodată nu știu încotro s-o iau. O plimbare prin Bois nu e plăcută decît cu o femeie și nu totdeauna ai una la îndemînă. Café-concertul e o distracție pentru farmacistul de lîngă mine și nevasta lui, dar nu pentru mine. Atunci, ce să faci ? Nimic. Ar trebui să existe pe undeva, pe aici, o grădină de vară — ca parcul Monceau — care să fie deschisă noaptea, și unde, la adăpostul copacilor, să poți asculta muzică bună bînd băuturi răcoritoare. N-ar fi un loc pentru petrecere, ci pentru trîndăveală ; și intrarea s-ar plăti scump, pentru a atrage femeile frumoase. Te-ai putea plimba pe alei cu pietriș mărunt, luminate de becuri electrice, și te-ai putea așeza ca să asculți muzică mai de aproape sau mai de departe. Am avut cam așa ceva pe vremuri la Musard, dar cu ceva de bal mitocănesc, cu prea multe polci, cu înghesuială, cu prea puțină singurătate, cu prea multă lumină. Ar fi nevoie de o grădină foarte frumoasă, foarte mare. Ar fi încîntător. Unde zici că mergem ?

Nehotărît, Duroy nu știa ce să spună ; în sfîrșit se decise :

— N-am fost niciodată la „Folies-Bergères". Aș da bucuros o raită pe acolo.

Tovarășul lui izbucni :

— La „Folies-Bergères" ? Drace ! Dar o să ne coacem ca într-un cuptor. La urma urmei, fie ; oricum, are haz.

Și întorcîndu-se din drum, o luară spre rue du Faubourg-Montmartre.

Fațada luminată a clădirii risipea, pînă departe, întunericul din cele patru străzi ce se unesc în fața ei. Un lung șir de cupeuri de piață așteptau sfîrșitul spectacolului. Forestier dădu să intre ; Duroy îl opri spunînd :

— Am uitat să luăm bilete.

Celălalt răspunse plin de sine :

— Cu mine nu se plătește.

Cînd se apropie de control, cei trei controlori îl salutară. Cel din mijloc îi dădu mîna. Ziaristul întrebă :

— Aveți o lojă ca lumea ?

— Desigur, domnule Forestier.

Luă biletul ce i se întindea, împinse canaturile capitonate cu piele ale ușii, și cei doi prieteni intrară în sală.

Ca o ușoară pîclă, fumul de tutun întuneca puțin părțile mai îndepărtate ale sălii și scena. Și, înălțîndu-se fără încetare în spirale albăstrii din toate havanele și țigările pe care le fumau oamenii strînși acolo, ceața cea ușoară urca mereu și se lipea de tavan, alcătuind deasupra galeriei ticsite de lume, în jurul policandrului de sub bolta înaltă, un cer înnourat de fum.

În marea sală de intrare ce duce la promenuarul circular — unde dă tîrcoale ceata înzorzonată a cocotelor amestecată în mulțimea neagră a bărbaților — o mînă de femei așteptau pe noii-sosiți, în fața uneia din cele trei tejghele, unde se lăfăiau, bătrîne și sulemenite, trei negustorese de băuturi și dragoste. Oglinzile înalte așezate înapoia lor le răsfrîngeau spatele și în același timp chipul noilor-veniți.

Forestier își croia drum dînd oamenii la o parte și înainta repede, ca unul care avea dreptul la stima celorlalți.

Se apropie de o plasatoare :

— Loja șaptesprezece ! zise el.

— Pe aici, domnule.

Și fură închiși într-o mică despărțitură de lemn, neacoperită, tapetată în roșu și cuprinzînd patru scaune de aceeași culoare, atît de apropiate unul de altul, încît abia

te puteai strecura printre ele. Cei doi prieteni se așezară. La dreapta și la stînga, de-a lungul unei linii curbe ale cărei capete se opreau la scenă, se întindea un șir de despărțituri asemănătoare, pline de oameni așezați de asemenea pe scaune, cărora nu li se vedeau decît capul și pieptul.

Pe scenă, trei tineri în tricouri lipite de corp, unul înalt, altul mijlociu și unul scund, făceau, rînd pe rînd, exerciții la trapez.

Întîi, înainta cel înalt, cu pași mărunți și repezi, zîmbitor, salutînd cu o mișcare a mîinii, de parcă ar fi trimis o sărutare din vîrful degetelor.

Prin tricou i se vedeau desenîndu-se mușchii brațelor și picioarelor; își umfla pieptul pentru a-și ascunde pîntecul prea scos în afară și, la înfățișare, aducea cu o calfă de frizer, din pricina unei cărări alese cu îngrijire tocmai prin mijlocul capului, care îi despărțea părul în două fișii egale. Dintr-un salt plin de grație se agăța de trapez, și, spînzurat în mîini, se învîrtea împrejur ca o roată; sau, cu brațele înțepenite și trupul drept, stătea nemișcat, culcat orizontal în aer, prins de bara fixă numai prin puterea mîinilor. Apoi sărea jos, saluta din nou zîmbind, în aplauzele spectatorilor din fotoliile de orchestră și, arătîndu-și la fiecare pas musculatura picioarelor, se retrăgea lîngă decor. Al doilea, mai puțin înalt, mai îndesat, înainta la rîndul său și relua același exercițiu, pe care cel din urmă îl reîncepea iar, în simpatia mai vădită a spectatorilor.

Dar Duroy nu se gîndea de loc la reprezentație; cu capul întors, privea neîncetat marele promenuar plin de bărbați și de femei ușoare.

Forestier îi spuse:

— Uită-te bine la cei din fotoliile de orchestră: numai burghezi cu nevestele și copiii, biete mutre de treabă și tîmpite, venite să vadă spectacolul. În loji, pierde-vară, cîțiva artiști, cîteva femeiuști, iar în spatele nostru cea mai ciudată amestecătură din tot Parisul. Cine sînt acești oameni? Privește-i cu luare-aminte. Găsești de tot felul, de toate meseriile și din toate straturile sociale, dar puștamalele predomină. Iată slujbași, funcționari de bancă, de magazin, de minister, reporteri, pești, ofițeri îmbrăcați civil, sclivisiți îmbrăcați în frac — care au cinat într-un

local de noapte și părăsesc Opera pentru a merge la „Italiens" — și apoi o mulțime de oameni suspecți, pe care nici nu-i poți defini. Cît despre femei, o singură tagmă : cea care supează la „Americain", femeia de unul sau doi ludovici, care pindește un străin de cinci ludovici și își înștiințează obișnuiții cînd e liberă. Toate sînt în meserie de șase ani, pot fi văzute în fiecare seară în aceleași locuri, fie vară, fie iarnă, afară de răstimpul cînd fac un popas igienic la Saint-Lazare sau Lourcine [1].

Duroy nu mai asculta. Una din femeile acelea, sprijinită de loja lor, îi privea. Era o brunetă, durdulie, cu pielea albită de sulimanuri, cu ochii negri codați și încondeiați cu cărbune, sub niște sprîncene foarte mari și nefirești. Pieptul, prea plin, făcea să țipe mătasea întunecată a rochiei, și buzele vopsite, roșii ca o rană însingerată, adăugau înfățișării sale ceva animalic, aprins, nerușinat, dar care atița cu toate acestea dorința.

Făcînd un semn cu capul, o chemă pe una din prietenele ei care trecea, o blondă roșcovană, durdulie și ea, și îi spuse destul de tare pentru a fi auzită :

— Uite un bărbat frumos ; dacă m-ar vrea pe zece ludovici, n-aș zice nu.

Forestier se întoarse și, zîmbind, își bătu prietenul pe picior :

— Astea ție îți sînt adresate ; ai succes, dragul meu. Felicitările mele.

Fostul subofițer se roșise ; cu mîna în buzunarul vestei pipăia în neștire cele două piese de aur.

Cortina se lăsase ; orchestra cînta acum un vals.

— Dacă am da o raită prin galerie ? spuse Duroy.

— Cum vrei.

De cum ieșiră fură înghițiți de șuvoiul celor ce se plimbau. Înaintau îmbrînciți, călcați, înghesuiți, împinși încoace și încolo, avînd în fața ochilor o mare de pălării. Iar femeile de stradă, două cîte două, umblau prin mulțimea aceasta de bărbați, o străbăteau cu ușurință, strecurîndu-se printre coate, printre umeri, printre piepturi, ca și cînd s-ar fi simțit la ele acasă și în largul lor ca peștii în apă în mijlocul valurilor de bărbați.

[1] Spitale de boli venerice din Paris.

Fericit, Duroy se lăsa prins de vrajă și sorbea cu nesaț aerul plin de fumul tutunului, de mirosul trupurilor și de parfumul cocotelor. Forestier însă, nădușea, gîfiia, tușea.

— Să mergem în grădină, spuse el.

Și, luînd-o la stînga, pătrunseră într-un fel de seră, pe care o răcoreau două fîntîni de prost gust. Sub arbuști verzi, crescuți în hîrdaie, bărbați și femei beau la mese de tablă.

— Încă un țap ? întrebă Forestier.

— Da, bucuros.

Se așezară, privind cum trece lumea. Din cînd în cînd o femeie se oprea lîngă ei, apoi întreba cu un zîmbet banal :

— Îmi oferiți ceva, domnule ? Și cum Forestier răspundea :

— Un pahar de apă din fîntînă, femeia pleca șoptind :

— Mojicule !

Bruna, care se sprijinise mai înainte de loja celor doi prieteni, se ivi iarăși, păsind semeață la braț cu blonda cea grasă.

Erau într-adevăr două femei frumoase, care se potriveau bine împreună.

Zărindu-l pe Duroy bruna îi zîmbi, ca și cum ochii lor și-ar fi spus lucruri tainice și ascunse ; luînd un scaun se așeză liniștită în fața lui, făcu semn prietenei sale să stea jos și ceru cu glas limpede :

— Chelner, două grenadine.

Forestier, foarte mirat, spuse :

— Dar nu te sfiești de loc dumneata !

Femeia îi răspunse :

— Îmi place prietenul tău. E într-adevăr un băiat frumos. Cred că m-ar putea face să-mi pierd capul.

Intimidat, Duroy nu găsea nimic de spus. Își răsucea mustața, zîmbind prostește. Chelnerul aduse siropurile, pe care femeile le băură pe nerăsuflate ; apoi se ridicară, și cea brună, făcînd un mic salut prietenos din cap și atingîndu-l pe Duroy cu evantaiul pe braț, îi zise :

— Îți mulțumesc, puiule ! Nu s-ar putea spune că ai darul vorbirii.

Și plecară legănîndu-și șoldurile.

Forestier începu să rîdă :

— Ascultă, dragul meu, știi că ai într-adevăr succes la femei ? Trebuie să te ocupi de asta. Te poate duce departe. Rămase o clipă tăcut și reluă cu tonul visător al oamenilor cînd gîndesc cu glas tare : Tot cu ajutorul lor ajungi mai repede.

Și cum Duroy zîmbea mai departe fără să răspundă, îl întrebă :

— Tu mai stai ? Eu am să plec acasă, m-am săturat.

Celălalt bîigui :

— Da, mai stau puțin. E încă devreme.

Forestier se sculă :

— Ei bine, rămas bun. Pe mîine. Nu uita, rue Fontaine 17, la șapte și jumătate.

— Ne-am înțeles ; pe mîine, și mulțumesc.

Își strînseră mîna și ziaristul se depărtă.

De îndată ce-l pierdu din vedere, Duroy se simți descătușat, și își pipăi iar, vesel, cele două monede de aur din buzunar, apoi sculîndu-se, o porni prin mulțime, căutînd cu privirea.

Curînd le zări pe cele două femei, cea blondă și cea brună, plimbîndu-se încet cu un aer semeț, prin gloata de bărbați.

Se îndreptă într-acolo dar cînd fu la doi pași de ele, îi pieri tot curajul.

— Ai prins glas ? îl întrebă cea brună.

El bolborosi : „Vezi bine“ fără a izbuti să mai rostească vreun cuvînt.

Stăteau toți trei în picioare, opriți în loc, stăvilind valul de lume și iscînd în jurul lor o vîltoare.

Pe neașteptate, ea îl întrebă :

— Vii la mine ?

Iar el, tremurînd de dorință, răspunse grosolan :

— Dar să știi că n-am decît un ludovic în buzunar.

Femeia zîmbi cu nepăsare :

— Nu-i nimic.

Și îl luă de braț, punînd stăpînire pe el.

Pe cînd ieșeau, Duroy își spunea că doăzeci de franci îi ajungeau cu prisosință ca să-și procure — cu chirie — haine de seară pentru a doua zi.

II

— VĂ ROG, DOMNUL FORESTIER?

— La al treilea, ușa din stînga.

Portarul răspunse cu o voce respectuoasă în care se vădea stima pentru locatarul său. Și Georges Duroy începu să urce scara.

Se simțea puțin stingherit, speriat, fără chef. Punea fracul pentru prima oară și aspectul general al ținutei sale îl neliniștea. O simțea plină de cusururi; ghetele, deși destul de fine — căci avea patima încălțămintei — nu erau de lac; plastronul cămășii de patru franci și cincizeci, cumpărat chiar în dimineața aceea la Louvre, fiind prea subțire, se și boțise. Din celelalte cămăși de toate zilele, mai mult sau mai puțin rupte, nu o putuse întrebuința nici măcar pe cea mai puțin prăpădită.

Pantalonul, puțin cam larg, nu scotea în relief piciorul, se răsucea prea mult în jurul pulpei și arăta mototolit, așa cum arată orice costum de ocazie pe care-l îmbraci la întîmplare. Numai haina nu-i venea rău, nimerindu-se să fie aproape pe măsura lui.

Urcă treptele încet, cu inima bătînd, îngrijorat, hărțuit mai ales de teama de a nu se face de rîs; și fără veste, zări în fața sa un domn în ținută de seară, care îl privea. Se aflau atît de aproape unul de altul, încît Duroy se dădu un pas îndărăt. Apoi se opri încremenit: era el însuși, răsfrînt într-o oglindă înaltă, pusă în picioare, și care deschidea pe palierul primului etaj priveliștea îndepărtată a unei lungi galerii. Avu o tresărire de bucurie. Nici nu-și închipuise că ar fi putut să arate atît de bine. Acasă nu avea decît oglinjoara de ras și nu se putuse privi pe de-a-ntregul. Nevăzîndu-și bine îmbrăcămintea înjghebată în pripă, îi exagera cusururile și innebunea la gîndul că ar fi putut să fie caraghios.

Și iată că, zărindu-se pe neașteptate în oglindă, nici măcar nu se recunoscuse; se luase drept un altul, drept un om de lume, pe care îl găsise de la prima aruncătură de ochi foarte bine, foarte elegant.

Acum privindu-se cu băgare de seamă, își mărturisi că, într-adevăr, arăta destul de bine.

Începu atunci să se studieze cu de-amănuntul, cum fac actorii cînd își învață rolurile. Își zîmbi, își întinse mîna, se mișcă încoace și încolo, mimă plăcerea, mirarea, încuviințarea, și exersă nuanțele feluritelor zîmbete și ale privirilor pline de înțeles cu ajutorul cărora să se arate curtenitor cu doamnele și să le facă să priceapă că sînt admirate, că sînt dorite.

Undeva, pe scară, se deschise o ușă. I se făcu frică să nu dea cineva peste el și începu să urce foarte grăbit, temîndu-se că fusese văzut, schimonosindu-se astfel, de vreunul din oaspeții prietenului său.

Ajungînd la etajul al doilea, zări altă oglindă, și își încetini mersul, spre a se privi în treacăt. Găsi că are o înfățișare într-adevăr elegantă. Călca frumos. Și o nemărginită încredere în sine îi umplu sufletul. Va izbuti, fără îndoială, să răzbată cu înfățișarea aceasta, cu dorința lui de a-și croi un drum în viață cu lipsa de prejudecăți și îndrăzneala pe care și-o cunoștea. Urcînd treptele ultimului etaj, avea poftă să alerge, să sară. Se opri în fața celei de a treia oglinzi, își răsuci mustața cu o mișcare obișnuită, își scoase jobenul pentru a-și netezi părul și rosti cu jumătate de glas, cum făcea adesea : „Iată o năsoocire strașnică". Apoi întinzînd mina spre clopoțel, sună.

Ușa se deschise îndată și Duroy se găsi față în față cu un fecior îmbrăcat în frac, solemn, ras, și atît de desăvîrșit ca ținută, încît se zăpăci iarăși, fără să înțeleagă această ușoară tulburare pe care i-o pricinuia poate comparația făcută, fără să-și dea seama, între croiala hainelor lor. Feciorul care purta ghete de lac, luînd pardesiul pe care Duroy îl ținea pe brat, de teamă să nu i se vadă petele, întrebă :

— Pe cine să anunț ?

Și rosti numele dincolo de o perdea ridicată, într-un salon în care Duroy înțelese că trebuie să intre.

Dar, pierzîndu-și dintr-o dată toată cutezanța, se simți ținut locului de teamă și cu răsuflarea tăiată. Avea să facă primul pas în viața cea mult așteptată și dorită cu atîta înflăcărare. Cu toate acestea, înaintă. O femeie tînără, blondă, îl aștepta în picioare, singură, într-o încăpere mare, bine luminată și plină de plante ca o seră.

Duroy se opri locului, buimăcit. Cine era doamna aceasta care zîmbea? Apoi, își aminti că Forestier era căsătorit; și gîndul că această frumoasă și elegantă blondă putea să fie soția prietenului său, îl înspăimîntă de-a binelea.

Bolborosi:

— Doamnă, eu sînt... Ea îi întinse mîna:

— Știu, domnule, Charles mi-a vorbit despre întîlnirea de aseară, și sînt foarte bucuroasă că a avut ideea minunată de a te ruga să cinezi cu noi.

Nemaiștiind ce să spună, Duroy se roși pînă-n vîrful urechilor; se simțea cercetat cu luare-aminte, din creștet pînă-n tălpi, cîntărit, judecat.

Dorea să se dezvinovățească, să născocească un motiv pentru a lămuri cusururile îmbrăcămintei sale; dar nu găsi nimic, și nu mai îndrăzni să atingă acest subiect spinos.

Se așeză în fotoliul în care fusese poftit să ia loc, și cînd simți lăsîndu-se sub el catifeaua elastică și moale a scaunului, cînd se simți afundat, răzimat, îmbrățișat de această mobilă mîngîietoare al cărei spătar și brațe moi îl sprijineau cu delicatețe, i se păru că pătrunde într-o viață nouă, că pune stăpînire pe ceva nespus de plăcut, că începe să fie cineva, că, în sfîrșit, e salvat; și o privi pe doamna Forestier, care nu-l slăbise o clipă din ochi.

Era îmbrăcată într-o rochie de cașmir albastru-deschis, ce-i scotea bine la iveală mijlocul mlădios și pieptul plin.

Brațele și gîtul răsăreau dintr-o spumă de dantelă albă cu care erau împodobite corsajul și mînecile scurte; iar părul strîns în creștetul capului, răsucindu-se puțin pe ceafă, în cîrlionți, așternea un norulet de puf deasupra gîtului.

Sub privirea ei — care îi amintea fără să știe de ce pe a femeii întîlnite în ajun la Folies-Bergères — Duroy se liniști. Avea ochii cenușii, de un cenușiu-albăstrui, ceea ce le da o căutătură ciudată, nasul subțire, buzele groase, bărbia cam cărnoasă, o față neregulată și ademenitoare, plină de drăgălășenie și poznașă. Era unul din acele chipuri de femeie în care fiecare trăsătură dă la

iveală o gingășie deosebită și pare să aibă un înțeles, în care orice mișcare pare că spune sau ascunde ceva.

După o scurtă tăcere, doamna Forestier îl întrebă :

— Ești de mult la Paris ?

Recăpătîndu-și puțin cîte puțin stăpînirea de sine, Duroy răspunse :

— Numai de cîteva luni, doamnă. Am o slujbă la căile ferate. Dar Forestier m-a lăsat să sper că, mulțumită lui, voi putea să pătrund în ziaristică.

Ea avu un zîmbet mai larg, mai binevoitor ; și coborînd vocea, șopti :

— Știu.

Clopoțelul sună iarăși. Feciorul anunță :

— Doamna de Marelle.

Era o femeie oacheșă, tînără, mărunțică.

Intră pășind sprinten, părea desenată, turnată din cap pînă-n picioare, într-o rochie de culoare închisă, fără nici o podoabă.

Numai trandafirul roșu, prins în părul ei negru, atrăgea privirile, părea că-i dă o înfățișare mai deosebită, că-i scoate mai apăsat în relief însușirile personale, adăugîndu-le ceva viu și neașteptat.

Era urmată de o fetiță în rochie scurtă. Doamna Forestier le ieși în întîmpinare :

— Bună seara, Clotilde.

— Bună seara, Madeleine.

Și se îmbrățișară, apoi fetița întinse fruntea cu siguranța unui om mare, spunînd :

— Bună seara, verișoară.

Doamna Forestier o sărută ; apoi făcu prezentările.

— Domnul Georges Duroy, un bun prieten al lui Charles. Doamna de Marelle, prietena și oarecum ruda mea.

Adăugă :

— Știi, aici lăsăm ceremoniile, fasoanele, aerele. Ne-am înțeles, nu-i așa ?

Tînărul se înclină.

Dar ușa se deschise iar ; apăru un domn scurt și gras, mic și îndesat, la brațul unei femei înalte și frumoase, mai înaltă decît el, mai tînără, cu o ținută distinsă și o înfățișare serioasă. Erau domnul Walter, deputat, bancher, om de afaceri, om al banului, evreu meridional,

directorul ziarului *Vie Française* și soția sa, născută Basile-Ravalau, fiica bancherului cu același nume. Apoi apărură, unul după altul, Jacques Rival, foarte elegant, și Norbert de Varenne, căruia îi lucea gulerul fracului, puțin lustruit de pletele ce-i cădeau pînă pe umeri, presărîndu-i cu fire de mătreață.

Cravata, prost înnodată, cu părea să fie la prima ei ieșire în lume. El înaintă cu grații de bătrîn cuceritor și luînd mîna doamnei Forestier, i-o sărută la încheietură. În mișcarea pe care o făcu aplecîndu-se, pletele i se răspîndiră ca o apă pe brațul gol al tinerei femei.

Forestier intră la rîndul său, cerîndu-și iertare că întîrziase. Nu putuse pleca de la ziar, din pricina afacerii Morel, Domnul Morel, deputat radical, interpelase tocmai guvernul asupra unei cereri de credit privind colonizarea Anglici.

Feciorul anunță :

— Doamna e servită !

Trecură în sufragerie.

Duroy fusese așezat între doamna de Marelle și fiica ei. Se simțea iarăși stingherit, de teamă să nu facă vreo greșeală în mînuirea furculiței, lingurii, sau paharelor. Erau patru pahare, dintre care unul puțin albăstrui.

Ce se putea oare bea cu acela ?

Mîncară supa în tăcere, apoi Norbert de Varenne întrebă :

— Ați citit procesul Gauthier ? Ce lucru ciudat.

Și se discută cazul acela de adulter complicat cu șantaj. Nu se vorbea cum se vorbește de obicei, în sînul familiilor, despre întîmplările povestite în ziar, ci așa cum se vorbește între doctori despre o boală și despre legume între zarzavagii. Faptele nici nu mirau, nici nu trezeau mînia și disprețul ; li se căutau pricinile ascunse, adînci, cu o curiozitate profesională și cu o desăvîrșită nepăsare pentru crima în sine. Se încerca lămurirea precisă a izvoarelor crimei și stabilirea tuturor fenomenelor psihologice din care se născuse drama — urmare necesară a unei ciudate stări de suflet. Femeile se înflăcărară și ele pentru această căutare stăruitoare, pentru această treabă neașteptată. Și alte întîmplări ce avuseseră loc de curînd fură cercetate, răstălmăcite, întoarse pe toate

fețele, prețuite la adevărata lor valoare, cu ochiul acela de cunoscător și priceperea negustătorilor de știri, a vînzătorilor de brașoave, așa cum se cercetează, se întorc pe toate fețele, și se cîntăresc, la negustori, mărfurile ce vor fi puse în vînzare.

Apoi veni vorba despre un duel, și Jacques Rival luă cuvîntul. Aici era el maestru ; nimeni altul nu putea vorbi cu mai multă pricepere decît el despre asta.

Duroy nu îndrăznea să scoată o vorbă. Își privea cîteodată vecina, al cărei gît frumos îl fermeca. Mai jos de ureche, ca o picătură de apă ce ar fi alunecat pe piele, atîrna un diamant prins într-un fir de aur. Doamna de Marelle făcea din cînd în cînd cîte o observație care aducea totdeauna un zîmbet pe buzele celorlalți. Avea un fel de a fi hazliu, drăguț, neașteptat ; ceva de strengăriță, trecută prin multe, care privesc lucrurile cu nepăsare, judecîndu-le cu o ușoară și binevoitoare îndoială.

Duroy căuta zadarnic complimentul pe care i l-ar fi putut face ; și, negăsind nimic, avea grijă de fata ei ; îi turna de băut, îi întindea felurile de mîncare, îi punea în farfurie. Fata, mai puțin îngăduitoare decît mama, mulțumea cu o voce serioasă, făcea mici plecăciuni din cap :

— Sînteți foarte bun, domnule, și-i asculta pe cei mari cu un aer grav.

Cina era foarte bună, și fiecare se arăta încîntat. Domnul Walter mesteca și înghițea ca un căpcăun, nu scotea nici un cuvînt și cu o privire piezișă, strecurată pe sub ochelari, se uita cu luare-aminte la felurile de mîncare ce i se înfățișau. Norbert de Varenne îi ținea piept, și lăsa uneori să-i cadă picături de sos pe plastronul cămășii.

Important și zîmbitor, Forestier supraveghea serviciul, și din cînd în cînd schimba cîte o privire cu soția lui, ca doi tovarăși săvîrșind împreună o treabă anevoioasă dar care merge bine.

Obrajii se îmbujorau, glasurile deveneau mai ridicate. Foarte des, feciorul șoptea la urechea oaspeților :

— Corton, Château-Laroze ?

Duroy găsise Cortonul pe placul său, și de fiecare dată lăsa să i se umple paharul. Îl cuprindea cu încetul o veselie plăcută, o veselie caldă, care i se urca la cap și-i

alerga prin vine. Un sentiment de bunăstare deplină pusese stăpînire pe toată ființa lui.

Și avea chef să vorbească, să fie luat în seamă, să fie ascultat, prețuit ca toți oamenii aceștia cărora le erau parcă sorbite cuvintele.

Dar flecăreala care își urma fără încetare calea, legînd ideile una de alta, sărind de la un subiect la altul, dintr-un cuvînt, dintr-un nimic, după ce atinse în treacăt o mie de probleme, se întoarse iar la marea interpelare a domnului Morel asupra colonizării Algeriei.

Între două feluri de mîncare, domnul Walter, sceptic și mucalit din fire, făcu cîteva glume. Forestier își povesti articolul de a doua zi, Jacques Rival ceru cu stăruință un guvern militar și loturi de pămînt pentru ofițerii care împlinesc treizeci de ani de serviciu în colonii.

— În felul acesta, spunea el, veți crea o societate energică o societate care va fi învățat demult să cunoască și să iubească ținutul, înțelegîndu-i limba și cunoscînd toate problemele acelea grele de care se lovesc întotdeauna noii-veniți.

Norbert de Varenne îl întrerupse :

— Da... se vor pricepe la toate, în afară de agricultură. Vor vorbi arăbește, dar nu vor ști cum se răsădește sfecla și cum se seamănă grîul. Vor fi tari la scrimă, dar foarte nepricepuți la îngrășăminte. Ar trebui, dimpotrivă, ca acest ținut nou să fie larg deschis pentru toată lumea. Oamenii deștepți și-ar croi un drum, ceilalți ar pieri. E legea societății.

Urmă o mică tăcere. Toți zîmbeau.

Georges Duroy deschise gura și rosti, uimit de sunetul glasului său, ca și cum pînă atunci nu s-ar mai fi auzit vorbind :

— Ceea ce lipsește mai cu seamă acolo, e pămîntul bun. Pămînturile cu adevărat mănoase sînt tot atît de scumpe și în Franța și sînt cumpărate, ca plasament de capital, de parizieni foarte bogați. Adevărații coloniști, cei săraci, cei care se exilează ca să-și cîștige viața, sînt împinși spre deșert, unde, din lipsă de apă, nu crește nimic.

Cum toată lumea îl privea, Duroy se simți roșind. Domnul Walter întrebă :

— Cunoști Algeria, domnule ?

Duroy răspunse :

— Da, am stat acolo un an și patru luni și am fost prin cele trei provincii.

Și pe neașteptate, uitînd chestiunea Morel, Norbert de Varenne îl întrebă despre un amănunt al moravurilor de acolo, pe care îl aflase de la un ofițer. Era vorba de Mzab, acea mică și ciudată republică arabă, răsărită în mijlocul Saharei, în partea cea mai secetoasă a acestui ținut arzător.

Duroy trecuse de două ori prin Mzab, și istorisi pe larg obiceiurile acestei țări ciudate, unde picăturile de apă prețuiesc cît aurul, unde fiecare locuitor trebuie să îndeplinească toate serviciile publice, și unde cinstea negustorească e mai mare decît la popoarele civilizate. Vorbi cu însuflețirea unui palavragiu întărîtat de vin și de dorința de a place ; istorisi anecdote de regiment, amănunte caracteristice vieții arabe, aventuri de război. Găsi chiar cîteva imagini pline de culoare pentru a zugrăvi ținuturile acelea galbene, sterpe, atît de întristătoare sub flacăra mistuitoare a soarelui.

Toate femeile aveau privirile ațintite asupra lui. Cu vocea ei tărăgănată, doamna Walter șopti :

— Ai putea face o încîntătoare serie de articole cu amintirile d-tale. Atunci Walter îl privi pe Duroy pe deasupra ochelarilor, cum făcea cînd voia să vadă mai bine oamenii... Felurile de mîncare le privea pe dedesubt.

Forestier prinse momentul :

— Scumpul meu patron, ți-am vorbit adineaori despre domnul Georges Duroy, cerîndu-ți să mi-l dai ca ajutor pentru serviciul de știri politice. De cînd ne-a părăsit Marambot, n-am pe nimeni care să culeagă știrile urgente și confidențiale, și ziarul lîncezește din pricina asta.

Walter deveni serios, și, ca să-l vadă mai bine la față pe Duroy, își ridică ochelarii pe frunte. Apoi spuse :

— E neîndoios că domnul Duroy are un fel propriu de a vedea lucrurile. Dacă vrea să vină mîine, la trei, să vorbească cu mine, vom cădea la învoială în privința asta... Apoi, după o tăcere, și întorcîndu-se cu totul către Duroy : Dar neapărat fă-ne cîteva articole fanteziste asupra Algeriei. Povestește-ți amintirile și strecoară printre

ele problema colonizării, ca adineaori. E ceva actual, cu totul nimerit în clipa de față și sînt sigur că o să placă mult cititorilor noștri. Dar grăbește-te... Am nevoie de primul articol mîine sau poimîine, ca să pot momi cititorii cît se mai dezbate încă problema asta în Cameră.

Doamna Walter adăugă, cu gingășia aceea serioasă cu care făcea totul și care dădea cuvintelor sale aerul că acorda o favoare :

— Și le poți da un titlu încîntător : *Amintirile unui soldat, din Africa* nu-i așa, domnule Norbert ?

Bătrînul poet, ajuns tîrziu la faimă, îi ura pe noii-veniți și se temea de ei. Răspunse aspru :

— Da, minunat, cu condiția ca articolele următoare să păstreze aceeași notă, căci aici e toată greutatea ; nota potrivită, ceea ce în muzică se numește ton.

Doamna Forestier îl învăluia pe Duroy într-o privire ocrotitoare și zîmbitoare, într-o privire de cunoscător ce părea că spune : „Tu ai să-ți croiești drum". Doamna de Marelle se întoarse de mai multe ori spre el, și diamantul din urechea ei tremura neîncetat, ca și cum mica picătură de apă ar fi fost gata să se desprindă și să cadă. Fetița stătea nemișcată și serioasă, cu capul plecat în farfurie.

Dar feciorul făcu înconjurul mesei și turnă vin de Iohannisberg în paharele albăstrii. Forestier închină atunci făcînd o plecăciune spre domnul Walter :

— Pentru *Vie Française !*

Toată lumea se înclină spre patronul ziarului, care zîmbea, iar Duroy, îmbătat de izbîndă, bău paharul.

Ar fi fost în stare să golească și un butoi întreg dintr-o dată ; să înfulece un bou ori să sugrume un leu. Simțea o putere uriașă, iar în suflet o hotărîre de neînvins și o nemărginită nădejde. Era la el acasă acum, în mijlocul acestor oameni ; ocupase poziția, cucerise un loc. Privirea i se oprea cu o nouă cutezanță pe fețele celorlalți, și pentru prima oară îndrăzni să vorbească vecinei sale :

— Aveți, doamnă, cei mai frumoși cercei pe care i-am văzut vreodată.

Ea se întoarse spre el, zîmbind :

— Este o idee a mea să atîrn așa diamantele numai într-un fir. Par într-adevăr picături de rouă, nu ?

Duroy șopti, ruşinat de îndrăzneala sa și înspăimîntat să nu spună vreo prostie :

— E încîntător... dar și urechea dă preț bijuteriei.

Ea îi mulțumi cu una din privirile acelea limpezi de femeie, care pătrund pînă în adîncul inimii. Și în timp ce întorcea capul, Duroy întîlni iar ochii doamnei Forestier, tot binevoitori, dar i se păru că citește în ei mai multă voioșie, un licăr de ironie, o îmbărbătare.

Acum toți bărbații vorbeau deodată, cu vocea ridicată și gesticulînd ; se vorbea despre marele plan al construirii metropolitanului. Nu epuizară subiectul decît la sfîrșitul mesei, fiecare avînd de spus o mulțime de lucruri despre încetineala mijloacelor de comunicație din Paris, despre neajunsurile tramvaielor, neajunsurile pricinuite de tramcar și de grosolăniile birjarilor.

Apoi părăsiră sufrageria, pentru a merge să bea cafeaua. În glumă, Duroy oferi brațul fetiței. Ea primi cu seriozitate și se ridică în vîrful picioarelor ca să-și poată strecura mîna sub brațul vecinului ei.

Intrînd în salon, Duroy avu iarăși impresia că pătrunde într-o seră. În cele patru colțuri ale odăii, palmieri mari își resfirau frunzele grațioase și lungi, care se înălțau pînă-n tavan, răsfrîngîndu-se apoi în jos.

De amîndouă părțile căminului se aflau arbori de cauciuc, rotunzi ca niște coloane, cu frunzele lungi, de un verde-închis, așezate una deasupra alteia, iar pe pian, doi pomișori necunoscuți, rotunzi și învești mîntați în flori, unul complet roz, iar celălalt alb de tot, cu înfățișarea aceea de necrezut a plantelor artificiale, prea frumoase pentru a fi adevărate.

Aerul era proaspăt și plin de o ușoară mireasmă dulceagă, nedesluşită.

Duroy, mai stăpîn pe sine, privi cu luare-aminte încăperea. Nu era mare ; nimic în afară de pomi nu atrăgea privirea ; nici o culoare aprinsă nu te izbea ; dar te simțeai bine acolo, te simțeai liniștit, odihnit ; te împresura cu blîndețe, era plăcută, învăluia trupul ca o dezmierdare.

Pereții erau îmbrăcați într-o stofă scumpă de un vioriu șters, presărat cu floricele de mătase galbenă de mărimea unor gîze.

La uși atîrnau perdele dintr-un postav de manta albastru-cenușiu, pe care erau lucrate de mînă, cu mătase roșie, cîteva garoafe; iar scaunele, de toate felurile și de toate mărimile, împrăștiate la întîmplare prin casă — canapele cu căpătîiul ridicat sau fără spate, jilțuri mari sau mici de tot, scăunele fără spătar, scăunele rotunde — erau învelite în mătase Louis XVI sau în catifea de Utrecht, cu desene de un roșu ca granatul, pe un fond gălbui.

— Bei o cafea, domnule Duroy?

Doamna Forestier îi întindea o ceașcă plină, cu zîmbetul acela prietenos care-i flutura veșnic pe buze.

— Da, doamnă, vă mulțumesc.

Luă ceașca, și pe cînd se apleca temător ca să ia cu cleștișorul de argint o bucățică de zahăr din zaharnița ținută de fetiță, tînăra femeie îi spuse cu jumătate de glas:

— Dar fă-i odată curte doamnei Walter.

Apoi se îndepărtă, înainte ca el să-i fi putut răspunde ceva.

Își bău mai întîi cafeaua, de teamă să n-o verse cumva pe covor, apoi, mai fără grijă, căută un mijloc să se apropie de soția noului său director și să lege o convorbire.

Deodată, băgă de seamă că doamna Walter ținea în mînă ceașca goală, și cum nu avea nici o masă pe aproape, nu știa unde s-o pună. Se repezi:

— Dați-mi voie, doamnă.

— Mulțumesc, domnule.

Duse ceașca, apoi se întoarse:

— Dacă ați ști doamnă, ce clipe plăcute m-a făcut să petrec *Vie Française* cînd eram acolo, în deșert. E într-adevăr singurul ziar care poate fi citit în afara hotarelor Franței, pentru că este mai îngrijit, mai plin de duh și mai puțin monoton decît toate celelalte. Găsești în el de toate.

Ea zîmbi cu o nepăsare politicoasă și răspunse grav:

— Domnul Walter a întîmpinat multe greutăți pînă a izbutit să creeze acest gen de ziar, care corespunde unor cerințe noi.

Și începură să stea de vorbă. Duroy conversa cu ușurință, spunînd lucruri banale, avea farmec în voce, și în priviri, iar în mustață ceva irezistibil. Era creață, cîrlionțată, frumoasă, de un blond-roșcat, cu o nuanță ceva mai deschisă în firele zbîrlite de la vîrfuri.

Vorbiră despre Paris, despre împrejurimi, despre malurile Senei, despre stațiunile balneare și plăcerile din timpul verii, despre toate lucrurile obișnuite asupra cărora poți flecări la nesfîrșit, fără să-ți oboseșți mintea.

Apoi, văzîndu-l pe Norbert de Varenne că se apropie cu un pahar de lichior în mînă, Duroy se depărtă discret.

Doamna de Marelle, care pînă atunci stătuse de vorbă cu doamna Forestier, îl chemă :

— Așadar, domnule, începu ea fără veste, vrei să încerci ziaristica.

El îi vorbi, în termeni nehotărîți, despre planurile sale, apoi reîncepu cu ea aceeași convorbire pe care o avusese mai înainte cu doamna Walter ; acum însă, cunoscînd mai bine subiectul, avu prilejul să se arate la înălțime : repetă lucrurile pe care tocmai le auzise, ca și cum ar fi venit de la el, și tot timpul își privi în ochi vecina, pentru a da spuselor sale un înțeles cît mai adînc.

La rîndul său, ea îi istorisi anecdote cu însuflețirea firească a femeii care se știe plină de duh și care vrea să aibă întotdeauna haz ; deveni familiară, puse mîna pe brațul lui și-și coborî vocea pentru a-i spune nimicuri ce căpătau astfel un caracter de intimitate. În sinea lui, Duroy se simțea transportat de fericire la ușoarele atingeri ale acestei femei care îi dădea atenție. Ar fi vrut să se jertfească numaidecît pentru ea, s-o apere, să-i arate cît o prețuia, și întîrzierile pe care le punea în orice răspuns dovedeau cît era de cufundat în gînduri.

Dar, pe neașteptate, fără nici o pricină, doamna de Marelle strigă : „Laurine !“ și fetița veni.

— Așază-te aici, copila mea, o să-ți fie frig lîngă fereastră.

Pe Duroy îl cuprinse o poftă nebună să îmbrățișeze fetița, ca și cînd ceva din acel sărut s-ar fi putut revărsa asupra mamei.

Întrebă pe un ton curtenitor și părintesc :

— Îmi daia voi să te sărut, domnișoară ? Cu un aer mirat. copila ridică ochii spre el, iar doamna de Marelle spuse rîzînd :

— Răspunde : „Astăzi primesc bucuros, domnule, dar să știi că nu va fi întotdeauna așa".

Duroy se așează îndată lîngă fetiță, o luă pe genunchi, apoi îi atinse ușor buzele părul buclat și mătăsos.

Mama se arătă uimită :

— Ia te uită, n-a fugit ; e uluitor. De obicei, nu se lasă sărutată decît de femei. Ești irezistibil, domnule Duroy.

Duroy roși fără să răspundă. Și cu o mișcare ușoară, legănă fetița pe genunchi.

Doamna Forestier se apropie și scoase un strigăt de uimire :

— Iat-o pe Laurine îmblînzită, ce minune !

Jacques Rival veni și el, cu țigara de foi în gură și Duroy se ridică să plece, de teamă să nu strice cu o vorbă stîngace ceea ce izbutise să facă pînă atunci — opera de cucerire începută.

Se înclină, cuprinse și strînse ușor mîinile mici ale femeilor, apoi scuturâ cu putere mîinile bărbaților. Băgă de seamă că mîna lui Jacques Rival era fierbinte și uscată și că răspundea călduros strîngerii sale ; că a lui Norbert de Varenne, umedă și rece, se ferea, alunecînd printre degete ; că a lui Papa Walter era rece și molatică, fără putere și fără viață, iar cea a lui Forestier, grasă și călduță. Prietenul său îi spuse cu jumătate glas :

— Mîine la trei, nu uita.

— O, nu ! n-ai nici o grijă.

Cînd ajunse pe scară, îi veni s-o coboare în fugă, atît de mare îi era bucuria. Se avîntă sărind treptele cîte două, dar cum în oglinda de la etajul al doilea zări pe neașteptate un domn grăbit care venea țopăind spre el, se opri brusc, rușinat, ca și cînd ar fi fost prins cu o vină.

Apoi se privi mult timp în oglindă, uimit că putea fi atît de frumos ; își zîmbi îndatoritor și după aceea, luîndu-și rămas bun de la imaginea sa, își făcu o plecăciune adîncă, ceremonioasă, ca unui personaj de seamă.

III

CÎND GEORGES DUROY AJUNSE ÎN stradă se opri nehotărît, neştiind ce să facă. Îi venea să alerge, să viseze, să meargă încotro vedea cu ochii, gîndindu-se la viitor şi respirînd aerul plăcut al nopţii. Dar şirul de articole cerute de Papa Walter nu-i dădea pace; se hotărî să se înapoieze fără întîrziere acasă, ca să se pună pe lucru.

Se întoarse, mergînd cu paşi mari. O apucă pe un bulevard periferic şi se îndreptă spre strada Boursault, unde-i era casa. Imobilul înalt cu şase etaje era locuit de douăzeci de familii sărmane de lucrători şi funcţionari, şi urcînd scara — ale cărei trepte murdare, presărate cu bucăţi de hîrtie, mucuri de ţigară şi resturi de zarzavat, le lumina cu chibrite de ceară — fu cuprins de un groaznic simţămînt de scîrbă şi de nerăbdare să scape de acolo, să locuiască într-o casă curată aşternută cu covoare, ca oamenii avuţi. Un miros greu de mîncare, de hazna şi de mizerie omenească, un miros stătut de murdărie şi de ziduri vechi, pe care nici un curent n-ar fi putut să-l alunge, umplea casa de sus pînă jos. Odaia de la etajul al cincilea, în care locuia el, dădea, ca într-o prăpastie adîncă, spre drumul de fier care duce spre apus, chiar deasupra tunelului, aproape de gara Batignolles. Duroy deschise fereastra şi îşi sprijini coatele pe pervazul de fier ruginit.

Dedesubtul lui, în fundul prăpastiei aceleia întunecate, trei semnale roşii, nemişcate, ca nişte ochi mari de fiară, iar dincolo de ele se vedeau altele, şi altele, tot mai departe. În fiecare clipă răsunau în noapte şuierături prelungi sau scurte, modulate cu un strigăt omenesc, unele apropiate, altele abia auzindu-se venind de departe, dinspre Asnières. O şuierătură se auzi din ce în ce mai aproape; vuietul ei creştea cu fiecare clipă; curînd o lumină mare, galbenă, apăru înaintînd cu un zgomot asurzitor, şi Duroy privi şirul lung de mătănii al vagoanelor care se afundară în tunel.

Apoi își spuse : „Acum la lucru !“ Așeză luminarea pe masă. Dar cînd să se apuce să scrie, băgă de seamă că nu avea decît o mapă cu hîrtie de scrisori.

Atîta pagubă ; avea să întrebuințeze foaia desfăcînd-o în toată mărimea ei. Își muie pana în cerneală și așternu în capul paginii, cu scrisul său cel mai frumos :

Amintirile unui soldat din Africa.

Apoi căută începutul primei fraze.

Stătea cu fruntea în palmă, cu ochii pironiți la pătratul alb desfăcut în fața sa. Ce avea să spună ? Acum nu mai găsea nimic din tot ce povestise adineaori, nici o glumă, nici un fapt, nimic. Deodată își spuse: „Trebuie să încep cu plecarea mea“.

Și scrise : „Era în 1874, pe la 15 mai, pe vremea cînd Franța, sleită, se odihnea după nenorocirile groaznice ale cumplitului an...“

Și se opri brusc, neștiind cum să aducă vorba despre ceea ce avea să urmeze, îmbarcarea, călătoria, primele emoții.

După zece minute de gîndire, se hotărî să amîne pentru a doua zi introducerea, și să facă numaidecît o descriere a Algerului.

Și așternu pe hîrtie : „Algerul este un oraș alb de tot...“ fără să izbutească să mai adauge altceva. Revedea în minte frumosul oraș plin de lumină, rostogolindu-se din vîrful muntelui spre mare, ca o cascadă de case joase ; dar nu mai găsea nici un cuvînt pentru a reda ceea ce văzuse, ceea ce simțise.

După o mare sforțare, adăugă : „Este locuit în parte de arabi...“

Apoi aruncă pana pe masă și se ridică. Pe micul pat de fier, unde greutatea trupului său făcuse o adîncitură, își zări hainele de fiecare zi, aruncate acolo, roase, lăbărțate, mototolite, mizere ca niște zdrențe de la morgă. Și pe un scaun de paie, jobenul, singura lui pălărie, aruncată în așa fel de parcă aștepta să i se dea de pomană.

Pereții tapetați cu o hîrtie cenușie cu buchețele albastre aveau tot atîtea pete cîte flori : pete vechi suspecte, despre care nu puteai spune cu precizie de unde provin : ploșnițe strivite, picături de untdelemn,

urme de degete unse cu alifie sau clăbuci săriți din lighean în timpul spălatului. Totul avea un aspect de sărăcie rușinoasă, sărăcia aceea ascunsă a odăilor mobilate din Paris. Simți că-l apucă un fel de furie împotriva sărăciei în care trăia. Își spuse că trebuie să scape numaidecît de acolo ; că trebuie să o rupă chiar de a doua zi cu viața asta mizeră.

Pofta de lucru îl apucă din nou ; se așeză la masă și reîncepu să caute fraze pentru a reda cît mai bine înfățișarea ciudată și încîntătoare a Algerului, această poartă a tainicei și cumplitei Africe, a Africei arabilor rătăcitori și a negrilor încă necunoscuți, a Africei neexplorate și ispititoare, ale cărei animale de basm — struții — găini cu totul neobișnuite — gazelele — căprioare dumnezeiesc de frumoase — girafele uimitoare și grotești, cămilele grave, hipopotamii monstruoși, rinocerii diformi și gorilele — înspăimîntătorii frați ai omului — ne sînt citeodată arătate în grădinile publice.

Simțea nelămurit mijindu-i idei ; le-ar fi putut rosti, dar să le aștearnă în scris nici vorbă, și enervat de neputință de a scrie, se ridică iar, cu mîinile umede, cu tîmplele zvîcnind.

Zărind socoteala spălătoresei, adusă chiar în seara aceea de portar, îl cuprinse deodată o deznădejde cumplită. Într-o clipă îi pieri toată bucuria, împreună cu încrederea în el însuși și nădejdea în viitor. Se sfîrșise, totul se sfîrșise, n-avea să creeze nimic, n-avea să facă nimic ; se simțea gol, inutil, osîndit.

Și se întoarse la fereastră tocmai în clipa cînd un tren ieșea din tunel cu un zgomot neașteptat și puternic. Se ducea departe, peste șesuri și cîmpii, spre mare. Și amintirea părinților săi îi copleși sufletul.

Trenul acesta cu multe vagoane avea să treacă prin apropiere, la cîteva leghe numai de casa lor. Revăzu casa mică din vîrful dealului care domina Rouen-ul și nesfîrșita vale a Senei, la intrarea în satul Canteleu.

Tatăl și mama lui țineau o cîrciumioară, „A la Belle-Vue", un han unde burghezii din cartierele mărginașe veneau să ia prînzul duminica. Voiseră să facă din băiatul lor un „domn" și îl dăduseră intern la liceu. Cu învățătura terminată, fără, să-și fi luat bacalaureatul,

plecase să-şi facă serviciul militar, cu gîndul să ajungă ofiţer, colonel, general. Dar scîrbit de militărie cu mult înainte de a fi isprăvit cei cinci ani, visa să facă avere la Paris.

După ce se eliberase din armată, venise aci, cu toate rugăminţile tatălui şi mamei sale, care văzîndu-şi visul spulberat, voiau să-l ţină lîngă ei. Dar el mai avea încredere în viitor; întrevedea izbînda cu ajutorul unor întîmplări încă nedesluşite în mintea sa, dar pe care desigur avea să ştie să le provoace şi să le înlesnească.

La regiment, avusese succese de garnizoană, cuceriri uşoare şi chiar aventuri de dragoste într-o lume mai aleasă. Sedusese pe fata unui perceptor, care voia să lase totul ca să-l urmeze, şi pe soţia unui avocat, care din deznădejde că fusese părăsită încercase să se înece.

Camarazii spuneau despre el: „E un şiret, un pişicher, un şmecher: ăsta o să răzbească". Şi el îşi pusese într-adevăr în gînd să fie şiret, pişicher şi şmecher.

Sufletul lui de normand, hărţuit zilnic de practica vieţii de garnizoană, demoralizat, scîrbit de exemplul hoţiilor din Africa, de profiturile ilicite şi de şiretlicuri, stimulat în acelaşi timp de ideile de onoare care au atîta trecere în armată, de bravada militărească, de simţămintele patriotice, de poveştile eroice istorisite între subofiţeri şi de mîndria deşartă a meseriei de ostaş, ajunsese un fel de cutie cu fund triplu în care se găseau de toate.

Dar dorinţa de a ajunge predomina totul. Fără să-şi dea seama, începuse iar să plutească în lumea visurilor, cum făcea în fiecare seară. Îşi închipuia o minunată aventură de dragoste care avea să-l ducă dintr-o dată la realizarea speranţelor lui. Lua în căsătorie pe fiica unui bancher sau a unui nobil, întîlnită pe stradă şi cucerită de la prima vedere. Şuieratul ascuţit al unei locomotive care, manevrînd izolată, ieşise din tunel ca o iepuroaică din vizuină şi aluneca pe şine cu toată viteza spre depou, unde avea să se odihnească, îl trezi din visare.

Atunci, cuprins iar de speranţa nedesluşită şi plină de fiori care îi umplea întotdeauna sufletul, ca o nălucă, trimise o sărutare în noapte, o sărutare plină de dragoste către chipul femeii aşteptate, o sărutare plină de dorinţă

către averea rîvnită. Apoi închise fereastra și începu să se dezbrace, șoptind :

„Nu face nimic, o să fiu mai bine dispus mîine dimineață. În seara asta n-am mintea limpede. De altminteri, poate că m-am și întrecut cu băutura. În starea asta nu se lucrează bine."

Se băgă în pat, suflă în lumînare și adormi aproape numaidecît.

Se trezi devreme, cum te trezești în zilele în care speri ceva sau ești plin de griji, și sărind jos din pat, deschise fereastra ca să soarbă o ceașcă de aer proaspăt, cum spunea el.

În față, de cealaltă parte a căii ferate, casele din Rue de Rome, strălucitoare în bătaia soarelui ce răsărea, păreau vopsite cu lumină. Spre dreapta se zăreau în depărtare colnicele din Argenteuil, dealurile de la Samois și morile de la Orgemont, învăluite într-o ceață albăstruie, ca într-un val filfîitor aruncat peste zare.

Duroy rămase cîteva clipe nemișcat, privind cîmpia îndepărtată apoi șopti : „Strașnic de bine ar fi acolo pe o zi ca asta !" Apoi se gîndi că trebuie să lucreze, și încă numaidecît ; avea să trimită pe băiatul portarului, în schimbul unui bacșiș de zece centime, să anunțe la birou că este bolnav.

Se așeză la masă, muie pana în călimară, își cuprinse fruntea în palmă și căută idei. În zadar. Nu se ivea nimic. Totuși, nu se descurajă. Își spuse : „Nu-s obișnuit, asta e. E o meserie ce trebuie învățată ca oricare alta. Trebuie să fiu ajutat la început. Mă duc să-l caut pe Forestier, el o să-mi ticluiască articolul în zece minute."

Și se îmbrăcă.

Cînd ajunse în stradă, socoti că era prea devreme pentru a se înfățișa la prietenul său care se scula, desigur, tîrziu. Se plimbă, așadar, alene, pe sub pomii de pe bulevard.

Nu era nouă cînd ajunse în parcul Monceau, umed încă după stropit. După ce se așeză pe o bancă, începu iar să viseze.

Un tînăr foarte elegant se plimba în sus și în jos prin fața lui, așteptînd, fără îndoială, o femeie.

Ea apăru, cu obrazul ascuns sub un văl, cu mersul grăbit, și, luîndu-l de braț după o scurtă strîngere de mînă, se depărtară.

O nestăpînită nevoie de dragoste năvăli în mintea lui Duroy, o nevoie de iubiri distinse, parfumate, gingașe. Se sculă și plecă gîndindu-se la Forestier. Mare noroc pe ăsta! Ajunse în fața intrării, în clipa cînd prietenul său ieșea.

— Ia te uită! La ora asta? Ce s-a întîmplat?

Duroy, zăpăcit că îl întîlnise tocmai plecînd, bolborosi:

— Vezi că... vezi că... nu-mi iese articolul, știi... articolul despre Alger pe care mi l-a cerut domnul Walter. Nici nu e de mirare, dat fiind că n-am scris niciodată... Trebuie și pentru asta experiență, ca pentru orice. O să mă deprind eu repede, sînt sigur, dar nu știu cum să încep. Am ideile, le am pe toate, dar nu le pot exprima.

Se opri, șovăind. Forestier zîmbea.

— Cunosc asta.

Duroy reluă:

— Da, pesemne că asta se întîmplă oricui la început. Ei bine, veneam... veneam să-ți cer o mînă de ajutor... În zece minute mi-ai înjgheba articolul și mi-ai arăta cum să-l ticluiesc. Mi-ai da o adevărată lecție de stil, și fără tine sînt sigur că n-am s-o scot la capăt.

Celălalt zîmbea mereu, înveselit. Își bătu pe umăr fostul camarad și-i spuse:

— Du-te la nevastă-mea; o să-ți facă ea treaba asta tot așa de bine ca și mine. Am dresat-o pentru munca asta. Eu n-am timp acum, altfel te-aș fi ajutat cu dragă inimă.

Duroy, fistichit dintr-o dată, stătea la îndoială, neîndrăznind:

— Dar cum să mă înfățișez înaintea ei, la ora asta?

— Foarte bine. S-a sculat. O vei găsi în odaia mea de lucru, punînd ordine în niște hîrtii.

Celălalt refuza să urce.

— Nu... e cu neputință.

Forestier îl apucă de umeri, îl făcu să se răsucească pe călcîie și împingîndu-l spre scară, spuse:

— Dar du-te odată, nătărăule, cînd îți spun. Doar n-o să mă silești să urc înapoi cele trei etaje pentru a te înfățișa nevesti-mi și ca s-o lămuresc ce e cu tine.

Atunci Duroy se hotărî :

— Mulțumesc, mă duc. Și-i voi spune că m-ai silit, că pur și simplu m-ai silit să urc.

— Da. Fii liniștit, n-o să te mănînce. Și, mai ales, nu uita : azi după-amiază, la trei.

— O ! n-ai nici o grijă.

Și Forestier plecă grăbit, în timp ce Duroy începu să urce încet scara, treaptă cu treaptă, căutînd în minte ce să spună, neliniștit de felul cum avea să fie primit. Îi deschise ușa feciorul, care avea un șorț albastru și ținea în mînă o mătură

— Domnul a ieșit, spuse el, fără să fie întrebat.

Duroy stărui :

— Întreabă pe doamna Forestier dacă mă poate primi și încunoștințeaz-o că vin din partea soțului domniei-sale pe care l-am întîlnit în poartă.

Apoi așteptă. Omul se înapoie, deschise o ușă la dreapta, și anunță :

— Doamna vă așteaptă.

O găsi așezată pe un fotoliu de piele, într-o mică încăpere ai cărei pereți erau în întregime acoperiți de cărți rînduite cu grijă pe rafturi de lemn negru. Scoarțele legate ale cărților, de tonuri felurite, roșii, galbene, verzi, viorii și albastre, dădeau viață și voioșie acestei plicticoase înșiruiri.

Doamna Forestier se întoarse — tot zîmbitoare, îmbrăcată într-un capot lung, alb, împodobit cu dantelă, și îi întinse mîna, scoțînd la iveală din mîneca largă brațul gol.

— Așa curînd ? spuse ea ; apoi reluă ; Nu e dojană, e numai o întrebare.

Duroy bîigui :

— O ! doamnă, n-aveam de gînd să viu la dumneavoastră, dar soțul dumneavoastră, pe care l-am întîlnit jos, m-a silit să vin. Sînt așa de rușinat că nu îndrăznesc să spun ce mă aduce.

Ea îi arătă un scaun :

— Stai jos și spune.

Ținea între degete o pană de gîscă, pe care o mînuia învîrtind-o cu sprinteneală; în fața ei, o pagină mare de hîrtie rămăsese scrisă pe jumătate în clipa cînd intrase el.

Părea că e la ea acasă în fața acestei mese de lucru, se simțea în largul ei, ca în propriu-i salon, îndeletnicindu-se cu ocupația-i obișnuită. Un parfum ușor se desprindea din capotul lung, mireasma proaspătă a trupului îmbăiat de curînd. Și Duroy căuta să ghicească, credea că zărește corpul tînăr și curat, fierbinte și plin, înfășurat în stofa moale

Și cum el nu vorbea, doamna Forestier reluă :

— Ei bine, spune ce este ?

El șopti, șovăind :

— Iată... dar într-adevăr... nu îndrăznesc... Am... lucrat aseară pînă foarte tîrziu... și azi dimineață... din zori... ca să scriu articolul despre Alger pe care mi l-a cerut domnul Walter... și n-am izbutit să fac nimic bun... am rupt tot ce am scris... Eu nu sînt deprins cu munca asta; și venisem să-l rog pe Forestier să mă ajute... măcar acum, la început...

Doamna Forestier îi tăie vorba, rîzînd din toată inima, fericită, bucuroasă și măgulită :

— Și el a spus să vii la mine ?... Asta e drăguț...

— Da, doamnă. Mi-a spus că mă veți scoate din încurcătură mai bine ca el... Dar eu nu îndrăzneam, nu voiam. Înțelegeți ?

Doamna Forestier se sculă în picioare :

— O să fie o adevărată plăcere să colaborăm în felul acesta. Sînt încîntată de ideea dumitale. Uite, așază-te dumneata în locul meu, pentru că scrisul meu e cunoscut la ziar, și o să le ticluim un articol, dar știi, un articol care să facă vîlvă.

Duroy se așeză, luă o pană, o foaie de hîrtie și așteptă.

Doamna Forestier stătea în picioare și îi urmărea toate mișcările; apoi luă o țigară de pe cămin și o aprinse.

— Nu pot lucra fără să fumez, spuse ea. Ia să vedem, ce vrei să povestești ?

El înălță capul uimit :

— Dar... nu știu, de vreme ce pentru asta am venit la dumneavoastră.

Ea reluă :

— Bine, articolul îl potrivesc eu, dar dă-mi dumneata ideile.

Duroy era încurcat ; în sfîrșit, spuse cu șovăială :

— Aș vrea să-mi povestesc călătoria, de la început...

Atunci doamna Forestier se așeză în fața lui, de cealaltă parte a mesei, și privindu-l în ochi, spuse :

— Ei bine, povestește-mi-o mai întîi, înțelegi, liniștit, fără să uiți nimic, și am să aleg eu ce trebuie.

Dar fiindcă Duroy nu știa de unde să înceapă, doamna Forestier se apucă să-l descoasă ca un preot la spovedanie, punîndu-i întrebări precise care îi aminteau amănunte esențiale, oameni întîlniți, chipuri abia zărite.

După ce îl lăsă să vorbească astfel cîtva timp, îi curmă vorba pe neașteptate.

— Acum o să începem. Mai întîi, să presupunem că-i comunici unui prieten impresiile d-tale, ceea ce îți îngăduie să spui o mulțime de nimicuri, să faci observații de tot felul, să fii natural și cu haz — deci putem începe : „Dragul meu Henry, vrei să știi cum arată Algeria, ei bine, vei ști. Fiindcă nu am ce face în coliba mea de noroi uscat ce-mi servește drept locuință, am să-ți trimit un soi de memorii al vieții pe care o duc, zi de zi, ceas de ceas. Pe ici, pe colo, o să fie cam tare — ce să-i faci — dar cred că nu te silește nimeni să le citești doamnelor pe care le cunoști..."

Doamna Forestier se opri o clipă ca să-și aprindă din nou țigara stinsă, și, numaidecît, scîrțîitul ascuțit al penei de gîscă pe hîrtie încetă.

— Mai departe, spuse ea : „Algeria e o mare provincie franceză, așezată la hotarul marilor ținuturi necunoscute, denumite pustiul, deșertul Sahara, Africa Centrală etc., etc...

Algerul este poarta, poarta albă și încîntătoare a acestui ciudat continent.

Dar mai întîi trebuie să ajungi acolo, ceea ce nu este plăcut pentru toată lumea. Sînt — tu o știi — un foarte bun călăreț de vreme ce dresez caii colonelului. Dar poți să fii bun călăreț și prost marinar. E tocmai cazul meu.

Îți amintești de maiorul Simbretas pe care îl poreclisem doctorul Ipeca ? Cînd ne socoteam copți pentru

24 de ore de infirmerie — blagoslovită țară — ieșeam la vizita medicală.

El stătea așezat pe scaun, cu picioarele lui groase, crăcănate, îmbrăcate în niște pantaloni roșii, cu mîinile pe genunchi, cu coatele în aer și cu brațele făcînd punte, și își mușca mustața albă, îndreptînd asupră-ți niște ochi rotunzi ca niște bile.

Îți amintești rețeta lui :

«Soldatul acesta este atins de urdinare. Aplicați-i vomitivul 3, după rețeta mea, apoi douăsprezece ore de odihnă ; se va face bine.»

Era suveran leacul acela, suveran și inevitabil. Îl înghițeai așadar, că n-aveai încotro, apoi, după ce treceai prin formula doctorului Ipeca, te bucurai de douăsprezece ore de odihnă binemeritată.

Află dragul meu că pentru a ajunge în Africa, trebuie să înduri timp de patruzeci de ore un alt soi de vomitiv puternic și inevitabil, după formula Companiei Transatlantice."

Doamna Forestier își frecă mîinile, mulțumită de ideea ei.

Se sculă și după ce aprinse o altă țigară, începu să umble în sus și în jos. Dicta, suflînd șuvițe de fum, ce porneau mai întîi drept înainte din mica țuguitură rotundă a buzelor, apoi îngroșîndu-se, se risipeau, lăsînd pe alocuri, în aer, linii cenușii, un fel de ceață străvezie, un abur ca o pînză de păianjen.

Cîteodată, cu o mișcare a palmei, ștergea urmele acestea ușoare și stăruitoare ; alteori le reteza cu o mișcare hotărîtă a degetului arătător, privind apoi cu multă luare-aminte cele două crîmpeie de fum străveziu care se destrămau.

Duroy, cu ochii ridicați spre ea, îi urmărea toate gesturile, toate atitudinile, toate mișcările trupului și ale feței, ocupate cu acest joc care nu-i reținea de loc atenția. Născocea acum peripețiile călătoriei, creiona tovarăși de drum scorniți de ea, plăsmuia o aventură de dragoste cu soția unui căpitan de infanterie, care se ducea să-și vadă bărbatul.

Apoi, după ce se așeză, îi puse lui Duroy întrebări asupra topografiei Algeriei, care îi era cu totul necunos-

cută. În zece minute, știa cît știa și el și făcu un capitol de geografie politică colonială pentru a-l pune în curent pe cititor și a-l pregăti în vederea problemelor serioase ce aveau să fie ridicate în articolele următoare.

Apoi, continuă cu o incursiune în provincia Oran — o incursiune închipuită — în care era vorba mai ales de femei, de maure, de evreice, de spaniole.

— Numai asta interesează — spunea ea.

Sfîrși printr-un popas la Saida, la poalele înaltelor podișuri și printr-o mică intrigă între subofițerul Georges Duroy și o muncitoare spaniolă, lucrătoare la manufactura de hîrtie din Ain-el-Hadjar. Povesti întîlnirile, noaptea pe muntele pietros și pleșuv la ceasul cînd șacalii, hienele și cîinii arabi scheaună, latră, și urlă în mijlocul stîncilor.

Și rosti cu glas vesel :

— Urmarea pe mîine ! Apoi, ridicîndu-se : Așa se scrie un articol, domnul meu. Iscăliți, vă rog. Duroy stătea la îndoială.

— Dar iscălește o dată!

Atunci el începu să rîdă și scrise în josul paginii : „Georges Duroy".

Ea continuă să fumeze, umblînd prin cameră, și el tot o mai privea, negăsind nimic de spus ca să-i mulțumească, fericit că era lîngă ea, pătruns de recunoștință și de bucuria senzuală a acestui început de intimitate. I se părea că tot ce o înconjura făcea parte din ea, totul, pînă și pereții acoperiți cu cărți.

Scaunele, mobila, aerul în care plutea un miros de tutun aveau ceva deosebit, ceva blînd și încîntător, venind de la ea.

Pe neașteptate, doamna Forestier îl întrebă :

— Ce părere ai despre prietena mea, doamna de Marelle ?

Duroy fu mirat :

Dar... o găsesc... o găsesc încîntătoare.

— Nu-i așa ?

— Fără îndoială că da.

Îi venea să adauge : „Dar nu atît ca dumneata". Nu îndrăzni însă.

Doamna Forestier reluă :

— Și dacă ai ști ce plină de haz și ce originală e. E o boemă, zău, o adevărată boemă; de aceea soțul ei n-o iubește. El îi vede numai cusururile, nu-i prețuiește de loc însușirile.

Duroy rămase uluit cînd află că doamna de Marelle era căsătorită. Era foarte firesc cu toate acestea.

Întrebă:

— Așa?... e măritată? Și cu ce se ocupă soțul ei?

Doamna Forestier ridică ușor din umeri și din sprîncene, cu un singur gest plin de tîlcuri, de neînțeles.

— O! este inspector al liniei de Nord. Își petrece opt zile pe lună la Paris, ceea ce soția lui numește: „serviciul obligatoriu", „săptămîna de corvoadă", sau „săptămîna patimilor". Cînd o vei cunoaște mai bine, vei vedea ce plină de duh și ce drăguță este. Du-te să-i faci o vizită într-una din zilele astea.

Duroy nu se mai gîndea să plece; i se părea că o să rămînă pentru totdeauna acolo, că era acasă la el.

Dar ușa se deschise fără zgomot, și un domn înalt păși înăuntru fără să fi fost anunțat.

Văzînd un bărbat, se opri. O clipă doamna Forestier păru încurcată, apoi spuse cu glas firesc, deși o roșeață i se urcase de la umeri spre obraz:

— Dar intră odată, dragul meu. Îți prezint pe un bun prieten al lui Charles, domnul Georges Duroy, un viitor ziarist. Apoi, pe un alt ton, spuse: Cel mai bun și cel mai intim dintre prietenii noștri, contele de Vaudrec.

Cei doi bărbați se salutară, privindu-se drept în ochi și imediat după aceea Duroy își luă rămas bun.

Nimeni nu-l rugă să mai stea. Bolborosind cîteva cuvinte de mulțumire, strînse mîna întinsă a tinerei femei, mai făcu o plecăciune spre noul-sosit, care păstra o înfățișare serioasă și rece de om de lume, și ieși atît de stingherit, de parcă ar fi făcut o gogomănie.

Cînd se văzu în stradă, se simți trist, nemulțumit, răscolit de un simțămînt tulbure ca de o supărare ascunsă. Mergea întrebîndu-se din ce se iscase tristețea aceasta neașteptată; nu găsea nimic, dar înfățișarea aspră a contelui de Vaudrec — oarecum bătrîn, cu părul încărunțit, cu aerul liniștit și semeț al unui ins foarte bogat și sigur de el — îi revenea mereu în minte.

Şi îşi dădu seama că sosirea acelui necunoscut, întrerupînd o încîntătoare convorbire între patru ochi care îi umplea sufletul, strecurase în el simţămîntul de frig şi deznădejde pe care ni-l pot pricinui uneori cele mai neînseminate lucruri, un cuvînt auzit, o ticăloşie văzută în treacăt.

Şi i se părea de asemenea, dar fără să ghicească de ce, că omul acela fusese nemulţumit găsindu-l acolo.

Nu mai avea nimic de făcut pînă la trei, şi nu era nici douăsprezece. Îi mai rămăseseră în buzunar şase franci şi cincizeci ; se duse să ia masa la Duval. Apoi se învîrti încoace şi încolo pe bulevard şi cînd ceasul bătu ora trei, urcă scara, împodobită cu reclame, de la *Vie Française*.

Aşezaţi pe o banchetă, băieţii de serviciu aşteptau cu braţele încrucişate, în timp ce dinapoia unui mic pupitru un uşier rînduia corespondenţa sosită. Punerea în scenă era desăvîrşită pentru a insufla respect vizitatorilor. Toată lumea avea ţinută, demnitate şi eleganţă, cum se cuvine în anticamera unui mare ziar.

Duroy întrebă :

— Domnul Walter este aici ?

Uşierul răspunse :

— Domnul director se află într-o conferinţă. Dacă domnul binevoieşte, să aştepte puţin. Şi arătă spre sala de aşteptare, plină de lume.

Erau acolo bărbaţi influenţi, decoraţi, cu ifose, şi oameni neîngrijiţi, ale căror redingote încheiate pînă la gît aveau pete, amintind forma continentelor şi a mărilor de pe hărţile geografice. Erau şi trei femei amestecate printre oamenii aceştia. Una era frumoasă, surizătoare, gătită, cu un aer de cocotă ; vecina ei zbircită, cu o înfăţişare tragică, gătită şi ea, dar fără zorzoane, avea ceva din aerul veşted, artificial, al fostelor actriţe, un soi de tinereţe falsă, răsuflată, ca un parfum de dragoste ofilită. A treia femeie, în doliu, stătea într-un colţ, cu o înfăţişare de văduvă nemîngîiată. Duroy se gîndi că venise să ceară de pomană. Trecuseră între timp mai mult de douăzeci de minute, şi nimeni nu fusese primit.

Atunci lui Duroy îi veni o idee și, întorcîndu-se spre ușier, spuse :

— Domnul Walter mi-a dat întîlnire la trei. Oricum, vezi, te rog, dacă nu se află aici cumva prietenul meu, domnul Forestier.

Atunci fu condus printr-un coridor lung care dădea într-o încăpere spațioasă, unde patru domni scriau în jurul unei mese verzi.

În picioare în fața căminului, Forestier juca *bilboquet* și fuma o țigară. Era foarte îndemînatic la jocul acesta și la fiecare lovitură înfigea enorma bilă de merișor galben în micul vîrf de lemn. Număra : „douăzeci și două — douăzeci și trei — douăzeci și patru — douăzeci și cinci".

Duroy rosti : „Douăzeci și șase". Și prietenul său ridică ochii fără să oprească mișcarea regulată a brațului :

— Ia te uită, ai sosit ! Am făcut ieri cincizeci și șapte de lovituri la rînd. Aci numai Saint-Potin mă bate. Ai fost la patron ? Să-l vezi pe borțosul ăla bătrîn de Norbert jucînd *bilboquet*... Cască gura de parcă ar vrea să înghită bila.

Unul din redactori întoarse capul spre el :

— Ia ascultă Forestier, știu eu unul de vînzare, unul minunat făcut dintr-un lemn scump. După cît se spune, ar fi fost al reginei Spaniei. Cere pe el șaizeci de franci. Nu e scump.

Forestier întrebă :

— Unde se găsește ? Și, cum greșise cea de a treizeci și șaptea lovitură, deschise un dulap în care Duroy zări vreo douăzeci de *bilboqueturi* minunate, rînduite și numerotate ca lucrurile de artă într-o colecție. Apoi, după ce își așeză unealta la locul obișnuit, spuse din nou : Unde se găsește giuvaerul ăsta ?

Ziaristul răspunse :

— La un vînzător de bilete de la Vaudeville. Am să ți-l aduc mîine.

— Bine, ne-am înțeles. Dacă e într-adevăr frumos, îl iau ; *bilboqueturi*, niciodată nu poți să spui că ai prea multe. Apoi întorcîndu-se spre Duroy : Vino cu mine să te duc la patron : altfel poți să mucezești aci pînă la șapte seara.

Străbătură iar sala de așteptare, unde aceiași inși stăteau rînduiți la fel. De îndată ce se ivi Forestier, tînăra femeie și bătrîna actriță se ridicară în grabă și se apropiară de el.

Deși le dusese, pe rînd, în firida ferestrei, și avusese grijă să stea de vorbă în șoaptă, Duroy băgă de seamă că le tutuia pe amîndouă.

Apoi, după ce împinseră două uși capitonate, pătrunseră la director.

Conferința care ținea de un ceas era o partidă de *écarté* cu cîțiva din domnii aceia cu pălării teșite pe care Duroy îi zărise în ajun.

Domnul Walter ținea cărțile, jucînd cu mare băgare de seamă, cu mișcări viclene, în timp ce adversarul său dădea, schimba și mînuia micile cartoane colorate cu o ușurință, cu o îndemînare și cu o grație de vechi jucător. Norbert de Varenne scria un articol, așezat în fotoliul directorului, iar Jacques Rival, lungit pe un divan, cu ochii închiși, fuma o țigară de foi.

În odaie plutea un miros închis de piele de mobilă, de fum de tutun și de tipografie, mirosul acela deosebit al sălilor de redacție, cunoscut de toți ziariștii.

Pe masa de lemn negru cu incrustații de aramă zăcea un maldăr uriaș de hîrtii, scrisori, cărți de vizită, ziare, reviste, note de plată, tipărituri de tot felul.

Forestier strînse mîna celor care pontau în picioare, în spatele jucătorilor, și fără să spună un cuvînt privi jocul; apoi, de îndată ce Papa Walter cîștigă, spuse:

— Iată pe prietenul meu Duroy.

Directorul se uită brusc la Duroy, cu privirea lui strecurată pe deasupra ochelarilor și îl întrebă:

— Mi-ai adus articolul? S-ar potrivi foarte bine astăzi, o dată cu dezbaterea Morel.

Duroy scoase din buzunar foile de hîrtie păturite în patru.

— Iată, domnule.

Șeful păru încîntat, și spuse zîmbind:

— Foarte bine, foarte bine. Ești un om de cuvînt. Va trebui să revezi asta, Forestier.

Dar Forestier se grăbi să răspundă:

— Nu e nevoie, domnule Walter! Am făcut cronica împreună cu el pentru a-l învăța meseria. E foarte bună.

Directorul, care acum primea cărțile împărțite de un domn înalt, slab, un deputat de centru din aripa stîngă, adăugă cu nepăsare :

— Atunci e perfect.

Forestier nu-i dete răgaz să înceapă o partidă nouă, și aplecîndu-se la urechea lui spuse :

— Vă aduceți aminte că mi-ați făgăduit să-l angajați pe Duroy în locul lui Marambot. Vreți să-l angajez în aceleași condiții ?

— Da, desigur.

Și luînd brațul prietenului său, ziaristul plecă cu el, în timp ce domnul Walter reîncepea jocul.

Norbert de Varenne nu ridicase capul și părea că nu-l văzuse sau nu-l recunoscuse pe Duroy. Jacques Rival, dimpotrivă, îi strînse mîna într-adins cu putere, ca un camarad pe care te poți bizui la nevoie.

Trecură iarăși prin sala de așteptare, și cum toți ridicară spre ei privirea, Forestier spuse celei mai tinere dintre femei, destul de tare pentru a fi auzit și de ceilalți :

— Domnul director, vă va primi îndată. Acum se află într-o conferință cu doi membri ai comisiunii bugetare.

Trecu apoi repede, cu un aer important și grăbit, ca și cînd s-ar fi dus să redacteze o telegramă extrem de urgentă.

De îndată ce ajunse în sala redacției, Forestier își luă numaidecît *bilboquetul* și, începînd jocul, îi spuse lui Duroy, întrerupînd frazele pentru a număra punctele :

— Uite... O să vii aici în toate zilele la ora trei și am să-ți spun ce drumuri și ce vizite va trebui să faci, fie în timpul zilei, fie seara, fie în cursul dimineții. — Unu. — Am să-ți mai dau mai întîi o scrisoare de introducere pentru șeful biroului întîi al prefecturii de poliție — doi — care te va pune în legătură cu unul din funcționarii săi. O să te înțelegi cu el în ce privește știrile însemnate — trei — ale serviciului prefecturii, știrile oficiale și cvasi-oficiale, bineînțeles. Pentru chestiunile de amănunt îl ai pe Saint-Potin, care este în curent — patru — o să-l vezi acum sau mîine. Va trebui mai cu seamă să te obișnuiești să-i tragi de limbă pe oamenii la care am să

te trimit să-i vezi — cinci — și să te strecori pretutindeni, chiar dacă ți se vor închide ușile — șase. Ai să primești pentru asta două sute de franci pe lună, leafă fixă, și două centime rîndul pentru știrile interesante culese de tine — șapte — și tot două centime rîndul pentru articolele care-ți vor fi cerute în legătură cu diferite subiecte — opt.

Apoi nu mai fu atent decît la jocul său și numără tărăgănat mai departe — nouă-zece-unsprezece-doisprezece — treisprezece.

A patruspreze cea lovitură o greși și înjură :

— Treisprezece ! Fir-ar al naibii ! Totdeauna îmi poartă ghinion. Fără îndoială că într-o zi de treisprezece am să mor.

Unul dintre redactorii care isprăvise treaba, luă la rîndul său un *bilboquet* din dulap ; era un om scund, cu o înfățișare de copil, deși avea treizeci și cinci de ani ; și toți ziariștii care intrau în odaie se duceau pe rînd la dulap de unde fiecare își lua jucăria. În curînd se strînseră șase. Stăteau unul lîngă altul cu spatele la perete și aruncau, cu aceeași mișcare calculată, bilele roșii, galbene sau negre, după felul lemnului din care erau făcute. Și încingîndu-se o întrecere, cei doi redactori care mai lucrau se sculară pentru a arbitra.

Forestier cîștigă 11 puncte. Atunci omulețul cu înfățișarea de copil — care pierduse — sună băiatul de serviciu și comandă : „Nouă țapi“ și, în așteptarea băuturii, se apucară din nou să joace.

Duroy bău un pahar de bere cu noii săi confrați, apoi își întrebă prietenul :

— Ce am de făcut ?

Celălalt răspunse :

— N-am nimic pentru tine astăzi. Dacă vrei, poți pleca.

— Și... articolul... articolul nostru... o să intre diseară ?

— Da, dar n-ai nici o grijă ; fac eu corecturile. Tu fă urmarea pentru mîine și vino la trei, ca și astăzi.

Și Duroy, strîngînd toate mîinile, fără să cunoască măcar numele stăpînilor lor, coborî frumoasa scară, cu inima plină de bucurie și sufletul voios.

IV

GEORGES DUROY DORMI PROST, ATÎT era de nerăbdător să-şi vadă articolul tipărit.

Cum se făcu ziuă, sări din pat şi ieşi în stradă cu mult înainte de ora cînd vînzătorii de ziare aleargă cu marfa lor din chioşc în chioşc. Atunci se îndreptă spre gara Saint Lazare, ştiind că acolo La *Vie Française* apărea mai curînd decît la el în cartier. Dar fiindcă şi aşa era prea devreme începu să se plimbe în sus şi în jos pe trotuar.

O văzu pe proprietăreasa chioşcului deschizîndu-şi ghereta de sticlă, apoi zări un om purtînd pe cap un teanc de hîrtii îndoite. Se repezi : erau *Figaro*, *Gil Elas*, *Le Gaulois*, *L'Evénement* şi alte două sau trei ziare de dimineaţă, dar *Vie Française* nu era printre ele.

Îl cuprinse teama : Dacă ***Amintirile unui soldat din Africa*** fusese amînat pentru a doua zi, sau dacă din întîmplare nu-i plăcuse în ultima clipă lui Papa Walter ?

Ducîndu-se iar la chioşc, băgă de seamă că ziarul se vindea fără ca el să fi văzut cînd fusese adus. Se năpusti, îl desfăcu — după ce aruncase cele trei cetime — şi străbătu cu privirea titlurile din prima pagină. Nimic. Inima începu să-i zvîcnească ; deschise ziarul şi avu o emoţie puternică citind în josul unei coloane cu litere mari : „Georges Duroy". Era ! Ce bucurie !

O porni cu ziarul în mînă, fără nici un gînd, cu pălăria lăsată pe o parte. Îi venea să oprească trecătorii, să le spună : „Cumpăraţi ziarul ăsta, cumpăraţi ziarul ăsta ! Are un articol scris de mine". Îi venea să strige din toate puterile cum fac seara vînzătorii de ziare pe bulevarde : Citiţi *Vie Française*, citiţi articolul lui Georges Duroy : *Amintirile unui soldat din Africa*. Şi pe neaşteptate îl cuprinse dorinţa să citească el însuşi articolul, să-l citească într-un loc public, într-o cafenea în văzul tuturor ; şi la ora aceea căută un local care să fie plin. Fu nevoit să umble mult. Intră, în sfîrşit, într-un soi de cîrciumă, unde se şi aflau instalaţi cîţiva muşterii şi fără să se gîndească cît era ceasul, ceru :

— Un rom, cum ar fi cerut „un pelin". Apoi strigă : Băiete, dă-mi *La Vie Française.*

Un om cu şorţul alb veni în grabă.

— Nu-l avem, domnule ; nu primim decît *La Rappel, Le Siècle, La Lanterne* şi *Le Petit Parisien.*

Duroy strigă cu un ton furios şi indignat :

— Halal prăvălie ! Atunci du-te de mi-l cumpără. Băiatul dădu o fugă, i-l aduse, şi Duroy se apucă să-şi citească articolul. De mai multe ori spuse cu glas tare : „Foarte bine, foarte bine !" pentru a atrage atenţia vecinilor şi a le stîrni curiozitatea să afle şi ei ce era scris în ziarul acela. Apoi, plecînd, îl lăsă pe masă. Cîrciumarul băgă de seamă şi îl chemă înapoi :

— Domnule, domnule, v-aţi uitat ziarul !

Iar Duroy răspunse :

— L-am citit, ţi-l las. De altminteri are azi ceva foarte interesant.

Nu spuse ce anume, dar plecînd văzu pe unul din vecinii săi luînd ziarul de pe masa unde-l lăsase.

Se întrebă : „Acum ce să fac ?" Şi se hotărî să se ducă la birou ca să-şi ia leafa şi să-şi dea demisia. Tresări de plăcere la gîndul mutrei pe care avea s-o facă şeful şi colegii. Îl încînta mai ales ideea spaimei prin care avea să treacă şeful.

Mergea agale, ca să nu ajungă înainte de ora nouă şi jumătate, casieria deschizîndu-se abia la zece.

Încăperea în care lucrase era o odaie mare şi întunecoasă, unde în timpul iernii stătea mai toată ziua cu lumina aprinsă. Odaia dădea într-o curte strîmtă, faţă în faţă cu alte birouri. Opt slujbaşi lucrau acolo şi un subşef de birou, ascuns într-un colţ îndărătul unui paravan.

Duroy se duse mai întîi să-şi ia cei o sută optsprezece franci şi douăzeci şi cinci de centime — puşi într-un plic galben şi păstraţi în sertarul funcţionarului însărcinat cu plăţile — apoi pătrunse cu un aer triumfător în sala mare în care petrecuse atîtea zile.

Cum intră, subşeful, domnule Potel, strigă :

— A ! Dumneata eşti, domnule Duroy ? Şeful a întrebat de cîteva ori pînă acum de dumneata. Ştii că nu

îngăduie să fie cineva bolnav două zile la rînd fără adeverință de la doctor.

Duroy, care stătea în picioare în mijlocul odăii, pregătindu-și efectul, răspunse cu glas puternic :

— Așa ? Puțin îmi pasă !

Slujbașii rămaseră uluiți, iar chipul domnului Potel se ivi înspăimîntat pe deasupra paravanului care îl înconjura din toate părțile ca o cutie.

Se baricada acolo, de teama curentului, fiindcă avea reumatism. Făcuse numai două găuri în hîrtie pentru a-și supraveghea funcționarii.

Se auzeau zburînd muștele. Subșeful întrebă, în sfîrșit, cu șovăială :

— Ce-ai spus ?

— Am spus că puțin îmi pasă. Azi n-am venit decît ca să-mi dau demisia. Am intrat redactor la *Vie Française* cu cinci sute de franci pe lună, bașca rîndurile. Mi s-a publicat chiar azi primul articol.

Cu toate că își pusese în gînd să-și prelungească plăcerea, nu-și putu înfrîna dorința de a da drumul la toate dintr-o dată.

De altminteri, efectul fusese tare. Încremeniseră cu toții.

— Mă duc să-l înștiințez pe domnul Perthuis, spuse Duroy hotărît, apoi am să viu să-mi iau rămas bun. Și se îndreptă spre biroul șefului, care, zărindu-l, zîbucni :

— A ! În sfîrșit ! Știi că nu vreau...

Slujbașul îi tăie vorba :

— Nu-i nevoie să zbieri așa...

Domnul Perthuis, un grăsan roșu ca o creastă de cocoș, se înecă de emoție :

— M-am săturat de taraba dumitale. Azi dimineață mi-am făcut debutul în ziaristică unde mi se asigură o situație foarte frumoasă. Am onoarea să vă salut.

Și ieși. Era răzbunat.

Se duse, într-adevăr, să strîngă mîna foștilor săi colegi ; aceștia însă abia îndrăzneau să-i vorbească, de teamă să nu se compromită, căci ușa rămînînd deschisă, convorbirea sa cu șeful fusese auzită.

Şi se pomeni iar în stradă, cu leafa în buzunar. Îşi plăti un prînz îmbelşugat într-un restaurant nu prea scump, pe care îl ştia şi unde lăsă iar un număr din *Vie Française* pe masa la care mîncase. Intră apoi în mai multe prăvălii de unde cumpără fleacuri numai pentru a cere să-i fie trimise acasă, şi a-şi da numele — Georges Duroy — şi adăuga : „Sînt redactor la *Vie Française*". După aceea îşi dădea adresa, avînd grijă să spună : „Veţi lăsa pachetul la portar". Cum mai avea încă vreme, intră la un litograf care fabrica la minut cărţi de vizită, sub ochii trecătorilor, şi ceru să i se facă numaidecît o sută, punînd dedesubtul numelui său noua calitate. Pe urmă se duse la ziar.

Forestier îl primi de sus, cum se primeşte un subaltern.

— Ah ! iată-te. Foarte bine. Tocmai aveam cîteva treburi pentru tine. Aşteaptă-mă zece minute, să termin mai întîi ce am de făcut. Şi scrise mai departe o scrisoare începută.

La celălalt capăt al mesei mari, un omuleţ miop, fără sînge în obraz, puhav, foarte grav, chel, cu o ţeastă albă şi strălucitoare, scria cu nasul vîrît în hîrtie.

Forestier îl întrebă :

— Ia spune, Saint-Potin, la ce oră te duci să-i intervievezi pe oamenii noştri ?

— La patru.

— O să-l iei cu tine pe tînărul Duroy ăsta de faţă, şi ai să-i dezvălui tainele meseriei.

— Am înţeles.

Apoi, întorcîndu-se spre prietenul său, Forestier adăugă :

— Ai adus urmarea asupra Algeriei ? debutul de azi a avut mult succes.

Duroy bolborosi zăpăcit :

— Nu, crezusem că am vreme după-amiază, am avut de făcut o mulţime de treburi, n-am putut...

Celălalt ridică din umeri cu un aer nemulţumit :

— Dacă nu-ţi respecţi cuvîntul, n-ai să-ţi croieşti drum în viaţă — asta s-o ştii de la mine. Papa Walter se bizuia pe manuscrisul tău. Am să-i spun c-o să fie gata mîine. Dacă îţi închipui că o să fii plătit pe degeaba, te

înșeli. Apoi, după o tăcere, adăugă : Ce dracu ! Trebuie să baţi fierul cît e cald.

Saint-Potin se sculă :

— Sînt gata, spuse el. Atunci Forestier, răsturnîndu-se pe speteaza scaunului, luă o atitudine aproape solemnă pentru a da ordine, şi întorcîndu-se spre Duroy rosti :

— Iată. Avem de două zile la Paris pe generalul chinez Li-Ceng-Fao, care stă la „Continental", şi pe rajahul Taposahib Ramaderas Pali, care locuieşte la hotelul „Bristol". Vă veţi duce să le luaţi cîte un interviu. Apoi, întorcîndu-se spre Saint-Potin : Nu uita punctele mai importante pe care ţi le-am indicat. Cere generalului şi rajahului părerea lor asupra uneltirilor Angliei în Orientul îndepărtat şi asupra sistemului de colonizare şi stăpînire al acesteia, nădejdile lor privitoare la un amestec al Europei — şi îndeosebi al Franţei — în treburile lor. Tăcu, apoi vorbind ca pentru galerie, adăugă : Ar fi foarte interesant pentru cititorii noştri să ştie în acelaşi timp ce se gîndeşte în China şi în Indii în legătură cu problemele acestea care interesează atît de mult opinia publică în momentul de faţă. Adăugă, pentru Duroy : Bagă de seamă la ce va face Saint-Potin, care este un foarte bun reporter şi caută să prinzi şiretlicurile cu care poţi descoase, în cinci minute, un om.

Apoi reîncepu să scrie, grav, cu intenţia vădită de a statornici bine distanţele, şi de a-l pune la locul lui pe fostul camarad şi nou confrate.

Cum trecură pragul uşii, Saint-Potin începu să rîdă şi îi spuse lui Duroy :

— Ce mai caraghios ! Vrea să-şi dea aere faţă de noi. Ai zice că într-adevăr ne ia drept cititorii lui.

Apoi porniră în jos, pe bulevard, şi reporterul întrebă :

— Bei ceva ?

— Da, cu plăcere. E foarte cald.

Intrară într-o cafenea şi cerură să li se dea băuturi reci.

Şi Saint-Potin începu să vorbească. Vorbi despre toată lumea, despre ziar, cu un surprinzător lux de amănunte.

— Patronul ? Un adevărat afacerist. Şi totuşi, în acelaşi timp, un tip simpatic care nu crede în nimic şi pă-

călește pe toată lumea. N-a înființat ziarul ăsta, care e oficios, catolic, liberal, republican, orleanist, talmeș-balmeș de gogoși electorale și șarlatanie cu preț redus, decît pentru a-și sprijini operațiile de bursă și întreprinderile de tot soiul pe care le are. În asta nu-l întrece nici dracu, și cîștigă milioane prin mijlocirea societăților care n-au nici o centimă capital...

Și îi dădea înainte, zicîndu-i lui Duroy : „Dragul meu prieten".

— Și are vorbe de duh *à la Balzac*, calicul ăsta. Închipuie-ți că, deunăzi, mă aflam la el în birou cu Norbert, burtosul ăla bătrîn și cu Don Quijote de Rival, cînd Montelin, administratorul nostru, sosește cu ghiozdanul de piele la subsuoară — ghiozdanul acela pe care îl cunoaște tot Parisul. Walter ridică ochii și întrebă :

— Ce mai e nou ?

Montelin răspunde naiv :

— Adineaori am plătit cei paisprezece mii de franci pe care îi datoram negustorului de hîrtie.

Patronul sări în sus.

— Ce spui ?

— Că i-am plătit datoria domnului Privas.

— Ești nebun ?

— De ce ?

— De ce... de ce... de ce...

Își scoase ochelarii și îi șterse. Apoi zîmbi cu un zîmbet ciudat care i se lățea pe obraz ori de cîte ori se pregătea să spună o răutate sau ceva tare, și cu un aer batjocoritor și convins, rosti :

— De ce ? Pentru că am fi putut obține o scădere de patru, cinci mii de franci.

Montelin răspunse mirat :

— Dar, domnule director, toate socotelile erau bune, controlate de mine și aprobate de dumneavoastră...

Atunci patronul, devenind iar serios, spuse ;

— Tare mai ești naiv ! Află, domnule Montelin, că trebuie să lași întotdeauna să se îngrămădească datoriile, pentru ca apoi să te poți tocmi.

Și Saint-Potin adăugă clătinînd din cap ca un cunoscător :

— Ei, ce zici ? Este pe calapodul lui Balzac ?

Duroy nu-l citise pe Balzac, dar răspunse cu toată convingerea :

— Drace ! Cum să nu.

Pe urmă reporterul vorbi despre doamna Walter — o mare neghioabă — despre Norbert de Varenne — un bătrîn paraponisit — și despre Jacques Rival —scovergă din Fervacques. După aceea îl luă în primire pe Forestier :

— Cît despre ăsta, norocul lui e că s-a însurat cu nevastă-sa, atîta tot.

Duroy întrebă :

— Dar cine e la drept vorbind nevastă-sa ?

Saint-Potin își frecă mîinile :

— O ! e o șireată, o șmecheră și jumătate. E amanta unui crai bătrîn, unu Vaudrec, contele de Vaudrec, care a înzestrat-o și a căpătuit-o...

Duroy simți deodată un fior rece, o furie și o nevoie de a ocărî și pălmui pe acest limbut. Dar se mulțumi să-i taie vorba pentru a-l întreba :

— Saint-Potin zici că e numele dumitale ?

Celălalt răspunse cu simplitate :

— Nu, mă numesc Thomas. La ziar m-au porecl it Saint-Potin.

Și plătind consumația, Duroy reluă :

— Dar mi se pare că e tîrziu și avem de vizitat doi nobili domni.

Saint-Potin începu să rîdă :

— Ești un naiv ! Așadar, dumneata crezi să am să mă duc să-i întreb — pe chinezul și pe indianul ăla — ce părere au despre Anglia ? Ca și cînd n-aș ști eu mai bine decît ei ce trebuie să gîndească pentru cititorii lui *Vie Française !* Am stat pînă acum de vorbă cu cinci sute de astfel de chinezi, persani, indieni, chilieni, japonezi și alții. Toți răspund același lucru, după părerea mea. N-am decît să reiau articolul meu despre ultimul venit și să-l copiez cuvînt cu cuvînt. Ceea ce se schimbă într-adevăr, e înfățișarea, numele, titlurile, vîrsta și însoțitorii. Oho ! în privința asta nu-mi este îngăduită mie nici o greșeală ; mi s-ar trage numaidecît o săpunează strașnică în *Figaro* sau *Gaulois*. Dar în privința asta, portarii de la „Bristol" și de la „Continental" au să mă lă-

murească în cinci minute. Vom merge pînă acolo pe jos fumînd un trabuc. Total : cinci franci — cheltuieli de trăsură, de cerut la ziar. Iată dragul meu cum se procedează cînd eşti om practic.

Duroy întrebă :

— Trebuie să aducă un venit foarte frumos meseria de reporter în aceste condiţii.

Ziaristul răspunse misterios :

— Da, dar nimic nu e mai rentabil ca ecourile, datorită reclamelor făcute pe sub mînă.

O apucară pe bulevard spre Madeleine. Saint-Potin spuse, pe neaşteptate, tovarăşului său :

— Ştii, dacă ai vreo treabă, eu n-am nevoie de dumneata.

Duroy îi strînse mîna şi plecă.

Gîndul articolului pe care trebuia să-l scrie îl chinuia şi începu să reflecteze asupra lui.

Mergînd, îngrămădea idei, cugetări, păreri, anecdote şi străbătu pînă la capăt l'Avenue des Champs-Elysées, unde nu se mai vedea plimbîndu-se decît foarte puţină lume, Parisul fiind pustiu în zilele acelea călduroase.

După ce mîncă într-un local de lîngă Arcul de Triumf de la Étoile, se întoarse acasă pe jos, apucînd-o agale pe bulevardele exterioare şi se aşeză la masă pentru a lucra.

Dar de îndată ce se văzu în faţa foii albe de hîrtie, toate ideile i se evaporară.

Căută să prindă crîmpeie de amintiri şi să şi le fixeze în minte ; dar cum le prindea, îi scăpau iarăşi ; sau năvăleau claie peste grămadă şi nu mai ştia cum să le expună, în ce cuvinte să le îmbrace şi nici cu care din ele să înceapă.

După un ceas de străduinţe şi cinci pagini de hîrtie mîzgălită cu începuturi de frază, îşi spuse : „Nu sînt încă destul de deprins cu meseria. Trebuie să iau o nouă lecţie". Şi îndată, nădejdea unei alte dimineţi de lucru cu doamna Forestier, nădăjdea acelei lungi, intime pline de căldură şi atît de plăcute întrevederi între patru ochi, îl făcu să se înfioare de dorinţă. Se culcă în grabă, fiindu-i aproape teamă acum să reînceapă lucrul şi să izbutească pe neaşteptate.

A doua zi se sculă ceva mai tîrziu, amînînd și sorbind dinainte plăcerea apropiatei întrevederi. Era zece trecute cînd sună la prietenul său. Feciorul răspunse :

— Vedeți... domnul tocmai s-a apucat de lucru.

Lui Duroy nu-i trecuse prin minte că soțul putea fi acasă. Stărui totuși :

— Spune-i că sînt eu, și că am venit pentru o treabă urgentă.

După cinci minute de așteptare, fu rugat să intre în încăperea unde petrecuse o dimineață atît de plăcută. În locul unde șezuse el, stătea acum Forestier care scria, îmbrăcat într-un halat, cu papucii în picioare și cu capul acoperit de o mică tichie englezească, în timp ce soția lui, îmbrăcată în același capot lung, alb, cu o țigară în gură, și rezemată cu coatele de cămin, dicta.

Oprindu-se în prag. Duroy șopti :

— Vă cer iertare ; vă întrerup ?

Iar prietenul său, întorcînd capul — un cap furios — mormăi :

— Ce mai vrei ? Spune repede, sîntem grăbiți.

Celălalt, uluit, îngăimă :

— Nu, nu-i nimic, iertați-mă.

Dar Forestier, supărîndu-se, izbucni :

— Haide, pentru numele lui Dumnezeu că n-avem vreme de pierdut ! Doar n-ai dat buzna în casă numai ca să ai plăcerea de a ne spune bună ziua.

Atunci, foarte încurcat, Duroy se hotărî :

— Nu... iată... vezi că... nu izbutesc s-o scot la capăt cu articolul... și tu ai fost.. și dumneavoastră ați fost atît de... de... binevoitori ultima oară încît... nădăjduiam... încît am cutezat să viu...

Forestier îi tăie vorba :

— Îți bați joc de lume, asta e ! Așadar tu îți închipui că eu am să-ți fac meseria și că tu n-ai să ai altceva de făcut decît să treci pe la casierie la sfîrșitul lunii ! Ei nu ! Asta-i bună !

Tînăra femeie fuma mai departe, fără să scoată un cuvînt, zîmbind mereu cu un zîmbet ușor, care ascundea o ironie binevoitoare.

Roșu la față Duroy se bîlbîia :

— Iertați-mă... credeam... mă gîndeam... Apoi deodată cu un glas limpede : Mii de scuze, doamnă, mulțumirile mele cele mai vii pentru cronica atît de încîntătoare pe care mi-ați făcut-o ieri. Apoi, făcînd o plecăciune, îi spuse lui Charles : Voi fi la trei la ziar — și ieși.

Se întoarse la el acasă cu pași mari, mormăind : „Ei bine, am să mă descurc și singur, le voi arăta eu"...

Cum ajunse acasă, împins de mînie, se apucă de scris.

Continuă aventura începută de doamna Forestier — îngrămădind amănunte de roman foileton, întîmplări pline de neprevăzut și descrieri pretențioase — într-un stil stîngaci de școlar și cu expresii de subofițer.

Într-un ceas isprăvi o cronică — un talmeș balmeș de năzbîtii — pe care o duse plin de îndrăzneală la ziar.

Întîi dădu cu ochii de Saint-Potin, care, strîngîndu-i mîna cu aerul unui complice, îl întrebă :

— Ai citit, cred, convorbirea mea cu chinezul și cu indianul. Nu-i așa că e hazlie ? A înveselit tot Parisul, și eu nici nu le-am văzut măcar vîrful nasului.

Duroy, care nu citise nimic, luă imediat ziarul și străbătu cu privirea un lung articol intitulat : *India și China*, în timp ce reporterul îi arăta și sublinia părțile interesante.

Forestier sosi și el, suflînd din greu, grăbit, cu un aer preocupat :

— Ah, bine, am nevoie de voi doi.

Și le înșiră o serie de informații politice care trebuiau culese chiar în seara aceea.

Duroy îi întinse articolul său :

—Iată urmarea asupra Algeriei.

— Foarte bine, dă-o încoace : mă duc s-o predau patronului.

Asta fu tot.

Saint-Potin îl luă cu el pe noul confrate și cînd ajunseră pe sală, îi spuse :

— Ai trecut pe la casierie ?

— Nu. Pentru ce ?

— Pentru ce ? Ca să-ți iei banii. Vezi, banii trebuie să-i iei întotdeauna pe o lună înainte ; nu se știe niciodată ce se poate întîmpla !

— Dar... asta îmi convine.

— Am să te prezint casierului. N-o să-ți facă nici o dificultate. Se plătește fără greutăți.

Și Duroy se duse să încaseze cei două sute de franci și încă douăzeci și opt de franci pentru articolul din ajun, care, adăugați la ce îi mai rămăsese din leafa de la căile ferate, se ridicau la trei sute patruzeci de franci.

Niciodată nu avusese în buzunar o sumă ca asta și își închipui că banii aveau să-i ajungă pentru mult timp.

Apoi, Saint-Potin îl luă cu el pentru a se duce împreună să stea la taifas în birourile a patru sau cinci ziare potrivnice, nădăjduind că veștile pe care trebuia să le adune fuseseră culese de alții, și că va izbuti să le șterpelească prin flecăreala lui nesfîrșită și prin viclenie.

Făcîndu-se seară, Duroy, care nu mai avea nici o treabă, se gîndi să se ducă la Folies-Bergères, și plin de îndrăzneală se înfățișă la control :

— Mă numesc Georges Duroy, redactor la *Vie Française*. Am venit zilele trecute cu domnul Forestier, care mi-a făgăduit să ceară pentru mine intrarea liberă. Nu știu dacă n-o fi uitat...

Controlorul consultă un registru, dar nu-i găsi numele înscris. Cu toate acestea, controlorul, un om foarte binevoitor îi spuse :

— Intrați, totuși, domnule, și adresați personal cererea dumneavoastră domnului director, care, desigur, nu vă va refuza.

Intră și aproape numaidecît o întîlni pe Rachel, femeia pe care o luase cu el în prima seară. Ea veni spre el :

— Bună seara, puișorule. Ce mai faci ?

— Foarte bine, dar tu ?

— Eu, potrivit. Știi că te-am visat de două ori din ziua aceea ?

Duroy zîmbi măgulit :

— Așa ! Și ce dovedește asta ?

— Asta dovedește că mi-ai plăcut, gogomanule, și că o s-o luăm de la început cînd ți-o veni pofta.

— Chiar azi dacă vrei.

— Da, cu multă plăcere.

— Bine, dar uite ce e... Stătea la îndoială, puțin cam încurcat de ceea ce avea să spună : vezi că, de data asta, n-am para chioară ; viu de la club unde m-am curățat.

Ea îl privi drept în ochi și, presimțind minciuna, instinctiv, cu experiența ei de cocotă obișnuită cu șmecheriile și tocmelile bărbaților, îi spuse :

— Îți arde de glume ! Dar să știi că nu e drăguț să te porți așa cu mine.

Duroy zîmbi încurcat :

— Dacă te mulțumești cu zece franci... e tot ce mi-a mai rămas.

Ea îi șopti cu uitarea de sine a curtezanei care își plătește o toană :

— Cît vrei tu, dragul meu ; eu nu te vreau decît pe tine.

Și ridicîndu-și privirile pierdute, spre mustața tînărului, îl luă de braț și se lipi de el drăgăstos :

— Hai să mergem mai întîi să bem o grenadină. Și pe urmă ieșim undeva împreună. Eu aș vrea să dau o raită pe la Operă, așa, ca să te arăt la lume. Dar ne întoarcem acasă devreme, nu-i așa ?

. . . . . .

Dormi pînă tîrziu la ea. Se făcuse de mult ziuă cînd plecă și numaidecît îi veni ideea să cumpere *Vie Française*. Desfăcu ziarul cu mîini înfrigurate ; cronica lui lipsea ; și zăbovea în picioare pe trotuar, străbătînd cu ochi neliniștiți coloanele tipărite în nădejdea că va găsi în sfîrșit ce căuta.

Deodată simți că o greutate îi apasă inima. După oboseala unei nopți de dragoste, necazul acesta lua proporțiile unei catastrofe.

Urcă la el în odaie și se trînti pe pat, adormind îmbrăcat.

Cîteva ceasuri mai tîrziu se duse la ziar și se înfățișă înaintea domnului Walter :

— Am rămas foarte surprins azi dimineață nevăzînd publicat cel de-al doilea articol asupra Algeriei.

Directorul ridică ochii și spuse cu o voce seacă :

— L-am dat prietenului dumitale, Forestier, rugîndu-l să-l citească ; nu l-a găsit mulţumitor ; va trebui să-l refaci.

Duroy ieşi furios fără să spună un cuvînt şi, pătrunzînd brusc în cabinetul camaradului său, izbucni :

— De ce n-ai lăsat să apară azi dimineaţă cronica mea ?

Ziaristul fuma o ţigară, tolănit cu picioarele pe masă şi cu spatele în fundul fotoliului, murdărind cu tocurile pantofilor un articol început. Rosti, liniştit, cu o voce plictisită şi îndepărtată, de parcă ar fi vorbit din fundul unei gropi :

— Patronul l-a găsit slab şi m-a însărcinat să ţi-l înapoiez ca să-l refaci. Iată-l. Şi arătă cu degetul foile despăturite, puse sub un presse-papier.

Fisticit, Duroy nu găsi nimic de spus, şi în timp ce-şi băga foile în buzunar, Forestier reluă :

— Astăzi o să treci întîi pe la Prefectură... Şi-i înşiră o serie de curse de făcut şi de ştiri ce trebuiau culese. Duroy plecă fără să fi găsit răspunsul muşcător pe care îl căuta.

A doua zi aduse din nou articolul. Îi fu iarăşi înapoiat. Refăcîndu-l pentru a treia oară şi văzîndu-l din nou respins, înţelese că o luase prea repede şi că numai cu ajutorul lui Forestier putea să-şi croiască drum.

Nu mai vorbi aşadar despre *Amintirile unui soldat din Africa* făgăduindu-şi să fie slugarnic şi viclean, dacă aşa trebuia, şi, aşteptînd altceva mai bun, să facă sîrguincios. meseria de reporter.

Cunoscu astfel culisele teatrelor şi ale politicii, sălile şi sălile de intrare ale oamenilor de stat şi Camera Deputaţilor, chipurile înfumurate ale şefilor de cabinet şi mutrele posomorîte ale uşierilor adormiţi.

Avu legături neîntrerupte cu miniştri, portari, generali, agenţi de poliţie, prinţi, codoşi, ambasadori, curtezane, episcopi, cavaleri de industrie, oameni de lume, şarlatani, birjari, chelneri de cafenea şi mulţi alţii ; şi tot văzîndu-i în fiecare zi la orice oră, aceiaşi, tot vorbind cu ei toţi despre aceleaşi lucruri privind meseria lui, devenise prietenul interesat şi nepăsător al tuturor aces-

tor oameni, prețuindu-i de-a valma, cîntărindu-i cu aceeași măsură și judecîndu-i la fel.

El însuși se asemuia cu cineva care, gustînd, una după alta, probe din toate vinurile, nu mai poate deosebi de loc un Chateau-Margaux de un Argenteuil.

Ajunse în foarte scurtă vreme un reporter iscusit, sigur pe vestile lui, viclean, iute, pătrunzător, o adevărată comoară pentru un ziar, cum spunea Papa Walter care se pricepea la ziariști.

Cum nu primea totuși decît zece centime de rînd și leafa de două sute de franci și cum viața de bulevard, viața de cafenea, viața de restaurant costa scump, n-avea niciodată un sfanț în buzunar și era adînc mîhnit de mizeria lui.

„E aici un chițibuș" — își spunea el văzînd anumiți confrați plimbîndu-se cu buzunarele doldora de bani. Dar nu putea înțelege ce mijloace tainice foloseau ziariștii aceștia care trăiau în huzur. Și bănuia, plin de invidie, procedee necunoscute, suspecte, servicii făcute, o întreagă contrabandă oferită și acceptată. Trebuia deci să dezlege misterul, să pătrundă în asociația aceea tacită și să se impună camarazilor care împărțeau prada fără el.

Și adesea, noaptea, privind de la fereastra sa trenurile care treceau, se gîndea ce mijloace ar fi putut întrebuința.

V

TRECUSERĂ DOUĂ LUNI. SEPTEMBRIE bătea la ușă și succesul grabnic pe care-l nădăjduia Duroy nu se mai arăta. Îl neliniștea mai ales situația mediocră în care se afla — și nu vedea prin ce mijloc ar fi putut ajunge pe culmile considerației, puterii și avuției.

Meseria măruntă de reporter îl încătușa; se simțea îngropat de viu, fără putință de scăpare. Ceilalți își dădeau seama de valoarea lui, dar îl prețuiau după situația socială pe care o avea. Însuși Forestier, căruia îi făcea mii de servicii, nu-l mai poftea la masă și îl trata ca pe un inferior, deși se tutuiau.

E adevărat că uneori, cînd se ivea cîte un prilej, Duroy strecura un articol de cîteva rînduri și — cum prin redactarea *Ecourilor* dobîndise o îndemînare de condei și o siguranță de judecată ce-i lipseau pe vremea cînd scrisese cea de a doua cronică asupra Algeriei — nu mai era în primejdie de a-și vedea refuzate actualitățile. Dar de aci și pînă la a scrie cronici după pofta inimii, sau a face observații proprii asupra problemelor politice, era o deosebire tot atît de mare ca între a mîna, vizitiu fiind, o trăsură prin aleile din parcul Bois, și a te plimba în trăsură ca stăpîn. Ceea ce îl umilea mai ales era faptul că n-avea acces în societatea aleasă, că nu avea legături pe picior de egalitate cu oamenii din această societate, că nu putea intra în intimitatea femeilor, deși multe din actrițele cunoscute de el îl primiseră adesea cu o familiaritate plină de interes.

Știa de altminteri, din experiență, că în fața lui toate actrițele sau femeile de lume erau cuprinse de o înflăcărare ciudată, de o simpatie bruscă și simțea o nerăbdare de cal priponit că nu le cunoștea pe acelea de care ar fi putut depinde viitorul său.

Se gîndise adesea să meargă din politețe la doamna Forestier s-o vadă, dar amintirea ultimei lor întîlniri îl oprea și îl umilea; în afară de asta aștepta să fie îndemnat de soț. Se gîndi atunci la doamna de Marelle și, amintindu-și că îl poftise să vină s-o vadă, se înfățișă la ea într-o după-amiază cînd nu avea nici o treabă.

„Sînt întotdeauna acasă pînă la ora trei", spusese ea.

Sună la ușa ei, la ora două și jumătate.

Doamna de Marelle locuia într-o casă din rue Verneuil, la etajul al patrulea.

La sunetul clopoțelului, veni să deschidă o servitoare, o slujnicuță nepieptănată care-și lega boneta în timp ce-i răspundea:

— Da, doamna este acasă, dar nu știu dacă s-a sculat.

Și împinse ușa întredeschisă a salonului.

Duroy intră. Încăperea, destul de mare, avea puțină mobilă și un aspect neîngrijit. Fotoliile, învechite și uzate, stăteau înșirate de-a lungul pereților, după rînduiala hotărîtă pesemne de servitoare, căci nimic nu te îndemna să bănui mîna grijulie a unei stăpîne căreia îi era dragă

casa. Patru biete tablouri, înfățișînd o barcă pe valuri, o corabie pe mare, o moară în mijlocul unei cîmpii și un tăietor de lemne în pădure, atîrnau în mijlocul celor patru pereți, la capătul unor șnururi de lungimi diferite, toate strîmb agățate. Se vedea cît de colo că stăteau de multă vreme așa, sub privirea unei stăpîne nepăsătoare.

Duroy se așeză și așteptă. Așteptă vreme îndelungată. Apoi se deschise o ușă și doamna de Marelle intră repede, îmbrăcată într-un capot japonez de mătase roz, pe care erau lucrate de mînă peisaje aurii, flori albastre și păsări albe.

— Închipuiește-ți că nici nu mă sculasem, spuse ea. Ce drăguț din partea d-tale că ai venit să mă vezi! Eram sigură că m-ai uitat.

Îi întinse mîinile cu o mișcare plină de bucurie, și Duroy, pe care înfățișarea modestă a locuinței îl făcea să se simtă la largul lui, luîndu-i-le, sărută una din ele, cum îl văzuse făcînd pe Norbert de Varenne.

Doamna de Marelle îl pofti să șadă; apoi, privindu-l din cap pînă-n picioare spuse :

— Ce schimbat ești! Arăți mai bine. Îți prieste Parisul. Haide, spune-mi, ce noutăți mai ai?

Și numaidecît începură să vorbească de parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea, simțind că se naște între ei o mare prietenie, că se stabilește o încredere, o intimitate, o afecțiune ce transformă în prieteni, după cîteva clipe, două ființe de același fel.

Pe neașteptate doamna de Marelle își curmă vorba, mirîndu-se :

— E ciudat felul cum mă port cu d-ta. Parcă te-aș cunoaște de zece ani. Vom deveni fără îndoială prieteni. Vrei?

— Cum să nu, răspunse Duroy, cu un zîmbet care spunea mai mult.

O găsea foarte ispititoare, îmbrăcată în capotul ei strălucitor și moale, mai puțin fină decît cealaltă în capotul ei lung, alb; mai puțin felină, mai puțin gingașă, dar mai provocatoare, mai piperată.

Cînd o simțea pe doamna Forestier alături de el cu veșnicul și fermecătorul ei zîmbet, care te îmbia și te

respingea în același timp, zîmbet ce părea că spune: „Îmi placi" dar și „Ia seama", și al cărui tîlc adevărat nu putea fi niciodată prins, îl cuprindea mai ales dorința de a i se culca la picioare sau de a-i săruta dantela fină din jurul gîtului, îmbătîndu-se de mireasma caldă și ușoară ce urca dintre sîni. Lîngă doamna de Marelle simțea o dorință mai brutală, mai lămurită; o poftă care îl furnica în mîini la vederea formelor pe care mătasea subțire le făcea și mai provocatoare.

Doamna de Marelle vorbea într-una, presărînd în fiecare frază ceva din felul acela de a fi plin de haz cu care se deprinsese, așa cum capătă un muncitor dibăcia necesară pentru îndeplinirea unei munci socotită anevoioasă, și de care ceilalți se minunează. O ascultă gîndind: „Toate astea sînt bune de ținut minte. S-ar putea scrie niște cronici pariziene încîntătoare punînd-o să pălăvrăgească astfel despre întîmplările zilei."

Auzindu-se niște bătăi ușoare în ușa pe care și ea intrase, doamna de Marelle strigă:

— Poți intra, Laurine! Fetița apăru, merse drept la Duroy și îi întinse mîna.

Mama șopti uimită:

— Dar i-ai cucerit simpatia. N-o mai recunosc.

După ce îmbrățișă fetița, Duroy o așeză lîngă el, și cu un aer serios îi puse întrebări pline de haz asupra celor făcute de cînd nu se mai văzuseră. Ea răspundea cu vocea ei pițigăiată, cu aerul ei grav de om mare.

Ceasornicul bătu ora trei. Ziaristul se ridică.

— Vino mai des — spuse doamna de Marelle — să stăm de vorbă ca astăzi; îmi va face totdeauna plăcere. Dar de ce nu mai dai pe la familia Forestier?

Duroy răspunse:

— O! S-a întîmplat așa! Am avut mult de lucru. Sper însă că ne vom întîlni acolo într-una din zilele astea.

Și ieși cu sufletul plin de nădejde, fără să știe de ce.

Nu-i spuse nimic lui Forestier despre această vizită.

Dar păstră amintirea ei în zilele ce urmară — mai mult decît amintirea, aproape un fel de senzație nefirească și stăruitoare că femeia aceea se mai află lîngă el. I se părea că luase ceva din ea; forma trupului ei,

întipărită în minte și savoarea făpturii ei sufletești întipărită în inimă. Și rămînea, cum se întîmplă uneori, cînd ai petrecut lîngă o ființă ceasuri pline de farmec, sub înrîurirea chipului ei, sub un fel de stăpînire ciudată, intimă, nelămurită, tulburătoare și minunată pentru că e plină de taină.

După cîteva zile se duse din nou s-o vadă.

Slujnica îl pofti în salon și Laurine se ivi îndată. Nu-i mai întinse mîna ci fruntea, și spuse :

— Mama mi-a spus să vă rog să o așteptați. O să zăbovească un sfert de ceas pînă se îmbracă. Vă voi ține eu de urît.

Duroy, pe care îl înveselea purtarea ceremonioasă a fetiței, răspunse :

— Foarte bine, domnișoară, sînt încîntat că voi petrece un sfert de ceas cu d-ta, dar te înștiințez că eu nu sînt serios de loc : mă joc toată ziua ; îți propun așadar să ne jucăm de-a prinselea.

Fetița rămase înmărmurită, apoi zîmbi întocmai ca o femeie de propunerea aceasta care o jignea puțin dar o și uimea și șopti :

— Locuințele nu sînt făcute pentru joacă.

— Mie mi-e totuna, răspunse Duroy. Eu mă joc oriunde. Haide, prinde-mă ! Și începu să se învîrtească în jurul mesei, îndemnînd-o să-l urmărească, în timp ce ea venea în urma lui zîmbind mereu cu un fel de îngăduință politicoasă și întinzînd uneori mîna pentru a-l atinge, dar stăpînindu-se, fără să alerge.

Duroy se oprea, se lăsa pe vine și, cînd Laurine se apropia cu micii ei pași șovăielnici, sărea în sus ca un maimuțoi cu resort, după care, dintr-un singur pas, se repezea în celălalt capăt al salonului. Ea găsea lucrul acesta caraghios, sfîrși prin a rîde și, însuflețindu-se, începu să țopăie în urma lui, cu țipete vesele și speriate cînd credea că l-a prins. El dădea la o parte scaunele, făcînd din ele obstacole, o silea să se învîrtească vreme de un minut în jurul aceluiași scaun, apoi părăsindu-l înșfăca un altul. Acum, Laurine alerga de-a binelea dăruindu-se toată plăcerii acestui joc nou, și, cu obrajii îmbujorați, cu avîntul unui copil încîntat, se repezea la

fiecare salt, la fiecare șiretenie, la fiecare prefăcătorie a tovarășului ei de joacă.

Pe neașteptate, tocmai cînd i se părea că o să pună mîna pe el, Duroy o prinse în brațe și, ridicînd-o pînă-n tavan, strigă :

— Te-am prins !

Fetița, încîntată, dădea din picioare ca să scape și rîdea din toată inima.

Doamna de Marelle intră tocmai în clipa aceea și exclamă uluită :

— Laurine... Laurine se joacă... Dar ești un adevărat vrăjitor, domnule.

El o lăsă pe strengărița jos, sărută mîna mamei și amîndoi se așezară pe canapea cu fetița între ei. Încercară să stea de vorbă, dar Laurine, care era tăcută din fire, vorbea acum tot timpul, amețită de bucurie, încît trebui să fie trimisă la ea în odaie.

Fetița se supuse fără să crîcnească, dar avea lacrimi în ochi.

Cum rămaseră singuri, doamna de Marelle coborî vocea :

— Știi, am un plan și m-am gîndit la dumneata. Iată : Cum cinez în fiecare săptămînă la familia Forestier, îi poftesc la rîndul meu, din cînd în cînd, la cîte un restaurant. Mie nu-mi place să primesc lume acasă, nu am nimic organizat pentru așa ceva, și de altminteri nu sînt pricepută nici într-ale gospodăriei, nici într-ale bucătăriei — dar știi, de loc. Îmi place să trăiesc pe apucate. Așadar, îi poftesc din cînd în cînd la restaurant ; dar nu e vesel cînd sîntem numai noi trei, și cunoștințele mele nu se potrivesc de loc cu ei. Îți spun asta ca să-ți explic o invitație care nu e făcută după tipic. Înțelegi, nu-i așa, că te rog să vii cu noi sîmbătă la cafeneaua Riché, ora șapte și jumătate. Cunoști localul ?

Duroy primi cu bucurie.

Doamna de Marelle reluă :

— Vom fi numai noi ; o adevărată partidă în patru. Pentru noi, care nu sîntem obișnuite cu asemenea chefuri, aceste mici petreceri au un farmec deosebit.

Purta o rochie de un cafeniu închis care îi scotea la iveală mijlocul, șoldurile, pieptul, brațele, într-un chip

provocator și cochet; și Duroy în fața nepotrivirii dintre această eleganță căutată și subtilă și nepăsarea vădită pentru căminul ei, era cuprins de o mirare nedesluşită, aproape de o stingherealâ, a cărei pricină nu şi-o putea lămuri.

Tot ce îi învestmînta corpul, tot ceea ce venea în atingere directă şi intimă cu trupul ei, era delicat şi fin, dar puţin îi păsa de ceea ce o înconjura.

O părăsi, păstrînd ca şi data trecută simţămîntul prezenţei ei prelungite într-un fel de nălucire a simţurilor. Şi aşteptă cu o nerăbdare crescîndă ziua în care urma să aibă loc cina.

Închirie pentru a doua oară un frac — mijloacele sale nu-i îngăduiau încă să-şi cumpere unul — şi se înfăţişă la întîlnire cu cîteva minute înainte de ora hotărîtă.

Urcă la etajul al doilea, unde fu poftit într-un mic salon particular, tapetat în roşu, şi a cărui singură fereastră dădea spre bulevard.

Masa pătrată, cu patru tacîmuri, era acoperită cu o faţă de masă albă, atît de lucioasă încît părea lăcuită, iar paharele, argintăria şi maşinuţa de încălzit bucatele străluceau vesel sub flacăra a douăsprezece lumînări înfipte în două policandre înalte.

Prin fereastră se zărea pata mare de un verde deschis a frunzelor unui pom care scînteia în lumina vie a saloanelor particulare.

Duroy se aşează pe o canapea foarte joasă, roşie ca tapetele pereţilor, şi ale cărei droturi învechite afundîndu-se sub el îi dădură simţămîntul că se prăbuşeşte într-o groapă. Se auzea în toată această clădire vastă un vuiet nedesluşit, freamătul acela al marilor restaurante, alcătuit din zăngănitul farfuriilor şi argintăriei, din tropăitul paşilor grăbiţi ai chelnerilor înăbuşit de covoarele de pe coridoare, din zgomotul uşilor o clipă deschise prin care răbufnesc voci din toate saloanele acelea mici unde sînt retraşi oameni care iau masa. Forestier intră şi îi întinse mîna cu o călduroasă prietenie, pe care nu i-o arăta niciodată în birourile ziarului.

— Doamnele vor veni împreună, spuse el; sînt foarte plăcute mesele acestea!

După aceea, privi masa, ceru să fie stinsă veioza, închise, din pricina curentului un canat al ferestrei și își alese locul cel mai ferit, spunînd :

— Trebuie să fiu cu mare băgare de seamă ; mi-a fost mai bine timp de o lună și iată că iar mi-e rău de cîteva zile. Oi fi răcit marți cînd am ieșit de la teatru.

Ușa fu deschisă și, urmate de un chelner, tinerele femei își făcură apariția, tăcute, pe furiș, cu fața acoperită de văluri, cu acel aer de mister plin de farmec pe care îl au de obicei femeile, în locurile unde vecinii și întîlnirile sînt suspecte.

Pe cînd Duroy se înclina în fața doamnei Forestier, aceasta îl dojeni grozav că nu mai venise s-o vadă, apoi adăugă, cu un zîmbet către prietena sa :

— Asta e, îți place mai mult doamna de Marelle ; pentru ea ai timp destul.

Apoi se așezară la masă și, după ce chelnerul îi întinse lui Forestier lista de vinuri, doamna de Marelle spuse :

— Servește-le domnilor ce vor ; nouă, nimic altceva decît șampanie la gheață, din cea mai bună, dar dulce Și după ce plecă chelnerul, rosti cu un rîs ațițat : Vreau să mă îmbăt astă seară. O să facem un chef dar știi, un chef în lege.

Forestier care părea că nu auzise, întrebă :

— Vă supără dacă închid fereastra ? Sînt cam răcit de cîteva zile.

— Nu, nicidecum.

Se duse așadar să închidă și celălalt canat rămas întredeschis și veni să se așeze la loc, cu fața înseninată, liniștită.

Soția lui tăcea, părea cufundată în gînduri ; și, cu ochii plecați, zîmbea paharelor, cu zîmbetul acela pierdut care părea veșnic că promite, fără să-și țină vreodată făgăduiala.

Sosiră stridiile de Ostanda, micuțe și pline ; păreau urechiușe închise în scoici, și se topeau între limbă și cerul gurii ca niște bomboane sărate. Apoi, după supă, fu servit un păstrăv trandafiriu ca un obraz de fată și comesenii începură să vorbească.

Vorbiră mai întîi despre un cancan care făcuse vîlvă mare — întîmplarea unei femei din lumea bună, care fusese zărită de un prieten al soțului ei cinînd cu un prinț străin într-un cabinet particular.

Forestier făcea mare haz de întîmplarea asta; cele două femei erau de părere că flecarul care nu-și ținuse gura nu era decît un bădăran și un laș. Duroy fu de părerea lor și susținu sus și tare că un bărbat are datoria să păstreze în astfel de împrejurări — fie el părtaș, confident, sau simplu martor — o tăcere de mormînt. Adăugă :

— Ce plină de lucruri încîntătoare ar fi viața dacă ne-am putea bizui pe tăcerea desăvîrșită a celorlalți. Ceea ce oprește adesea, foarte adesea — aproape totdeauna — pe femei, e teama că secretul va fi dezvăluit. Și adăugă, zîmbind : Spuneți, nu e adevărat ? Cîte nu s-ar lăsa pradă unei dorințe trecătoare, unui capriciu violent de o oră, sau unei fantezii dacă nu s-ar teme că vor plăti printr-un scandal sau prin lacrimi amare o scurtă și neînsemnată fericire !

Vorbea cu o convingere molipsitoare, ca și cum ar fi apărat o cauză — cauza lui — ca și cum ar fi spus : „Cu mine, n-aveți de ce vă teme. Încercați și-o să vedeți."

Femeile îl priveau amîndouă, lung, aprobîndu-l cu privirea, găsind că vorbea bine și drept, și destăinuind prin tăcerea lor complice că morala lor inflexibilă de pariziene n-ar fi rezistat mult timp în fața garanției secretului.

Forestier, aproape întins pe canapea, cu un picior îndoit sub el și cu șervetul prins în vestă ca să nu-și păteze fracul, spuse deodată, cu rîsul convins al omului care nu crede în nimic :

— Ce și-ar mai face mendrele dacă ar fi sigure de tăcere ! Vai de bieții bărbați !

Și începură să vorbească despre dragoste, neadmițînd că-i eternă. Duroy înțelegea dragostea ca ceva durabil care dă naștere unei legături sufletești, unei prietenii, unei mari încrederi. Satisfacția simțurilor nu era decît o pecetluire a înțelegerii dintre inimi. Dar îl revoltau sîci-

ielile provocate de gelozie, dramele, scandalurile și neplăcerile care însoțesc aproape întotdeauna sfîrșitul.

Cînd tăcu, doamna de Marelle spuse oftînd :

— Da, e singurul lucru bun în viață, și îl stricăm adesea cu pretenții caraghioase.

Doamna Forestier, care se juca cu un cuțit, adăugă :

— Da... da... e bine să fii iubită...

Părea că-și deapănă visul mai departe, că se gîndește la lucruri pe care nu îndrăznea să le dezvăluie.

Și cum felul următor de mîncare întîrzia să vină, sorbeau din cînd în cînd cîte o înghițitură de șampanie, ronțăind coji de pîine. Ideea dragostei, lentă, irezistibilă, se strecura între ei, îmbătîndu-le puțin cîte puțin sufletul, așa cum vinul limpede care le aluneca pe gît, picătură cu picătură, le încălzea sîngele și le tulbura mintea.

Se aduseră costițe de miel, fragede, ușoare, așezate pe un strat des și gros de vîrfuri de sparanghel.

— Drace ! E o grozăvie — exclamă Forestier. Și mîncau pe îndelete savurînd carnea fragedă și leguma untoasă ca smîntîna.

Duroy reluă :

— Eu, cînd iubesc o femeie, nu mai văd nimic, în jurul ei.

Spunea asta cu convingere, înflăcărat de gîndul dragostei, bine dispus după mîncărurile acelea alese.

Doamna Forestier șopti cu aerul ei de mironosiță :

— Nimic nu e mai dulce ca prima strîngere de mînă, cînd unul întreabă : „Mă iubești ?“ iar celălalt răspunde : „Da, te iubesc“.

Doamna de Marelle, care golise dintr-o dată o nouă cupă de șampanie, spuse veselă, punînd paharul jos :

— Eu sînt mai puțin platonică.

Și toți începură să chicotească cu privirea aprinsă, aprobînd spusele acestea.

Forestier se tolăni pe canapea, își desfăcu brațele, le sprijini de niște perne și spuse cu o voce serioasă :

— Sinceritatea asta îți face cinste și dovedește că ești o femeie practică. Dar îmi este oare îngăduit să te întreb care este părerea domnului de Marelle ?

Ea ridică din umeri alene, cu un dispreț nemărginit, apoi răspunse cu glas răspicat :

— Domnul de Marelle nu are nici o părere în materia asta. Nu are decît... decît abţineri.

Şi convorbirea coborînd din sfera înaltelor teorii asupra dragostei, intră pe tărîmul dezmăţului elegant.

Fu momentul subînţelesurilor strecurate cu dibăcie, al vălurilor ridicate cu un cuvînt, cum se ridică fustele, momentul jocurilor de cuvinte, al cutezanţelor pline de şiretenie, al tuturor ipocriziilor neruşinate, al frazelor cu aluzii deşucheate care fac să treacă, pe dinaintea ochilor şi prin minte, imaginea fulgerătoare a tot ce nu se poate spune, şi îngăduie oamenilor de lume un fel de dragoste rafinată şi ascunsă, un fel de contact desfrînat al gîndurilor, prin evocarea tulburătoare şi senzuală, ca o îmbrăţişare, a tuturor amănuntelor tainice, ruşinoase şi dorite ale dragostei. Se aduse apoi friptura : potîrnichi şi prepeliţe ; pe urmă mazăre, apoi un pateu de ficat însoţit de o salată cu frunzele dantelate şi umplînd ca o spumă verde o mare salatieră rotundă şi adîncă. Mîncaseră din toate acestea fără să le preţuiască, fără să le pese ce mîncau, absorbiţi numai de cele ce spuneau, cufundaţi într-o baie de dragoste.

Cele două femei vorbeau acum fără înconjur ; doamna de Marelle cu o îndrăzneală firească ce semăna cu o sfidare, doamna Forestier cu o cumpătare plină de farmec, cu o sfială în ton, în voce, în zîmbet, în tot ce făcea, care întăreau, deşi avea aerul că atenuează, cuvintele îndrăzneţe pe care le rostea.

Forestier, lăfăindu-se între perne, rîdea, bea, mînca fără încetare şi arunca din cînd în cînd cîte un cuvînt atît de piperat, atît de grosolan, încît femeile, cam supărate, şi de felul în care spusese gluma şi pentru că aşa se cădea, se prefăceau a fi stingherite timp de cîteva clipe. Cînd scăpa vreo glumă prea din cale-afară de grosolană, adăuga :

— Aţi apucat-o bine, dragii mei. Dacă o ţineţi aşa, o să sfîrşiţi prin a face prostii.

Se aduseră dulciurile şi după aceea cafeaua ; iar lichiorurile aşternură peste minţile lor aţîţate un văl şi mai greoi şi mai tulburător.

După cum anunţase înainte de a se aşeza la masă, doamna de Marelle era beată şi recunoştea faptul acesta

cu o grație și o veselie de femeie care afectează, pentru a-și înveseli oaspeții, o beție în fond foarte adevărată.

Doamna Forestier tăcea — din prudență poate — iar Duroy, simțindu-se prea înfierbîntat, păstra o rezervă abilă, ca să nu spună cumva vreo prostie. Aprinseră țigări și pe neașteptate Forestier începu să tușească.

Îl apucă un acces îngrozitor care-i sfîșia pieptul; cu fața roșie, cu fruntea nădușită, se înăbușea cu șervetul la gură. Cînd se mai potoli bombăni mînios:

— Nu-mi fac de loc bine petrecerile astea; e o prostie să-ți pierzi vremea cu ele. Groaza de boală, care-l chinuia, îi alungă toată voia bună. — Să mergem acasă, spuse el.

Doamna de Marelle sună chelnerul și ceru plata. Socoteala îi fu adusă aproape numaidecît. Încercă s-o citească, dar cifrele îi jucau înaintea ochilor și îi dădu nota lui Duroy, spunînd:

— Uite, fă dumneata plata; eu sînt prea ametită, nu mai văd nimic.

Și totodată îi aruncă punga cu bani.

Socoteala se ridica la o sută treizeci de franci. Duroy, controlă și verifică nota, apoi dădu două bilete de o sută și luînd restul întrebă în șoaptă:

— Cît să las chelnerilor?

— Cît vrei, nu mă pricep.

Duroy puse cinci franci pe farfurioară, după care dădu doamnei de Marelle punga înapoi, spunîndu-i:

— Vreți să vă conduc pînă acasă?

— Desigur. Cred că n-am să pot nimeri singură.

Își luară rămas bun de la domnul și doamna Forestier, și Duroy se trezi cu doamna de Marelle într-un cupeu.

O simțea, aproape, închisă numai cu el în cutia aceea întunecoasă, luminată din cînd în cînd pe neașteptate de felinarele de pe trotuare. Prin mîneca hainei simțea căldura umărului ei și nu găsea nimic să-i spună, buimăcit de pofta năvalnică de a o strînge în brațe.

„Dacă aș îndrăzni, ce-ar face?“ — se întreba el; și amintirea tuturor glumelor nerușinate șoptite pe cînd cinau îi dădea curaj, în timp ce teama de scandal îl oprea.

Nici ea nu spunea nimic ; stătea nemişcată, înfundată-n colţul ei. Ar fi putut crede că doarme, dacă nu i-ar fi văzut ochii lucind în lumina felinarelor.

„La ce se gîndeşte ?“ Duroy îşi dădea seama că nu trebuia să spună nimic, că un cuvînt, un singur cuvînt, ar fi făcut să-i piară sorţii de izbîndă ; şi îndrăzneala — îndrăzneala faptei necugetate şi brutale — îi lipsea.

Deodată o simţi mişcîndu-şi piciorul. Făcuse un gest scurt, nervos, de neastîmpăr, sau, poate, de chemare. Acest simplu gest, abia simţit îl făcu să se-nfioare din cap pînă-n picioare şi, întorcîndu-se brusc, se aruncă asupra ei căutîndu-i gura cu buzele, şi carnea goală cu mîinile.

Ea scoase un ţipăt, un ţipăt slab, încercînd să se ridice, să se zbată, să-l respingă ; apoi cedă ca şi cum n-ar fi avut puterea să i se împotrivească.

Dar trăsura se opri curînd înaintea casei în care locuia doamna de Marelle, şi Duroy, luat pe neaşteptate, nu mai trebui să caute cuvinte înflăcărate pentru a-i mulţumi, a o binecuvînta şi a-i arăta dragostea lui recunoscătoare. Ea însă nu se scula : nici măcar nu se mişca, buimăcită de cele petrecute. Atunci el se temu ca nu cumva birjarul să bănuiască ceva şi coborî primul pentru a-i întinde mîna.

Ea se dădu în sfîrşit jos din trăsură, împleticindu-se şi fără să scoată un cuvînt. Duroy sună şi cînd uşa se deschise, o întrebă tremurînd :

— Cînd te mai văd ?

Ea şopti atît de încet, încît el abia auzi :

— Vino să prînzeşti mîine la mine — şi se făcu nevăzută în umbra vestibulului, împingînd la loc uşa grea, care se închise cu un zgomot de tunet.

Duroy dădu cinci franci birjarului şi o porni pe jos drept înaintea lui, cu pas iute şi triumfător, cu inima plină de bucurie.

Pusese în sfîrşit mîna pe una din femeile acelea şi încă pe una măritată ! O femeie de lume, din lumea bună, din societatea pariziană ! Ce uşor fusese şi cît de neaşteptat ! Îşi închipuise pînă atunci că pentru a te apropia şi cuceri una din făpturile acestea atît de rîvnite, era nevoie de infinite atenţii, de aşteptări, de un adevărat

asediu alcătuit din complimente, vorbe de dragoste, suspine și daruri. Și iată că, deodată, la cel mai mic atac, cea dintîi pe care o întîlnea i se dădea atît de repede, încît rămăsese uluit.

„Era amețită de băutură, își spunea el ; mîine o să fie cu totul altceva. O să înceapă cu lacrimile.“ Gîndul acesta îl neliniști, dar își spuse : „La urma urmei, atîta pagubă. Acum, că am pus mîna pe ea, n-am s-o mai las.“

Și în mirajul nedesluşit în care îi rătăceau speranțele, speranțele de mărire, de succes, de faimă, de bogăție și dragoste, zări pe neașteptate, asemenea lanțurilor de îngeri ce se desfășoară în apoteoze pe cer, un alai de femei frumoase, bogate, cu vază, ce treceau zîmbind, pentru a pieri una după alta în adîncul norului aurit al visurilor sale.

Și în somn avu numai vedenii.

A doua zi, urcînd scara spre apartamentul doamnei de Marelle, era puțin tulburat. Cum avea să-l primească ? Și dacă nu-l primea ? Dacă poruncise să nu i se dea drumul ? Dacă ar povesti că... ? Ba nu, nu putea spune nimic fără a nu lăsa să se ghicească întregul adevăr. Era, așadar, stăpîn pe situație.

Slujnica îi deschise ușa. Avea înfățișarea ei obișnuită. Se liniști, ca și cînd s-ar fi așteptat ca slujnica să pară tulburată.

Întrebă :

— Doamna e sănătoasă ?

— Da, domnule, ca de obicei, răspunse ea.

Și îl pofti în salon.

Duroy se duse drept la cămin pentru a vedea cum îi stau hainele și pieptănătura. Tocmai își așeza cravata în fața oglinzii, cînd o zări pe doamna de Marelle stînd în picioare în pragul ușii și privindu-l. El se făcu că n-o vede și timp de cîteva minute se uitară unul la altul în adîncul oglinzii, privindu-se cu luare-aminte, pîndindu-se, înainte de a se găsi față în față.

Duroy se întoarse. Ea nu se mișcă : părea că așteaptă. Se repezi spre ea bolborosind :

— Cît te iubesc ! Cît te iubesc !

Ea desfăcu brațele și i se aruncă la piept ; apoi, ridicînd capul spre el, se sărutară îndelung.

Duroy își spunea : „E mai ușor decît aș fi crezut. Merge foarte bine." Și cînd buzele lor se dezlipiră, el zîmbea fără să spună un cuvînt, căutînd să-și umple privirea de o dragoste nemărginită. Ea, de asemenea, zîmbea, cu zîmbetul acela pe care îl au femeile cînd vor să-și arate dorința, încuviințarea, voința de a se dărui. „Sîntem singuri, șopti ea. Am trimis-o pe Laurine să prînzească la o prietenă."

Sărutîndu-i mîinile, Duroy suspină :

— Îți mulțumesc, te ador.

Atunci ea îl luă de braț, ca și cînd i-ar fi fost bărbat, și îl conduse pînă la o canapea pe care se așezară unul lîngă altul. El căuta ceva, o vorbă de duh, seducătoare, cu care să înceapă, dar negăsind nimic pe placul lui, înghină :

— Așadar, nu ești supărată pe mine.

Ea îi puse mîna pe gură :

— Taci !

Rămaseră muți, ochi în ochi, cu degetele înlănțuite și fierbinți.

— Cît te doream ! spuse el.

Ea repetă :

— Taci !

Dincolo de perete, în sufragerie, se auzea slujnica umblînd cu farfuriile.

Duroy se sculă în picioare :

— Nu vreau să mai stau atît de aproape de dumneata. Mi-aș pierde capul.

Ușa se deschise :

— Doamna e servită.

Și el îi oferi brațul cu seriozitate.

Prînziră așezați față în față, privindu-se și zîmbindu-și fără încetare, cu gîndul numai la ei, cufundați în farmecul blînd al unei idile care înfloltea. Mîncau fără să știe ce. Deodată Duroy simți un picior, un picior mic care-i dădea tîrcoale pe sub masă. Îl luă între ale sale și îl ținu, strîngîndu-l cu toată puterea.

Slujnica umbla încoace și-ncolo, aducea și lua farfuriile, nepăsătoare, fără să pară că bagă de seamă ceva.

Cînd isprăviră masa, se întoarseră în salon și își reluară locul pe canapea, unul lîngă altul.

Puțin cîte puțin, el se dădea tot mai aproape de ea, încercînd s-o îmbrățișeze. Dar ea îl respingea liniștită :

— La seama, s-ar putea să intre cineva.

Duroy șopti :

— Cînd aș putea să te văd, o dată, singură, pentru a-ți spune cît te iubesc ?

Doamna de Marelle se aplecă la urechea lui și rosti în șoaptă :

— Am să-ți fac o mică vizită la dumneata acasă, într-una din zilele astea.

El simți că roșește :

— Vezi că... odaia... odaia mea este... foarte sărăcăcioasă.

Doamna de Marelle zîmbi :

— Nu face nimic. Pe dumneata am să viu să te văd, nu locuința.

Atunci el o hărțui cu întrebările pentru a afla cînd o să vină. Ea hotărî o zi îndepărtaăt din săptămîna următoare și el o imploră să apropie data, bîlbîindu-se, cu ochii strălucitori, apucîndu-i și frămîntîndu-i mîinile, roșu la față, înfrigurat, pustiit de dorință, de dorința aceea năvalnică, de după un prînz în doi.

Ei îi plăcea să-l vadă implorîndu-o și, din cînd în cînd, mai apropia data cu o zi. Dar el repeta :

— Mîine... spune... mîine.

Pînă la urmă ea consimți :

— Fie ! Mîine. La cinci.

El scoase un lung suspin de ușurare. Apoi stătură de vorbă aproape liniștiți, în intimitate, ca și cînd s-ar fi cunoscut de cînd lumea.

Deodată se auzi clopoțelul sunînd : amîndoi tresăriră și dintr-o smucitură, se depărtară unul de altul.

Doamna de Marelle șopti :

— Trebuie să fie Laurine.

Fetița apăru, se opri încremenită, apoi alergă spre Duroy bătînd din palme, plină de bucurie că-l vede, și strigă :

— Ah ! Bel-Ami !

Doamna de Marelle începu să rîdă :

— Ia te uită ! Bel-Ami ! Laurine te-a botezat ! Asta e o poreclă nimerită pentru d-ta ; şi eu am să-ţi spun tot Bel-Ami !

Duroy luă fetiţa pe genunchi şi fu silit să repete cu ea toate jocurile pe care i le arătase.

La trei fără douăzeci se ridică pentru a se duce la ziar, şi pe scară, prin uşa întredeschisă, şopti iarăşi din vîrful buzelor :

— Mîine. La cinci.

Doamna de Marelle răspunse : „Da", printr-un zîmbet şi dispăru.

De îndată ce isprăvi treburile, începu să se gîndească cum să aranjeze odaia pentru a-şi primi amanta şi cum să ascundă mai bine sărăcia încăperii. Îi veni ideea să agaţe pe pereţi podoabe japoneze şi cu cinci franci cumpără o întreagă colecţie de bucăţi de mătase creponată, de mici evantaie şi mici paravane cu care ascunse petele de pe tapet mai bătătoare la ochi. Pe geamurile ferestrei lipi poze străvezii întruchipînd corăbii pe apă, zboruri de păsări prin zări roşietice, doamne îmbrăcate în culori felurite, stînd la balcoane, şi procesiuni de omuleţi negri pe cîmpii acoperite cu zăpadă.

Locuinţa lui, mare cît să-i încapă patul şi să stea aşezat pe el, arătă în curînd ca o lanternă de hîrtie colorată. Socoti impresia mulţumitoare şi îşi petrecu seara lipind pe tavan păsări tăiate cu foarfeca din foile ce-i mai rămăseseră.

Apoi se culcă, legănat de şuierul trenurilor.

A doua zi se întoarse acasă devreme aducînd un carton de prăjituri şi o sticlă de Madera cumpărată de la băcan. Trebui să plece iar ca să cumpere două farfurii şi două pahare ; şi aşeză gustarea pe masa de toaletă al cărei lemn murdar îl acoperi cu un şervet ; ligheanul şi cana de apă le ascunsese dedesubt.

Apoi aşteptă.

Doamna de Marelle sosi pe la cinci şi un sfert şi, furată de culorile aprinse ale desenelor, exclamă :

— Oh ! ce drăguţ e la tine ! Dar e foarte multă lume pe scară...

Duroy o luă în brațe și îi sărută cu înflăcărare părul, între frunte și pălărie, prin vălul care îi acoperea fața.

După un ceas și jumătate, o petrecea pînă la stația de trăsuri din rue de Rome. Cînd o văzu așezată în cupeu, șopti :

— Marți la aceeași oră.

Ea răspunse :

— La aceeași oră, marți. Și cum se înnoptase, îi trase capul înăuntrul trăsurii și-l sărută pe gură. Apoi cînd vizitiul dădu bice cailor, îi strigă : La revedere, Bel-Ami ! și vechiul cupeu porni în trapul obosit al unui cal alb.

Timp de trei săptămîni Duroy o primi la el pe doamna de Marelle la fiecare două-trei zile, cînd seara, cînd dimineața.

Într-o după amiază, pe cînd o aștepta, o gălăgie mare pe scară îl făcu să iasă în ușă. Un copil urla. O voce furioasă de bărbat strigă :

— Ce mai are dracul ăsta de copil de zbiară ?

Un glas chelălăitor și înverșunat de femeie răspunse.

— Ia, tîrf'aia de vine la ziaristul de sus l-a trîntit pe Nicolas. Nu mai ai loc de tîrîturile astea car'dau buzna peste copii pe scară.

Palid la față, Duroy se trase înapoi căci și auzea un foșnet de fuste și pași grăbiți urcînd scara cu un etaj mai jos.

Curînd cineva bătu la ușa pe care tocmai o închisese la loc. Deschise, și doamna de Marelle se repezi înăuntru, gîfiind, scoasă din minți și bolborosind :

— Ai auzit ?

Duroy se prefăcu că nu știe nimic.

— Nu ! Ce ?

— Cum m-au insultat ?

— Cine ?

— Ticăloșii de jos.

— Nu ! Ce s-a întîmplat ? Spune-mi !

Ea începu să plîngă în hohote fără să poată scoate o vorbă.

Duroy fu nevoit să-i scoată pălăria, să-i descheie corsetul, s-o lungească pe pat și să-i frece tîmplele cu o

tistă udă ; ea simțea că se înăbușă ; apoi, cînd se mai liști puțin, își revărsă toată minia.

Ar fi vrut ca Duroy să coboare numaidecît, să se bată ei, să-i omoare.

El spunea într-una :

— Dar sînt niște lucrători, niște bădărani. Gîndește-te că dacă ar fi să-i dăm în judecată, ai putea fi renocută, arestată, dezonorată. Nu te poți pune cu astfel de oameni.

Ea sări atunci la altă idee :

— Cum o să facem de acum înainte ? Eu nu mai pot să viu aici.

Duroy răspunse :

— E foarte simplu : o să mă mut.

Ea șopti :

— Da, dar o să țină mult. Apoi, pe neașteptate, născocì ceva și, înseninată, spuse : Nu ! am găsit ; las'pe mine, n-avea nici o grijă. Am să-ți trimit un bilet prin poștă mîine dimineață.

Doamna de Marelle numea „bilet" telegramele închise care circulau în raza Parisului.

Acum zîmbea încîntată de planul ei pe care nu voia să-l dezvăluie și, într-un elan de dragoste, făcu mii de nebunii.

Totuși, pe cînd coborau scara, arăta foarte speriată. Se sprijinea cu toată puterea de brațul amantului ei, atît de istovită se simțea.

Nu se întîlniră însă cu nimeni.

Duroy se scula tîrziu de obicei și se afla încă în pat a doua zi dimineață pe la unsprezece, cînd feciorul îi aduse telegrama făgăduită.

O deschise și citi :

„Întîlnire după-amiază la cinci, strada Constantinopol 127. Vei cere să ți se deschidă locuința închiriată de doamna Duroy.

Te sărută, Clo."

La cinci fix intră într-o casă mare cu locuințe mobilate și-l întrebă pe portar :

— Aici a închiriat doamna Duroy o locuință ?
— Da, domnule.
— Ești bun, te rog, să mă conduci ?

Omul, obișnuit, fără îndoială, cu situațiile în care prudența e necesară, îl privea drept în față ; apoi, alegînd o cheie din grămada de chei pe care le ținea în mînă, spuse :

— Sînteți, fără îndoială, domnul Duroy ?
— Sigur că da.

Și portarul deschise ușa unui apartament alcătuit din două încăperi, situat la parter, în fața lojei lui.

Salonul tapetat cu hîrtie înflorată, destul de nouă, avea mobilă de mahon îmbrăcată în rips verzui cu motive galbene și un biet covor înflorat, atît de subțire, că se simțea prin el podeaua.

Odaia de culcare era atît de mică, încît patul o umplea pe trei sferturi. Era așezat în fund, întins de la un perete la altul, un pat mare de casă mobilată, cu perdele albastre și grele, tot din rips și acoperit cu o plapumă grea de mătase roșie plină de pete îndoielnice.

Neliniștit și cam nemulțumit, Duroy își spunea : „O să mă coste o mulțime de parale locuința asta. O să trebuiască să mă împrumut iar. E o prostie ce a făcut ea."

Ușa se deschise și Clotilde năvăli înăuntru cu brațele deschise, cu rochia foșnind. Era încîntată :

— E drăguț ? Spune, e drăguț ? Și nici n-ai de urcat, dă în stradă ; e la parter ! Se poate intra și ieși prin fereastră fără să vadă portarul. Cum o să ne iubim aici !

Duroy o sărută cu răceală, neîndrăznind să rostească întrebarea pe care o avea pe buze.

Pe mescioara cu un singur picior din mijlocul camerei, Clotilde pusese un pachet mare. Îl desfăcu și scoase din el un săpun, o sticlă de apă de toaletă Lubin, un burete, o cutie cu ace de cap, o croșetă pentru ghete și un mic fier de frezat, pentru a-și potrivi la loc cîrlionții de pe frunte care i se desfăceau de fiecare dată.

Și se juca de-a mutatul, căutînd locul fiecărui lucru, veselindu-se din toată inima.

Pe cînd deschidea sertarele, vorbea într-una :

— Va trebui să aduc ceva rufărie ca să avem de schimb la nevoie. O să fie foarte bine. Dacă întîmplător mă apucă ploaia prin oraș am să viu să mă usuc aici. O să avem fiecare cîte o cheie, în afară de cea lăsată la portar pentru cazul cînd o vom uita pe-a noastră. Apartamentul e închiriat pe trei luni, bineînțeles, pe numele tău, de vreme ce nu-l puteam da pe al meu.

Atunci Duroy întrebă :

— O să-mi spui cînd va trebui să plătesc ?

Ea răspunse cu simplicitate :

— Dar e plătit, dragul meu.

Duroy reluă :

— Atunci ție îți sînt dator ?

— Ba nu, puișorule ! Asta nu te privește ; e o toană de-a mea.

Duroy avu aerul că se supără :

— A ! Ba nu. Asta n-am s-o îngădui în ruptul capului.

Ea veni spre el rugătoare și punîndu-i mîinile pe umeri, spuse :

— Te rog din tot sufletul, Georges ; o să-mi facă atîta plăcere să fie al meu, numai al meu, cuibul nostru ! Nu-i așa că asta nu te poate jigni ? Și în definitiv, cu ce ? Țin să fac asta pentru dragostea noastră. Spune-mi că primești, dragul meu Geo, spune că primești...

Îl implora cu ochii, cu gura, cu toată ființa.

El se lăsă rugat respingînd propunerea cu gesturi de supărare, apoi se îndupleca, găsind asta la urma urmei un lucru drept.

Și după ce ea plecă, șopti, frecîndu-și mîinile fără a căuta în străfundul inimii să afle cum ajunsese la părerea aceasta : „Oricum, e drăguță".

Cîteva zile mai tîrziu, primi o altă telegramă prin care ea îi vestea : *„Soțul meu sosește astă seară, după șase săptămîni de inspecții. Vom avea, așadar, zece zile repaus. Ce corvoadă, dragul meu !*

A ta, Clo."

Duroy rămase înmărmurit. Uitase că era măritată. Iată un om a cărui mutră ar fi vrut s-o vadă, măcar așa,

pentru a o cunoaște. Așteptă totuși cu răbdare plecarea soțului, dar își petrecu la Folies-Bergères două seri, care se sfîrșiră cu o vizită la Rachel acasă.

Apoi într-o dimineață primi o nouă telegramă cuprinzînd numai atît : *„După-amiază, la cinci, Clo."*

Amîndoi sosiră la întîlnire, înainte de ora hotărîtă. Ea i se aruncă, plină de dorință, în brațe, îl sărută cu patimă pe amîndoi obrajii, apoi îi spuse :

— Dacă vrei, după ce o să ne săturăm de dragoste, să mergem să cinăm undeva ; am lăsat vorbă că nu viu la masă.

Era tocmai la începutul lunii, și, cu toate că-și aconta-se leafa de multă vreme înainte și că trăia de pe o zi pe alta, cu bani strînși de ici, de colo, Duroy se afla, din întîmplare, în posesia unei sume oarecare și fu mulțumit că avea prilejul să cheltuiască ceva pentru ea.

Răspunse :

— Cu plăcere, iubita mea, unde vei vrea.

Plecară, așadar, pe la șapte și o apucară pe un bulevard lateral. Ea se lipea de el și îi șoptea la ureche :

— De-ai ști ce mulțumită sînt că ies la brațul tău ! Ce mult îmi place să te simt lîngă mine !

Georges o întrebă :

— Vrei să mergem la Père Lathuile ?

— O ! nu, e prea pretențios, răspunse ea. Aș vrea ceva mai cu haz, ceva de rînd, ca de pildă un birt unde merg slujbașii și lucrătoarele ; îmi plac foarte mult petrecerile în cîrciumile de la periferie. O ! dacă am fi putut pleca la țară !

Duroy nu cunoștea în cartier nici un local de soiul acesta și rătăciră mult timp de-a lungul bulevardului ; pînă la urmă intrară într-o cîrciumă unde se servea și de mîncare într-o încăpere separată. Clotilde văzuse prin geam două fetișcane cu capul gol, stînd la masă cu doi soldați. Trei birjari mîncau în fundul încăperii lungi și înguste, iar un individ, căruia nu i se putea ghici meseria, își fuma pipa stînd cu picioarele întinse, cu mîinile vîrîte în cingătoarea pantalonilor, răsturnat pe scaun

și cu capul lăsat pe spetează. Haina îi era toată plină de pete, iar din buzunarele umflate ca niște cimpoaie se zăreau gîtul unei sticle, un codru de pîine, o legătură învelită în ziar și un capăt de sfoară atîrnînd afară. Avea părul des, creț, încîlcit, năclăit de murdărie, iar șapca îi zăcea pe jos, sub scaun.

Clotilde stîrni mare vîlvă în local prin eleganța ei. Cele două perechi își încetară șoaptele, cei trei birjari se opriră din vorbă, iar individul care fuma, după ce-și scoase pipa din gură și scuipă înaintea lui, o privi întorcînd puțin capul.

Doamna de Marelle șopti :

— E foarte drăguț aci ! Ne vom simți foarte bine ; altădată am să mă îmbrac ca o lucrătoare. Și se așeză fără stinghereală și fără scîrbă în fața mesei de lemn lustruită de grăsimea mîncărurilor, spălată de băuturi vărsate și pe care chelnerul o șterse trecînd o cîrpă peste ea. Duroy, puțin stînjenit, puțin rușinat, căuta cu privirile un cuier pentru a-și atîrna jobenul. Negăsind nici unul, îl puse pe un scaun.

Mîncară o tocană de berbec, o felie de pulpă și o salată. Clotilde spunea într-una :

— Mie îmi place asta la nebunie. Am gusturi ordinare. Petrec mai bine aci decît la Café Anglais. Apoi adăugă : Dacă vrei să-mi faci într-adevăr plăcere, du-mă după asta la un bal de mahala. Cunosc o cîrciumă foarte nostimă, pe aici, prin apropiere, „La Reine Blanche", unde se țin asemenea baluri.

Uimit, Duroy întrebă :

— Cine te-a dus acolo ?

Se uită la ea și o văzu roșind, puțin tulburată ca și cînd această întrebare neașteptată i-ar fi trezit o amintire stînjenitoare. După una din acele șovăieli femeiești, atît de scurte încît trebuie să le ghicești, răspunse :

— Un... prieten... Apoi, după o tăcere adăugă — care a murit. Și plecă ochii cu o mîhnire firească.

Pentru prima oară, Duroy se gîndi la tot ceea ce nu cunoștea din trecutul acestei femei și rămase pe gînduri.

Firește că mai avusese amanți și înainte ; dar ce fel ? Din ce lume ? Și o gelozie nedeslușită, un fel de vrăjmășie, nu-i dădea pace, o vrăjmășie pentru tot ce nu cunoștea, pentru tot ce nu fusese al lui din această inimă, din această viață. O privea, întărîtat de taina ascunsă în acest cap frumos și tăcut, care se gîndea — poate tocmai în clipa aceea — la celălalt, la ceilalți, cu păreri de rău. Ce n-ar fi dat să poată privi în aceste amintiri, să le scormonească și să afle totul, să cunoască totul...

Doamna de Marelle spuse iar:

— Vrei să mă duci la „Reine Blanche" ? Așa, ca să fie completă petrecerea. Duroy se gîndi : „La urma urmei, ce-mi pasă de trecut ? Sînt un prost că-mi fac sînge rău din asta !" Și răspunse zîmbind :

— Da, fără îndoială, scumpa mea.

Cînd ajunseră în stradă, ea reluă în șoaptă, cu glasul acela tainic cu care se fac mărturisirile :

— Nu îndrăzneam să-ți cer asta pînă acum ; dar nu-ți poți închipui cît de mult îmi plac escapadele astea de holtei, prin locuri deocheate. În timpul carnavalului am să mă deghizez în licean. Sînt nostimă de tot îmbrăcată în licean.

Cînd pătrunseră în sala de bal, doamna de Marelle se lipi de el speriată și mulțumită, privind cu ochi încîntați femeile de stradă și pe țiitorii lor ; din cînd în cînd, zărind cîte un guard municipal grav și nemișcat, spunea, ca pentru a se asigura împotriva unei primejdii posibile : „Uite un polițai zdravăn !" Se sătură însă după un sfert de ceas, și Duroy o conduse acasă.

Începu după aceea un șir de raite prin toate localurile deocheate unde petrece gloata, și Duroy descoperi în amanta lui o pornire pătimașă pentru haimanalîcul ăsta de studenți cheflii.

Sosea la întîlnirea obișnuită, îmbrăcată într-o rochie de pînză și legată la cap cu o bonetă de jupînească — de jupînească de operetă — dar, cu toată simplitatea aleasă și căutată a îmbrăcămintii, își păstra inelele, brățările și cerceii cu briliante. De cîte ori o implora să le scoată, ea îi răspundea : „Ei, asta-i ! Se va crede că sînt pietre false."

Se socotea minunat deghizată și, ascunzîndu-se întocmai ca struții, colinda tavernele cele mai rău famate.

Ținea ca Duroy să se deghizeze și el în lucrător; dar el se împotrivi și își păstră ținuta sa cuviincioasă de bulevardier, fără să vrea măcar să-și înlocuiască jobenul printr-o pălărie moale de fetru.

Ea se împăcă însă cu situația asta, gîndindu-se astfel: „Se va crede că sînt o jupîneasă care a pus mîna pe un om din lumea mare". Și găsea fermecătoare comedia asta.

Intrau îmbrăcați așa în ospătăriile de rînd și se așezau pe scaune șchioape, în fundul vreunei odăițe afumate, dinaintea unei mese vechi de lemn. Un nor de fum acru, în care stăruia un miros de pește prăjit de la cină umplea sala, oamenii în haine de lucru urlau dînd peste cap păhărele cu băuturi tari, iar băiatul de prăvălie, mirat, se uita lung la perechea aceea ciudată, în timp ce le punea dinainte două vișinate.

Ea, încîntată, dar tremurînd de spaimă începea să bea, cu înghițituri mici, zeama roșie a fructelor aruncînd în jur priviri neliniștite și aprinse. Fiecare vișină înghițită îi dădea simțămîntul unui păcat, fiecare picătură din lichidul acela arzător și iute care-i aluneca acum pe gît îi procura o plăcere amară, bucuria unei desfătări criminale și oprite.

Spunea apoi cu jumătate glas: „Hai să mergem". Și plecau. Se strecurau iute, cu capul plecat, cu pas mărunt, un pas de actriță care părăsește scena, printre bețivii proptiți în coate la mese, care îi aruncau priviri bănuitoare și nemulțumite, și după ce trecea pragul, scotea un suspin adînc, ca și cînd ar fi scăpat dintr-o groaznică primejdie.

Cîteodată îl întreba, tremurînd:

— Dacă aș fi insultată în locurile astea, ce-ai face?

El răspundea atunci semeț:

— Te-aș apăra, pe legea mea!

Și ea îl strîngea fericită de braț, poate cu dorința vagă de a fi insultată și apărată, de a vedea bătîndu-se pentru ea bărbați — fie chiar oamenii aceia cu iubitul său.

Dar aceste ieșiri, repetîndu-se de cîte două-trei ori pe săptămînă, începură a-l obosi pe Duroy care, de altfel, de-abia făcea rost, în ultima vreme, de cei zece franci de care avea nevoie pentru a plăti trăsura și consumațiile.

O ducea nespus de greu acum, mai greu decît pe vremea cînd era funcționar la Nord, căci cheltuind mult și fără nici o socoteală în primele luni de gazetărie, cu nădejdea statornică de a cîștiga a doua zi sume mari, epuizate toate resursele și toate mijloacele de a-și procura bani.

Un mijloc foarte simplu, acela de a se împrumuta de la casierie, curînd nu mai putu fi folosit; ajunsese să datoreze la ziar leafa pe patru luni, și încă șase sute de franci pentru rînduri. În afară de asta, îi mai datora lui Forestier o sută de franci, trei sute lui Jacques Rival, care avea o inimă largă, nemaipunînd la socoteală puzderia de datorii mărunte și rușinoase, între cincizeci și douăzeci de franci, care-l hărțuiau.

Saint-Potin, căruia îi ceruse sfaturi cum să procedeze ca să facă rost de o sută de franci, nu descoperise nici o cale pentru a-l scoate din încurcătură, deși era un om plin de imaginație; și Duroy, mai simțitor acum decît altădată, pentru că avea multe nevoi, turba din pricina acestei sărăcii. Clocotea în el o mînie surdă împotriva tuturor și, veșnic pus pe arțag, îi sărea țandăra din orice.

Se întreba uneori cum de fusese în stare să cheltuiască, una peste alta, cam o mie de franci pe lună, cînd nici nu aruncase banii în vînt și nici nu-și făcuse vreo poftă, și băgă de seamă că adunînd un prînz de opt franci cu o cină de doisprezece luată într-una din marile cafenele de pe bulevard, ajungea numaidecît la un ludovic, care, adăugat la vreo zece franci bani de buzunar, bănetul acela care se irosește fără să știi cum, se ridica la un total de treizeci de franci. Or, treizeci de franci pe zi fac nouă sute de franci pe lună. Și asta, nemaipunînd la socoteală cheltuielile pentru îmbrăcăminte, încălțăminte, rufărie, spălat și așa mai departe.

Deci, la 14 decembrie se trezi fără nici o centimă în buzunar, și în cap fără nici un plan pentru a cîștiga ceva ani.

Făcu, cum făcuse adesea pe vremuri: nu prînzi de oc, și își petrecu după-amiaza la ziar, unde lucră febril, urbînd de necaz. Pe la patru primi o telegramă de la manta sa, care îi spunea: *„Vrei să cinăm împreună? Vom ieși după aceea undeva."*

Răspunse imediat: *„Cu neputință să luăm masa împreună"*. Apoi își spuse că ar fi o prostie să se lipsească le clipele plăcute pe care ea i le-ar fi putut oferi, și adăugă: *„Dar te voi aștepta, la nouă, în locuința noastră"*.

Și trimițînd pe unul din băieți să ducă biletul — spre economisi banii de telegramă — se gîndi în ce chip ă-și procure bani pentru masa de seară.

La șapte nu găsise încă nimic și îl chinuia o foame ngrozitoare. Recurse atunci la un șiretlic de om disperat. Îi lăsă pe toți să plece, unul cîte unul și, cînd se văzu singur, sună cu putere. Ușierul directorului, rămas ca să păzească birourile, se înfățișă înaintea lui.

Duroy, în picioare, își scotocea buzunarele, nervos și deodată spuse grăbit:

— Ascultă, Foucart, mi-am uitat acasă portofelul și trebuie să mă duc să iau masa la Luxemburg. Împrumută-mi cincizeci de centime ca să am de trăsură.

Omul scoase trei franci din buzunarul vestei și întrebă:

— Domnul nu dorește mai mult?

— Nu, nu; îmi ajunge. Îți mulțumesc.

Și, înșfăcînd monedele albe, coborî în fugă scara și se duse să ia masa într-o cîrciumă unde nimerea în zilele de restriște.

La ora nouă, își aștepta amanta în salonaș, cu picioarele la foc.

Doamna de Marelle sosi, foarte însuflețită, foarte veselă, biciuită de aerul rece de afară:

— Dacă vrei — zise ea — să facem mai întîi o plimbare și pe la unsprezece ne întoarcem din nou aici. E o vreme minunată pentru plimbat.

Duroy răspunse morocănos :

— Pentru ce să ieşim ? E foarte bine şi-aici.

Fără a-şi scoată pălăria, ea urmă :

— De-ai şti ce lună e afară ! E o adevărată minunăţie să te plimbi în seara asta.

— Se poate, dar eu nu ţin de loc să mă plimb.

Spusese asta cu un aer furios. Ea rămase surprinsă, se simţi jignită şi întrebă :

— Ce ai ? De ce te porţi aşa ? Am poftă să mă plimb puţin şi nu văd cu ce te poate supăra lucrul acesta.

Ieşindu-şi din fire, Duroy se sculă în picioare :

— Asta nu mă supără. Asta mă plictiseşte. Na !

Doamna de Marelle era una din femeile acelea pe care împotrivirea le întăreşte, iar mojicia le scoate din sărite.

Rosti, aşadar, cu dispreţ, cu o mînie rece :

— Nu sînt deprinsă să mi se vorbească aşa. Am să mă duc singură atunci ; adio !

El înţelese că lucrul era grav şi, repezindu-se spre ea, îi apucă mîinile, şi i le sărută, bolborosind :

— Iartă-mă, iubita mea, iartă-mă, dar astă seară sînt foarte nervos, îmi sare ţandăra din orice. Adevărul e că sînt sîcîit, am necazuri, ştii, neplăceri de-ale meseriei.

Ea răspunse îmblînzită oarecum, dar nu potolită :

— Asta nu mă priveşte ; Şi nu vreau de loc să-ţi descarci nervii pe mine.

El o luă în braţe, trăgînd-o spre canapea :

— Ascultă, Clo, n-am vrut să te jignesc ; am fost necugetat.

O sili să se aşeze, şi, îngenunchind în faţa ei, o imploră :

— M-ai iertat? Spune-mi că m-ai iertat.

Ea şopti cu răceală :

— Fie, dar să nu reîncepi. Şi sculîndu-se, adăugă : Acum, hai să mergem.

Duroy rămăsese în genunchi, înlănţuindu-i coapsele cu amîndouă braţele ; bîigui :

— Să rămînem aci, te rog. Te rog mult. Fă-mi hatîrul ăsta. Mi-ar plăcea aşa de mult să te pot păstra astă

:ară numai pentru mine, aici, lîngă foc. Spune „da", : implor, spune „da".

Ea răspunse aspru, răspicat :

— Nu. Țin să ies și nu mă voi supune toanelor tale.

Duroy stărui mult :

— Te rog mult ; am un motiv, un motiv foarte se-.os...

Ea repetă :

— Nu. Și dacă nu vrei să mergi cu mine, plec. Adio !

Dintr-o smucitură scăpă din brațele lui și se îndreptă pre ușă. Duroy alergă după ea și o cuprinse din nou :

— Ascultă, Clo, mica mea Clo, fă-mi hatîrul ăsta...

Ea făcea „nu", din cap, fără să răspundă, ferindu-se le sărutările lui și căutînd să scape din strînsoare pen-ru a pleca.

Duroy bîiguia :

— Clo, mica mea Clo, am un motiv...

Ea se opri privindu-l drept în față și spuse :

— Minți... Ce motiv ?

Duroy roși, neștiind ce să spună.

Și ea urmă furioasă și disprețuitoare :

— Vezi bine că minți... ticălosule. Și cu o mișcare nînioasă, cu lacrimi în ochi, îi scăpă din brațe.

El o prinse încă o dată de umeri și, adînc mîhnit, hotărît să mărturisească totul pentru a înlătura rup-.ura, rosti cu glas deznădăjduit :

— Adevărul e că n-am un ban... Asta-i !

Ea se opri brusc și, privindu-l în adîncul ochilor ca să citească în ei adevărul, întrebă :

— Ce spui ?

Duroy se-nroșise pînă-n vîrful urechilor :

— Spun că n-am nici un ban. Înțelegi ? Nici douăzeci, nici zece centime, nici măcar cu ce să plătesc un pahar de lichior de coacăze în cafeneaua unde am intra. Mă silești să mărturisesc lucruri rușinoase. Crede-mă, nu puteam să ies cu tine și, după ce ne-am fi așezat la o masă în fața unor băuturi, să-ți spun liniștit că n-am cu ce plăti.

Ea îl privea stăruitor :

— Atunci... e adevărat, adevărat... de asta... ?

Într-o clipă, Duroy își întoarse pe dos toate buzunarele, cele de la pantaloni, de la vestă, de la haină și șopti :

— Poftim... ești mulțumită acum ?

Pe neașteptate, deschizînd amîndouă brațele cu un avînt plin de dragoste, doamna de Marelle îi sări de gît, îngînînd :

— Oh! Sărăcuțul de el... sărăcuțul de el... dacă aș fi știut ! Cum ți s-a întîmplat asta ?

Îl puse să stea jos și i se așeză pe genunchi ; apoi, ținîndu-l de gît, sărutîndu-l într-una, sărutîndu-l pe mustață, pe gură, pe ochi, îl sili să-i povestească de unde i se trage nenorocirea.

El născoci o poveste înduioșătoare. Fusese nevoit să vină în ajutorul tatălui său care se afla la strîmtoare. Îi dăduse nu numai toate economiile, dar se și înglodase în datorii.

Adăugă :

— Nu mai am nici un mijloc de trai și am înaintea mea cel puțin șase luni de foame cruntă. Ce să faci, sînt și clipe grele în viață. La urma urmei, nu merită să-ți faci sînge rău din pricina banilor.

Doamna de Marelle îi șopti la ureche :

— Am să-ți împrumut eu, vrei ?

Duroy răspunse cu demnitate :

— Ești foarte drăguță, micuța mea Clo, dar să nu mai vorbim de asta, te rog. M-ai jignit !

Ea tăcu ; apoi strîngîndu-l în brațe, șopti :

— N-ai să știi niciodată cît te iubesc.

Fu una din serile lor de dragoste cele mai minunate.

Cînd să plece, doamna de Marelle spuse zîmbind :

— Cînd se află cineva în situația ta, ce zici, ce plăcut ar fi să regăsească într-un buzunar bani uitați, o piesă care a alunecat în căptușeală.

El răspunse convins :

— O ! da, fără îndoială.

Ea vru să se întoarcă pe jos acasă, sub cuvînt că luna era minunată, și nu conteneа să se minuneze privindu-l.

Era o noapte rece și senină de început de iarnă. Trecătorii și caii mergeau repede, mușcați de un ger uscat. Pașii răsunau pe trotuare.

Părăsindu-l, doamna de Marelle îl întrebă :

— Vrei să ne vedem iar poimîine ?

— Sigur că da.

— La aceeași oră ?

— La aceeași oră.

— La revedere, dragul meu.

Și se îmbrățișară cu nespusă dragoste.

Apoi el se întoarse cu pași mari, întrebîndu-se ce avea să născocească a doua zi pentru a ieși din încurcătură. Dar pe cînd deschidea ușa camerei, scotocind în buzunarul vestei pentru a găsi chibriturile, rămase încremenit dînd peste o monedă care îi aluneca sub degete.

Cum aprinse lumina, scoase moneda din buzunar, ca să se uite mai bine la ea. Era un ludovic de douăzeci de franci !

Crezu că înnebunise.

Îl întoarse, îl răsuci, căutînd să-și închipuie minunea prin care ajunsese acolo. Oricum, din cer nu putuse pica !

Apoi, brusc, ghici, și o mînie surdă îl cuprinse. Amanta lui amintise într-adevăr despre bani alunecați în căptușeală și pe care îi găsești în clipe de restriște. Pomana asta ea i-o făcuse. Ce rușine !

Ocărî : „Ei, bine, las-că am să-i fac poimîine o primire ! O să vadă ea !“

Și se culcă clocotind de mînie și de ciudă.

Se trezi tîrziu. Îi era foame. Încercă să adoarmă din nou, să nu se scoale pînă la două ; apoi își spuse : „Asta nu-mi folosește la nimic ; pînă la urmă tot trebuie să fac rost de ceva bani.“ Apoi plecă de acasă, cu nădejdea că-i va veni o idee pe drum. Nu-i veni nici una și de cîte ori trecea prin fața vreunui restaurant, o foame cumplită îl făcea să-i lase gura apă. La douăsprezece nu găsise încă nimic și atunci se hotărî brusc : „Ei asta-i ! am să prînzesc din cei douăzeci de franci ai lui Clotilde. Asta n-o să mă împiedice să-i înapoiez mîine.“

Prînzi așadar într-o berărie, cu doi franci și jumătate. Intrînd la ziar, mai dădu trei franci ușierului :

— Uite, Foucart, ține banii pe care mi i-ai împrumutat ieri seară pentru trăsură.

Și lucră pînă la șapte. Apoi se duse să ia masa și mai cheltui trei franci din aceiași bani. Cei doi țapi din cursul serii urcară la nouă franci și treizeci de centime cheltuiala din ziua aceea.

Dar cum nu mai avea credit și nici nu făcu rost de bani în douăzeci și patru de ceasuri, a doua zi mai împrumută șase franci și cincizeci din cei douăzeci pe care trebuia să-i înapoieze în aceeași seară, așa încît sosi la întîlnirea stabilită cu patru franci și douăzeci în buzunar.

Turba de mînie, și era hotărît să lămurească din capul locului situația. Avea să-i spună amantei sale : „Știi, am dat peste cei douăzeci de franci pe care mi i-ai pus în buzunar seara trecută. Nu ți-i înapoiez astăzi, pentru că situația mea nu s-a schimbat de loc și pentru că n-am avut vreme să mă ocup de problema banilor. Ți-i voi înapoia la prima noastră întrevedere."

Doamna de Marelle sosi, tandră, prevenitoare, plină de temeri. Cum avea s-o primească ? Și îl sărută stăruitor, pentru a înlătura o explicație în primele clipe.

La rîndul său, Duroy își spunea : „O să am destul timp mai pe urmă să aduc vorba despre asta. Trebuie să găsesc prilejul." Dar nu găsi prilejul și nu spuse nimic, șovăind în fața primelor cuvinte ce trebuiau rostite asupra acestui delicat subiect.

Ea nu-i ceru să iasă la plimbare și fu încîntătoare în toate privințele.

Se despărțiră spre miezul nopții, după ce se înțeleseră să se întîlnească peste o săptămînă, miercurea — doamna de Marelle fiind invitată la mai multe supeuri în oraș.

A doua zi vrînd să plătească masa, pe cînd căuta cele patru monede care-i mai rămăseseră, băgă de seamă că erau cinci, dintre care una de aur.

În prima clipă, crezu că în ajun i se dăduse din greșeală ca rest douăzeci de franci ; apoi înțelese și simți

strîngere de inimă, covîrșit de umilința acestei stăruitoare milostenii.

Ce rău îi părea că nu-i spusese nimic! Dacă ar fi orbit cu hotărîre, nu s-ar fi întîmplat niciodată asta.

Timp de patru zile făcu demersuri și sforțări, pe cît le numeroase pe atît de zadarnice, pentru a face rost le cinci ludovici, și îl cheltui și pe cel de-al doilea, dăuit de doamna Marelle.

Cum se întîlniră, ea găsi mijlocul de a-i strecura încă louăzeci de franci în buzunarul pantalonului, cu toate ă el îi spusese cu un aer minios: „Știi, să nu reîncepi luma din celelalte seri, că mă supăr".

Cînd dădu de ei înjură: „Ei, fir-ar al naibii", și îi ouse în vestă ca să-i aibă la îndemînă, căci nu-i mai ămăsese nici o centimă.

Încerca să-și împace conștiința, spunîndu-și: „Am să-i dau înapoi toți odată. La urma urmei, nu sînt decît oani împrumutați."

În sfîrșit, casierul ziarului, la rugămințele lui deznădăjduite, se înduplecă să-i dea cinci franci pe zi. Atît cît să-i ajungă pentru mîncare, dar nu și pentru a restitui cei șaizeci de franci.

Dar pe Clotilde o cuprinse din nou patima hoinărelilor nocturne prin toate localurile deșuchiate ale Parisului, și Duroy sfîrși prin a nu se mai mînia din cale afară atunci cînd, după plimbările lor, găsea cîte un gălbior într-unul din buzunare, într-o zi chiar în gheată iar într-o altă zi între capacele ceasornicului.

De vreme ce Clotilde avea dorințî pe care, pentru moment, el nu i le putea satisface, nu era mai firesc să și le plătească singură decît să se lipsească de ele?

Ținea, de altminteri, socoteală de tot ce primea în felul acesta, pentru a-i înapoia banii cîndva.

Într-o seară, doamna de Marelle îi spuse:

— N-o să-ți vină să crezi, dar tu știi că eu n-am fost niciodată la Folies-Bergères. Vrei să mă duci?

Duroy șovăi de teamă să n-o întîlnească pe Rachel. Apoi, își spuse: „La urma urmei nu sînt însurat, ce dracu! Dacă cealaltă o să mă vadă, o să-nțeleagă cum stau lucrurile și-o să tacă. De altfel vom lua o lojă."

Se hotărî și din alt motiv. Nu voia să piardă prilejul de a-i oferi doamnei de Marelle o lojă de teatru fără să plătească un ban. Era în asta un fel de compensație.

Se duse să scoată bilet, lăsînd-o pe Clotilde în trăsură — ca ea să nu vadă că nu-l costa nimic biletul — apoi veni s-o ia și intrară, salutați de controlori.

Promenuarul gemea de lume. De abia izbutiră să răzbească prin gloata aceea de bărbați și de femei care le dădeau tircoale. Ajunseră în sfîrșit la loja lor și luară loc, prinși între publicul nemișcat din fotolii și viltoarea de la galerie.

Dar doamna de Marelle nu se uita de loc pe scenă. Era cu ochii numai la fetele ce se învirteau în spatele ei, și se întorcea mereu să le vadă stăpînită de dorința de a le atinge, de a le pipăi corsajul, obrajii, părul, așa, pentru a ști din ce erau făcute făpturile acelea.

— O brună durdulie se uită tot timpul la noi, spuse ea pe neașteptate. Adineaori am crezut că vrea să ne vorbească. Ai văzut-o ?

Duroy răspunse :

— Nu. Cred că te înșeli. El, însă, o zărise demult. Era Rachel, care le dădea tircoale cu ochii aprinși de minie și cu vorbe grele pe buze.

O atinsese în treacăt, pe cînd străbătea mulțimea, și ea îi spusese în șoaptă : „Bună seara", cu o clipire din ochi care însemna : „înțeleg". Dar el nu răspunsese la gentilețea aceasta de teamă să nu fie văzut de amanta sa și trecuse nepăsător cu fruntea sus, cu buza de jos răsfrîntă a dispreț. Femeia, chinuită de o gelozie inconștientă, se întoarse din drum, îl atinse iar în treacăt și rosti cu vocea mai ridicată : „bună seara, Georges". Dar el nici de-data asta nu-i răspunsese nimic. Atunci ea se încăpățînă să fie luată în seamă, salutată, și reveni neîncetat în spatele lojii, așteptînd un moment prielnic.

De îndată ce băgă de seamă că doamna de Marelle se uită la ea, atinse cu degetul umărul lui Duroy și spuse :

— Bună seara ! Ce mai faci ?

Dar Duroy nu se întoarse.

Rachel continuă :

— Ce ? Ai asurzit de joi încoace ?

El nu răspunse nimic și luă un aer de dispreț, ca și cum un cuvînt adresat stricatei aceleia l-ar fi compromis.

Rachel izbucni într-un rîs turbat. Spuse :

— Ce, ai amuțit ? Sau ți-o fi mușcat doamna limba ?

Duroy făcînd un gest mînios și întărîtat la culme strigă :

— Cum îți permiți să vorbești ?... Șterge-o, că de nu, pun să te aresteze.

Atunci, cu privirea scăpărătoare, umflîndu-și pieptul, Rachel zbieră :

— Ah ! care va să zică așa ! Ți-arăt eu, mojicule ! Cînd te culci cu o femeie, salut-o cel puțin. Zii, pen-că astăzi ești cu alta, nici nu mă mai vezi. Dacă mi-ai fi făcut măcar un semn cînd am trecut adineaori pe lîngă tine, te-aș fi lăsat în pace. Dar ai vrut să faci pe fudulul... Las-că-ai să vezi tu ! Am să-ți arăt eu... A !... nici nu-mi mai dai cel puțin bună ziua cînd te întîlnesc...

Ar mai fi zbierat multă vreme, dar doamna de Marelle deschisese ușa lojii și fugea prin mulțime, căutînd cu disperare ieșirea.

Duroy se repezise după ea și se străduia s-o ajungă din urmă.

Atunci Rachel, văzîndu-i că fug, răcni triumfătoare :

— Puneți mîna pe ea ! Puneți mîna pe ea ! Mi-a furat amantul.

În public izbucniră rîsete. Doi oameni apucaseră în glumă de umeri fugara și vrură s-o ia cu ei, căutînd s-o sărute.

Dar Duroy, ajugînd-o din urmă, o liberă dintr-o smucitură și o tîri în stradă.

Doamna de Marelle se repezi într-un cupeu gol care staționa în fața teatrului. El sări înăuntru în urma ei și cum birjarul întreba : „Încotro, domnule ?“ Duroy răspunse :

— Unde vrei.

Și trăsura porni încet, săltînd prin hîrtoapele caldarîmului. Pradă unui fel de atac de nervi, cu fața ascunsă în palme, Clotilde se înecă, se înăbușea ; și Duroy nu știa nici ce să facă, nici ce să spună.

În cele din urmă, cînd o auzi că plînge, bîigui :

— Ascultă, Clo, mica mea Clo, lasă-mă să-ți explic ! Nu-i vina mea... Am cunoscut-o pe femeia asta înainte... demult... la început.

Fără veste, ea își desprinse fața din palme și, cuprinsă de o furie de femeie îndrăgostită și înșelată, o mînie turbată care o făcu să-și recapete glasul, bolborosi, gîfiind, cu fraze întretăiate :

— Ah ! ticălosule... nemernicule... ce golan !... Cum e cu putință ?... Ce rușine !... Oh ! Doamne ! Ce rușine !

Apoi, înfuriindu-se din ce în ce mai tare, pe măsură ce i se limpezea mintea și vedea lucrurile mai bine :

— Cu banii mei o plăteai, nu-i așa ? Și eu îi dădeam bani... pentru tîrfa asta... Ah ! ticălosul !...

Timp de cîteva clipe păru a căuta un cuvînt mai biciuitor care nu-i venea, apoi dintr-o dată îi dădu drumul, ca și cum ar fi aruncat un scuipat :

— Ah !... porcul... porcul... porcul. Cu banii mei o plăteai... porcule... porcule !...

Nemaigăsind altceva repeta într-una :

— Porcule... porcule...

Deodată se aplecă în afară și, apucîndu-l pe vizitiu de mînecă, strigă :

— Oprește ! — apoi deschizînd portiera sări jos. Georges vru s-o urmeze, dar ea țipă : Îți interzic să cobori, cu o voce atît de puternică, încît trecătorii se strînseră grămadă în jurul ei și Duroy rămase locului, de teama unui scandal.

Doamna de Marelle își scoase atunci punguliță din buzunar și, la lumina felinarului, căută mărunțiș : după ce găsi doi franci și cincizeci, îi puse în mîna birjarului, spunîndu-i cu glas răsunător :

— Uite... poftim banii... eu plătesc... Și du-l acasă pe nemernicul ăsta, în rue Boursault, la Batignolles.

Un hohot de rîs izbucni în mulțimea care o înconjura. Un domn spuse :

— „Bravo, mititico ! — iar un pici oprit între roțile cupeului, băgîndu-și capul prin ușa deschisă, strigă cu o voce pițigăiată :

— Bună seara, peștișorule !

Apoi trăsura porni mai departe, urmărită de rîsete.

VI

A DOUA ZI GEORGES DUROY SE TREZI mahmur. Se îmbrăcă încet, apoi se așeză la fereastră, și începu să se gîndească. Simțea în tot trupul un fel de înțepeneală, ca și cum ar fi primit în ajun o ciomăgeală zdravănă.

Pînă la urmă, încolțit de nevoia de a găsi bani, se duse la Forestier.

Prietenul său îl primi în birou, stînd cu picioarele la foc.

— Ce te-a făcut să te scoli așa devreme ?

— O treabă foarte serioasă. Am o datorie de onoare.

— De joc ?

Duroy șovăi, apoi răspunse :

— De joc.

— Mare ?

— Cinci sute de franci !

Nu datora decît două sute optzeci.

— Cui ești dator ?

Duroy nu putu răspunde numaidecît :

— ...Ei... unui... unui domn... domnului... de Carleville.

— Așa ! și unde locuiește domnul de Carleville ?

— În strada... în strada... în strada...

Forestier începu să rîdă :

— În strada „Ia-o de unde nu-i", așa e ? Îl cunosc pe domnul ăsta, dragul meu. Dacă vrei, pot să-ți dau douăzeci de franci, dar mai mult nu.

Duroy se învoi și luă piesa de aur.

Se duse după aceea, din ușă în ușă, la toți oamenii pe care îi cunoștea, și strînse în cele din urmă, pînă la ora cinci, optzeci de franci.

Îi mai trebuiau încă două sute de franci, dar se resemnă cu curaj, și păstrînd ceea ce adunase, mormăi : „Ei, asta-i, doar n-o să-mi fac sînge rău pentru tîrfa aia. Am să-i înapoiez banii cînd voi putea."

Însuflețit de hotăriri mari, timp de cincisprezece zile duse o viață plină de cumpătare, regulată și castă. După aceea îl cuprinse o poftă chinuitoare de dragoste. I se părea că erau ani de cînd nu mai ținuse în brațe o fe-

meie, și — ca marinarul care își iese din minți cînd revede pămîntul, de cîte ori întîlnea o fustă îl treceau fiori. Atunci, într-o seară se întoarse la Folies-Bergères, cu nădejdea de a o găsi acolo pe Rachel. O zări într-adevăr de cum intră, pentru că Rachel nu putea schimba localul. Se duse spre ea zîmbind și cu mîna întinsă. Dar ea îl măsură din cap pînă-n picioare, și întrebă :

— Ce doriți de la mine ?

Duroy încercă să glumească :

— Hai, n-o mai fă pe proasta.

Dar ea îi întoarse spatele rostind răspicat :

— Nu am de-a face cu pești.

Căutase ocara cea mai grosolană. Duroy simți că-i năvălește sîngele-n obraz ; se întoarse acasă singur.

Forestier, bolnav, slăbit, tușind într-una, îi făcea la ziar viața grea și își muncea parcă mintea ca să-i descopere corvezi plictisitoare. Ba chiar o dată, într-un moment de iritare și după un lung acces de tuse, cum Duroy venise fără să-i fi adus informația cerută, bombăni ursuz :

— Ce dracu, ești mai prost decît aș fi crezut.

Celălalt fu cît pe-aci să-l pălmuiască, dar se stăpîni, și plecă mormăind : „Las-că am să te învăț eu minte !" Îl străfulgeră un gînd și adăugă : „Am să-ți pun coarne, iubitule". Și plecă frecîndu-și mîinile, înveselit de acest plan.

Vru, chiar a doua zi, să înceapă punerea lui în aplicare și se duse la doamna Forestier, în iscoadă.

O găsi lungită pe canapea și citind o carte. Doamna Forestier îi întinse mîna fără să se scoale, întorcînd numai capul și spuse :

— Bună ziua, Bel-Ami. Numele acesta Duroy îl simți ca o palmă.

— De ce îmi spui așa ?

Ea răspunse zîmbind :

— M-am întîlnit săptămîna trecută cu doamna de Marelle și am aflat cum ai fost poreclit acolo.

Văzînd înfățișarea binevoitoare a doamnei Forestier, Duroy se liniști. De altminteri, la ce s-ar fi temut ?

Ea reluă :

— O răsfeți ! Iar pe mine vii să mă vezi cînd îți aduci aminte, la calendele grecești sau pe-aproape, nu ?

Duroy se așezase lîngă ea și o privea cu o curiozitate nouă, o curiozitate de colecționar în căutare de obiecte de artă. Era fermecătoare, blondă, de un auriu blînd și cald, făcută pentru mîngîieri ; și își spuse : „E, fără îndoială, mai bine decît cealaltă". Era sigur de succes, și i se părea că n-avea decît să întindă mîna, s-o culeagă, ca pe un fruct.

Spuse cu îndrăzneală :

— N-am venit să vă văd, pentru că a fost mai bine așa.

Fără să înțeleagă, doamna Forestier întrebă :

— Cum așa ? Pentru ce ?

— Pentru ce ? Nu bănuiești ?

— Nu. Cîtuși de puțin.

— Pentru că sînt îndrăgostit de dumneata... O ! numai puțin... și nu vreau să ajung de tot...

Doamna Forestier nu păru nici uimită, nici jignită, nici măgulită ; zîmbind mai departe cu același zîmbet nepăsător răspunse liniștită :

— O ! poți veni totuși. Nimeni nu poate fi îndrăgostit multă vreme de mine.

Pe el îl uimi, mai mult decît cuvintele, tonul ei, și întrebă :

— De ce ?

— Pentru că e zadarnic, și eu fac să se înțeleagă asta numaidecît. Dacă mi-ai fi împărtășit mai curînd temerea dumitale, te-aș fi liniștit și te-aș fi îndemnat dimpotrivă să vii cît mai des.

El izbucni, pe un ton mișcător :

— Atît doar, că simțămintelor nu le poți porunci.

Doamna Forestier se întoarse spre el :

— Dragul meu prieten, pentru mine un om îndrăgostit e șters din rîndul celor vii. Devine nătîng și nu numai nătîng, dar și periculos. Cu oamenii care mă iubesc, sau care susțin lucrul acesta, eu curm orice legături de prietenie, mai întîi pentru că mă plictisesc, și apoi pentru că trebuie să mă feresc de ei ca de cîinii turbați care oricînd pot începe să muște. Îi țin în carantină, pînă le trece boala. Nu uita acest lucru. Știu bine că la dumneata

dragostea nu e decît un fel de poftă, în timp ce la mine e dimpotrivă, un fel de... de... legătură sufletească, ceva care nu este cuprins în crezul bărbaților. Dumneata îi înțelegi litera, iar eu, spiritul. Dar... uită-te bine la mine...

Nu mai zîmbea. Avea chipul liniștit și rece, și spuse apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Nu voi fi niciodată — auzi, niciodată — amanta dumitale. Este așadar cu totul zadarnic, și chiar dăunător pentru dumneata să stărui în această dorință... Și acum că... operația a fost făcută... vrei să fim prieteni, prieteni buni, dar știi, adevărați prieteni — fără gînduri ascunse ?

Duroy înțelese că orice încercare ar fi fost zadarnică în fața acestei hotăriri de nestrămutat. Se resemnă numaidecît, fără șovăială și, încîntat ce făcuse din ea o aliată, îi întinse amîndouă mîinile :

— Sînt al dumitale, doamnă — cum dorești.

Ea simți, după glas, sinceritatea cuvintelor lui și îi întinse și ea mîinile.

Duroy le sărută una după alta, apoi, ridicînd capul, spuse cu simplicitate :

— Pe Dumnezeul meu ! dacă aș fi dat peste o femeie ca dumneata, ce fericit aș fi fost s-o iau de soție.

De data asta doamna Forestier fu mișcată, măgulită de aceste cuvinte, cum sînt femeile de complimentele care le merg la inimă și îi aruncă una din acele priviri repezi și recunoscătoare, care fac din noi sclavii lor.

Apoi, cum Duroy nu găsea ce să spună pentru a relua convorbirea, doamna Forestier spuse cu o voce blîndă, punîndu-i un deget pe braț :

— Și îmi voi începe chiar de acum meseria de prietenă : Ești neîndemînatic, dragul meu... șovăi, apoi întrebă : pot vorbi fără înconjur ?

— Da.

— Cu totul ?

— Cu totul.

— Ei bine ! Du-te și fă-i o vizită doamnei Walter, care te prețuiește mult, și intră-i în voie. Pe acolo îți vei putea strecura complimentele, cu toate că e o femeie cinstită, crede-mă, foarte cinstită. O ! nici prin partea aceea nu e nădejde de vreo... cucerire. Dar ai putea da peste

ceva mai bun, făcîndu-te bine văzut. Știu că ocupi la ziar un loc de nimica toată. Dar să nu-ți fie teamă ; toți redactorii sînt primiți acolo cu aceeași bunăvoință. Crede-mă, du-te.

Duroy spuse zîmbind :

— Mulțumesc, ești un înger, un înger păzitor. Apoi vorbiră de una, de alta...

Stătu mult, voind să arate că-i era plăcut să se găsească în apropierea ei și, luîndu-și rămas bun, mai întrebă o dată :

— Ne-am înțeles, așadar, sîntem prieteni ?

— Ne-am înțeles.

Și fiindcă băgase de seamă ce efect avusese complimentul pe care i-l făcuse adineaori, îl întări adăugînd :

— Și dacă rămîi vreodată văduvă, mă înscriu.

Apoi plecă repede, ca să nu-i lase timp să se supere.

Se simțea stingherit la gîndul vizitei pe care urma să o facă doamnei Walter, pentru că nu fusese autorizat să se prezinte la ea și nu voia să săvîrșească vreo stîngăcie. Patronul îi arăta multă bunăvoință, îi prețuia munca, îl întrebuința, cu precădere în treburile anevoioase ; de ce nu s-ar folosi de această trecere pentru a pătrunde în casa lui ?

Așadar, într-o zi se sculă dis-de-dimineață, se duse în piață la vremea tîrgului și cumpără cam de zece franci vreo douăzeci de pere minunate. Le puse cu grijă într-un coșuleț cu capac, pentru a face să se creadă cu veneau de departe, și le duse portarului doamnei Walter cu cartea sa de vizită pe care scrisese :

„Georges Duroy

Roagă cu respect pe doamna Walter să primească aceste fructe ce i-au sosit azi dimineață din Normandia“.

A doua zi, găsi în cutia sa de scrisori de la ziar un plic cuprinzînd, ca răspuns, cartea de vizită a doamnei Walter *„care mulțumea călduros domnului Georges Duroy, și primea vizite în fiecare sîmbătă“.*

Sîmbăta următoare se înfățișă.

Domnul Walter locuia în bulevardul Malesherbes, o casă compusă din două corpuri de clădire, proprietatea

lui, din care o parte era închiriată, lucru obișnuit la oamenii practici. Un singur portar, așezat între cele două uși de la intrare, deschidea și pentru proprietar și pentru chiriaș, dînd fiecărei intrări un aer măreț de palat, prin ținuta lui impunătoare de portar la biserică, cu pulpele groase strîns înfășurate în ciorapi albi, și prin veșmîntul lui de gală cu nasturi auriți și reveruri roșii.

Saloanele de primire se aflau la primul etaj. Pătrundeai în ele printr-o anticameră cu pereții tapisați care avea la intrare draperii în loc de uși. Doi feciori moțăiau pe scaune. Unul din ei luă pardesiul lui Duroy, iar celălalt îi apucă bastonul, deschise o ușă, înaintă cîțiva pași, strigă numele musafirului apoi, dîndu-se la o parte, îl lăsă să treacă într-o încăpere goală.

Încurcat, Duroy se uita în toate părțile ; deodată zări într-o oglindă, foarte departe, mai mulți oameni care stăteau jos. Înșelat de oglindă, luă mai întîi o direcție greșită, apoi străbătu încă două saloane goale și dădu într-un budoar tapetat cu mătase albastră cu floricele aurii, unde patru doamne stăteau de vorbă în jurul unei mese rotunde pe care se aflau cești de ceai.

Cu toată siguranța pe care o dobîndise datorită vieții lui de parizian, și mai ales meseriei de reporter care îl punea neîncetat în legătură cu personaje de seamă, Duroy se simțea puțin stingherit de fastul de la intrare și de trecerea aceea nesfîrșită prin niște saloane pustii.

Îngăimă :

— Doamnă, mi-am îngăduit... căutînd cu privirea pe stăpîna casei.

Ea îi întinse mîna, pe care el o luă făcînd o plecăciune, și după ce îi spuse :

— Ești foarte amabil, domnule, că ai venit să mă vezi — îi arătă un scaun, pe care Duroy se prăbuși greoi, crezîndu-l mult mai înalt.

Toată lumea tăcuse. Una din femei deschise din nou discuția. Era vorba de frigul care se înteța, dar totuși nu îndeajuns pentru a opri epidemia de febră tifoidă, sau pentru a face cu putință patinajul. Și fiecare își dădu părerea în legătură cu gerul care se abătuse asupra Parisului, apoi își mărturisiră preferințele cu privire la ano-

timpuri, cu toate argumentele banale care zac în mințile oamenilor ca praful în locuințe.

Ușa se deschise și Duroy, întorcînd capul, zări prin două oglinzi o doamnă grasă care se apropia. De îndată ce intră în budoar, una din doamne se sculă, strînse mîinile prietenelor sale și plecă ; Duroy urmări cu privirea, de-a lungul celorlalte saloane, spatele ei negru pe care străluceau mărgelele broderiei de pe rochie.

Cînd agitația pricinuită de acest schimb de persoane se potoli, discuția reîncepu spontan, fără nici o legătură cu ceea ce se vorbise mai înainte, trecînd acum la problema Marocului, la războiul din Orient și la încurcăturile Angliei în sudul Africii.

Doamnele vorbeau despre aceste lucruri ca și cum le-ar fi știut pe dinafară, ca și cum ar fi jucat o comedie mondenă, obișnuită, repetată de nenumărate ori.

Mai sosi cineva, o blondă micuță, cîrlionțată, din pricina căreia o doamnă înaltă și uscățivă, între două vîrste, se ridică și plecă.

Și se vorbi despre sorții de izbîndă pe care îi avea domnul Linet de a intra la Academie. Noua venită era încredințată că în locul lui avea să fie ales domnul Cabanon-Lebas, autorul frumoasei adaptări în versuri, pentru teatru, a lui *Don Quichotte*.

— Știți că se va juca la „Odeon" iarna viitoare ?

— Da ? Într-adevăr ? Am să mă duc negreșit să văd această tentativă foarte literară.

Doamna Walter răspundea plină de bunăvoință, cu liniște și nepăsare, fără să șovăie niciodată asupra celor ce trebuia să spună, părerea sa fiind întotdeauna gata făcută.

Dar băgă de seamă că se întuneca, și sună să se aducă lămpi, fără a-și lua urechea de la flecăreala care se întindea ca o peltea și gîndindu-se în același timp că uitase să treacă pe la gravor ca să comande invitații pentru viitoarea cină pe care o dădea. Era puțin cam grasă, frumoasă încă, la vîrsta primejdioasă cînd prăbușirea e aproape. Se menținea datorită îngrijirilor, măsurilor de igienă și dresurilor pentru piele. Părea cuminte în toate, cumpătată și înțeleaptă, una din acele femei a căror minte este orînduită ca o grădină franțuzească. Umbli prin ea

fără să descoperi nimic nou, găsindu-i însă în același timp un oarecare farmec. Avea bun simț, o minte ageră, cumpătată și sigură care îi ținea loc de fantezie; era bună, devotată, și avea o largă și blîndă bunăvoință pentru toți și pentru toate.

Băgă de seamă că Duroy nu spusese nimic, că nu i se vorbise, și că părea puțin stingherit; și, cum doamnele nu părăsiseră încă Academia... — subiectul acesta preferat reținîndu-le totdeauna mult timp atenția — întrebă:

— Dar dumneata, care trebuie să fii mai bine informat decît oricine, domnule Duroy, de partea cui înclini?

Duroy răspunse fără nici o șovăire:

— În această chestiune, doamnă, n-aș cerceta niciodată meritul — care oricînd poate fi tăgăduit — al celor care vor să fie primiți; ci vîrsta și starea sănătății. Nu le-aș cere să-mi arate diplomele, ci boala de care suferă. N-aș cerceta dacă au făcut o traducere în versuri potrivite a lui Lope de Vega, dar aș avea grijă să aflu amănunte despre starea ficatului și a inimii lor, a rinichilor și a măduvei spinării. Pentru mine, o hipertrofie ca lumea, o albinurie cumsecade, și mai ales un frumos început de ataxie locomotrice, cîntăresc de o sută de ori mai greu decît patruzeci de volume de digresiuni asupra ideii de patrie în poezia barbarescă.

O tăcere plină de uimire se așternu după ce fu rostită această părere.

Zîmbind, doamna Walter reluă:

— De ce mă rog?

Duroy răspunse:

— Pentru că eu nu urmăresc nimic altceva decît plăcerea pe care un lucru o poate face doamnelor. Or, pentru domniile-voastre, Academia nu prezintă cu adevărat un interes decît atunci cînd un academician moare. Cu cît mor mai mulți, cu atît trebuie să fiți mai fericite. Dar pentru a muri repede, trebuie să fie aleși bătrîni și bolnavi.

Cum păreau cam mirate, adăugă:

— De altminteri sînt la fel ca dumneavoastră: și mie îmi face aceeași plăcere să citesc în „Ecourile Parisului" despre moartea unui academician. Numaidecît mă întreb: „Cine îi va lua locul?" Și îmi întocmesc lista. E un

joc, un mic joc foarte plăcut, care se repetă în toate saloanele Parisului, ori de cîte ori moare un nemuritor: „Jocul morții și al celor patruzeci de bătrîni".

Doamnele nu-și reveniseră încă din buimăceala lor, dar prinseră a zîmbi, atît de întemeiate li se păreau observațiile lui.

Încheie, sculîndu-se:

— Dumneavoastră îi numiți, doamnelor, și dumneavoastră n-o faceți decît pentru a-i vedea murind. Alegeți-i, așadar, bătrîni, foarte bătrîni, cît mai bătrîni cu putință, și nu vă îngrijiți niciodată de altceva.

Apoi plecă cu multă grație.

Cum ieși, una din femei declară:

— Are haz băiatul ăsta. Cine e?

Doamna Walter răspunse:

— Unul din redactorii noștri care deocamdată nu face decît treburi mărunte la ziar, dar care nu mă îndoiesc că va răzbate-n curînd.

Duroy trecea voios pe bulevardul Malesherbes, cu pași mari săltați, mulțumit de isprava lui și mormăind: „Bun început".

Și în aceeași seară se împăcă cu Rachel.

Săptămîna următoare îi aduse două întîmplări de seamă: fu numit reporter șef al „Ecourilor", și poftit să ia masa la doamna Walter, fapt care-l făcu numaidecît să vadă o legătură între cele două evenimente.

Vie Française era mai întîi un ziar de speculă, patronul fiind un om al banului, căruia ziaristica și deputăția îi serviseră drept pîrghii. Făcîndu-și din bonomie o armă, trăsese întotdeauna sforile sub masca zîmbitoare a unui om cumsecade, și nu se folosea în treburile lui — oricare a fi fost ele — decît de oameni pe care îi pusese la încercare, de care era sigur, pe care îi simțise șmecheri, cutezători și maleabili. Duroy, numit șef al „Ecourilor", i se părea un băiat de nădejde.

Această slujbă fusese îndeplinită pînă atunci de secretarul de redacție, domnul Boisrenard, un vechi ziarist, fără cusur, punctual și meticulos ca un funcționar.

Timp de treizeci de ani fusese secretar de redacție la unsprezece ziare deosebite, fără să-și fi schimbat întru nimic felul de a lucra sau de a vedea lucrurile. Trecea

dintr-o redacție într-alta, cum schimbi un restaurant, abia băgînd de seamă că bucătăria nu avea chiar același gust. Nu avea nici o părere politică sau religioasă. Era devotat ziarului, oricare ar fi fost el, priceput în meserie și prețios pentru experiența lui. Lucra ca un orb care nu vede nimic, ca un surd care nu aude nimic, și ca un mut care nu vorbește niciodată nimic. Era însă de o mare cinste profesională și nu s-ar fi învoit în ruptul capului să facă un lucru pe care nu l-ar fi socotit cinstit, leal și corect din punctul de vedere propriu meseriei lui.

Domnul Walter, deși îl prețuia, dorise adesea un alt om pentru a-i încredința „Ecourile", care sînt, spunea el, sufletul ziarului. Cu ajutorul lor se împrăștie știrile, se răspîndesc zvonurile, se influențează publicul, acțiunile. Între două petreceri în lumea bună, trebuie să știi să strecori, fără să dai impresia, noutatea de seamă, lăsînd-o mai mult să se înțeleagă, decît să o spui. Trebuie să lași să se ghicească, prin subînțelesuri, ce vrei, să dezminți, în așa fel încît zvonul să se întărească, sau să afirmi astfel, încît nimeni să nu creadă în cele anunțate.

Pentru ca toată lumea să citească „Ecourile", trebuie ca fiecare să găsească zilnic în ele cel puțin un rînd care să-i trezească interesul. Trebuie avut în vedere totul și pe toți; toate straturile sociale, toate meseriile: Parisul, provincia, armata și pictorii, clerul și universitatea, magistrații și curtezanele.

Cel care le conduce, și care comandă batalionul de reporteri, trebuie să fie veșnic treaz, veșnic cu ochii-n patru, neîncrezător, șiret, prevăzător, ager și maleabil, înarmat cu toate vicleșugurile și înzestrat cu un miros ascuțit, pentru a putea descoperi știrea falsă de la prima aruncătură de ochi, pentru a hotărî ce e bine de spus, ce trebuie ascuns, pentru a ghici ceea ce va avea răsunet în public și pentru a înfățișa știrea în așa fel încît efectul să fie cît mai mare.

Domnul Boisrenard, care avea o experiență îndelungată, era lipsit de stăpînire de sine și de îndemînare; îi lipsea mai ales șiretenia înnăscută de care era nevoie pentru a ghici în fiecare zi gîndurile ascunse ale patronului.

Duroy se potrivea de minune și întregea perfect redacția acestui ziar, care, după vorba lui Norbert de Va-

renne, „naviga pe fondurile statului și pe străfundurile politicii".

Inspiratorii și adevărații redactori ai ziarului erau șase deputați, interesați în toate afacerile întreprinse sau sprijinite de director. La Cameră li se zicea „Banda lui Walter" și erau invidiați din cauza banilor cîștigați, cu el și prin el.

Forestier, redactor politic, nu era decît omul de paie al acestor oameni de afaceri, cel care aducea la îndeplinire gîndurile sugerate de ei. Ei îi dădeau ideile pentru articolele de fond, pe care totdeauna le scria acasă, ca să nu fie tulburat, spunea el. Pentru a da însă ziarului un aspect literar și parizian, fuseseră atrași doi scriitori, celebri în genuri deosebite: Jacques Rival, cronicar de actualități, și Norbert de Varenne, poet și cronicar fantezist, sau mai bine zis povestitor din școala cea nouă.

Făcuseră apoi rost, pe prețuri de nimic, de critici de artă, pictură, muzică, de critici dramatici, de un redactor priceput în criminalistică, și de un redactor hipic, din marele trib mercenar al celor ce scriu de toate. Două femei din protipendadă, „Domino rose" și „Patte Blanche", trimiteau diverse știri din societatea aleasă, tratau problemele privitoare la modă, la viața elegantă, la regulile de etichetă, purtare și dădeau în vileag amănunte privind doamnele cu vază.

Și *Vie Française* „naviga pe fondurile statului și pe străfundurile politicii", condus de toate aceste mîini.

Duroy se afla în culmea fericirii după numirea sa în funcția de șef al „Ecourilor", cînd se pomeni cu un cartonaș gravat, pe care citi: *„Domnul și doamna Walter roagă pe domnul Georges Duroy să le facă plăcerea de a veni să ia masa la ei, joi 30 ianuarie".*

Acest nou semn de bunăvoință, după celălalt, îl umplu de o mare bucurie. Sărută invitația de parcă ar fi fost o scrisoare de dragoste. Se duse apoi să-l caute pe casier pentru a dezbate greaua problemă a fondurilor.

Un șef al „Ecourilor" are de obicei bugetul său propriu din care își plătește reporterii și știrile — bune sau neînsemnate — aduse de unul sau de altul — cum își aduc grădinarii fructele la un negustor de trufandale.

Ca început, i se alocase lui Duroy suma de o mie două sute de franci pe lună, din care își pusese în gînd bineînțeles să păstreze partea leului. În fața cererilor lui stăruitoare, casierul îi avansase în cele din urmă o sumă de patru sute de franci. Se gîndi, în primul moment, să-i înapoieze doamnei de Marelle cei două sute optzeci de franci pe care îi datora, dar își făcu aproape numaidecît socoteala că nu i-ar mai fi rămas decît o sută douăzeci de franci, sumă cu totu neîndestulătoare pentru a face să meargă în chip mulțumitor noul său serviciu și se hotărî să-i restituie banii mai tîrziu.

Timp de două zile se îndeletnici cu instalarea, căci moștenea o masă separată și un dulap cu despărțituri pentru scrisori, în marea încăpere comună întregii redacții. Avea în stăpînirea sa un capăt al acestei încăperi, în timp ce Boisrenard, al cărui păr negru ca abanosul, cu toată vîrsta lui înaintată, era veșnic aplecat deasupra unei foi de hîrtie, ocupa celălalt capăt.

Masa cea lungă din mijloc aparținea redactorilor externi. De obicei era folosită ca bancă ; redactorii stăteau pe ea, fie cu picioarele atîrnînd în jos, fie turcește în mijloc. Citeodată se așezau cîte șase pe masă, stînd pe vine și jucînd *bilboquet* într-o nemișcare de statuete chinezești.

Pînă la urmă, Duroy prinse și el gust de jocul acesta și, îndrumat de Saint-Potin, deveni foarte îndemînatic. Forestier, din ce în ce mai bolnav, îi încredințase frumosul lui *bilboquet* din lemn prețios, ultimul cumpărat, pe care îl găsea puțin cam greu ; și Duroy mînuia cu un braț puternic marea bilă neagră din capătul sforii, numărînd în șoaptă : „unu-doi-trei-patru-cinci-șase".

Izbuti pentru întîia oară să facă douăzeci de puncte la rînd tocmai în ziua cînd trebuia să ia masa la doamna Walter. „Bună zi, își spuse el, am numai succese". Căci îndemînarea la *bilboquet* îți asigura, cu adevărat, un fel de superioritate în birourile ziarului *Vie Française*. Părăsi redacția devreme, ca să aibă timp să se îmbrace și o apucă pe strada Londrei, cînd deodată zări în fața lui o femeie scundă, semănînd la statură cu doamna de Marelle. Simți că-i năvălește sîngele în obraji, și inima îi zvîcni mai tare. Trecu strada, ca s-o vadă din profil.

Femeia se opri pentru a trece și ea strada. Răsuflă ușurat ; se înșelase, nu era ea.

Se întrebase adesea cum ar fi trebuit să se poarte dacă s-ar fi întîlnit cu ea față în față. S-o salute, sau să pară că n-o vede ? „Am să mă fac că n-o văd", gîndi el.

Era frig ; apa din șanțuri, încremenită de ger, prinsese pe-alocuri o crustă groasă de gheață. La lumina felinarelor, trotuarele erau uscate și cenușii.

Cînd ajunse acasă, Duroy se gîndi : „Trebuie să mă mut. Locuința asta nu mi se mai potrivește." Se simțea vesel și plin de energie, în stare să alerge pe acoperișuri și, plimbîndu-se între pat și fereastră, spunea mereu cu glas tare : „Se apropie izbînda ! Da, a sosit izbînda. Va trebui să-i scriu tatii."

Îi scria din cînd în cînd tatălui său ; și scrisoarea aducea întotdeauna o mare bucurie în cîrciumioara normandă, așezată la marginea drumului, în vîrful coastei celei mari de unde vezi tot Rouenul și valea largă a Senei.

Din cînd în cînd, primea și el cîte un plic albastru a cărui adresă era așternută pe hîrtie cu un scris mare și tremurat ; la începutul scrisorii părintești citea întotdeauna aceleași rînduri :

„Scumpul meu fiu,

Află despre noi că sîntem bine, atît mama ta cît și eu. Pe aici mai nimic nou. Totuși, află că..."

Și păstra în suflet o adevărată căldură pentru lucrurile din sat, pentru veștile despre vecini și pentru starea ogoarelor și a recoltelor.

Înnodîndu-și cravata albă în fața oglinjoarei, își spunea mereu : „Trebuie să-i scriu tatii chiar mîine. De m-ar vedea bătrînul astă seară în ce casă mă duc, ar rămîne cu gura căscată. Drace ! În curînd am să-i trag o masă cum n-a mîncat el în viața lui." Și brusc își aminti bucătăria afumată de acasă, din dosul cîrciumii goliță de mușterii — tingirile aruncînd reflexe galbene pe pereți, pisica așezată pe vatră cu nasul la foc și cu înfățișarea ei de Himeră ghemuită, masa de lucru unsuroasă, năclăită de scursori, cu un castron de supă fumegînd pus la mijloc, și o lumînare de seu arzînd între două farfurii.

Şi zări de asemenea bărbatul şi femeia, pe tatăl şi pe mama lui, doi ţărani cu mişcări domoale, sorbind supa cu mici înghiţituri. Cunoştea cele mai mici cute de pe feţele lor bătrîne, cele mai mici gesturi ale mîinilor şi capului lor. Ştia chiar şi ce îşi spuneau în fiecare seară, mîncînd faţă în faţă, singuri.

Se mai gîndi : „Nu se poate, trebuie să mă duc să-i văd".

Terminînd cu îmbrăcatul, stinse lumînarea şi coborî.

De-a lungul bulevardului, prostituate încercară să se agaţe de el. Smucindu-şi braţul, le răspundea : „Dar lăsaţi-mă o dată în pace !" cu un dispreţ nemărginit ca şi cum l-ar fi insultat, înjosit... Drept cine îl luau ? Tîrîturile astea nu ştiu să deosebească oamenii ! Senzaţia fraculuí îmbrăcat pentru a merge să ia masa la nişte oameni foarte bogaţi, foarte cunoscuţi, foarte importanţi, îi dădea sentimentul unei noi personalităţi, conştiinţa că a devenit un alt om, un om de lume, din lumea bună.

Intră cu îndrăzneală în anticamera luminată de candelabrele înalte de bronz, şi încredinţă, cu o mişcare firească, bastonul şi pardesiul celor doi feciori care se apropiară de el.

Toate saloanele erau puternic luminate. Doamna Walter primea lumea în cel de al doilea salon, care era cel mai mare. Îl întîmpină cu un zîmbet fermecător, iar el strînse mîna celor doi bărbaţi sosiţi înaintea lui, domnul Firmin şi domnul Laroche-Mathieu, deputaţi şi redactori anonimi ai ziarului *Vie Française*.

Domnul Laroche-Mathieu se bucura la ziar de o deosebită vază decurgînd dintr-o mare înrîurire asupra Camerei. Nimeni nu se îndoia că avea să ajungă cîndva ministru.

Sosi apoi familia Forestier, soţia în roz, şi încîntătoare. Duroy rămase încremenit văzînd-o prietenă cu cei doi deputaţi. Timp de cinci minute, doamna Forestier stătuse de vorbă în şoaptă cu domnul Laroche-Mathieu, în colţul căminului. Charles părea istovit. Slăbise mult de o lună încoace, şi tuşea necontenit repetînd : „Trebuie să iau o hotărîre şi să mă duc să sfîrşesc iarna în Sud".

Norbert de Varenne şi Jacques Rival sosiră împreună.

Apoi o ușă se deschise în fundul locuinței și domnul Walter intră cu două fete între șaisprezece și optsprezece ani, una urîtă și cealaltă frumoasă.

Cu toate că știa că patronul e tată de familie, Duroy rămase surprins. Totdeauna se gîndise la fiicele directorului ca la niște ținuturi îndepărtate pe care n-ai să le vezi niciodată. Și apoi și le închipuise mici de tot, pe cînd ele erau niște femei. Din pricina asta simțea o ușoară tulburare sufletească, ca-n fața oricărei schimbări neașteptate.

După prezentare îi întinseră mîna pe rînd, apoi se așezară la o mesuță destinată lor, desigur, unde începură să mînuie o mulțime de mosoare cu mătase scoțîndu-le dintr-un coșuleț de lucru.

Mai era așteptat cineva ; și toată lumea tăcea stingherită, cu stinghereala aceea dinaintea meselor la care luau parte oameni feluriți, care nu au aceeași stare de spirit, din pricina ocupațiilor lor diferite din timpul zilei. Neavînd ce face, Duroy se uita pe pereți ; văzîndu-l, Papa Walter îi strigă de departe, cu dorința vădită de a-și lăuda avuția :

— Te uiți la tablourile mele ? și accentuă cuvîntul *„mele"*. Am să ți le arăt. Și luă o lampă ca să se poată vedea toate amănuntele : Aici, peisajele.

În mijlocul tăbliei se vedea un tablou mare de Guillemet, o plajă din Normandia sub un cer furtunos. Dedesubt, o pădure de Harpignies, apoi o cîmpie din Algeria, de Guillaumet, cu o cămilă în zare, o cămilă mare, cu niște picioare înalte, aidoma unui monument bizar.

Domnul Walter trecu la peretele următor și rosti cu o voce gravă, ca un maestru de ceremonii :

— Marii pictori. Erau patru tablouri : *Vizitarea bolnavilor* de Gervex ; *O secerătoare* de Bastien-Lapage ; *O văduvă* de Bouguereau și *O execuție* de Jean-Paul Laurens. Cel din urmă înfățișa un preot din Vendée împușcat la zidul bisericii sale de un pluton de soldați republicani.

Arătînd tăblia de pe peretele următor, un zîmbet flutură pe obrazul grav al patronului :

— Aici, fanteziștii. Se zărea mai întîi o mică pînză de Jean Béraud intitulată : *Sus și jos*. Era o pariziană

frumoasă urcînd din mers scara unui tramvai cu cai. Capul i se vedea la înălțimea platformei de deasupra, și domnii așezați pe bănci priveau cu nesaț obrazul tînăr care venea spre ei, în timp ce bărbații care stăteau în picioare pe platforma de jos se uitau lung la pulpele tinerei femei cu o cu totul altă expresie : de ciudă și jind.

Domnul Walter ținea lampa cu brațul întins și repeta, rîzînd strengărește :

— Ei ! nu-i așa că are haz ? E nostim, nu ?

Apoi lumină alt tablou : *O scăpare de la înec* de Lambert.

În mijlocul unei mese de pe care se strînseseră tacîmurile, un pisoi, așezat pe labele dindărăt, privea cu luare-aminte, mirare și nedumerire, o muscă înecîndu-se într-un pahar cu apă. Ținea o lăbuță ridicată, gata să scoată musca afară cu o mișcare vioaie. Dar nu era de loc hotărît. Șovăia. Ce avea să facă ?

Apoi patronul lumină un Detaille : *Lecția*, care înfățișa un soldat într-o cazarmă, învățînd un cățel să bată toba ; și afirmă :

— Iată ceva subțire !

Duroy rîdea cu un rîs plin de aprobare și exclama cu admirație :

— Încîntător, fermecător, splen...

Se opri brusc, auzind în spatele lui vocea doamnei de Marelle, care tocmai intrase.

Gazda lumina mai departe tablourile, explicîndu-le. Arăta acum o acuarelă de Maurice Leloir : *Obs'acolul.* Era o lectică oprită în loc, trecerea fiind închisă din pricina încăierării dintre doi oameni de rînd, doi vlăjgani luptîndu-se ca niște herculi. Și prin fereastra lecticii se vedea ieșind un fermecător chip de femeie care privea... care privea... atentă, fără teamă, și cu o oarecare uimire plină de admirație, lupta celor două brute.

Papa Walter vorbea mai departe :

— Mai am tablouri în celelalte încăperi, dar sînt de pictori mai puțin cunoscuți, mai puțini prețuiți. Aici este Salonul meu pătrat, ca la Luvru. Acum, cumpăr pînze de-ale tinerilor, de-ale începătorilor și le pun deoparte, la păstrare, pînă în clipa cînd autorii lor vor deveni celebri. Rosti apoi foarte încet : Acum e momen-

tul să cumperi tablouri. Pictorii mor de foame. N-au leţcaie, n-au leţcaie...

Dar Duroy nu vedea nimic, şi asculta fără să înţeleagă. Doamna de Marelle era acolo, în spatele lui. Ce trebuia să facă ? Dacă o salută, n-avea să-i întoarcă spatele sau să-i trîntească o obrăznicie ? Dar dacă nu se apropia de ea, ce aveau să spună ceilalţi ? „Oricum, trebuie să cîştig timp" — îşi spuse el. Era atît de tulburat, încît, o clipă se gîndi să spună că i se făcuse rău, ca să poată pleca. Cercetarea tablourilor luă sfîrşit. Patronul se duse să pună lampa la loc şi să salute pe noua venită, în timp ce Duroy se apucă să cerceteze singur tablourile, ca şi cum nu s-ar fi săturat privindu-le.

Era cu totul zăpăcit. Ce trebuia să facă ? Auzea vocile ; distingea convorbirea...

Doamna Forestier îl strigă :

— Domnule Duroy, fii bun... Se apropie numaidecît de ea. Îl chemase pentru a-i face cunoştinţa cu o prietenă care dădea o petrecere şi care ar fi dorit să apară o notiţă despre ea în „Ecourile" din *Vie Française*.

Duroy bîiguia :

— Dar fără îndoială, fără îndoială...

Doamna de Marelle se afla acum chiar lîngă el : şi Duroy nu îndrăznea să se întoarcă pentru a pleca în altă parte.

Deodată, crezu că înnebuneşte : doamna de Marelle spusese cu glas tare :

— Bună seara, Bel-Ami. Aşadar, nu mă mai recunoşti ?

Duroy se răsuci repede pe călcîie. Clotilde stătea în picioare în faţa lui, privindu-l veselă şi plină de dragoste. Şi îi întinse mîna.

El i-o luă tremurînd, temîndu-se încă de vreo cursă sau de vreo viclenie. Doamna de Marelle adăugă cu seninătate :

— Ce mai faci ? Nu te mai vede nimeni.

El se bîlbîia, neputînd să-şi recapete sîngele rece :

— ...Am avut mult de lucru, doamnă, mult de lucru. Domnul Walter mi-a încredinţat o nouă funcţie, care îmi dă grozav de mult de lucru.

Privindu-l mai departe în ochi, fără ca el să-i fi putut descoperi în priviri altceva decît bunăvoință, doamna de Marelle răspunse :

— Știu. Dar ăsta nu e un motiv să-ți uiți prietenii.

Fură despărțiți de o doamnă grasă care intra, o doamnă puhavă, cu rochia foarte decoltată, cu brațele roșii, cu obrajii îmbujorați, pieptănată și îmbrăcată cu pretenție, și umblînd atît de greoi, încît văzînd-o pășind îi ghiceai greutatea și grosimea coapselor.

Cum i se arăta un deosebit respect, Duroy întrebă pe doamna Forestier :

— Cine e doamna ?

— Vicontesa de Percemur, cea care semnează „Patte Blanche".

Duroy rămase uluit și îi veni să rîdă :

— Patte Blanche ! Patte Blanche ! Și eu care îmi închipuiam că e o femeie tînără ca dumneata ! Asta e Patte Blanche ? Ei, asta-i strașnic ! Strașnic !

Un fecior apăru în prag și rosti :

— Doamna e servită.

Cina fu obișnuită și veselă, una din cinele acelea unde se vorbește de toate și despre nimic.

Duroy era așezat între fiica cea mare a patronului, domnișoara Rose, și doamna de Marelle. Vecinătatea aceasta din urmă îl cam stingherea, deși Clotilde părea la largul ei și flecărea cu hazul ei obișnuit. Duroy se zăpăci la început, stingherit, șovăitor, ca un muzicant care a pierdut tonul. Puțin cîte puțin însă, își recăpătă siguranța și ochii lor întîlnindu-se fără încetare își puneau întrebări și își împleteau privirile cu o intimitate aproape trupească, întocmai ca odinioară.

Deodată i se păru că simte sub masă ceva atingîndu-i pantoful. Întinse încet piciorul și îl întîlni pe al vecinei sale, care nu dădu înapoi la această atingere. În clipa aceea nu vorbeau, era întors fiecare spre celălalt vecin.

Duroy, cu inima bătînd, împinse puțin mai tare genunchiul. O apăsare ușoară îi răspunse.

Înțelese atunci că dragostea lor reîncepea. Ce-și spuseră pe urmă ? Nu mare lucru ; dar buzele lor se înfiorau de fiecare dată cînd se uitau unul la altul.

Totuşi, din cînd în cînd, Duroy se îndrepta spre fata patronului şi-i adresa cîte-un cuvînt, din curtenie. Rose îi răspundea la fel ca mama ei, neşovăind niciodată asupra celor ce trebuiau spuse. La dreapta domnului Walter, vicontesa de Percemur îşi lua aere de prinţesă, şi Duroy, care se înveselea privind-o, o întrebă în şoaptă pe doamna de Marelle :

— O cunoşti pe cealaltă, cea care semnează „Domino rose" ?

— Da, foarte bine : baroana de Livar ?

— E pe acelaşi calapod ?

— Nu. Dar tot atît de caraghioasă. O prăjină uscată, de şaizeci de ani, cu cîrlionţi falşi, dinţi ca lopeţile, fel de a gîndi din vremea Restauraţiei şi rochii din aceeaşi epocă.

— De unde-au scos fenomenele astea literare ?

— Rămăşiţele nobilimii sînt întotdeauna primite cu bunăvoinţă de burghezii parveniţi.

— Nici un alt motiv ?

— Nici unul.

Apoi se încinse o discuţie politică între patron, cei doi deputaţi, Norbert de Varenne şi Jacques Rival, discuţie care ţinu pînă la sfîrşitul mesei.

Cînd se întoarseră în salon, Duroy se apropie iar de doamna de Marelle şi, privind-o în adîncul ochilor, o întrebă :

— Vrei să te conduc acasă astă seară ?

— Nu.

— De ce ?

— Pentru că domnul Laroche-Mathieu, care-i vecin cu mine, mă duce pînă acasă de fiecare dată cînd iau masa aici.

— Cînd te văd ?

— Vino mîine să iei masa cu mine.

Şi se despărţiră fără să mai adauge ceva.

Duroy nu stătu mult, găsind petrecerea plictisitoare. Pe cînd cobora scara, îl ajunse din urmă pe Norbert de Varenne care pleca şi el. Bătrînul poet îl luă de braţ. Nemaitemîndu-se de o rivalitate de ziar, unde munca lor era cu totul deosebită, îi arăta acum lui Duroy o bunăvoinţă părintească.

— Ce zici, mă conduci o bucată de drum ? întrebă el.

Duroy răspunse :

— Cu plăcere, maestre dragă.

Și porniră apucînd-o agale pe bulevardul Malesherbes.

Parisul era aproape pustiu în noaptea aceea ; o noapte rece, una din acele nopți ce par mai vaste decît celelalte, în care stelele sînt mai îndepărtate, în care aerul pare că aduce în suflarea lui înghețată ceva de dincolo de stele.

În primele clipe, nu vorbiră de loc. Apoi, Duroy, ca să spună ceva, rosti :

— Acest domn Laroche-Mathieu pare foarte inteligent și foarte citit.

Bătrînul poet mormăi :

— Găsești ?

Surprins, Duroy șovăia :

— Desigur ; de altfel trece drept unul din oamenii cei mai destoinici ai Camerei.

— E cu putință. În țara orbilor, chioru-i împărat. Vezi, toți oamenii aceștia sînt niște mediocri, pentru că au mintea închisă între două ziduri : banii și politica. Sînt niște bădărani, dragul meu, cu care nu poți să vorbești despre nimic, despre nimic din ce ne este nouă drag. Deșteptăciunea lor e cu desăvîrșire înnămolită, sau mai bine zis, cu desăvîrșire plină de... necurățenii, ca Sena la Asnières. Ah ! Adevărul e că foarte greu găsești un om cu gîndirea înaripată, un om care să-ți dea senzația acelor sufluri puternice venite din larg, pe care le respiri la malul mării. Am cunoscut cîțiva, dar au murit.

Norbert de Varenne vorbea cu o voce limpede dar stăpînită, care ar fi răsunat în tăcerea nopții dacă i-ar fi dat drumul. Părea foarte îndîrjit și trist, una din întristările acelea ce se lasă cîteodată în suflet, făcîndu-l să răsune ca pămîntul înghețat.

Reluă :

— De altminteri ce importanță are mai mult sau mai puțin geniu, de vreme ce totul trebuie să piară.

Și tăcu. Duroy, care își simțea inima plină de bucurie în seara aceea, spuse zîmbind :

— Ai gînduri negre astăzi, maestre dragă.

Poetul răspunse :

— Am întotdeauna, băiete, și peste cîțiva ani vei avea tot atîtea cîte am eu. Viața este un povîrniș. Cît urci, îi privești vîrful și te simți fericit ; dar cînd ajungi sus în creastă, zărești dintr-o dată coborîșul, și sfîrșitul, care e moartea. Merge încet la suiș, dar la coborîș merge repede. La vîrsta dumitale, omul e vesel. Nădăjduiește atîtea lucruri, care de altminteri nu se realizează niciodată. La vîrsta mea, nu mai aștepți nimic... decît moartea.

Duroy începu să rîdă :

— Pe naiba, dacă nu mă trec fiori !

Norbert de Varenne reluă :

— Nu, azi nu mă înțelegi, dar mîine o să-ți amintești ce-ți spun acum. Vezi dumneata, vine o zi — și pentru mulți sosește foarte devreme — cînd s-a sfîrșit cu rîsul, cum s-ar zice, pentru că în spatele a tot ce privești pîndește moarte. A ! Dumneata nici nu înțelegi măcar cuvîntul ăsta : moarte. La vîrsta dumitale, nu înseamnă nimic. La a mea, e îngrozitor. Da, îl înțelegi dintr-o dată, fără să știi de ce și din ce pricină — și atunci totul în viață își schimbă înfățișarea. Eu, de cincisprezece ani o simt cum mă macină, ca și cînd aș purta în mine un animal rozător. Am simțit-o încetul cu încetul, lună după lună, ceas după ceas, ruinîndu-mă ca pe o casă care se dărăpănează. M-a sluțit atît de mult, încît nici nu mă mai recunosc. N-a mai rămas nimic din mine, omul voios, proaspăt și puternic care eram la treizeci de ani. Am văzut-o vopsindu-mi în alb părul meu negru, și cu ce încetineală savantă și răutăcioasă ! Mi-a furat pielea netedă, mușchii, dinții, tot trupul meu de odinioară, nelăsîndu-mi decît un suflet deznădăjduit, pe care mi-l va lua de asemenea, în curînd. Da, m-a fărîmițat, ticăloasa ; a desăvîrșit cu binișorul și groaznic lenta nimicire a întregii mele ființe clipă cu clipă. Și acum, mă simt murind cu fiece lucru pe care îl fac. Fiecare pas mă apropie de ea, fiecare mișcare, fiecare răsuflare grăbește mîrșava ei operă. A respira, a dormi a bea, a mînca, a munci, a visa, tot ce facem, înseamnă a muri. Într-un cuvînt, a trăi înseamnă a muri. Ah ! vei cunoaște asta ! Dacă te-ai gîndit măcar un sfert de ceas, ți-ai da seama. Ce aștepți ! Dragoste ? Cîteva îm-

brățișări încă, și vei ajunge neputincios. Și mai ce? Bani? La ce bun? Ca să plătești femeile? Frumoasă fericire! Ca să mănînci mult, să te îmbuibi și să urli nopți întregi în ghearele podagrei? Și mai ce, încă? Glorie? La ce folosește gloria dacă n-o poți culege iubind? Și pe urmă, după asta? În cele din urmă, tot moartea! Eu o văd acum, de atît de aproape, că-mi vine cîteodată să ridic brațul, s-o alung. Acoperă pămîntul și umple văzduhul. O văd pretutindeni. Micile animale strivite pe drum, frunzele care cad, firele albe zărite în barbă unui prieten îmi pustiesc inima și-mi strigă: „Iat-o!" Îmi otrăvește tot de fac, tot ce văd, tot ce mănînc și tot ce beau, tot ce mi-e drag, lumina lunii, răsăriturile de soare, marea cea nesfîrșită, frumoasele pîraie și aerul serilor de vară, atît de dulce cînd îl tragi în piept!

Mergea cătinel, gîfîind ușor, visînd cu glas tare, aproape uitînd că e ascultat.

Reluă:

— Și nici o ființă nu se mai întoarce, niciodată... Tiparele statuilor, tiparele în care se refac mereu obiecte la fel, se păstrează; dar trupul meu, obrazul meu, gîndurile mele, dorințele mele, nu se vor mai ivi niciodată. Și totuși, se vor naște milioane, miliarde de ființe care vor avea, în cîțiva centimetri pătrați, un nas, ochi, o frunte, obraji și o gură ca mine, și un suflet ca al meu, fără ca eu să mai renasc vreodată, fără ca măcar ceva din mine, *din mine anume*, să mai reapară în aceste nenumărate și deosebite ființe, nemărginit de osebite, deși aproape la fel. De ce lucru să te agăți? Către cine să înalți strigăte de deznădejde? În ce putem crede? Toate religiile sînt stupide cu morala lor copilăroasă și făgăduielile lor egoiste, de o înspăimîntătoare prostie. Numai moartea e sigură.

Se opri, îl apucă pe Duroy de gulerul pardesiului și rosti cu glas domol:

— Gîndește-te la toate acestea, tinere, gîndește-te zile întregi, luni și ani de-a rîndul, și vei înțelege viața altfel. Încearcă numai o dată să te desprinzi de tot ceea ce te încătușează, fă această sforțare supraomenească de a ieși viu din corpul dumitale, din interesele și gîndurile dumitale și din omenirea întreagă, spre a privi

aiurea, și vei înțelege cît de puțină însemnătate au certurile dintre romantici și naturaliști și dezbaterile asupra bugetului.

Porni iarăși, cu pas mai grăbit.

— Dar vei îndura și groaznicul chin al celor lipsiți de nădejde. Te vei zbate, rătăcit, copleșit, în nesiguranță. Vei striga : „ajutor" din toate puterile, și nu-ți va răspunde nimeni. Vei întinde brațele, vei cere să fii alinat, iubit, mîngîiat, mîntuit ! Și nu va veni nimeni. Pentru ce ne chinuim așa ? Adevărul e că am fost, fără îndoială, făcuți să trăim mai mult cu trupul decît cu sufletul ; dar tot gîndind, s-a creat o disproporție între inteligența noastră dezvoltată și condițiile mereu aceleași ale vieții noastre. Uită-te la oamenii mediocri ! În afară de marile nenorociri care se abat pe capul lor, se simt mulțumiți — fără să le pese de nenorocirea comună întregii omeniri. Animalele n-o simt nici ele.

Se opri iar, rămase pe gînduri cîteva clipe, apoi rosti cu un aer obosit și resemnat :

— Eu sînt un om pierdut. N-am nici tată, nici mamă, nici frați, nici surori, nici soție, nici copii, nici Dumnezeu. După o tăcere adăugă : Nu am decît rima.

Apoi ridicînd capul spre cer, unde strălucea fața palidă a lunii, declamă.

„Și-n ceru-n care luna-i etern rătăcitoare
Nedezlegatei taine eu caut dezlegare".

Ajunseră la podul Concordiei ; îl străbătură în tăcere, apoi o luară de-a lungul Palatului Bourbon. Norbert de Varenne începu iar :

— Însoară-te, dragul meu, nu știi ce înseamnă să trăiești singur la vîrsta mea. Acum, singurătatea mă umple de o neliniște îngrozitoare : singurătatea acasă, lîngă foc, seara. Mi se pare atunci că sînt singur pe lume, înspăimîntător de singur, dar înconjurat de pericole vagi, de lucruri necunoscute și îngrozitoare ; iar peretele care mă desparte de vecinul meu, pe care nu-l cunosc, mă îndepărtează de el ca de stelele zărite prin fereastră. Mă cuprinde atunci un fel de fior, un fior de durere și teamă, și tăcerea zidurilor mă îngrozește. E atît de adîncă și tristă tăcerea odăii în care trăiești singur ! E o tăcere

care-ți învăluie nu numai trupul, dar și sufletul, și cînd trosnește o mobilă, tresari pînă-n adîncul inimii, fiindcă orice zgomot e neașteptat în această locuință posomorîtă.

Mai tăcu vreo cîteva clipe, apoi adăugă :

— Cînd ești bătrîn, oricum, copiii sînt o bucurie.

Ajunseseră cam la jumătatea străzii Bourgogne. Poetul se opri în fața unei case înalte, sună, strînse mîna lui Duroy și îi spuse :

— Uită, tinere, toate palavrele astea de om bătrîn, și trăiește-ți viața cît ești tînăr ; la revedere.

Și se făcu nevăzut în coridorul întunecos.

Duroy porni mai departe cu inima strînsă. I se arătase parcă o groapă plină de oseminte, o groapă de neînlăturat, în care avea să cadă și el într-o zi. Mormăi : „Drace ! Nu cred să fie vesel acasă la el. Zău dacă mi-aș dori măcar un fotoliu la balcon pentru a asista la defilarea gîndurilor lui."

Dar oprindu-se pentru a lăsa să treacă o femeie parfumată care cobora din trăsură și intra la ea în casă, trase cu lăcomie în piept mirosul de verbină și iris, răspîndit în aer. Pe neașteptate plămînii și inima îi zvîcniră de nedăjde și de bucurie ; și amintirea doamnei de Marelle, pe care avea s-o revadă a doua zi, îi aprinse sîngele.

Totul îi zîmbea ; viața îl întîmpina cu dragoste. Ce plăcută era îndeplinirea speranțelor !

Adormi amețit de fericire și se sculă devreme, ca să facă o plimbare pe jos în avenue de Bois-de-Boulogne înainte de a se duce la întîlnire.

Cum se schimbase vîntul, vremea se muiase în timpul nopții, și era un timp căldicel și un soare de aprilie. Toți cei care obișnuiau să se plimbe prin Bois se și înfiinţaseră acolo în dimineața aceea, răspunzînd la chemarea cerului senin și primăvăratic.

Duroy mergea încet, sorbind cu nesaț aerul ușor, proaspăt ca o trufanda de primăvară. Trecu de Arcul de Triumf de la Etoile și o apucă pe aleea cea mare, pe partea opusă călăreților. Îi privea, mergînd la trap sau în galop, bărbați și femei — bogătașii lumii — și abia dacă îi mai invidia acum. Îi cunoștea aproape pe toți după nume, știa la cît li se ridică averea și întîmplările ascunse ale vieții

lor — meseria pe care o avea făcînd din el un fel de almanah al celebrităţilor şi scandalurilor pariziene.

Zvelte şi parcă turnate în stofa închisă a jachetei, amazoanele treceau cu acel aer semeţ şi distant pe care îl au multe femei călare şi Duroy se desfăta recitind cu jumătate glas, ca o litanie, numele, titlurile şi însuşirile amanţilor pe care îi avuseseră sau care li se puneau în seamă; şi cîteodată chiar, în loc să spună: „Baronul de Tanquelet, prinţul de la Tour-Engeurrand"; murmura: *latura Lesbos:* Louise Michot, de la Vaudeville, Rose Marquetin, de la Operă."

Jocul acesta îl înveselea mult, ca şi cînd ar fi constatat sub înfăţişarea severă a domnilor acelora, veşnica şi adînca nemernicie a omului, fapt care îl bucura, îl aţiţa, îl mîngîia.

Apoi rosti tare: „Gloată de fătarnici"! şi căută cu privirea călăreţii pe socoteala cărora erau răspîndite cele mai murdare istorii.

Văzu cîţiva dintre cei bănuiţi că înşală la jocul de cărţi, pentru care cluburile erau principalul mijloc de trai, singurul mijloc de trai, mijloc, fără îndoială, suspect.

Alţii, foarte renumiţi, se ştia că trăiau numai din veniturile soţiilor, alţii, pe cît se spunea, din veniturile amantelor. Mulţi îşi plătiseră datoriile (faptă vrednică de cinste), fără să se fi aflat vreodată de unde îşi procurau banii (taină destul de deocheată). Văzu capitalişti a căror uriaşă avuţie avea drept origină un furt şi care erau primiţi pretutindeni, în familiile cele mai nobile; apoi oamenii atît de stimaţi încît micii burghezi îşi scoteau pălăria în calea lor, dar ale căror matrapazlîcuri neruşinate în marile întreprinderi naţionale nu erau o taină pentru nici unul dintre cei care cunoşteau dedesubturile societăţii.

Toţi aveau un aer trufaş, gura dispreţuitoare, privirea semeaţă, şi cei cu favorite şi cei cu mustăţi.

Duroy făcea haz mai departe repetînd: „Halal să vă fie, bandă de puşlamale şi de tilhari!"

Trecu o trăsură descoperită, joasă, încîntătoare, trasă în trap grăbit de doi cai mici, albi ale căror coame şi cozi fîlfîiau în vînt, mînată de o femeie tînără şi blondă —

o curtezană vestită — îndărăt cu doi băieţaşi în livrea. Duroy se opri, ispitit să salute şi să aplaude această parvenită a amorului care-şi plimba cu îndrăzneală, în nasul nobililor ipocriţi, luxul turbat cîştigat în aşternut. Simţea poate nelămurit că amîndoi aveau ceva comun, că erau de aceeaşi rasă, din acelaşi aluat, şi că şi el şi-ar fi plimbat succesul cu aceeaşi îndrăzneală.

Se întoarse agale, cu inima plină de mulţumire şi sosi, puţin înainte de vreme, la uşa fostei sale amante.

Doamna de Marelle îl primi cu braţele deschise ca şi cînd între ei n-ar fi avut loc nici o ruptură — şi uită chiar timp de cîteva clipe cumînţenia înţeleaptă cu care se împotrivea, la ea acasă, mîngîierilor lui. Apoi îi spuse, sărutîndu-i vîrfurile răsucite ale mustăţii :

— Nu ştii ce necaz mi s-a întîmplat ? Nădăjduiam să petrecem o adevărată lună de miere, cînd mă pomenesc cu bărbatul meu că-mi cade pe cap pentru şase săptămîni ; şi-a luat un concediu, dar nu vreau să stau şase săptămîni fără să te văd — mai ales după mica noastră ceartă — şi iată ce-am pus la cale. O să vii luni să cinezi la noi ; i-am vorbit bărbatului meu despre tine. Am să i te prezint.

Duroy şovăia, cam încurcat. Niciodată nu se găsise faţă-n faţă cu un bărbat căruia îi punea coarne. Se temea să nu se dea de gol cumva, să nu se trădeze printr-un gest, printr-o privire. Bolborosi :

— Nu, mai bine să nu fac cunoştinţă cu soţul tău.

Ea stărui, foarte mirată, stînd în picioare în faţa lui şi deschizînd nişte ochi nevinovaţi :

— Dar de ce ? Ştii că ai haz ? Dar e ceva foarte obişnuit ! Nu te-aş fi crezut atît de nătîng, zău aşa.

Duroy se simţi jignit :

— Ei bine, fie, am să viu la masă luni.

Doamna de Marelle adăugă :

Pentru ca lucrul să pară cît mai firesc, am să invit şi familia Forestier. Deşi nu mă încîntă cîtuşi de puţin să primesc lume la mine acasă.

Pînă luni, Duroy nu se mai gîndi de loc la această întrevedere ; iată însă că urcînd scara spre locuinţa doamnei de Marelle, se simţea tulburat, nu pentru că i-ar fi fost neplăcut să strîngă mîna acestui soţ, să-i

bea vinul și să-i mănînce pîinea, dar îi era teamă de ceva, fără să știe de ce anume.

Fu poftit în salon, și așteptă, ca întotdeauna. Apoi ușa se deschise și zări un bărbat înalt cu barbă albă, decorat, grav și corect, care se-ndreptă spre el cu o politețe deosebită, rostind :

— Soția mea mi-a vorbit adesea despre dumneavoastră, domnule, și sînt încîntat să vă cunosc.

Duroy înaintă spre el, căutînd să dea înfățișării sale un aer cît mai cordial și strînse mîna întinsă a gazdei cu o energie nefirească. Apoi, după ce se așezară, nu găsi nimic să-i spună.

Domnul de Marelle mai puse un lemn pe foc și întrebă :

— De multă vreme vă ocupați cu ziaristica ?

Duroy răspunse :

— Numai de cîteva luni.

— A ! dar ați înaintat repede.

— Da, destul de repede, și începu să vorbească la întîmplare, fără să cugete prea mult la cele ce spunea, debitînd nimicurile obișnuite între oamenii care nu se cunosc de loc. Acum se liniștise și începea să găsească plină de haz situația. Privea chipul serios și vrednic de respect al domnului de Marelle, gata să izbucnească în rîs în timp ce gîndea : „Îți pun coarne, amice ! Îți pun coarne !" Și simțea o satisfacție lăuntrică, bolnăvicioasă, o bucurie de hoț care a izbutit să fure și care nu e bănuit, o bucurie mîrșavă, încîntătoare. Dorea mult să fie prietenul acestui om, să-i cîștige încrederea, să-l facă să-i povestească tainele vieții lui.

Doamna de Marelle intră pe neașteptate și, învăluindu-i într-o privire zîmbitoare și de nepătruns, se îndreptă spre Duroy, care în fața soțului nu îndrăzni să-i sărute mîna, cum făcea de obicei.

Doamna de Marelle era senină și veselă ca o femeie deprinsă cu toate și care în șiretenia ei înnăscută, firească, găsea această întîlnire simplă și obișnuită. Laurine se ivi, și intimidată de prezența tatălui ei, merse mai cuminte ca de obicei să-i întindă fruntea lui Georges.

— Cum, astăzi nu-i mai zici Bel-Ami ? întrebă doamna de Marelle ; și fetița se îmbujoră ca și cînd s-ar fi făcut

o mare indiscreție dîndu-se pe față un lucru care nu trebuia spus, dezvăluindu-se o taină ascunsă și un pic vinovată a inimii sale.

Cînd sosi familia Forestier, se înspăimîntară de halul în care se afla Charles. Slăbise și se gălbejise groaznic într-o săptămînă și tușea necontenit. Le făcu de altminteri cunoscut că plecau la Cannes joia următoare, în urma ordinului nestrămutat al doctorului.

Plecară devreme ; și Duroy spuse dînd din cap :

— E cu un picior în groapă ; n-o s-o mai ducă mult.

Doamna de Marelle rosti cu seninătate :

— Ah ! e pierdut ! Uite unul care a avut noroc că a dat peste o femeie ca nevastă-sa.

— Îl ajută mult ? întrebă Duroy.

— Vrei să spui că face tot. Știe tot ce se întîmplă și cunoaște pe toată lumea, fără să pară că vede pe cineva, obține tot ce vrea, cum vrea și cînd vrea. Ah ! e isteață, abilă și intrigantă de n-are pereche. O adevărată comoară pentru un bărbat care vrea să răzbată.

Georges reluă :

— Are să se recăsătorească repede, nu-i așa ?

Doamna de Marelle răspunse :

— Da. Și chiar n-aș fi mirată să fi și pus ochii pe cineva... un deputat... afară numai dacă... dacă el n-ar vrea... pentru că... ar fi... foarte mari piedici... morale. În sfîrșit, ce să spun. Eu nu știu nimic.

Domnul de Marelle bombăni cu o nerăbdare stăpînită :

— Lași întotdeauna să se bănuie o mulțime de lucruri care îmi displac. Să nu ne amestecăm niciodată în treburile altora ; fiecare să-și vadă de conștiința lui. Aceasta ar trebui să fie o regulă pentru toată lumea.

Duroy își luă rămas bun, tulburat, cu mintea plină de planuri vagi. A doua zi se duse să-i vadă pe soții Forestier și îi găsi cu bagajele făcute. Întins pe o canapea, Charles răsufla din greu, prefăcîndu-se mai mult că de-abia respiră, și repeta :

— De o lună ar fi trebuit să plec ; apoi îi dădu lui Duroy sfaturi în legătură cu ziarul, deși totul fusese hotărît și stabilit cu domnul Walter.

Cînd plecă, Georges strînse cu căldură mîinile camaradului său spunînd :

— Ei bine, dragul meu, pe curînd ! Dar, în timp ce doamna Forestier îl însoţea pînă la uşă, se întoarse spre ea şi ii spuse repede : Cred că n-ai uitat învoiala noastră ? Sîntem prieteni şi aliaţi, nu-i aşa ? Aşadar, dacă vei avea nevoie de mine, în orice privinţă, nu sta la îndoială. O telegramă sau o scrisoare şi sînt gata.

Doamna Forestier şopti :

— Mulţumesc, nu voi uita. Şi privirea ei spuse de asemenea : „Mulţumesc", într-un fel mai adînc şi mai blînd.

Pe cînd cobora scara, îl întîlni, urcînd cu pas încet, pe domnul de Vaudrec, pe care îl mai văzuse o dată la doamna Forestier. Contele părea trist ; de această plecare poate ?

Vrînd să pară un om de lume, ziaristul îl salută cu o grabă respectuoasă.

Celălalt răspunse curtenitor, dar cam bătos.

Soţii Forestier plecară joi seara.

VII

ÎN LIPSA LUI CHARLES, DUROY CĂpătă o însemnătate mai mare în redacţia ziarului *Vie Française*. Semnă cîteva articole de fond, menţinîndu-şi în acelaşi timp semnătura şi la „Ecouri", pentru că patronul ţinea ca fiecare să poarte răspunderea celor scrise. Avu cîteva polemici pe care le duse cu dibăcie, iar legăturile sale cu oamenii politici îl pregăteau încetul cu încetul să ajungă la rîndul său un redactor politic priceput şi pătrunzător.

Nu vedea pe toată zarea decît o singură pată. Venea de la un mic ziar de frondă, care îl ataca neîncetat, sau care — mai bine zis — ataca în el pe şeful „Ecourilor" de la *Vie Française*, şeful uimitoarelor ştiri ale domnului Walter — cum spunea redactorul anonim al acelei foi, denumită : *La Plume*.

Erau, în fiecare zi, perfidii, înţepături răutăcioase, calomnii de tot felul strecurate cu dibăcie.

Jacques Rival îi spuse într-un rînd lui Duroy :

— Ai multă răbdare.

Celălalt bolborosi :

— Ce vrei să fac ? Nu e nici un atac fățiș.

Dar, într-o după-amiază, intrînd în sala de redacție, Boisrenard îi întinse ultimul număr din *La Plume :*

— Uite, încă o notiță neplăcută pentru dumneata.

— Ah ! Privitor la ce ?

— La nimic ; la arestarea unei doamne Aubert de către un agent al poliției de moravuri.

Georges luă ziarul ce i se întindea și sub titlul *„Duroy petrece"*, citi :

„Faimosul reporter al ziarului Vie Française ne face cunoscut astăzi că doamna Aubert, a cărei arestare de către un agent al odioasei brigăzi a poliției de moravuri am anunțat-o nu există decît un închipuirea noastră. Or, persoana cu pricina locuiște în Montmartre, rue de l'Ecureuil 18. Înțelegem prea bine ce interes, sau ce interese pot avea agenții băncii Walter să-i susțină pe cei ai Prefectului de Poliție, care le îngăduie negustoria. Cît despre reporterul de care e vorba, ar face mai bine să ne dea vreuna din acele nostime știri de pomină al căror secret numai dînsul îi cunoaște ; știri despre morți dezmințite a doua zi, despre bătălii care nu au avut loc, știri despre afirmații grave rostite de suveran care n-a spus nimic, într-un cuvînt, toate veștile care alcătuiesc «Beneficiile Walter», sau măcar vreuna din micile indiscreții asupra seratelor date de femeile cu «succes», ori asupra calității superioare a anumitor produse care sînt de un mare «ajutor» pentru unii din confrații noștri."

Duroy era mai mult uluit decît mîniat, înțelegînd numai că în rîndurile acelea era ceva neplăcut pentru el.

Boisrenard reluă :

— Cine ți-a dat știrea ?

Duroy încercă să-și aducă aminte, fără să izbutească. Apoi, dintr-o dată, își aminti :

— Ah ! Da, Saint-Potin. După aceea reciti rîndurile din *La Plume* și se îmbujoră brusc, revoltat de învinuirea că se lăsa mituit.

Izbucni :

— Cum, susţin că sînt plătit pentru a...

Boisrenard îl întrerupse :

— Păi cam aşa ! E foarte neplăcut pentru dumneata. Patronul e cu ochii în patru în privinţa asta. S-ar putea întîmpla atît de des ca în „Ecouri" să...

Saint-Potin tocmai intra. Duroy alergă la el :

— Ai văzut nota din *La Plume* ?

— Da, şi tocmai vin de la doamna Aubert. Există într-adevăr, dar nu a fost arestată. Zvonul nu are nici un temei.

Atunci Duroy se repezi în goană la patron, care îl primi cam rece şi cu o privire bănuitoare. După ce ascultă amănuntele întîmplării, patronul răspunse :

— Du-te în persoană la doamna aceea şi dezminte în aşa fel, încît să nu se mai scrie asemenea lucruri despre dumneata. Vorbesc despre ceea ce e scris mai la urmă în notă. Este foarte neplăcut pentru ziar, pentru mine şi pentru dumneata. Asemenea soţiei Cezarului, un ziarist nu trebuie să fie nici măcar bănuit.

Duroy se urcă într-o trăsură cu Saint-Potin drept călăuză, şi strigă birjarului :

— Montmartre, rue l'Ecureuil 18.

Era o casă foarte mare şi fură nevoiţi să urce şase etaje.

Le deschise uşa o femeie bătrînă în camizol de lînă :

— Ce mai vreţi iar de la mine ? spuse ea zărindu-l pe Saint-Potin.

Acesta răspunse :

— Am venit cu domnul, care este inspector de poliţie şi care ar dori să afle ce ţi s-a întîmplat.

Atunci ea îi pofti înăuntru, povestind :

— După-mneavoastră, a mai venit doi d'la un zear — nu şt'u care. Apoi întorcîndu-se spre Duroy : Vas'că-mnealui e ăl care vrea s'ştie ?

— Da. Dumneata ai fost arestată de un agent al poliţiei de moravuri ?

Ea ridică braţele spre cer :

— Ferească Dumnezeu, dragă dom'le, ferească Dumnezeu ! Iat'cum stau lucrurile. Am un măcelar care-ţi dă ce vrei, dar care fură la cîntar. Am băgat eu adesea de samă dar făr-să zic nimica, dar, deunăz, cum îi ce-

rusem două kile de costițe, că de, aveam pe giner'miu și fata la masă — bag de seamă că-m'cîntărește și niște rămășițe de oase, oase de costițe ce-i drept, dar nu de la carnea mea. Aș fi putut face cu ele tocană — și asta-i drept — dar cînd cer costițe, nu-m' place să iau rămășițele de la alții. Așa că n-am vrut să primesc. Atunci el m-a făcut scroafă, și eu i-am zis : porc bătrîn ; ce mai calea-valea, din una-n alta, ne-am ocărît că se strînseseră vreo sută de oameni în fața prăvăliei și rîdeau, rîdeau, că la urmă un curcan atras de gălăgie ne pofti să ne lămurim la dom'comisar. Ne dusărăm și furăm trimiși acas' făr' să ne dea vrunuia dreptate. Eu, d-atunci tîrguiesc aiurea și nici că-i mai trec prin fața ușii, ca să n-am tărăboi.

Tăcu. Duroy întrebă :

— Asta e tot ?

— Tot adevăru', dragă dom'le, și îmbiindu-l cu un pahar de lichior de coacăze, pe care el nu vru să-l bea, bătrîna stărui să se pomenească în raport că măcelarul înșală la cintar.

Întors la ziar, Duroy își redactă răspunsul.

„Un scrib anonim de la La Plume, *neavînd de lucru, îmi caută gîlceavă în legătură cu o bătrînă femeie despre care susține că ar fi fost arestat de un agent al poliției de moravuri, ceea ce eu afirm că nu este adevărat. Eu însumi am văzut-o pe Doamna Aubert, o femeie în vîrstă de cel puțin șaizeci de ani, care mi-a povestit în amănunt cearta ei cu un măcelar, prilejuită de cîntărirea unor costițe, fapt care a necesitat o explicație în fața comisarului de poliție.*

Iată tot adevărul.

Cît despre celelalte lucruri pe care le lasă să se înțeleagă redactorul de la La Plume, *nici nu le iau în seamă, de altminteri nu se răspunde la asemenea atacuri, cînd sînt scrise fără semnătură.*

Georges Duroy

Domnul Walter și Jacques Rival, care tocmai sosiseră, găsiră nota mulțumitoare și se luă hotărîrea ca răspunsul să fie inserat chiar în ziua aceea, în cuprinsul știrilor.

Duroy se întoarse acasă devreme, cam tulburat, cam neliniștit. Ce avea să răspundă celălalt? Și cine era el? Pentru ce acest atac violent? Cu moravurile violente ale ziariștilor, prostia asta putea duce departe, foarte departe. Dormi chinuit.

Cînd își reciti a doua zi în ziar răspunsul, îl găsi mai agresiv, așa tipărit, decît în manuscris. I se părea că ar fi putut să mai îndulcească anumite expresii.

Toată ziua fu înfrigurat și noaptea următoare dormi iar chinuit. Se sculă o dată cu zorile ca să cumpere numărul din *La Plume* în care trebuia să fie răspunsul la replica lui.

Se lăsase frig, era un ger înțepător. Pîrîiașe de apă încremeniseră de-a lungul trotuarelor ca două panglici de gheață.

Ziarele nu sosiseră încă la chioșcuri și Duroy își aduse aminte de ziua primului său articol: *Amintirile unui soldat din Africa*.

Mîinile și picioarele îi amorțeau, începeau să-l doară — la vîrful degetelor mai ales — și se apucă să alerge în jurul chioșcului, unde vînzătoarea stătea ghemuită lîngă o sobiță cu mangal. Nu i se vedea prin fereastră decît nasul și niște obraji roșii, într-o glugă de lînă.

În sfîrșit, împărțitorul de ziare trecu pachetul așteptat prin deschizătura ferestrei, și femeia îi întinse lui Duroy *La Plume* gata despăturit.

Dintr-o aruncătură de ochi, Duroy își căută numele, și la început, nu văzu nimic. Răsuflă ușurat, cînd deodată zări răspunsul încadrat între două liniuțe.

„Numitul Duroy, de la Vie Française, *ne dă o dezmințire, și dezmințindu-se, minte. Mărturisește totuși că există o femeie Aubert care a fost dusă la poliție de un agent. Nu mai rămîn, așadar, de adăugat decît două cuvinte: «de moravuri» după cuvîntul «agent» și totul e spus.*

Însă conștiința anumitor ziariști este la înălțimea talentului lor.

Și mă iscălesc:

Louis Langremont.“

Atunci lui Duroy începu să-i bată inima cu putere și fără să-și dea prea bine seama ce face, se întoarse acasă ca să-și schimbe îmbrăcămintea.

Așadar, fusese insultat, și încă într-un asemenea fel, încît nici o șovăială nu mai era cu putință. De ce? Din nimic. Din pricina unei bătrîne care se ciorovăise cu măcelarul ei.

Se îmbrăcă în grabă și se duse la domnul Walter, deși era abia ora opt dimineața.

Domnul Walter, care se și sculase, citea *La Plume*.

— Ei bine, spuse el cu o înfățișare gravă zărindu-l pe Duroy, nu poți da înapoi.

Duroy nu răspunse nimic. Directorul reluă :

— Du-te numaidecît de-l găsește pe Rival care se va însărcina să-ți susțină interesele.

Duroy bolborosi cîteva cuvinte nedeslușite și plecă pentru a se duce la Rival, care mai dormea încă. Rival sări din pat la sunetul clopoțelului, apoi citind știrea, spuse :

— Drace ! nu mai putem da înapoi. La cine te mai gîndești ca martor ?

— Dar, nu știu de loc.

— Boisrenard ? Ce crezi ?

— Da, Boisrenard.

— Ești tare la scrimă ?

— De loc.

— Ei drăcie. Dar la pistol ?

— Mă pricep întrucîtva.

— Bine. Ai să-ți faci mîna în timp ce eu mă voi ocupa de toate. Așteaptă-mă o clipă.

Trecu în cabinetul de toaletă și apăru curînd, spălat, ras, fără cusur.

— Vino cu mine, spuse el.

Locuia la parterul unei case mari și îl puse pe Duroy să coboare în pivniță, o pivniță enormă, preschimbată în sală de arme și tir prin astuparea deschizătorilor dinspre stradă.

După ce aprinse un șir de becuri de gaz ce ducea pînă în fundul unei a doua pivnițe, unde era așezat un om de fier vopsit în roșu și în albastru, puse pe o masă două perechi de pistoale de un sistem nou, care se încăr-

cau prin culasă, și începu să dea comenzi scurte, de parcă s-ar fi aflat pe teren.

— Gata ? Foc ! Unu, doi, trei !

Distrus, Duroy se supunea, ridica brațul, țintea, trăgea, și cum nimerea adesea manechinul în plin — pentru că în adolescență împușcase de multe ori păsările, slujindu-se de un vechi pistol de oblinc al tatălui său — Jacques Rival declara mulțumit :

— Bine, foarte bine, foarte bine — merge, merge !

Apoi îl părăsi :

— Trage așa pînă la prînz. Iată gloanțe : nu face economie. Am să vin să te iau la masă și să-ți dau vești.

Și plecă.

Rămas singur, Duroy mai trase cîteva focuri, apoi se așeză și începu să chibzuiască.

Oricum, mare prostie și duelul ăsta ! Ce poate dovedi la urma urmei ? Un pungaș e mai puțin pungaș după ce se bate în duel ! Și ce are de cîștigat un om cinstit, care a fost insultat, primejduindu-și viața într-un duel cu un nemernic ? Și cu mintea bîntuită de gînduri negre, își aminti de cele auzite de la Norbert de Varenne despre lipsa de duh a oamenilor, despre mediocritatea ideilor și preocupărilor lor, despre stupiditatea moralei lor !

Și spuse cu glas tare : „Cîtă dreptate are !“

Simți apoi că îi era sete și auzind alături picurînd apă, zări un duș de unde bău direct de la țeavă. Căzu din nou pe gînduri. Era mohorîtă pivnița aceea, mohorîtă ca un mormînt. Uruitul înăbușit al trăsurilor părea bubuitul unei furtuni îndepărtate. Cît putea să fie ceasul ? Acolo înăuntru orele se scurgeau ca în fundul unei închisori, unde nimic nu le arată trecerea, nimic nu le deosebește, în afară de întoarcerea temnicerului care aduce mîncarea. Așteptă vreme îndelungată.

Apoi deodată auzi pași, glasuri și Jacques Rival apăru din nou, însoțit de Boisrenard. De îndată ce-l zări pe Duroy, strigă :

— S-a făcut !

Celălalt crezu că încurcătura se rezolvase prin vreo scrisoare de scuze ; cu inima zvîcnindu-i puternic, îngînă :

— Ah !... mulțumesc.

Redactorul reluă :

— Langremont ăsta e un om dintr-o bucată ; a primit toate condițiile noastre. Douăzeci și cinci de pași, un singur glonț la comandă, ridicînd pistolul. Așa ai brațul mult mai sigur decît coborîndu-l. Vezi, Boisrenard, iată ce-ți spuneam.

Și punînd mîna pe pistol, începu să tragă, demonstrînd că se țintea mai bine ridicînd brațul.

Apoi spuse :

— Acum hai să prînzim, e douăsprezece trecute.

Și se duseră la un restaurant din apropiere. Duroy nu prea avea chef de vorbă. Mîncă pentru a nu părea că îi e teamă, apoi, în cursul după-amieziii îl însoți pe Boisrenard la ziar și își văzu de treabă în neștire și cu gîndul aiurea. Toți îl socotiră un om plin de curaj.

Jacques Rival veni să-i strîngă mîna pe la mijlocul după-amiezii. Se înțeleseră ca martorii să vină să-l ia de acasă în caleașcă, a doua zi la șapte dimineața pentru a merge în pădurea Vésinet, unde urma să aibă loc duelul.

Toate acestea se petrecuseră atît de neașteptat, fără ca el să se fi amestecat, să fi spus un cuvînt, să-și fi dat părerea, să fi primit sau să fi refuzat, și cu atîta repeziciune, încît neînțelegînd prea bine ce se întîmplă, era de-a dreptul buimăcit.

Se trezi din nou acasă pe la orele nouă seara, după ce luase masa cu Boisrenard, care, din devotament, nu-l părăsise toată ziua.

Cum rămase singur, se plimbă timp de cîteva minute cu pași mari și repezi, prin odaie. Era prea tulburat, ca să poată chibzui ceva. Un singur gînd îi stăruia în minte : „Un duel, mîine", fără ca această idee să trezească în el altceva decît o emoție nedeslușită și puternică. Fusese soldat, trăsese în arabi, fără mare pericol pentru el, nu-i vorbă, așa cum tragi într-un porc mistreț, la o vînătoare.

La urma urmei, făcuse ceea ce trebuia să facă. Se purtase așa cum trebuia să se poarte. Și se va vorbi despre asta, se va găsi că bine a făcut ceea ce a făcut, va fi felicitat. Apoi rosti cu glas tare, cum se întîmplă ori de cîte ori mintea e pusă la grea încercare :

— Ce brută și omul acesta !

Se așeză și începu să chibzuiască. Aruncase pe măsuță cartea de vizită a adversarului său, pe care i-o dăduse Rival, ca să-i păstreze adresa. O reciti, cum o mai citise de douăzeci de ori pe zi : „*Louis Langremont, rue Montmartre 176*“. Atît.

Privea cu luare-aminte aceste litere strînse la un loc, tainice pline de înțelesuri neliniștitoare. „Louis Langremont. Cine era omul acesta ? Ce vîrstă avea ? Ce înălțime ? Ce înfățișare ? Nu era revoltător, ca un străin, un necunoscut, să vină să-ți tulbure în felul acesta viața, dintr-o dată, fără pricină, așa, dintr-o toană, pentru o femeie bătrînă care se certase cu măcelarul ei ?

Mai spuse o dată cu glas tare :

— Ce brută !

Și rămase nemișcat, dus pe gînduri, cu privirea mereu ațintită asupra cărții de vizită. Și o mînie urca în el împotriva acelui petic de hîrtie, mînie plină de ură, în care se strecura și un ciudat simțămînt de neliniște. Ce încurcătură idioată ! Apucă o pereche de foarfeci de unghii ce zăcea pe masă și o înfipse în mijlocul numelui tipărit, ca și cînd ar fi înjunghiat pe cineva.

Așadar, trebuia să se bată în duel și să se bată cu pistolul ? De ce nu alesese sabia ? Ar fi scăpat cu o înțepătură la braț sau la mînă, pe cînd cu pistolul, niciodată nu știi care pot fi urmările.

Spuse :

— Haide, trebuie să mă arăt curajos !

Sunetul vocii sale îl făcu să tresară și privi speriat în jur. O nervozitate din ce în ce mai mare punea stăpînire pe el. Bău un pahar cu apă, după care se culcă.

Cum se trînti în pat stinse lumînarea și închise ochii.

Îi era cald în așternut, deși în odaie era frig ; cu toate acestea nu se lipea somnul de el.

Se întorcea pe-o parte și pe alta, sta cîtva timp cu fața în sus, după aceea se așeză pe partea stîngă, apoi se rostogolea pe dreapta.

I se făcuse iar sete. Se sculă din nou să bea apă, apoi se întrebă îngrijorat : „Oare o să-mi fie teamă ?“

De ce îi bătea inima nebunește la fiece zgomot al odăii ? Cînd ceasornicul din perete se pregătea să sune orele, scrîșnetul arcului îl făcea să tresară, și era silit să

stea cîteva clipe cu gura deschisă ca să poată respira, atît de tare îi zvîcnea inima în coșul pieptului.

Începu să judece, ca un înțelept, posibilitatea acestui lucru : „Oare o să-mi fie teamă ?“

Nu, fără îndoială că nu-i va fi teamă, de vreme ce era hotărît să meargă pînă la capăt, de vreme, ce avea neclintită voința de a se bate în duel și de a nu-i fi teamă. Dar se simțea atît de adînc tulburat, încît își puse întrebarea : „Se poate oare să-ți fie teamă fără să vrei ?“ Și această îndoială, această neliniște, această spaimă, năvăliră în el torturîndu-l. Dacă o forță mai puternică decît voința lui, o forță atotstăpînitoare, o forță irezistibilă îl subjuga, ce avea să se întîmple ? Da, ce se putea întîmpla ?

Desigur că va ieși pe teren de vreme ce era hotărît s-o facă. Dar dacă va tremura ? Dacă își va pierde cunoștința ? Și se gîndi la situația, la renumele, la viitorul său.

Deodată îl cuprinse o nevoie ciudată de a se scula pentru a se privi în oglindă. Aprinse iar lumînarea. Cînd își zări însă chipul oglindit în sticla lucioasă, abia se recunoscu ; și avu simțămîntul că nu se văzuse niciodată ! **Ochii i se părură** imenși ; și era **palid**, foarte palid.

Pe **neașteptate gîndul** acesta : „**Mîine** la ora asta, voi fi poate mort“ îl străbătu cu un glonț. Și inima începu să-i bată cu furie.

Se întoarse spre pat și se văzu întins cu fața în sus în același așternut pe care abia îl părăsise. Avea fața aceea trasă pe care o au morții și albeața aceea a mîinilor care nu se vor mai mișca niciodată.

Atunci îi fu teamă de patul său și, ca să nu-l mai vadă, deschise fereastra pentru a privi afară.

Un frig înțipător îl străpunse din cap pînă-n picioare, și se dădu înapoi cu răsuflarea tăiată.

Se gîndi să facă focul. Îl aprinse încet, fără să întoarcă privirile în altă parte. Mîinile îi tremurau ușor înfiorate cînd atingeau lucrurile. Simțea că-și iese din minți ; gîndurile i se îmbulzeau în cap fără șir, fără noimă, chinuitor ; o amețeală îl cuprindea ca și cînd ar fi băut.

Și fără încetare se întreba : „Ce-am să fac ? Ce-o să se întîmple cu mine ?“

Începu iar să se plimbe încoace și încolo, spunînd același lucru, mereu, în neștire : „Trebuie să fiu tare, trebuie să fiu tare".

Apoi își spuse : „Trebuie să scriu acasă, pentru orice eventualitate".

Se așează iar, luă un caiet cu hîrtie de scrisori și scrise : *„Dragii mei"*.

Apoi socoti acești termeni prea familiari, într-o împrejurare atît de tragică. Rupse prima filă și o luă de la început : *„Dragii mei părinți ; mă voi bate în duel în zorii zilei, și cum s-ar putea întîmpla ca..."*

Nu îndrăzni să scrie mai departe și se ridică dintr-o smucitură.

Acum, gîndul acesta îl copleșea : Avea să se bată în duel. Nu mai putea evita acest lucru. Ce se petrecea oare înlăuntrul lui ? Voia să se bată ; avea această intenție și această hotărîre, bine statornicite ; și i se părea, cu tot efortul său de voință, că nu va avea nici măcar puterea necesară pentru a merge pînă la locul duelului.

Din cînd în cînd dinții îi clănțăneau cu un mic zgomot sec și se întreba : „Adversarul meu s-o mai fi bătut pînă acum în duel ? O fi frecventat sălile de tir ? O fi cunoscut ? Clasat ?" Nu auzise niciodată de acest nume. Și totuși, dacă omul acesta n-ar fi fost un iscusit trăgător cu pistolul, n-ar fi primit așa, fără să șovăiască, fără să se împotrivească, această armă primejdioasă.

Încercă să-și închipuie duelul ; purtarea lui și ținuta adversarului. Își chinui mintea imaginîndu-și cele mai mici amănunte ale luptei ; și brusc văzu în fața lui gaura întunecoasă și adîncă a țevii, din care avea să țîșnească un glonț...

O groază fără margini puse stăpînire pe el. Tremura din tot trupul, zgîlțîit de tresăriri sacadate. Strîngea din dinți ca să nu strige, prins de o poftă nebună să se tăvălească pe jos, să rupă ceva, să muște. Dar zări un pahar pe cămin și își aminti că avea în dulap un litru de rachiu abia început ; căci păstrase obiceiul ostășesc de a trage cîte o dușcă în fiecare dimineață, pentru a-și *uda gîtlejul*.

Înșfăcă sticla și bău din ea pe nerăsuflate, cu lăcomie. Nu o luă de la gură decît cînd își pierdu răsuflarea. Băuse din ea mai mult de un sfert.

Numaidecît simți o arsură în stomac, o flacără care i se strecură în vine, întărindu-i inima, ameţindu-l.

Își spuse : „Am găsit mijlocul". Și fiindcă acum își simţea obrajii arzînd, deschise din nou fereastra.

Ziua mijea calmă și înghețată. Sus, stelele piereau în fundul văzduhului luminat, iar în prăpastia adîncă a drumului de fier, semnalele verzi, roșii și albe, păleau. Cele dintîi locomotive ieșeau din depouri și veneau, șuierînd, să ia primele trenuri. În depărtare, altele scoteau chemări ascuțite și repetate, strigătele lor de deșteptare, cum fac cocoșii pe întinsul cîmpiilor.

Duroy gîndea : „Poate că n-am să mai văd toate acestea". Dar simțind că e pe cale să se înmoaie iar, se burzului : „Haide, nu trebuie să mă mai gîndesc la nimic pînă în clipa duelului — e singurul mijloc de a fi brav". Și începu să se spele. Pe cînd se rădea, mai avu o clipă de slăbiciune, gîndindu-se că era poate pentru ultima oară cînd își privea chipul.

Dar bău o nouă înghițitură de rachiu și termină cu îmbrăcatul.

Ceasul următor trecu greu. Umblă în lung și în lat, dîndu-și toată osteneala să se stăpînească. Cînd auzi o bătaie în ușă, fu cît p-aci să cadă pe spate, atît de puternic tresări. Sosiseră martorii. Așa curînd !

Erau îmbrăcaţi în blănuri. După ce strînse mîna clientului său, Rival rosti :

— E un frig siberian. Apoi îl întrebă : Te simți bine ?

— Da, foarte bine.

— Ești liniștit.

— Foarte liniștit.

— Haidem, o să meargă bine. Ai băut și ai mîncat ceva ?

— Da, n-am nevoie de nimic.

Boisrenard, avînd în vedere împrejurarea aceasta, purta o decoraţie străină, verde cu galben, pe care Duroy nu i-o văzise niciodată.

Coborîră. Un domn îi aștepta în caleașcă. Rival îl prezentă : „Doctorul Le Brument", Duroy îi strînse mîna

bolborosind : „Vă mulțumesc", apoi vrînd să ia loc pe bancheta din fața lui, se așează pe ceva tare, care îl făcu să sară în sus, ca și cum ar fi fost împins de un resort. Era cutia cu pistoale.

Rival repeta :

— Nu ! În fundul trăsurii ! Combatantul și doctorul în fundul trăsurii ! Duroy pricepu în cele din urmă și se lăsă să cadă lîngă doctor.

Cei doi martori urcară la rîndul lor, și vizitiul porni. Știa unde trebuia să meargă.

Cutia cu pistoale stingherea însă pe toată lumea și mai ales pe Duroy, care ar fi preferat să n-o vadă. Încercară s-o pună la spate ; le frîngea șalele ; o așezară în picioare între Rival și Boisrenard ; cădea tot timpul. Pînă la urmă o puseră sub picioare.

Convorbirea lîncezea, cu toate că doctorul istorisea anecdote. Numai Rival îi răspundea. Duroy ar fi vrut să dovedească prezență de spirit, dar îi era frică să nu-și piardă șirul ideilor, să nu-și arate tulburarea sufletească și era urmărit de teama chinuitoare să nu înceapă să tremure.

În curînd trăsura ajunse în plin cîmp. Să fi fost ora nouă. Era una din acele dimineți aspre de iarnă cînd toată natura sclipește dur și tăios ca un bloc de cristal. Pomii, plini de chiciură, par că au transpirat broboane de gheață ; pămîntul răsună sub picioare ; aerul uscat poartă pînă departe cel mai mic zgomot ; cerul albastru scînteiază ca o oglindă, iar soarele, rece, strălucitor, străbate văzduhul aruncînd asupra universului înghețat raze care nu încălzesc.

Rival îi spunea lui Duroy :

— Am luat pistoalele de la Gastine Renette. Le-a încărcat chiar el. Cutia e sigilată. De altminteri, vor fi trase la sorți cu ale adversarului.

Duroy răspunse mașinal :

— Îți mulțumesc.

Apoi, cum Jacques Rival ținea ca Duroy să nu facă nici o greșeală, îi dădu sfaturi foarte amănunțite. Stărui îndelung, asupra fiecărui punct.

— Cînd se va întreba „Sînteți gata, domnilor ?" vei răspunde cu glas puternic : „Da" ! Cînd se va comanda :

„Foc!“ vei ridica repede brațul și vei trage înainte de a se fi rostit cuvîntul trei!

Și Duroy repeta în gînd fără întrerupere: „Cînd se va comanda foc, voi ridica brațul — cînd se va comanda foc, voi ridica brațul — cînd se va comanda foc, voi ridica brațul...“

Repeta cuvintele acestea cum își învață copiii lecțiile, îngînîndu-le pentru a și le întipări bine în minte. „Cînd se va comanda foc, voi ridica brațul...“

Calașca intră într-o pădure, coti la dreapta pe o șosea și apoi iar la dreapta. Rival deschise brusc ușa, pentru a striga vizitiului: „Pe acolo, pe drumul cel mic“. Și trăsura apucă pe un drum cu făgașe, între două desișuri unde frunzele uscate tivite cu un chenar de gheață tremurau ușor.

Duroy mormăia mai departe: „Cînd se va comanda foc, voi ridica brațul“. Și se gîndi că un accident de trăsură ar fi rezolvat totul. Ah! dacă s-ar răsturna trăsura, ce noroc! Dacă și-ar putea rupe un picior!...

Dar la capătul unui luminiș zări o altă trăsură oprită și patru domni care tropăiau pe loc ca să-și încălzească picioarele; și fu silit să deschidă gura, atît de greu îi era să răsufle.

Mai întîi coborîră martorii, apoi doctorul și Duroy. Rival luă cutia în care se aflau pistoalele și se îndreptă, împreună cu Boisrenard, spre doi necunoscuți care le veneau în întîmpinare. Duroy îi văzu salutîndu-se ceremonios, umblînd apoi împreună prin luminiș și uitîndu-se cînd pe jos, cînd în copaci, ca și cum ar fi căutat ceva care ar fi putut să cadă sau să zboare. După aceea, numărară pașii și, cu mare greutate, înfipseră două bastoane în pămîntul înghețat. Apoi se strînseră în grup și făcură gesturile jocului de-a rîsca, asemenea unor copii care petrec.

Doctorul Le Brument îl întrebă pe Duroy:

— Vă simțiți bine? Nu aveți nevoie de nimic?

— De nimic, mulțumesc.

I se părea că înnebunise, că dormea, că visa, că ceva supranatural se ivise pe neașteptate, învăluindu-l.

Îi era teamă? Poate! Dar el nu știa. Totul era schimbat în jurul lui.

Jacques Rival se întoarse și, în șoaptă, îl anunță mulțumit :

— Totul e gata. Norocul a fost de partea noastră în ce privește pistoalele.

Dar acesta era un amănunt care îl lăsa rece pe Duroy. Îi scoaseră pardesiul. Se lăsă în voia lor. Îi pipăiră buzunarele redingotei a se încredința că nu purta nici hîrtii, nici vreun portofel care să-l apere.

Iar el repeta în gînd, ca o rugăciune : „Cînd se va comanda foc, voi ridica brațul".

Fu apoi dus în poiană la unul din bastoanele înfipte în pămînt și i se încredință pistolul. Zări atunci în fața lui numai la cîțiva pași un om stînd în picioare, un omuleț pîntecos, chel, care purta ochelari. Era adversarul lui.

Îl văzuse foarte limpede, dar el nu se gîndea decît la asta : „Cînd se va comanda foc, voi ridica brațul și voi trage". Un glas răsună în marea liniște a văzduhului, un glas care părea că vine de foarte departe și care întrebă :

— Sînteți gata, domnilor ?

Georges strigă :

— Da !

Atunci, aceeași voce, porunci :

— Foc...

Duroy nu ascultă mai departe, nu băgă de seamă nimic, nu-și dădu seama de nimic, simți numai că ridica brațul apăsînd din răsputeri pe trăgaci.

Și nu auzi nimic.

Văzu însă numaidecît un norulet de fum la gura pistolului său, și cum omul din fața lui stătea tot în picioare, în aceeași postură, mai zări un alt norulet alb care se înălța deasupra capului adversarului său.

Trăseseră amîndoi. Se sfîrșise.

Martorii și doctorul îl pipăiau, îi descheiau haina, întrebînd cu îngrijorare ?

Nu ești rănit ?

Răspunse la întrebare :

— Nu, nu cred.

De altminteri, Langremont, rămăsese tot așa de neatins ca și adversarul său, și Jacque Rival mormăi nemulțumit :

— Așa e totdeauna cu blestematele astea de pistoale — ori nu nimerești, ori omori. Ce unealtă păcătoasă !

Duroy stătea nemișcat, încremenit de mirare și bucurie : „Se sfîrșise !“

Trebuiră să-i ia din mînă arma pe care tot o mai ținea strîns. I se părea acum că s-ar fi putut bate în duel cu întreg universul. Se sfîrșise. Ce fericire ! Se simți dintr-o dată brav, în stare să provoace pe oricine la duel.

Martorii stătură de vorbă cîteva minute dîndu-și întîlnire în cursul după-amiezii pentru redactarea procesului-verbal, apoi se urcară cu toții în trăsură ; și vizitiul, care rîdea pe capră, pocni din bici, întorcînd caleașca.

Prînziră toți patru pe bulevard, vorbind despre întîmplare. Duroy își povestea impresiile :

— Nici nu m-am sinchisit, dar știi, de loc. De altfel cred că ați și băgat de seamă.

Rival răspunse :

— Da, ai avut o atitudine foarte frumoasă.

După ce redactară procesul-verbal, îl înmînară lui Duroy care trebuia să-l insereze printre „Ecouri“. El se miră văzînd că schimbase două gloanțe cu domnul Louis Langremont și, puțin nelinișit, îl întrebă pe Rival :

— Dar n-am tras decît un glonț.

Celălalt zîmbi :

— Da, un glonț... cîte un glonț fiecare... fac două gloanțe.

Și Duroy arătîndu-se mulțumit de explicația aceasta, nu stărui. Papa Walter îl îmbrățișă :

— Bravo, bravo, ai apărat stindardul ziarului nostru, bravo !

Seara, pentru a fi văzut, Georges merse pe la cele mai însemnate ziare și în principalele cafenele de pe bulevard. Își întîlni de două-trei ori adversarul, care venise și el tot ca să fie văzut.

Nu se salutară. Dar, dacă unul din ei ar fi fost rănit, și-ar fi strîns mîna. De altminteri, fiecare jura cu convingere că auzise șuierînd pe la ureche glonțul celuilalt.

A doua zi pe la unsprezece dimineața, Duroy primi o telegramă : *„Doamne, ce spaimă am tras ! Vino după-amiază în rue de Constantinople să te sărut iubitul meu. Ce viteaz ești — te ador ! Clo.“*

Se duse la întîlnire și ea i se aruncă în brațe, acoperindu-l cu sărutări.

— Ah! dragul meu, dacă ai ști ce emoție am avut cînd am citit ziarele de dimineață! Ah! povestește-mi. Spune-mi tot. Vreau să știu.

Fu nevoit să povestească pe larg toate amănuntele.

Doamna de Marelle exclama :

— Ce te-oi fi chinuit noaptea, înaintea duelului!

— Ba nu. Am dormit bine.

— Eu n-aș fi închis ochii. Dar ia spune-mi, cum s-au petrecut lucrurile pe teren ?

Duroy însăilă o poveste dramatică :

— Atunci cînd ne-am găsit față în față la douăzeci de pași — de patru ori numai lungimea camerei ăsteia — Jacques, după ce a întrebat dacă eram gata, a comandat : „Foc!" Am ridicat brațul, drept înainte, dar am făcut greșeala că am țintit capul. Aveam o armă înțepenită al naibii și eu sînt obișnuit cu pistoalele care iau foc ușor, așa încît rezistența trăgaciului a făcut ca glonțul să scape în sus. Oricum, nu cred să fi trecut prea departe. Dar și el trage bine, ticălosul. Glonțul lui mi-a trecut chiar pe lîngă timplă. L-am auzit șuierînd.

Clotilde ședea pe genunchii lui, îmbrățișîndu-l ca pentru a lua parte la primejdia amantului ei. Îngîna :

— O! sărăcuțul de el, sărăcuțul de el...

Cînd termină de povestit, Clotilde îi spuse :

— Tu nu știi, dar nu mă mai pot lipsi de tine! Trebuie să te văd și, cum bărbatul meu e la Paris, nu e tocmai ușor. Dimineața aș avea adesea un ceas liber înainte de a te scula și aș putea să viu să te îmbrățișez, dar nu mai vreau să calc în casa aceea îngrozitoare. Cum să facem ?

Lui îi veni deodată o idee și întrebă :

— Cît plătești tu aci ?

— O sută de franci pe lună.

— Ei bine, iau locuința pe seama mea și mă mut aici. În noua mea situație, locuința în care stau nu-mi mai convine.

Ea chibzui cîteva clipe, apoi răspunse :

— Nu, nu, nu vreau...

— De ce ?

— Pentru că...

— Nu, nu se poate. Locuința asta îmi convine foarte bine. Sînt și rămîn în ea.

Și începu să rîdă :

— De altminteri e pe numele meu.

Dar doamna de Marelle se împotrivea mereu :

— Nu, nu, nu vreau...

— La urma urmei, de ce nu vrei ?

Atunci ea șopti încet de tot, cu duioșie :

— Pentru că ai aduce femei și eu nu vreau.

Duroy se supără :

— Asta n-aș face-o pentru nimic în lume. Ți-o făgăduiesc.

— Nu, ai să aduci totuși.

— Îți jur.

— Adevărat ?

— Adevărat. Pe cuvîntul meu de cinste. Asta e casa noastră, numai a noastră.

Și doamna de Marelle îl îmbrățișă într-un avînt plin de dragoste :

— Atunci primesc, dragul meu. Dar să știi că dacă mă înșeli o dată, o singură dată, s-a isprăvit între noi totul, pentru totdeauna.

El se jură iar cu făgăduieli de tot felul și se înțeleseră că avea să se mute chiar în aceeași zi, pentru ca ea să poată veni să-l vadă cînd va trece pe acolo.

Apoi doamna de Marelle îi spuse :

— În orice caz, vino să prînzești la noi, duminică. Soțul meu te găsește fermecător.

Duroy se simți măgulit :

— Ah ! într-adevăr ?...

— Da, l-ai cucerit. Dar ia spune, mi-ai povestit ca ai fost crescut într-un castel la țară, nu-i așa ?

— Da, pentru ce ?

— Atunci te pricepi puțin la agricultură ?

— Da.

— Ei bine, vorbește-i despre grădinărit și recolte — asta îi place foarte mult.

— Bine. N-am să uit.

Și întărîtată de duel, doamna de Marelle îl sărută de mii de ori, de-abia dezlipindu-se de el.

Îndreptîndu-se spre ziar, Duroy se gîndea :

„Ce ființă ciudată ! Ce cap de păsărică ! Poți ști ce vrea și ce-i place ? Și ce căsnicie caraghioasă ! Ce năzdrăvan s-a gîndit să-l împerecheze pe bătrînul ăsta cu descreierata asta ? Ce l-a făcut pe acest inspector să se însoare cu boema asta ? Mister ! Cine știe ? Poate dragostea ?"

Apoi încheie : „Oricum, e o amantă foarte drăguță ; aș fi un neghiob dacă aș lăsa-o să-mi scape".

VIII

ÎN URMA DUELULUI, DUROY TRECU în rîndul cronicarilor de frunte ai ziarului *Vie Française*. Dar, cum zadarnic își bătea capul pentru a găsi idei, își alese specialitatea tiradelor sforăitoare asupra decadenței moravurilor și caracterelor, asupra scăderii patriotismului și anemierii onoarei franceze. Găsise cuvîntul „anemiere", de care era foarte mîndru.

Și cînd doamna de Marelle, plină de acel spirit zeflemitor, sceptic și șfichiuitor, denumit spiritul parizian, își bătea joc de tiradele lui dezumflîndu-le cu o vorbă de duh, Duroy răspundea zîmbitor : „Ei și ! asta îmi creează o reputație pentru mai tîrziu".

Locuia acum în rue de Constantinople, unde se mutase cu geamantanul, peria, briciul și săpunul, tot bagajul lui. De două-trei ori pe săptămînă, doamna de Marelle sosea înainte ca el să se fi sculat, se dezbrăca într-o clipă și se strecura în pat, înfiorată de frigul de afară.

În schimb, Duroy prînzea în fiecare zi la familia de Marelle și făcea curte soțului vorbindu-i despre agricultură ; și fiindcă și lui îi plăcea subiectul acesta, uneori se cufundau atît de mult în discuție încît uitau cu totul de doamna de Marelle, care moțăia pe canapea.

Laurine adormea și ea, cînd pe genunchii tatălui ei, cînd pe genunchii lui Bel-Ami.

Și după ce zaristul pleca, domnul de Marelle nu uita niciodată să rostească cu tonul acela dogmatic cu care

spunea cele mai neînsemnate cuvinte : „Băiatul acesta este într-adevăr foarte plăcut. E foarte instruit."

Februarie era pe sfîrşite. Pe străzi începea să miroasă a violete cînd treceai dimineaţa pe lîngă cărucioarele împinse de vînzătoarele de flori.

Nici un nor nu înuneca fericirea deplină a lui Duroy.

Dar, întorcîndu-se acasă, într-o noapte, găsi o scrisoare strecurată sub uşă. Privi ştampila şi văzu „Cannes". Deschizînd-o, citi :

Cannes, vila Jolie

„Scumpe domn şi prieten, mi-ai spus, nu-i aşa, că pot să mă bizui în totul pe dumneata ? Ei bine, am să-ţi cer să-mi faci un serviciu dureros şi anume, să vii să mă ajuţi, să nu mă laşi singură în ultimele clipe ale lui Charles, care e pe moarte. Poate n-are să mai apuce săptămîna viitoare, cu toate că mai umblă încă ; dar doctorul m-a prevenit.

Nu mai am nici puterea, nici curajul să văd zi şi noapte această luptă cu moartea. Şi mă gîndesc cu groază la ultimele clipe care se apropie. Un astfel de lucru nu ţi-l pot cere decît dumitale, fiindcă Charles nu mai are familie. Ai fost camaradul lui, ţi-a deschis porţile ziarului. Vino, te implor. N-am pe nimeni la care să recurg.

Crede-mă prietena d-tale cu totul devotată,
Madeleine Forestier."

Un simţimînt ciudat pătrunse ca un val de aer în inima lui Georges ; un simţimînt de descătuşare, de noi zări ce i se deschideau înainte : şi şopti : „Am să mă duc, fără îndoială. Bietul Charles ! Oricum, ce ţi-e şi cu viaţa omului !"

Patronul căruia îi aduse la cunoştinţă scrisoarea doamnei Forestier, îşi dădu încuviinţarea bombănind. Spunea mereu :

— Dar întoarce-te repede, nu ne putem lipsi de dumneata.

George Duroy plecă la Cannes a doua zi cu rapidul de şapte, după ce încunoştinţase familia de Marelle printr-o telegramă.

Ajunse în după-amiaza zilei următoare, pe la ora patru.

Un comisionar îl călăuzi la vila Jolie, clădită la jumătatea coastei, în pădurea de brazi presărată cu case albe, care se întinde de la Cannes la golful Juan.

Casa era mică, joasă, în stil italian, așezată la marginea drumului ce urca șerpuind printre copaci, dezvăluind, la fiecare cotitură, altă priveliște minunată.

Feciorul deschise ușa.

— Ah ! domnule, izbucni el, doamna vă așteaptă cu multă nerăbdare.

— Cum îi merge stăpînului tău ? întrebă Duroy.

— Nu prea bine, domnule. Nu mai are mult de trăit.

Salonul în care intră era tapetat cu un cit roz, cu desene albastre. Fereastra largă și înaltă dădea spre oraș și spre mare.

Duroy murmură uimit : „Hm ! elegantă mai e locuința asta de țară ! De unde naiba or fi avînd atîția bani ?“ cînd un foșnet de rochie îl făcu să se întoarcă.

Doamna Forestier îi întinse amîndouă mîinile .

— Ce bun ești, și ce bine ai făcut că ai venit ! Și deodată îl sărută. Apoi se priviră. Ea era ceva mai palidă, cam trasă la față, dar tot plină de frăgezime și, poate, mai frumoasă cu aerul ei mai plăpînd. Șopti : E îngrozitor, se știe pierdut și mă chinuie cumplit. I-am spus de venirea dumitale. Dar unde ți-e geamantanul ?

— L-am lăsat la gară, răspunse Duroy, neștiind la ce hotel mă vei sfătui să trag pentru a fi mai aproape de dumneata.

Ea șovăi, apoi spuse :

— Vei sta aci, în vilă. De altminteri camera dumitale e gata pregătită. Charles poate muri dintr-o clipă într-alta și dacă asta s-ar întîmpla noaptea, aș fi singură de tot. Voi trimite pe cineva să-ți aducă lucrurile.

Duroy se înclină :

— Cum vrei.

— Acum să urcăm, spuse ea.

El o urmă. La primul etaj, doamna Forestier deschise o ușă și Duroy zări lîngă o fereastră, așezat într-un fotoliu și înfășurat în pleduri, pămîntiu în lumina roșiatică a apusului, un soi de mortăciune care îl privea. Abia îl mai recunoscu ; mai curînd ghici că era prietenul lui.

Plutea în odaia aceea un miros de năduşeală, de eter, de ceaiuri, de gudron, mirosul acela dezgustător şi greoi al caselor în care zace un ofticos.

Cu o mişcare obosită şi înceată Forestier ridică mîna spunînd :

— Tu eşti, ai venit să mă vezi murind. Îţi mulţumesc.

Duroy se sili să rîdă :

— Să te văd murind ! N-ar fi de loc un spectacol amuzant şi n-aş alege prilejul ăsta ca să vizitez Cannes. Vin să-ţi spun bună ziua şi să mă odihnesc puţin.

Celălalt şopti :

— Aşază-te — şi lasă capul în jos, adîncit în gînduri deznădăjduite.

Răsufla iute, gîfîit, şi cîteodată scotea un fel de geamăt, ca pentru a le reaminti celorlalţi ce bolnav era.

Văzîndu-l că tace, soţia lui se duse la fereastră, şi, arătînd zarea cu o mişcare a capului, spuse :

— Ia uitaţi-vă ce frumos e !

În faţa lor, coasta presărată cu vile cobora pînă în oraşul aşternut în semicerc, de-a lungul ţărmului, cu creasta la dreapta, înspre faleza dominată de o veche cetate străjuită de un turn străvechi, şi cu poalele la stînga, înspre capul La Croisette în faţa insulelor Lérins. În apa albastră de tot, insulele păreau două pete verzi. Văzute de sus, arătau ca-n palmă, plutind ca două frunze imense.

Şi departe de tot, închizînd zarea în cealaltă parte a golfului, deasupra falezei şi turnului, un lanţ nesfîrşit de munţi sinilii, desenau pe cerul strălucitor o linie ciudată şi fermecătoare de piscuri cînd rotunde, cînd strîmbe, cînd ascuţite, care se încheia cu un munte uriaş, ca o piramidă, ce-şi implînta poalele în largul mării.

Doamna Forestier arătă spre el :

— E muntele Estherel.

În spatele piscurilor, văzduhul era roşu, de un roşu aprins şi aurit, supărător pentru ochi.

Fără să vrea, Duroy se înfiora în faţa măreţiei acestui apus. Şi negăsind alt cuvînt mai potrivit pentru a-şi arăta admiraţia, murmură :

— O, da, e straşnic !

Forștier ridică ochii spre soția lui și spuse :

— Deschide larg fereastra !

— Bagă de seamă, răspunse ea, e tîrziu, soarele apune ; ai să răcești iar, și știi că nu-ți face de loc bine în starea în care te afli.

Cu mîna dreaptă, Charles făcu o mișcare slabă și înfrigurată care ar fi vrut să fie o amenințare cu pumnul, și, cu o schimonoseală de furie, o schimonoseală de muribund care-i scotea la iveală subțirimea buzelor, obrajii trași și forma oaselor ce străpungeau pielea, mormăi :

— Îți spun că mă înăbuș. Ce-ți pasă dacă mor cu o zi mai devreme sau mai tîrziu, dacă tot o să crăp...

Doamna Forestier deschise larg fereastra.

Boarea care intră îi înfioră pe toți trei ca o dezmierdare. Era o adiere blîndă, călduță, molcomă, o adiere de primăvară plină de miresmele pomilor și florilor cu parfum îmbătător, care cresc pe țărmul acela de mare. Se simțea un miros puternic de rășină și gustul amărui al mirtului.

Forestier sorbea adierea respirînd scurt, înfrigurat. Brusc, își înfipse unghiile în brațele fotoliului și spuse abia șoptit, cu glas șuierător și mînios :

— Închide fereastra. Îmi face rău. Aș vrea mai bine să mor într-o pivniță.

Doamna Forestier închise încet fereastra, apoi, cu fruntea lipită de geam, lăsă privirile să-i lunece în depărtare.

Stînjenit, Duroy ar fi vrut să stea de vorbă cu bolnavul, să-l liniștească. Dar nu găsea nici un cuvînt de îmbărbătare. Bîigui :

— Așadar nu-ți merge mai bine de cînd ești aci ?

Celălalt dădu din umeri cu o nerăbdare de om copleșit :

— Vezi bine. Și plecă iar capul.

Duroy reluă :

— Drace ! față de Paris, aici e strașnic de bine. Acolo e iarnă în lege. Ninsoare, lapoviță, ploaie ; și de la trei după-amiază se lasă un întuneric de trebuie să stai cu lampa aprinsă.

Forestier întrebă :

— Ce mai e pe la ziar ?

— Nimic nou. În locul tău a fost angajat Larcin, prichindelul ăla, care a lucrat la *Voltaire*, dar nu-i destul de copt. E momentul să te întorci!

Bolnavul bolborosi:

— Eu? Acum o să mă duc să fac cronici la doi metri sub pămînt. Ideea aceasta fixă îi revenea la orice prilej, ca o bătaie de clopot, se strecura în fiecare gînd, în fiecare vorbă.

Urmă o tăcere lungă; o tăcere adîncă și chinuitoare. Văpaia asfințitului se potolea cu încetul, iar munții deveneau negri pe cerul roșu, întunecat. O umbră, un început de noapte cu licăriri de jeratic în spuză pătrundea în odaie, colorînd mobilele, pereții, ungherele, cu tonuri de cerneală și purpură. Oglinda căminului, răsfrîngînd zarea, părea o pată de sînge.

Doamna Forestier stătea nemișcată tot în picioare, cu spatele spre odaie, cu obrazul lipit de geam.

Și Forestier începu să vorbească cu o voce întretăiată, stinsă, sfîșietoare:

— Cîte asfinturi de soare am să mai văd!... opt... zece... cinsprezece sau douăzeci... poate treizeci, mai multe nu... Voi ceștelalți mai aveți încă vreme... eu... mă duc... Și după mine... totul va merge mai departe, ca și cînd aș fi aci. Tăcu cîteva clipe, apoi reluă: Fiecare lucru pe care îl văd îmi amintește că peste cîteva zile n-am să-l mai văd... E groaznic... n-am să mai văd nimic... nimic din ceea ce există... nici cele mai mici lucruri pe care le atingi... paharele... farfuriile... paturile în care te odihnești atît de bine... Trăsurile. E bine să te plimbi cu trăsura, seara... Ce dragi îmi erau toate astea.

Își mișca degetele, pe amîndouă brațele fotoliului, nervos, cu bătăi ușoare, ca și cum ar fi cîntat la pian. Și fiecare tăcere a lui era mai stînjenitoare decît cuvintele rostite, atît de mult simțeai că se gîndea la lucruri înspăimîntătoare.

Și pe neașteptate Duroy își aminti ce îi spunea Norbert de Varenne, cu cîteva săptămîni în urmă! „Eu o văd acum, de atît de aproape, că-mi vine cîteodată să ridic brațul, s-o alung. O văd pretutindeni. Micile animale strivite pe drum, frunzele care cad, firele albe zăr-

rite în barba unui prieten îmi pustiesc inima și-mi strigă : «Iat-o !»"

Nu-l înțelesese în ziua aceea. Acum, privindu-l pe Forestier, înțelegea. Și o neliniște necunoscută și groaznică îl cotropea, ca și cum acolo, alături, la doi pași de el, în fotoliul unde gîfîia omul acela, ar fi văzut moartea. Îi venea să se scoale ; să fugă, să se întoarcă numaidecît la Paris ! Ah ! dacă ar fi știut n-ar mai fi venit.

Acum noaptea învălui toată odaia, ca un zăbranic pogorînd pe furiș peste omul acela care trăgea să moară. Fereastra abia se mai deslușea cu pătratul ei mai puțin întunecat în care se profila umbra nemișcată a tinerei femei.

Forestier izbucni întărîtat :

— Dar bine, astăzi nu se aduce lampa ? Așa se îngrijește un bolnav ? !

Umbra trupului care se profila în spațiul ferestrei pieri, și în tăcerea casei se auzi țîrîitul unui clopoțel electric.

Curînd după aceea intră un fecior, care puse o lampă pe cămin. Doamna Forestier spuse soțului ei :

— Vrei să te culci, sau cobori pentru cină ?

Charles șopti :

— Am să cobor.

Și, în așteptarea mesei, toți trei rămaseră tăcuți vreme de aproape un ceas, nemișcați, rostind numai arareori cîte un cuvînt, un cuvînt oarecare, de prisos, neînsemnat, ca și cînd ar fi fost primejdie, o primejdie tainică de a lăsa prea mult timp să plutească tăcerea, de a lăsa să încremenească aerul nemișcat al acestei odăi, al acestei odăi în care dădea tîrcoale moartea.

În sfîrșit se anunță cina. Lui Duroy i se păru lungă, nesfîrșită. Nu vorbeau, mîncau fără zgomot, apoi fărîmițau pîinea cu vîrful degetelor. Și fiindcă bocănitul pantofilor îl supăra pe Charles, feciorul, încălțat cu tîrligi, se ducea și venea fără să i se audă pașii. Numai tic-tacul dur al unui ceasornic de lemn tulbura liniștea încăperii cu mișcarea lui mecanică și regulată.

După ce isprăviră masa, Duroy, sub cuvînt că era obosit, se retrase la el în odaie, și, rezemat cu coatele de fereastră, contemplă multă vreme luna plină, agățată de

cer ca un imens glob de lampă, revărsînd asupra pereților albi ai caselor lumina ei rece și stinsă, și presărînd pe mare un fel de solzi de lumină blîndă, jucăușă. Și încerca să găsească un motiv ca să plece înapoi cît mai curînd, scornind șiretlicuri, telegrame pe care le-ar fi primit, o rechemare din partea domnului Walter.

Dar a doua zi, trezindu-se din somn, hotărîrea de a fugi i se păru mai greu de înfăptuit. Doamna Forestier n-avea să se lase amăgită de vicleșugurile lui, iar el avea să piardă prin lașitate ceea ce cîștigase prin devotament. Își spuse : „La naiba ! o fi plictisitor, dar ce să-i faci, sînt și momente neplăcute în viață ; și apoi, poate n-o să țină mult."

Era o zi senină, albastră, de un albastru de miazăzi, care îți umple inima de bucurie ; și, socotind că are tot timpul să-l vadă pe Forestier în cursul zilei, Duroy coborî pînă la mare.

Cînd se întoarse pentru prînz, feciorul îi spuse :

— Domnu a întrebat de cîteva ori pînă acum de dumneavoastră. Dacă ați dori să urcați...

Urcă. Forestier, într-un fotoliu, părea că doarme. Soția lui citea, întinsă pe canapea.

Bolnavul își înălță capul. Duroy întrebă :

— Ei, cum îți mai merge ? Azi arăți bine de tot.

Celălalt șopti :

— Da, mă simt mai bine, am prins iar puteri. Prînzește repede cu Madeleine, pentru că avem de gînd să facem o plimbare cu trăsura.

De îndată ce rămase singură cu Duroy, doamna Forestier îi spuse :

— Uite ! Astăzi se crede salvat. De azi dimineață tot face planuri. După masă o să mergem în golful Juan ca să cumpărăm oale smălțuite pentru locuința noastră de la Paris. Ține morțiș să facă o plimbare și tare mi-e teamă să nu se întîmple vreo nenorocire. N-o să poată suporta zdruncinăturile drumului.

Cînd sosi caleașca, Forestier coborî treptele scării, una cîte una, ajutat de fecior. Dar de îndată ce zări trăsura, ceru să i se lase coșul jos.

Soția lui se împotrivea :

— O să răcești. E o nebunie.

El se încăpățîna :

— Nu, mi-e mult mai bine. Simt eu asta.

O apucară mai întîi pe drumurile acelea umbroase care șerpuiesc numai printre grădini, și care fac din Cannes un fel de parc englezesc, apoi o luară de-a lungul mării pe șoseaua dinspre Antibes.

Forestier le dădea lămuriri asupra ținutului. Arătase mai întîi vila contelui de Paris. Acum mai numea și altele. Era vesel, de o veselie prefăcută, nefirească și șubredă de om osîndit. Și arăta cu degetul, neavînd puterea să întindă brațul.

— Uite, asta e insula Sainte Marguerite și castelul din care a evadat Bazaine [1]. Cît ne-a mai dat de furcă și întîmplarea aceea !

Povesti apoi amintiri din regiment, rosti nume de ofițeri care le aduceau aminte fel de fel de pozne. Dar, la o cotitură, zăriră deodată tot golful Juan, cu satul lui alb în fund și istmul Antibes la celălalt capăt.

Și Forestier, cuprins pe neașteptate de o bucurie copilărească, biigui :

— Ah ! escadra, ai să vezi escadra !

În mijlocul vastului golf se zăreau într-adevăr șase nave mari ca niște stînci acoperite cu crengi. Erau bizare, diforme, imense, cu ieșituri, cu turle, cu ciocuri care se înfigeau în apă, de parcă ar fi încercat să prindă rădăcini în fundul mării.

Și nu te dumireai cum puteau să se urnească, să se miște, atît păreau de grele și de pironite de fundul apei. O baterie plutitoare, rotundă, înaltă ca un foișor, semăna cu unul din farurile acelea zidite pe stînci.

Pe lîngă ele trecea, avîntîndu-se în larg, o corabie cu trei catarge, cu toate pînzele ei albe și vesele întinse în vînt. Era zveltă și frumoasă, alături de monștrii aceia de război, de monștrii aceia de fier, de monștrii aceia hidoși ghemuiți pe apă.

Forestier se silea să le recunoască. Arătîndu-le, le numea : „le Colbert", „le Suffren", „l'Amiral-Duperré", „le Redoutable", „la Devastation", apoi se îndrepta :

[1] *Achille Bazaine* (1811—1888), mareșal francez ; în urma eșecului de la Metz, a fost condamnat la închisoare pe viață, dar, izbutind să evadeze, a fugit în Spania.

— Nu, mă înșel, acela e „la Devastation".

Ajunseră în fața unui fel de pavilion pe care era scris : „Faianțe de artă din golful Juan" și trăsura, după ce ocoli o pajiște, se opri în fața ușii.

Forestier voia să cumpere două vase ca să le pună la el pe bibliotecă. Neputînd cobori din trăsură, i se aduceau modele unul după altul. Șovăi mult pînă să le aleagă, cerînd părerea soției sale și lui Duroy :

— Știți, e pentru mobila din fundul biroului meu. Din fotoliu, o am tot timpul în fața ochilor. Vreau un model cu o formă veche, o formă greacă.

Privea cu mare băgare de seamă modelele, punea să i se aducă altele, le cerceta din nou pe cele dintîi. În sfîrșit se hotărî ; și, după ce plăti, ceru să fie numaidecît expediate.

— Plec înapoi la Paris peste cîteva zile, spunea el.

Se întoarseră ; dar, pe cînd treceau de-a lungul golfului, un curent de aer rece, furișat în albia unei vîlcele, îi învălui pe neașteptate, și bolnavul începu să tușească.

La început nu fu decît o mică criză ; dar tusea crescu, deveni un acces puternic și neîntrerupt apoi un fel de sughiț, un horcăit.

Forestier se înăbușea, și, ori de cîte ori încerca să răsufle, tusea îi sfîșia gîtlejul, izbucnind din adîncul pieptului. Nimic nu-l liniștea, nimic nu-l ușura. Fură nevoiți să-l poarte pe sus, de la caleașcă pînă în odaie, și Duroy, care-l ținea de picioare, îi simțea trupul cutremurîndu-se la fiecare opintire a plămînilor.

Nici căldura patului nu potoli accesul care ținu pînă la miezul nopții ; apoi narcoticele amorțiră în sfîrșit spasmele îngrozitoare ale tusei. Și pînă la ziuă, bolnavul rămase așezat în pat, cu ochii deschiși.

Ținea să fie ras în fiecare dimineață, și cum se lumină de ziuă ceru să i se aducă bărbierul. Se sculă pentru acest dichis, dar trebuiră să-l culce numaidecît la loc. Și începu să răsufle atît de repede, de greu, cu gîfîieli, încît doamna Forestier, îngrozită, puse să fie trezit Duroy, care abia se culcase, pentru a-l ruga să se ducă să cheme doctorul.

Duroy se întoarse aproape numaidecît cu doctorul Gavant care prescrise o doctorie și dădu cîteva sfaturi ;

dar pe cînd ziaristul îl reconducea ca să-i ceară părerea, spuse :

— Trage să moară. Mîine dimineață își va da sfîrșitul. Înștiințează-o pe biata femeie, și trimiteți după un preot. Eu nu mai am nimic de făcut. Rămîn, cu toate acestea, la dispoziția dumneavoastră. Duroy o chemă pe doamna Forestier și-i spuse :

— E pe moarte. Doctorul ne sfătuiește să chemăm un preot. Dumneata ce vrei să faci ?

Doamna Forestier șovăi multă vreme, apoi, după ce cumpăni în sinea ei totul, spuse cu o voce tărăgănată :

— Da, e mai bine... în multe privințe... Mă duc să-l pregătesc, să-i spun că preotul dorește să-l vadă... În sfîrșit, am să găsesc eu ceva... Ai fi foarte drăguț dacă te-ai duce să aduci unul — un preot simplu ; ar fi bine dacă l-ai alege. Unul care să nu facă prea multe mofturi. Vezi să se mulțumească numai cu spovedania și să ne scutească de rest.

Duroy se întoarse cu un preot bătrîn, binevoitor, care le primi condițiile. De îndată ce preotul intră la muribund doamna Forestier ieși și se duse cu Duroy în camera de alături.

— Întîmplarea asta l-a tulburat grozav, spuse ea. Cînd am adus vorba de preot, fața lui a căpătat o înfățișare înspăimîntătoare, ca și cum... ca și cum ar fi simțit... simțit... o suflare... știi... într-un cuvînt, a înțeles că s-a sfîrșit și că nu i-a mai rămas decît să numere ceasurile.

Era foarte palidă. Reluă :

— N-am să-i uit niciodată expresia feței. Desigur că a văzut moartea în clipa aceea. A văzut-o.

Îl auzeau pe preot, care vorbea cam tare, fiind puțin surd, și care spunea :

— Ba nu, ba nu, nu ești chiar atît de rău. Ești bolnav, dar nicidecum în primejdie. Și dovada e că viu ca prieten, ca vecin.

Nu deslușiră ce răspunse Forestier. Bătrînul reluă :

— Nu, n-am să te împărtășesc. Despre asta vom vorbi cînd te vei simți bine. Dar dacă vrei să te folosești de venirea mea pentru a te spovedi, voi fi foarte mulțumit. Eu sînt un păstor și mă folosesc de orice prilej pentru a aduce înapoi oile rătăcite.

Urmă o lungă tăcere. Vorbea desigur Forestier, cu glasul lui gîfiit și stins.

Apoi, deodată, preotul rosti cu un alt glas, un glas de preot slujind în altar :

— Îndurarea lui Dumnezeu e nemărginită ; spune „*Confiteor*, fiul meu. Poate l-ai uitat, dar am să te ajut eu. Spune împreună cu mine : *Confiteor Deo omnipotenti... Beatae Mariae semper virgini...* [1]

Din cînd în cînd se oprea, pentru a îngădui muribundului să-l ajungă din urmă. Apoi spuse :

— Acum spovedește-te.

Doamna Forestier și Duroy nu mai mișcau, cuprinși de o ciudată tulburare, de o așteptare plină de teamă.

Bolnavul șoptise ceva. Preotul repetă :

— Ai avut îngăduințe vinovate... de ce fel, fiul meu ?

Doamna Forestier se ridică și spuse cu simplitate :

— Să ieșim puțin în grădină. Nu trebuie să-i ascultăm spovedania.

Și merseră să se așeze pe o bancă în fața ușii sub un trandafir înflorit, îndărătul unui strat de garoafe ce răspîndeau în aerul curat o mireasmă puternică și dulce.

După cîteva clipe de tăcere, Duroy întrebă :

— Vei zăbovi mult înainte de a te întoarce la Paris ?

Doamna Forestier răspunse :

— A ! nu. Plec de aci de îndată ce se va sfîrși totul.

— Cam peste zece zile ?

— Da, cel mult.

Duroy reluă :

— Așadar, n-are nici o rudă ?

— Numai veri. Tatăl și mama lui au murit pe cînd era copil.

Priveau amîndoi un fluture culegîndu-și hrana din garoafe, zburînd din floare în floare, cu un filfîit grăbit de aripi care își urmau bătaia încet și după ce se așeza. Și rămaseră tăcuți multă vreme.

Feciorul veni să le spună că „părintele sfîrșise". Urcară înapoi împreună.

Forestier arăta mai tras la față decît în ajun.

[1] Crezul catolic (Cred într-unul Dumnezeu atotputernic... în prea fericita fecioară Maria...) (Lat.)

Preotul îi dădea mîna :

— Cu bine, fiul meu, mîine dimineață vin iar.

Și plecă.

Cum ieși, muribundul, care gîfîia, încercă să întindă mîinile spre soția lui și bîigui :

— Scapă-mă... scapă-mă... iubita mea... nu vreau să mor... nu vreau să mor... Ah ! scăpați-mă... Spuneți ce trebuie să fac, duceți-vă după doctor... Voi lua orice... Nu vreau... Nu vreau...

Plîngea. Lacrimi mari i se prelingeau din ochi pe obrajii supți ; colțurile gurii i se încrețeau ca la copiii mici, cînd sînt necăjiți.

Și mîinile, căzute înapoi pe pat, începură atunci să se miște încet, cu un gest moale, continuu și regulat, ca și cum ar fi cules ceva de pe cearșaf.

Soția lui, care începuse și ea să plîngă, îngîna :

— Ba nu, nu e nimic. Este un rău trecător, mîine o să-ți fie mai bine, plimbarea de ieri te-a obosit.

Răsuflarea lui Forestier era mai grăbită decît a unui cîine care a gonit ; atît de iute că nu putea fi numărată și atît de slabă că abia se auzea.

Spunea într-una :

— Nu vreau să mor !... Ah ! Doamne... Doamne... Doamne... ce-o să mi se întîmple ? N-am să mai văd nimic... nimic... niciodată... Ah ! Dumnezeule !

Privea în fața lui ceva nevăzut pentru ceilalți, ceva groaznic, a cărui hidoșenie se răsfrîngea în ochii lui ficși.

Iar mîinile își urmau gestul lor cumplit și obositor.

Deodată tresări într-o înfiorare bruscă ce-i străbătu tot trupul și bolborosi :

— Cimitirul... eu... Dumnezeule !...

Și nu mai vorbi. Stătea nemișcat, gîfîind, și cu privirea rătăcită.

Timpul trecea ; orologiul unei mînăstiri din apropiere bătu ora douăsprezece. Duroy ieși din odaie și se duse să mănînce ceva. Se întoarse peste un ceas. Doamna Forestier nu voi să mănînce nimic. Bolnavul nu se mișcase. Își plimba mai departe degetele slabe pe așternut, ca și cum ar fi vrut să și-l tragă peste obraz.

Tînăra femeie era așezată într-un fotoliu la picioarele patului. Duroy luă loc pe un altul, lîngă ea, și așteptară în tăcere.

Doctorul trimisese o soră de caritate, care între timp ațipise lîngă fereastră.

Duroy începu și el să moțăie, cînd avu simțămîntul că se întîmplă ceva. Deschise ochii tocmai la vreme pentru a-l vedea pe Forestier închizîndu-i pe ai săi, ca două lumini care se sting. Un mic sughiț făcu să se cutremure gîtlejul muribundului și două firișoare de sînge i se iviră în colțurile gurii, apoi se prelinseră pe cămașă. Mîinile își încetaseră înfiorătorul lor ricîit. Murise. Soția înțelese, și scoțînd un fel de strigăt, se prăbuși în genunchi, plîngînd în hohote. Uimit și înspăimîntat, Georges își făcu fără să vrea semnul crucii. Sora, trezindu-se, se apropie de pat :

— S-a sfîrșit, spuse ea.

Și Duroy care își recăpătase sîngele rece, șopti cu un oftat de ușurare :

— S-a sfîrșit mai curînd decît aș fi crezut.

Cînd își mai reveniră, după cele dintîi lacrimi, se ocupară de toate treburile și de toate formalitățile pe care le impune o înmormîntare. Duroy alergă pînă noaptea tîrziu.

Se întoarse acasă lihnit de foame. Doamna Forestier mîncă și ea ceva ; apoi se așezară amîndoi în camera de doliu ca să vegheze mortul.

Neputînd să facă rost de o ramură de merișor, obișnuită în asemenea împrejurări, puseseră într-o farfurie, pe masa de noapte, între două lumînări aprinse, o crăcuță de mimoză înmuiată în puțină apă. Duroy și tînăra femeie erau singuri lîngă cel care murise. Stăteau tăcuți, gîndindu-se și privindu-l.

Înfricoșat de bezna din odaie, Georges se uită țintă la mort, neputîndu-și lua ochii de la el. Privirile și mintea atrase, fascinate de acest obraz descărnat pe care lumina tremurătoare a lumînărilor îl făcea să pară și mai găunos, rămîneau ațintite asupra lui. Acolo se afla prietenul său, Charles Forestier, care abia ieri îi vorbea ! Ce lucru ciudat și înspăimîntător moartea, sfîrșitul acesta deplin al unei ființe ! Ah ! Ce bine își aducea acum aminte de cu-

vintele lui Norbert de Varenne, urmărit de teama morții : „Nici o ființă nu se mai întoarce". Se vor naște milioane și miliarde aproape la fel, cu doi ochi, un nas, o gură, o tigvă și înăuntrul ei un creier, fără ca cel care era întins în pat să mai reapară vreodată.

Timp de cîțiva ani trăise, mîncase, rîsese, iubise, nădăjduise, ca toată lumea. Și pentru el totul se sfîrșise, și pentru totdeauna. O viață ! cîteva zile, și apoi, nimic ! Te naști, crești, ești fericit, aștepți — apoi mori. Adio ! bărbat ori femeie, nu te mai întorci pe pămînt ! Și totuși, fiecare poartă în el dorința înfrigurată și realizabilă a veșniciei, fiecare este un fel de univers în univers, și fiecare piere cu desăvîrșire în gunoiul altor zămisliri. Plantele, animalele, oamenii, stelele, lumile, totul prinde viață, și apoi încetează de a fi pentru a se preface. Și nici o ființă nu se mai întoarce, fie ea gînganie, om sau plantă !

O groază nedeslușită, imensă, zdrobitoare îi apăsa lui Duroy sufletul. Groaza de neantul nemărginit spulberînd mereu toate viețile, atît de scurte, atît de nevolnice. El își și plecase fruntea sub amenințare. Se gîndea la muștele care trăiesc cîteva ceasuri, la vietățile care trăiesc cîteva zile, la oamenii care trăiesc cîțiva ani, la arborii care trăiesc cîteva secole. Ce deosebire între unii și alții ? Cîteva răsărituri de soare mai mult, atîta tot !

Și își întoarse privirile ca să nu mai vadă trupul acela lipsit de viață.

Doamna Forestier, cu capul plecat, părea că se gîndește de asemenea la lucruri dureroase.

Părul ei blond era atît de frumos pe obrazul trist, încît un simțămînt blînd, ca adierea unei nădejdi, se strecură în inima lui Duroy. De ce să deznădăjduiască, de vreme ce mai avea încă atîția ani înaintea lui ?

Și începu s-o contemple. Adîncită în gînduri, doamna Forestier nu-l vedea. Oricum, își spunea el, dragostea e singurul lucru bun în viață ! Să ții în brațe femeia iubită ! Aci e hotarul fericirii omenești.

Ce noroc a avut Forestier că a dat peste o femeie inteligentă și fermecătoare ca ea. Cum s-or fi cunoscut oare ? Cum s-a învoit ea să-l ia de soț pe băiatul ăsta mediocru și sărac ? Cum a izbutit să facă din el un cineva ?

Şi începu să se gîndească la toate tainele ascunse în viețile oamenilor. Își aminti ceea ce se șoptea despre contele de Vaudrec care se spunea că o înzestrase și o căpătuise. Acum, că era văduvă, ce avea să facă? Cu cine avea să se mărite? Cu vreun deputat, așa cum credea doamna de Marelle, sau cu vreun băiat de viitor, un Forestier mai izbutit decît cel care murise? Avea oare ceva în gînd? Își făcuse planuri? Luase hotărîri? Ce n-ar fi dat să afle toate acestea! Dar de ce grija asta pentru ceea ce avea să facă doamna Forestier! Punîndu-și întrebarea aceasta, băgă de seamă că neliniștea izvora dintr-unul din acele gînduri nedesluşite şi tainice pe care ți le ascunzi chiar ție însuți şi pe care nu le descoperi decît răscolind străfundurile sufletului.

Da, pentru ce n-ar încerca chiar el această cucerire? Ce puternic ar fi, cu ea, şi ce temut! Ce repede şi ce departe ar putea ajunge şi cu cîtă siguranță!

Şi de ce n-ar izbuti? Ştia foarte bine că-l plăcea, că avea pentru el mai mult decît simpatie, că nutrea unul din acele sentimente ce iau naştere între două firi asemănătoare, sentiment care se bazează în acelaşi timp pe o atracție reciprocă şi pe un fel de înțelegere mutuală. Îl ştia deştept, hotărît, tenace; putea să aibă încredere în el.

Nu-l chemase într-o împrejurare gravă ca aceasta? Şi de ce îl chemase tocmai pe el? Nu era în asta un fel de alegere, un fel de mărturisire? Dacă își amintise de el tocmai în clipa cînd avea să rămînă văduvă, asta, oare, nu pentru că se gîndise la el ca la un viitor tovarăş, ca la un viitor aliat?

Şi o dorință neînfrînată puse stăpînire pe el, să afle, să-i pună întrebări, să-i cunoască intențiile. Era silit să plece peste două zile, neputînd rămîne acolo, în casă, singur cu o femeie tînără. Trebuia, aşadar, să se grăbească; trebuia, înainte de a se reîntoarce la Paris, să-i afle cu iscusință, cu delicatețe, planurile şi să n-o lase să se răzgîndească sau să cedeze poate stăruințelor altuia, şi să se lege pentru totdeauna.

În odaie domnea o tăcere adîncă; nu se auzea decît tic-tacul metalic şi regulat al pendulei de pe cămin.

Duroy şopti:

— Trebuie să fii foarte ostenită!

— Da, dar mai ales copleșită, răspunse ea.

Zgomotul glasurilor lor, răsunînd straniu în locuința aceea sinistră, îi uimi. Amîndoi se uitară brusc la obrazul celui care murise, ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă mișcîndu-se, vorbindu-le, așa cum făcea cu cîteva ceasuri în urmă.

Duroy reluă :

— Ah ! e o grea lovitură pentru dumneata, și o schimbare totală a vieții ; o adevărată zguduire, o adevărată răsturnare a întregului fel de viață.

Doamna Forestier scoase un lung suspin, fără să răspundă.

Duroy urmă :

— E atît de trist pentru o femeie tînără să rămînă deodată singură, așa cum vei fi dumneata. Apoi tăcu. Ea nu răspunse nimic. Duroy îngînă : În orice caz, știi înțelegerea noastră. Poți dispune de mine cum vrei. Sînt al dumitale.

Doamna Forestier îi întinse mîna aruncîndu-i una din acele priviri melancolice și dulci, care au darul să ne tulbure atît :

— Mulțumesc, ești bun, foarte bun. Dacă aș îndrăzni și dacă ar sta în putința mea să fac ceva pentru dumneata, aș spune și eu : „Bizuie-te pe mine".

Duroy îi luase mîna întinsă și o păstra într-ale sale, cu dorința arzătoare de a o săruta. Se hotărî, în sfîrșit, și, apropiind-o încet de gură, păstră mult timp buzele lipite de pielea ei fină, fierbinte și parfumată.

Apoi, cînd simți că această mîngîiere prietenească ținuse prea mult, știu să dea drumul mîinii, care se întoarse alene pe genunchii tinerei femei.

— Da, am să fiu foarte singură, dar am să mă silesc să fiu curajoasă, rosti grav doamna Forestier.

El nu știa cum s-o facă să înțeleagă că ar fi fericit, foarte fericit s-o aibă la rîndul său de soție. Desigur că nu putea să i-o spună, în clipa aceea, acolo, în fața trupului aceluia neînsuflețit ; i se părea, cu toate acestea, că ar fi putut să găsească una din acele fraze cu două înțelesuri, cuviincioase și întortocheate, cu semnificații ascunse și care pot însemna orice, prin anumite șovăieli meșteșugite.

Îl stingherea, însă, cadavrul acela țeapăn, întins în fața lor, și pe care îl simțea ca o stavilă între ei. De la o vreme, de altfel, i se părea că simte în aerul închis al odăii un miros suspect, o miasmă putredă exalată de pieptul acela descompus, mirosul acela de stîrv, pe care morții întinși pe patul lor încep să-l răspîndească în fața rudelor care îi veghează, acea groaznică duhoare, cu care umplu apoi sicriul.

— Nu s-ar putea deschide puțin fereastra? întrebă Duroy. Mi se pare că s-a stricat aerul.

Doamna Forestier răspunse :

— Cum de nu! Tocmai că și eu băgasem de seamă.

El se îndreptă spre fereastră și o deschise. Toată răcoarea înmiresmată a nopții năvăli înăuntru, făcînd să tremure flacăra celor două lumînări aprinse lîngă pat. Ca și deunăzi seara, luna revărsa lumina ei bogată și calmă asupra pereților albi ai caselor și pe vasta pînză de apă lucitoare a mării. Trăgînd aerul pînă în adîncul pieptului, Duroy se simți pe neașteptate năpădit de nădejde și parcă răscolit de apropierea fremătătoare a fericirii.

Întoarse capul :

— Vino să respiri puțin aer curat, spuse el, e un timp minunat.

Ea se apropie domol și se rezemă de fereastră lîngă el.

Atunci Duroy spuse în șoaptă :

— Ascultă-mă, și înțelege bine ceea ce vreau să spun. Nu te revolta, mai ales că-ți vorbesc de lucruile acestea într-o asemenea clipă, dar voi pleca de aci poimîine, și cînd te vei întoarce la Paris s-ar putea să fie prea tîrziu. Iată... Nu sînt, după cum știi, decît un biet om fără avere și care încearcă să-și făurească o situație în lume. Dar am voință, sînt oarecum deștept, după cît cred, și am pornit-o pe calea cea bună. Cu un om care a ajuns, știi ce iei ; cu un om care abia începe, niciodată nu știi pînă unde va merge. Cu atît mai rău, sau cu atît mai bine. În sfîrșit, ți-am spus într-o zi, la dumneata acasă, că visul meu cel mai minunat ar fi să mă căsătoresc cu o femeie ca dumneata. Îți împărtășesc din nou, astăzi, această dorință. Nu-mi răspunde. Lasă-mă să urmez. Nu

este o cerere pe care ți-o fac. Locul și clipa ar face-o odioasă. Țin numai să afli că un cuvînt al dumitale m-ar putea face fericit; că poți face din mine fie un prieten apropiat, fie chiar un soț, după cum vei voi; că inima și întreaga mea ființă sînt ale dumitale. Nu vreau să-mi răspunzi acum și nu vreau să mai vorbim despre asta, aci. Cînd ne vom revedea, la Paris, mă vei face să înțeleg ceea ce vei fi hotărît. Pînă atunci, nici un cuvînt mai mult. nu-i așa?

Spusese toate acestea fără s-o privească, de parcă ar fi împrăștiat cuvintele în noapte. Iar ea părea că nu auzise nimic, atît de nemișcată stătuse, uitîndu-se și ea drept înainte cu o privire neclintită și vagă la măreața priveliște luminată de razele palide ale lunii.

Rămaseră multă vreme alături, tăcuți și îngînduraţi.

Apoi ea șopti:

— E cam răcoare, și întorcîndu-se, se îndreptă spre pat.

El o urmă.

Cînd ajunse aproape de pat, băgă de seamă că Forestier începuse cu adevărat să miroasă greu; și fiindcă n-ar fi putut îndura mult timp mirosul acela de hoit, își depărtă fotoliul de pat, și spuse:

— Va trebui pus în coșciug de cu dimineață.

Doamna Forestier răspunse:

— Da, da, așa e și hotărît; timplarul vine la opt.

Și cum Duroy spusese suspinînd: „bietul băiat!", scoase și ea un lung oftat de sfîșietoare resemnare.

Îl priveau mai rar, de pe acum obișnuiți cu ideea acestei morți și înclinați să accepte cu gîndul această dispariție, care, mai adineaori, îi răzvrătea și îi indigna, pe ei, tot niște muritori.

Nu mai vorbeau, privegheau mortul după cum se cuvine, fără să doarmă. Dar, spre miezul nopții, Duroy ațipi cel dintîi. Cînd se trezi, văzu că doamna Forestier moțăia și ea, și, așezîndu-se mai bine în fotoliu, închise ochii la loc, mormăind: „Drace! orice s-ar spune, tot e mai bine în patul tău!"

Un zgomot neașteptat îl făcu să tresară. Intrase sora de caritate. Se luminase de-a binelea. Doamna Fores-

tier, pe fotoliul din cealaltă parte a patului, părea tot atît de surprinsă ca și el. Era puțin palidă dar tot frumoasă, în ciuda acelei nopți petrecute pe un scaun.

Atunci, privind cadavrul, Duroy tresări și strigă :

— Ah ! barba !

În cîteva ceasuri, barba crescuse, pe carnea aceea în descompunere, cît ar fi crescut pe obrazul unui om viu în cîteva zile. Și rămaseră îngroziți privind viața aceea care își urma cursul pe trupul mortului, ca în fața unei minuni înspăimîntătoare, ca în fața unei amenințări supranaturale de înviere, ca în fața uneia din acele întîmplări neobișnuite și groaznice, care zdruncină și sucesc mintea.

Se duseră, după aceea, să se odihnească pînă la orele unsprezece. Apoi îl puseră pe Charles în coșciug și numai-decît se simțiră ușurați, înseninați. Se așezară față în față la masă, cu dorința vie de a vorbi despre lucruri mîngîietoare, despre lucruri mai puțin triste — de a se întoarce înapoi la viață, de vreme ce isprăviseră cu moartea.

Prin fereastra larg deschisă pătrundea căldura dulce a primăverii, aducînd mireasma garoafelor înflorite din straturile de lîngă ușă.

Doamna Forestier îi propuse lui Duroy să facă împreună o plimbare prin grădină ; și începură să se plimbe încet în jurul micului rond de verdeață, trăgînd cu nesaț în piept aerul cald, încărcat de mirosul brazilor și al eucaliptilor.

Și, pe neașteptate, ea începu să-i vorbească, privind înaintea ei, așa cum făcuse și el în timpul nopții, acolo sus. Rostea cuvintele rar, cu o voce înceată și gravă :

— Ascultă, prietene, m-am gîndit bine... încă de pe acum... la ceea ce mi-ai spus, și nu vreau să te las să pleci fără un răspuns. De altminteri, nu-ți voi răspunde nici da, nici nu. Să așteptăm, să vedem ce-o să se mai întîmple, să ne cunoaștem mai bine. La rîndul dumitale chibzuiește bine. Nu te lăsa tîrît de o pornire ușuratică. Și dacă îți vorbesc de asta — acum cînd nici nu l-am băgat pe bietul Charles în mormînt — e pentru că socot că are mare însemnătate, după cele ce mi-ai spus, să știi cine sînt, ca să nu nutrești prea mult timp gîndul pe

care mi l-ai împărtășit, dacă nu ai... o fire în stare să mă înțeleagă și să mă suporte. Caută de mă înțelege bine. Pentru mine, căsătoria nu este o robie, ci o tovărășie. Înțeleg să fiu oricînd liberă, cu totul liberă și nestingherită în actele mele în tot ce fac, să nu mi se ceară socoteală cînd viu și cînd plec. Nu aș putea îngădui nici control, nici gelozie, nici discuții asupra purtării mele. Mi-aș lua, bineînțeles, obligația să nu pătez numele bărbatului pe care l-am luat de soț, și să nu-l fac niciodată să pară odios sau ridicol. Ar trebui însă, de asemenea, ca acel om să-și ia obligația de a vedea în mine o egală, o aliată, și nu o ființă mai prejos sau o soție supusă și ascultătoare. Știu că ideile mele nu sînt cele obișnuite, dar nu mi le voi schimba. Asta-i tot ! Și încă ceva : nu-mi răspunde ; ar fi inutil și nelalocul lui. O să ne revedem și o să mai vorbim poate despre toate astea, mai tîrziu. Acum du-te și fă o plimbare. Eu mă întorc lîngă el. Pe diseară.

Duroy îi sărută lung mîna și plecă fără să spună un cuvînt.

Seara, nu se mai văzură decît la ora mesei. Apoi se retraseră în camerele lor, amîndoi fiind rupți de oboseală.

Charles Forestier fu înmormîntat a doua zi, fără nici un alai, în cimitirul din Cannes. Și Georges Duroy se hotărî să ia expresul pentru Paris care trecea la unu și jumătate.

Doamna Forestier îl însoți pînă la gară. În așteptarea trenului, se plimbau liniștiți pe peron, vorbind despre lucruri fără însemnătate.

Trenul sosi curînd, un adevărat expres, alcătuit numai din cinci vagoane.

Ziaristul își alese un loc, apoi coborî iar ca să mai stea de vorbă cîteva clipe cu doamna Forestier, cuprins deodată de o tristețe, de o mîhnire, de o părere de rău nespusă că o părăsește, de parcă avea s-o piardă pentru totdeauna.

Un impiegat strigă :

— Marseille, Lyon, Paris, în vagoane !

Duroy se urcă, apoi se rezemă de ușa vagonului ca să-i mai spună cîteva cuvinte. Locomotiva șuieră și trenul se urni încetișor.

Aplecat în afara vagonului, Duroy se uita la doamna Forestier care stătea nemișcată pe peron, urmărindu-l cu privirea. Și, deodată, cînd era gata s-o piardă din vedere duse amîndouă mîinile la buze, și îi trimise o sărutare.

Doamna Forestier i-o înapoie cu un gest mai reținut, șovăielnic, abia schițat.

PARTEA A DOUA

I

GEORGES DUROY ÎȘI RELUASE VEchile obiceiuri.

Instalat acum în mica locuință de la parterul casei din rue de Constantinople, trăia cumpătat ca un om care vrea să-și croiască o viață nouă. Chiar legătura lui cu doamna de Marelle avea ceva casnic, ca și cum ar fi încercat de pe acum să se deprindă cu gîndul căsătoriei ; iar Clotilde, mirîndu-se adesea de tihna legăturii lor, spunea rîzînd :

— Ești mai papă-lapte decît bărbatul meu ; degeaba l-am schimbat cu tine.

Doamna Forestier nu se întorsese. Își prelungea șederea la Cannes. Primi de la ea o scrisoare prin care îl anunța că se va întoarce abia pe la mijlocul lui aprilie, dar nu amintea nimic despre felul în care se despărțiseră. Aștepta. Era foarte hotărît, acum, să se folosească de toate mijloacele pentru a o lua de soție, dacă ea ar fi stat

la îndoială. Dar avea încredere în norocul lui, încredere în puterea aceea de cucerire, nedesluşită şi irezistibilă, pe care o simţea în el, şi căreia i se supuneau toate femeile.

Un bilet scurt îl înştiinţă că ora hotărîtoare se apropia.

„Sînt la Paris. Vino să mă vezi.

Madeleine Forestier.“

Atîta tot. Îl primise cu poşta de nouă. Se duse la ea, în aceeaşi zi la ora trei. Ea îi întinse amîndouă mîinile zîmbindu-i cu frumosul ei zîmbet binevoitor, şi, timp de cîteva clipe, se priviră drept în adîncul ochilor.

Apoi doamna Forestier şopti :

— Ce bun ai fost că ai venit acolo în împrejurările acelea groaznice.

— Aş fi făcut tot ce mi-ai fi poruncit, răspunse el.

Şi se aşezară. Ea vru să afle ştiri, noutăţi despre familia Walter, despre toţi confraţii şi despre ziar. Se gîndea adesea la ziar.

— Îmi lipseşte mult, spunea ea, dar, ştii, foarte mult. Devenisem cu tot sufletul ziaristă. Ce vrei, îmi place meseria asta.

Apoi tăcu. Lui i se păru că înţelege, i se păru că citeşte în zîmbetul ei, în sunetul glasului, în cuvinte chiar, un fel de îmbiere ; şi, deşi îşi făgăduise să nu grăbească lucrurile, îngînă :

— Dar atunci... de ce... de ce n-ai relua-o... meseria... meseria asta sub... sub numele de Duroy ?

Ea redeveni dintr-o dată gravă şi, punîndu-i mîna pe braţ, şopti :

— Să nu vorbim despre asta.

Dar el ghici că primea şi, căzîndu-i la picioare, începu să-i sărute cu înflăcărare mîinile, bîiguind într-una :

— Mulţumesc, mulţumesc, cît de mult te iubesc !

Ea se ridică în picioare. Şi Duroy, făcînd la fel, băgă de seamă că era foarte tulburată. Înţelese atunci că îl plăcea, încă demult, poate ; şi cum se găseau faţă în faţă, o cuprinse în braţe, apoi o sărută pe frunte, grav şi plin de duioşie.

După ce se desprinse din îmbrățișare, alunecîndu-i de la piept, doamna Forestier spuse cu glas serios :

— Ascultă, prietene, nu am luat încă nici o hotărîre. S-ar putea, cu toate acestea, să fie da. Dar să-mi făgăduiești cea mai desăvîrșită tăcere, pînă ce te voi dezlega eu

Copleșit de bucurie, Duroy făgădui și plecă. Din clipa aceea se arătă mai cumpătat în vizitele pe care i le făcu și nu stărui să obțină un consimțămînt mai hotărît, căci ea avea un fel de a vorbi despre viitor, de a spune „mai tîrziu", de a face planuri în care viețile lor se găseau unite, planuri mai gingașe și mai plăcute decît un consimțămînt.

Duroy muncea din greu, cheltuia puțin, căutînd să pună ceva bani deoparte pentru a nu fi fără nici o leț-caie în momentul căsătoriei, și deveni tot atît de zgîrcit pe cît fusese de risipitor.

Trecu vara, apoi toamna, fără ca cineva să bănuiască ceva, pentru că se vedeau puțin și în chipul cel mai firesc din lume.

Într-o seară Madeleine îi spuse, privindu-l drept în ochi.

— Nu i-ai spus încă doamnei de Marelle ce avem de gînd ?

— Nu, draga mea. Întrucît îți făgăduisem să păstrez taina, nu am spus nici un cuvînt despre asta, nimănui.

— Ei bine, ar fi timpul să-i spui. Eu iau asupră-mi familia Walter. Vei face-o săptămîna asta, nu ?

Duroy se roșise :

— Da, chiar mîine.

Ea își întoarse pe nesimțite privirile, făcîndu-se că nu-i vede tulburarea și reluă :

— Dacă vrei, ne putem căsători la începutul lunii mai. Ar fi foarte nimerit.

— Mă supun în totul, cu bucurie.

— Data de zece mai, care cade într-o sîmbătă, mi-ar plăcea foarte mult, pentru că e ziua mea de naștere.

— Fie zece mai.

— Părinții dumitale locuiesc aproape de Rouen, nu ? Cel puțin așa mi-ai spus.

— Da, aproape de Rouen : la Canteleu.

— Cu ce se ocupă ?

— Sînt... sînt mici rentieri.

— Ah ! Cît de mult doresc să-i cunosc !

Duroy șovăi foarte încurcat :

— Dar... vezi că sînt...

Apoi luînd un ton hotărît de bărbat, spuse :

— Draga mea, sînt țărani, mici cîrciumari, care și-au luat pîinea de la gură pentru a mă ține la școală. Nu mi-e rușine cu ei, dar cum sînt oameni simpli... și... neciopliți, asta te-ar putea stingheri, poate, pe dumneata.

Ea zîmbi fermecător, cu obrazul luminat de o bunătate caldă.

— Nu. Am să-i iubesc mult. Vom merge să-i vedem. Țin mult. Am să-ți mai vorbesc despre asta. Și eu sînt fată de oameni fără dare de mînă... dar eu mi-am pierdut părinții. Nu mai am pe nimeni pe lume — îi întinse mîna și adăugă — decît pe dumneata.

Iar el se simți înduioșat, mișcat, cucerit cum nu fusese încă de nici o femeie.

— M-am gîndit la ceva, zise ea, dar este destul de greu de spus.

— Ce anume ? întrebă el.

— Ei bine, iată, sînt ca toate femeile, dragul meu, am și eu... slăbiciunile mele, moftur ile mele ; îmi place tot ce lucește, tot ce sună. Aș fi fost foarte fericită să port un nume răsunător. N-ai putea oare, cu prilejul căsătoriei noastre, să iei... un mic... titlu de noblețe ?

Se roșise, la rîndul ei, ca și cînd ar fi făcut o mojicie.

Duroy răspunse simplu :

— M-am gîndit adesea, dar nu mi se pare lesne.

— De ce ?

Georges începu să rîdă :

— Parcă mi-e teamă să nu mă fac caraghios.

Ea ridică din umeri :

— Dar nicidecum, nicidecum. Toată lumea o face și nimeni nu găsește într-însa ceva de rîs. Desparte-ți numele în două : „Du Roy". Sună foarte bine.

El răspunse numaidecît, ca unul care cunoaște problema :

— Nu, nu merge. E un mijloc prea simplu, prea obișnuit, prea cunoscut. Eu mă gîndisem să iau numele satului meu de baștină, mai întîi ca pseudonim literar, apoi

să-l adaug încetul cu încetul la numele meu, după care, mai tîrziu, să tai chiar în două numele după cum îmi propuneai.

Doamna Forestier întrebă :

— Locul tău de baştină este Canteleu ?

— Da.

Dar ea şovăi :

— Nu. Nu-mi place sfîrşitul numelui. Ia să vedem, n-am putea oare schimba puţin cuvîntul acesta... Canteleu ?

Luase un toc de pe masă şi mîzgălea nume, privindu-le cu luare-aminte înfăţişarea. Deodată izbucni :

— Uite, uite, am găsit.

Şi îi întinse o hîrtie pe care era scris : „Doamna Duroy de Cantel".

Georges stătu pe gînduri cîteva clipe, apoi spuse cu seriozitate :

— Da, e foarte bine.

Ea era încîntată şi spunea într-una :

— Duroy de Cantel, Duroy de Cantel, doamna Duroy de Cantel. E minunat, minunat ! Adăugă cu un aer foarte convins : Şi vei vedea ce uşor e să faci pe toată lumea să accepte. Trebuie să prinzi însă prilejul. Pentru că pe urmă ar fi prea tîrziu. Începînd chiar de mîine, vei semna articolele D. de Cantel şi „Ecourile" numai Duroy. Asta se face zilnic în ziaristică şi nimeni nu se va mira că ai luat un pseudonim. În momentul cînd o să ne căsătorim, vom mai putea schimba asta încă puţin spunînd prietenilor că renunţaseşi la particula *du* din modestie pentru situaţia dumitale sau chiar fără a spune nimic. Care este prenumele tatălui dumitale ?

— Alexandre.

Doamna Forestier şopti de două, trei ori în şir „Alexandre, Alexandre", ascultînd felul cum răsunau silabele, apoi scrise pe o foaie de hîrtie albă de tot :

„Domnul şi doamna Alexandre Du Roy de Cantel au onoarea să vă facă cunoscută căsătoria domnului Georges Du Roy de Cantel, fiul lor, cu doamna Madeleine Forestier".

Îşi privea scrisul de la distanţă, încîntată de impresia pe care o făcea, şi spuse hotărît :

— Cu puțină metodă, poți face orice.

Cînd ajunse în stradă, ferm hotărît să se numească de acum înainte Du Roy, și chiar Du Roy de Cantel, i se păru că dobîndise o nouă însemnătate. Umbla mai sigur de el, cu capul mai sus, cu mustața mai semeață, așa cum trebuie să meargă un nobil. Și simțea în el un fel de poftă voioasă de a striga trecătorilor : „Mă numesc Du Roy de Cantel".

Dar abia întors acasă, amintirea doamnei de Marelle îl puse pe gînduri. Îi scrise numaidecît, cerîndu-i o întîlnire pentru a doua zi.

„O să fie grozav, își spunea el. O să mă scarmene, de n-am să știu pe unde să ies."

Apoi, cu nepăsarea lui firească ce-l făcea să nu ia în seamă întîmplările neplăcute ale vieții, se resemnă și începu să scrie un articol plin de fantezie asupra noilor impozite ce urmau să fie stabilite pentru statornicirea echilibrului bugetar. Înscrise printre ele particula nobiliară cu o sută de franci pe an, iar titlurile — de baron pînă la prinț — cu un impozit de cinci sute, pînă la o mie de franci.

Și semnă : D. de Cantel.

A doua zi primi o telegramă din partea doamnei de Marelle care îl anunța că avea să sosească la ora unu.

O aștepta cu oarecare înfrigurare, hotărît de altminteri să grăbească lucrurile, să spună totul de la început, apoi, după cea dintîi emoție, să-i argumenteze cu înțelepciune pentru a-i dovedi că nu putea rămîne o viață întreagă burlac, și că de vreme ce domnul de Marelle se îndărătnicea să trăiască, fusese silit să caute o altă femeie pentru a face din ea soția lui legitimă.

Totuși se simțea tulburat. Cînd auzi sunetul clopoțelului, inima începu să-i bată cu putere.

Clotilda i se repezi în brațe :

— Bună ziua, Bel-Ami. Apoi găsind îmbrățișarea lui lipsită de căldură, îl privi țintă și întrebă : Ce ai ?

— Așază-te, spuse el. Avem de vorbit serios.

Ea se așeză fără să-și scoată pălăria, ridicîndu-și numai voaleta pînă deasupra frunții și aștepta.

Duroy plecase ochii în jos ; își pregătea începutul. Prinse a vorbi cu glas domol :

— Dragă prietenă, mă vezi foarte stingherit, foarte întristat și foarte încurcat de ceea ce trebuie să-ți mărturisesc. Îmi ești foarte dragă, te iubesc într-adevăr din toată inima, și de aceea teama de a te mîhni mă întristează mai mult chiar decît vestea pe care am să ți-o dau.

Doamna de Marelle păli și îngăimă înspăimîntată :

— Ce este ? Spune repede !

El rosti cu glas mîhnit dar hotărît, cu descurajarea aceea prefăcută de care te folosești atunci cînd ai de împărtășit o nenorocire plăcută :

— Mă însor.

Ea scoase un geamăt de femeie care e gata să leșine, un geamăt dureros ieșit din adîncul pieptului, apoi începu să se înăbușe, fără să poată scoate o vorbă, atît de tare gîfîia.

Văzînd că nu spune nimic, Duroy reluă :

— Tu nu poți să-ți închipui cît am suferit înainte de a ajunge la hotărîrea asta. Dar n-am nici bani, nici poziție socială. Sînt singur, pierdut în Paris. Aveam nevoie, lîngă mine, de cineva care să-mi fie mai ales un sfătuitor, o mîngîiere, un sprijin. O tovarășă, o aliată ; asta am căutat și asta am găsit.

Tăcu. Nădăjduia că ea va răspunde și se aștepta la o furie groaznică, la gesturi de mînie, la ocări.

Ea își apăsa mîna pe inimă ca pentru a-i stăpîni bătăile și răsufla mai departe cu tresăriri nervoase ce-i ridicau pieptul și făceau să i se clatine capul.

Duroy îi luă mîna rămasă pe brațul fotoliului, dar ea și-o trase înapoi cu violență. Apoi, căzută într-o stare de amorțeală, îngînă :

— Oh !... Doamne !...

Duroy îngenunche în fața ei, fără să îndrăznească însă s-o atingă, și șopti, mai mișcat de tăcerea aceasta decît ar fi fost de o izbucnire de furie :

— Clo, mica mea Clo, înțelege bine situația mea, înțelege bine ceea ce sînt. Ah ! dacă te-aș fi putut lua de soție pe tine, ce fericit aș fi fost. Dar tu ești căsătorită. Ce puteam face ? Gîndește-te, haide, gîndește-te ! Trebuie să-mi creez o situație și nu o pot face atîta timp cît nu voi avea un cămin. Dacă ai ști... Erau zile cînd îmi venea să-l omor pe bărbatul tău...

Vorbea cu vocea lui blîndă, voalată, cuceritoare, o voce care suna în ureche ca o muzică.

Văzu două lacrimi crescînd încet în ochii ei aţintiţi în gol, apoi rostogolindu-i-se pe obraji, în timp ce alte două i se iveau la marginea pleoapelor.

Şopti :

— Ah ! nu plînge, Clo, nu plînge, te implor. Îmi sfîşii inima.

Atunci ea se strădui, făcînd o mare sforţare, să fie mîndră şi curajoasă şi întrebă cu glasul acela tremurător al femeilor gata să izbucnească în hohote de plîns :

— Cine e ?

Duroy şovăi o clipă, apoi, înţelegînd că trebuia s-o facă, răspunse :

— Madeleine Forestier.

Doamna de Marelle tresări din tot trupul, apoi rămase mută, gîndindu-se cu atîta intensitate încît părea că uitase că Duroy se afla la picioarele ei.

Şi mereu în ochii ei se adunau picături care cădeau, ca să crească apoi iar la loc.

Deodată, se sculă în picioare. Duroy ghici că avea să plece fără să-i spună un cuvînt, fără mustrări şi fără să-l ierte ; şi se simţea jignit, umilit pînă în adîncul sufletului. Vrînd s-o reţină, îi cuprinse rochia cu amîndouă braţele, înlănţuind prin stofă pulpele rotunde, pe care le simţi încordîndu-se ca pentru a i se împotrivi.

O implora :

— Clo, te rog fierbinte, nu pleca aşa.

Atunci ea îl privi lung, cu privirea aceea înlăcrimată, deznădăjduită, atît de fermecătoare şi de întristată care dezvăluie toată suferinţa unui suflet de femeie şi îngînă :

— Nu am... nu am nimic de spus... nu am... nimic de făcut... Ai... ai dreptate... ai... ales bine.

Şi, desfăcîndu-se dintr-o smucitură, plecă fără ca el să încerce s-o oprească.

Rămas singur, Duroy se ridică zăpăcit ca şi cînd ar fi primit o lovitură de măciucă ; apoi, venindu-şi în fire mormăi : „La urma urmei, cu atît mai rău, sau cu atît mai bine. S-a sfîrşit... şi fără tămbălău. E mai bine aşa.“ Şi, scăpat de o mare grijă, simţindu-se dintr-o dată descătuşat, liber pentru noua sa viaţă, începu — într-un fel

de beție a succesului și puterii — să lovească cu pumnii în perete, ca și cum s-ar fi războit cu soarta.

Cînd doamna Forestier îl întrebă :

— Ai înștiințat-o pe doamna de Marelle ? el răspunse liniștit:

— Desigur...

Madeleine îl scruta cu ochii ei limpezi :

— Și asta n-a tulburat-o ?

— O ! nu, de loc. Dimpotrivă, a găsit că e foarte potrivit.

Știrea se răspîndi repede. Unii se arătară uimiți, alții susținură că ei se așteptaseră la asta, în sfîrșit alții zîmbiră lăsînd să se înțeleagă că lucrul acesta nu-i mira de loc.

Ziaristul, care semna acum D. de Cantel cronicile, Duroy „Ecourile" și Du Roy articolele politice pe care începea să le publice din cînd în cînd, își petrecea jumătate din timp la logodnica sa, care îl trata cu o simplicitate frățească, amestecată însă cu o dragoste adevărată dar ascunsă, un fel de dorință tăinuită ca o slăbiciune. Doamna Forestier hotărîse ca nunta să se facă în taină, de față fiind numai martorii și să plece în aceeași seară la Rouen. A doua zi să meargă să-i îmbrățișeze pe bătrînii părinți ai ziaristului și să rămînă cîteva zile la ei.

Duroy se străduise s-o facă să renunțe la acest gînd, dar neizbutind, se supusese în cele din urmă.

Sosind ziua de zece mai, noii soți, socotind că ceremonia religioasă era de prisose de vreme ce nu poftiseră pe nimeni, după un scurt popas la primărie se întoarseră acasă pentru a-și face bagajele, și luară din gara Saint-Lazare trenul de șase seara, care porni cu ei spre Normandia.

Nu schimbaseră nici douăzeci de cuvinte pînă în clipa cînd rămaseră singuri în compartiment. De îndată ce simțiră că trenul a pornit, se priviră, și pentru a ascunde o anumită stinghereală pe care nu voiau să și-o arate, începură să rîdă.

Trenul trecu încet prin nesfîrșita gară de la Batingnolles, apoi străbătu cîmpia sărăcăcioasă ce se întinde între fortificații și Sena.

Duroy și soția lui își spuneau din cînd în cînd cîte un cuvînt, apoi se întorceau iar spre fereastră.

Cînd trecură podul de la Asnières și văzură rîul plin de vaporașe, de pescari și de luntrași, îi cuprinse bucuria. Soarele, un soare puternic de mai, lumina pieziș luntrile și apa fluviului liniștit, care părea nemișcat, fără curenți, fără vîltori, încremenit în căldura și lumina amurgului.

În mijlocul apei, o corăbioară cu două vele albe, mari, întinse de o parte și de alta a bordurilor, ca să prindă cele mai slabe adieri de vînt, părea o pasăre uriașă gata să-și ia zborul.

Duroy șopti :

— Ador împrejurimile Parisului ; mi-aduc aminte de ospețele de odinioară cu pește prăjit ; sînt cele mai frumoase amintiri din viața mea.

Madeleine răspunse :

— Și bărcile ! Ce plăcut e să aluneci pe apă în amurg !

Apoi amuțiră ca și cînd n-ar mai fi îndrăznit să se gîndească la trecut ; stăteau nemișcați și poate că-și trăiau poezia regretului.

Așezat în fața soției sale, Duroy îi luă mîna și i-o sărută blînd.

— După ce ne vom întoarce, spuse el, vom merge să prînzim din cînd în cînd la Chatou.

Ea șopti :

— Vom avea atîtea de făcut ! într-un fel care părea să însemne : „Va trebuie să lăsăm deoparte plăcerile și să ne gîndim la lucrurile practice".

El o ținea mereu de mînă și se întreba cu îngrijorare cum să facă să ajungă la dezmierdări. În fața unei fete neștiutoare nu s-ar fi simțit așa de stingherit ; pe cînd deșteptăciunea vie și plină de șiretenie a Madeleinei îl punea în încurcătură. Se temea să nu-i pară bleg, prea sfios sau prea grosolan, prea grăbit sau prea domol.

Îi strîngea mîna apăsîndu-i-o încet, dar ea nu răspundea chemării.

— Mi se pare foarte ciudat că ești nevasta mea, spuse el.

Medeleine se arătă surprinsă :

— De ce ?

— Nu știu. Mi se pare ciudat. Îmi vine să te sărut și sînt uimit că am dreptul s-o fac.

Ea îi întinse liniștit obrazul, pe care el îl sărută ca pe al unei surori.

Reluă :

— Cînd te-am văzut pentru prima oară (știi, la prînzul acela la care mă poftise Forestier), mi-am spus : „Ah ! dacă aș putea da peste o nevastă ca asta". Ei bine ! s-a făcut ! O am.

Madeleine șopti :

— E drăguț. Și îl privea drept în față, pătrunzător, cu ochii ei veșnic zîmbitori.

Duroy se gîndea : „Sînt prea rece. Sînt un prost. Ar trebui s-o iau mai repede". Și o întrebă :

— Ia spune, cum l-ai cunoscut pe Forestier ?

Ea îi răspunse cu răutate și sfidătoare în același timp :

— De aceea mergem la Rouen, ca să vorbim de el ?

Duroy roși :

— Sînt un prost. Dar în fața ta simt că mă pierd.

Madeleine se arătă încîntată :

— Da ? Adevărat ? Și pentru ce ?

Duroy se așezase lîngă ea, aproape de tot.

— O ! un cerb, strigă ea deodată.

Trenul trecea prin pădurea de la Saint-Germain și Madeleine zărise o căprioară, traversînd o alee dintr-un singur salt.

În timp ce ea se uita pe fereastră, Duroy se aplecă și depuse o sărutare lungă, o sărutare de amant pe cîrlionții de pe ceafa ei.

Madeline rămase cîteva clipe nemișcată, apoi ridicînd capul, spuse :

— Astîmpără-te ! Mă gîdili.

Dar el n-o lăsă și începu să mîngîie ușor cu mustața lui moale, într-o dezmierdare tulburătoare, pielea albă a gîtului.

Ea se smuci :

— Dar încetează o dată !

Cu mîna dreaptă trecută pe după ceafă, Georges îi cuprinse capul și îi întoarse fața spre el. Apoi se năpusti s-o sărute pe gură, ca un uliu asupra prăzii.

Madeleine se zbătea, îl respingea, încerca să scape. În cele din urmă izbuti, și spuse iar :

— Dar încetează o dată !

Dar el nu o mai asculta, o strîngea în brațe și o săruta cu buze lacome și înfrigurare, încercînd s-o răstoarne pe pernele vagonului.

Făcînd o sforțare, Madeleine scăpă din strînsoare și sculîndu-se, spuse cu aprindere :

— Ah ! Georges, haide, sfîrșește o dată ! — nu mai sîntem copii, putem aștepta pînă la Rouen.

El rămase pe canapea, nemișcat, roșu la față și înghețat de vorbele acelea cuminți ; apoi, după ce își mai veni în fire, spuse cu voioșie :

— Fie, am s-aștept ; dar nu mai sînt în stare să scot nici zece cuvinte pînă la sosire. Și gîndește-te că abia sîntem la Poissy.

— Voi vorbi eu, spuse ea. Și se așeză la loc, lîngă el.

Apoi îi vorbi cu amănunțime despre ceea ce aveau să facă la întoarcere. Trebuiau să păstreze casa în care locuise cu primul ei bărbat ; Duroy urma să moștenească de asemenea postul și leafa pe care le avusese Forestier la *Vie Française*.

De altminteri, înainte de căsătorie Madeleine orînduise cu siguranța unui om de afaceri, toate detaliile financiare ale căsniciei.

Se căsătoriseră sub regimul separației bunurilor și erau prevăzute toate întîmplările care se puteau ivi : moartea, divorțul, nașterea unuia sau a mai multor copii.

Duroy aducea patru mii de franci, spunea el, dar din această sumă, o mie cinci sute erau bani luați cu împrumut. Ceilalți proveneau din economii făcute în vederea căsătoriei în răstimpul anului ce trecuse ; Madeleine aducea patruzeci de mii de franci pe care i-i lăsase Forestier, spunea ea.

— Era un băiat foarte cumpătat în cheltuieli, foarte așezat, foarte muncitor, spuse ea, aducînd iar vorba despre Charles și dîndu-l drept pildă. Ar fi făcut avere în scurtă vreme.

Dar Duroy nu mai asculta, absorbit cu totul de alte gînduri.

Cîteodată, Madeleine tăcea, urmărind un gînd lăuntric, apoi urma :

— Peste trei sau patru ani vei putea cîștiga cu ușurință între treizeci și patruzeci de mii de franci pe an. Tot atît ar fi avut și Charles dacă trăia.

Georges, pe care începea să-l plictisească această lecție, răspunse :

— Credeam că nu mergem la Rouen ca să vorbim de el.

Ea îi dădu o palmă peste obraz :

— E adevărat, am greșit, și rîdea.

Duroy își ținea mîinile pe genunchi prefăcîndu-se că se poartă ca un băiețel foarte cuminte.

— Ai un aer nătîng, cum stai așa, spuse Madeleine.

— E rolul meu, pe care de altminteri mi l-ai reamintit adineauri, spuse el, și-l voi juca mai departe.

— De ce ?

— Pentru că dumneata ești cea care preia conducerea casei și chiar și pe a mea. E drept că asta te și privește, ca văduvă !

Madeleine se arătă foarte uimită :

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Că dumneata ai o experiență care trebuie să-mi împrăștie neștiința, și o practică a căsniciei care trebuie să mă trezească din inocența mea de celibatar, asta e, na !

Ea izbucni :

— Nu, că prea te-ntreci cu gluma !

Duroy răspunse :

— Dar așa e. Eu, de, nu cunosc femeile, iar dumneata de, cunoști bărbații, de vreme ce ești văduvă, și o să-mi faci educația... astă seară, na, și dacă dorești, poți să începi chiar de-acum.

Ea exclamă, nespus de înveselită :

— O ! dacă te bizui pe mine în privința asta !...

El rosti cu un glas de școlar care își îngînă lecția :

— Da, să știi că mă bizui. Nădejduiesc chiar că îmi vei da o învățătură temeinică... în douăzeci de lecții... zece pentru partea elementară — citire și gramatică — zece pentru perfecționare și elocință... Eu, eu nu știu nimic...

— Tu ești un prost, spuse ea făcînd haz.

George reluă :

— De vreme ce începi să mă tutuiești, îți voi urma îndată pilda, și îți voi spune, iubita mea, că din clipă în clipă te iubesc din ce în ce mai mult și că Rouenul mi se pare foarte departe.

Vorbea acum strîmbîndu-se, și cu mlădieri de actor în voce, ceea ce o înveselea mult pe Madeleine, obișnuită cu felul de a fi și hazul oamenilor de litere.

Îl privea cu coada ochiului, găsindu-l într-adevăr fermecător, simțind totodată dorința aceea pe care o ai în fața unui fruct aflat într-un pom, din care ai vrea să muști, și șovăiala cumințeniei, care te sfătuiește să aștepți cina pentru a-l mînca la vremea lui.

Și, îmbujorîndu-se la față de gîndurile care i se îmbulzeau în minte, spuse :

— Micul meu școlar, ai încredere în priceperea mea, în marea mea pricepere. Dragostea în tren nu prețuiește nimic. Se preschimbă în neplăcere.

Apoi șopti, înroșindu-se și mai tare :

— Nu trebuie să culegi niciodată grîul prea tînăr.

El chicotea atît de subînțelesurile pe care le simțea strecurîndu-se în gura aceea frumoasă ; și își făcu semnul crucii, mișcîndu-și buzele ca și cum ar fi șoptit o rugăciune, după care, spuse :

— M-am pus sub oblăduirea sfîntului Anton, patronul ispitelor. Acum sînt de piatră.

Noaptea se lăsa încet, învăluind într-o umbră străvezie ca un văl marea cîmpie dinspre dreapta. Trenul alerga de-a lungul Senei, și tînăra pereche începu să privească apa fluviului, desfășurat lîngă șine ca o panglică lată de metal lucios, reflexele roșii și petele întunecate ale cerului pe care soarele, apunînd, îl zugrăvea cu purpură și foc. Licăririle se stingeau încetul cu încetul, culorile se întunecau, se posomorau. Și cîmpia se îneca în beznă, cu fiorul acela rece, cu fiorul acela de moarte pe care orice amurg îl răspîndește deasupra pămîntului.

Melancolia serii, pătrunzînd prin fereastra deschisă, învăluia sufletele — atît de vesele mai adineaori — ale celor doi soți care deveniseră tăcuți. Se apropiaseră unul

de altul pentru a privi sfîrșitul acelei luminoase zile de mai.

La Matens fu aprinsă mica lampă cu ulei care aruncă pe postavul cenușiu al canapelelor o licărire gabenă, și Duroy o luă pe Madeleine pe după mijloc și o lipi de el. Dorința nestăpînită de adineaori se preschimbă într-o duioșie molatică, într-o dorință blîndă de dezmierdări gingașe, din acelea cu care se legănă copiii.

Spuse în șoaptă :

— Te voi iubi mult, micuța mea Made.

Dulceața acestei voci o tulbură adînc pe tînăra femeie, îi înfioră carnea și cum Georges stătea cu obrazul lipit de pieptul ei cald, se aplecă spre el și întinse gura.

Fu o sărutare lungă, mută și profundă, apoi o tresărire, o îmbrățișare smintită și neașteptată, o luptă scurtă cu gîfîieli, o împreunare brutală și stîngace. Apoi, rămaseră brațe în brațe, puțin dezamăgiți, istoviți și încă stăpîniți de duioșie, pînă ce șuieratul trenului vesti o gară apropiată.

Atunci, netezindu-și cu vîrful degetelor părul zbîrlit la tîmple, Madeleine spuse :

— E o prostie... Sîntem niște copii.

El însă îi săruta mîinile, trecînd de la una la alta cu o grabă înfrigurată și spunîndu-i :

— Te iubesc nespus de mult, mica mea Made.

Pînă la Rouen rămaseră aproape nemișcați, cu obrajii lipiți, cu ochii ațintiți în bezna ferestrei, străfulgerată din cînd în cînd, în treacăt, de luminile caselor ; și stăteau visători, fericiți că se simțeau atît de aproape, în așteptarea mereu crescîndă a unei înlănțuiri mai strînse și mai nestingherite.

Traseră la un hotel ale cărui ferestre dădeau spre chei și se culcară după ce mîncaseră puțin, mai nimic.

Camerista îi trezi a doua zi la ora opt.

După ce băură ceașca de ceai pusă pe măsuța de noapte, Duroy se uită la soția sa, apoi brusc — cu avîntul de bucurie al omului fericit care a descoperit o comoară — o cuprinse în brațe, bîiguind :

— Made, mica mea Made, simt că te iubesc mult... mult... mult...

Ea zîmbea, cu zîmbetul ei încrezător și mulțumit, și șopti :

— Și eu... poate.

Dar el rămînea îngrijorat de vizita pe care aveau s-o facă părinților lui. O prevenise în nenumărate rînduri pînă atunci, pe Madeleine ; o cicălise, o plictisise, ținîndu-i predici despre ei. Crezu nimerit să reînceapă.

— Știi, sînt țărani, țărani get-beget, nu de operetă.

Madeleine rîdea :

— Desigur că știu, ajunge de cîte ori mi-ai spus. Haide, scoală-te și lasă-mă și pe mine să mă scol.

Duroy sări jos din pat și, punîndu-și ciorapii, spuse :

— N-o să ne simțim bine acasă, n-o să ne simțim bine de loc. În odaia mea nu e decît un pat vechi cu saltea de paie. La Canteleu, paturile cu droturi sînt necunoscute.

Madeleine părea încîntată :

— Cu atît mai bine. Va fi minunat să nu dorm bine... alături... de tine... și să fiu trezită de cîntatul cocoșilor.

Își puse capotul, un capot lung din flanelă albă pe care Duroy îl recunoscu numaidecît. Vederea lui îl indispuse. Pentru ce ? Soția sa avea — știa foarte bine — o duzină întreagă de asemenea vestminte. Doar n-avea să-și distrugă întreaga rufărie pentru a-și cumpăra una nouă ! Totuși, el ar fi vrut ca vestmintele ei de casă, rufăria ei de noapte, rufăria ei intimă să nu mai fie aceeași pe care o avusese cu celălalt. I se părea că stofa moale și caldă mai păstra ceva din atingerea lui Forestier.

Și se îndreptă spre fereastră aprinzîndu-și o țigară.

Privelișteа portului, a marelui fluviu plin de corăbii cu catarge subțiri și vapoare pîntecoase, pe care macarale le deșertau cu zgomot pe chei, îl învioră, deși toate lucrurile acestea îi erau cunoscute, de mult. Spuse tare :

— Tii, ce frumos e !

Madeleine veni în grabă, și, sprijinindu-și amîndouă mîinile pe unul din umerii soțului său, apiecată spre el cu un gest lenevos, rămase locului fermecată. Și spunea într-una :

— O ! ce frumos e ! Nu-mi închipuiam că există atîtea vapoare.

Un ceas mai tîrziu o porniră la drum, pentru că trebuiau să prînzească la părinții lui Duroy care fuseseră

înștiințați cu cîteva zile înainte. O birjă ruginită și fără coviltir se urni cu ei, hurducăind. O apucară pe un bulevard nesfîrșit de lung — destul de urît — apoi străbătură cîmpia pe unde șerpuia un pîrîu, după care începură să urce coasta.

În fundul vechii trăsuri, sub mîngîierea pătrunzătoarea a soarelui care o încălzea plăcut, obosită. Madeleine aţipise ca într-o baie caldă de lumină și aer cîmpenesc.

Duroy o trezi :

— Privește, spuse el.

Se opriseră în plin urcuș, într-un loc vestit pentru priveliștea lui, unde erau îndrumați toți călătorii.

Stăpîneai de acolo, cu privirea, valea imensă, lungă și lată, pe care fluviul limpede o străbătea de la un capăt la celălalt, cu șerpuiri largi. Îl zăreai venind de departe, pătat de numeroase insule și descriind o curbă înainte de a intra în Rouen. Apoi, pe malul drept se ivea orașul ușor învăluit în ceața dimineții, cu acoperișurile scînteind în soare, cu mii de clopotnițe sprintene, ascuțite sau rotunde, gingașe, meșteșugite ca niște giuvaere uriașe, cu turnuri patrate sau rotunde, împodobite cu coroane heraldice, cu turle, cu clopotnițe, cu tot norodul acela gotic al vîrfurilor de biserică, deasupra căruia se înălța vîrful ascuțit al catedralei, surprinzătoarea săgeată de bronz, hîdă, stranie și nesfîrșită, cea mai înaltă din lume.

Iar în față, de cealaltă parte a fluviului, se ridicau, rotunde și invoalte, coșurile înalte și subțiri ale uzinelor din mahalaua Saint-Sever.

Mai numeroase decît surorile lor clopotnițele, ele își înălțau pînă departe în cîmpie coșurile de cărămidă și împroșcau cerul albastru cu răsuflarea lor neagră de cărbune.

Și cea mai înaltă din toate, tot atît de înaltă ca piramida lui Keops — a doua din culmile muncii omenești, aproape egală cu turla catedralei, semeața sa cumătră, marea pompă cu aburi a „Trăsnetului" părea regina norodului muncitor și fumegînd al uzinelor, după cum vecina ei era regina mulțimii de lăcașuri sfinte.

Acolo departe, dincolo de orașul muncitor se întindea o pădure de brazi ; și Sena, după ce trecea printre cele

două cetăți, își urma drumul de-a lungul unui deal mare și lin cu creasta împădurită, golaș pe alocuri, făcîndu-se apoi nevăzută în zare după o încă ultimă și largă meandră. Se vedeau corăbii urcînd și coborînd fluviul, trase de bărci cu aburi cît niște muște și scoțînd un fum gros. Ostroavele se țineau lanț, sau se înșirau departe unul de altul, ca boabele inegale ale unor mătănii înflorate.

Birjarul aștepta ca să li se sfîrșească extazul. Știa, din experiență, cam cît dura admirația fiecărui soi de călători.

Dar cînd o porni din nou, Duroy zări pe neașteptate la cîteva sute de metri în față lor doi bătrîni venind spre ei, și sări din trăsură strigînd :

— Iată-i... Ei sînt !

Erau doi țărani, un bărbat și o femeie, mergînd cu pas neregulat, legănîndu-se și ciocnindu-și cîteodată umerii. Bărbatul era scund, îndesat, roșu și cam burtos, vînjos — în ciuda vîrstei ; femeia, înaltă, uscată, încovoiată și întunecată, o adevărată muncitoare de la țară, care din copilărie a trudit de dimineață pînă seara și care n-a rîs niciodată, în timp ce bărbatul a glumit, bînd cu mușteriii.

Madeleine coborîse și ea din trăsură și se uita cu o strîngere de inimă la cele două biete ființe, și cu o mîhnire la care nu se așteptase. Nu își recunoașteau de loc fiul în domnul acela frumos și n-ar fi ghicit niciodată că frumoasa doamnă în rochie de culoare deschisă era nora lor.

Mergeau grăbiți și fără să vorbească, în întîmpinarea copilului așteptat, fără să privească la orășenii aceia în urma cărora venea la pas o trăsură.

Treceau. Georges, care rîdea, strigă :

— Bună ziua, taică Duroy.

Bătrînii se opriră locului, amîndoi, mai întîi uimiți, apoi năuciți de întîlnirea aceasta neașteptată. Bătrîna își veni cea dintîi în fire, și bîigui, pironită locului :

— Tu ești, băiețele ?

Tînărul răspunse :

— Păi sigur că eu sînt, maică Duroy ! și apropiindu-se de ea o sărută pe amîndoi obrajii cu un sărut zgomotos de fiu. Apoi își lipi tîmplele de tîmplele tatălui, care își scoase șapca, o șapcă după moda celor din Rouen din

mătase neagră, foarte înaltă, la fel cu a neguțătorilor de vite.

Apoi Georges spuse :

— Iat-o pe nevastă-mea.

Și cei doi țărani se uitară la Madeleine. O priviră cum privește un lucru nemaipomenit, cu teamă și neliniște — tatăl, cu un fel de încuviințare plină de satisfacție — mama, cu vrăjmășie și pizmă.

Bărbatul, vesel din fire, înflăcărat de cidrul dulce și de rachiul pe care-l băuse, deveni cutezător și întrebă clipind șiret :

— Da' pot ca s-o pup ?

Fiul răspunse :

— Vezi bine !

Și Madeleine, stingherită, întinse amîndoi obrajii pupăturilor zgomotoase ale țăranului, care, după aceea, își șterse gura cu dosul palmei.

Bătrîna, cînd îi veni rîndul, își sărută nora cu o rezervă ostilă. Nu, nu era de loc nora visurilor ei, țărănca zdravănă, plină de viață, roșie ca un măr și rotofeie ca o iapă de prăsilă. Părea o tîrfă, doamna aceasta, cu volănașele și cu moscul ei. Căci pentru bătrînă, orice parfum, tot mosc era.

Și o porniră iar la drum, în urma trăsurii care ducea cufărul noilor însurăței.

Bătrînul își luă fiul de braț și, încetinind pasul, îl întrebă cu interes :

— Ei, cum merge treaba ?

— Bine, foarte bine.

— Așa ! Bine, atunci ! Da' ia zi, muierea e cu stare ? Georges răspunse :

— Patruzeci de mii de franci.

Tatăl fluieră a minune și nu putu decît să mormăie :

— Oho ! într-atît îl tulbură suma. Apoi, adăugă, foarte pătruns : Măi, să fie a naibii, că frumoasă e ! Fiindcă el o găsea pe placul lui. Și pe vremuri trecuse drept cunoscător.

Madeleine și bătrîna mergeau alături, fără să scoată un cuvînt. Cei doi bărbați le ajunseră din urmă. Intrau în sat ; un mic sat la marginea drumului, alcătuit din cîte zece case de fiecare parte, case de tîrg și cocioabe

țărănești, unele din cărămidă, altele din lut, unele acoperite cu stuf, celelalte cu țiglă. Cafeneaua lui taica Duroy : „A la Belle-Vue", o căsuță alcătuită din mai multe încăperi și un pod, se afla chiar la intrarea în sat, pe stînga. O cracă de pin agățată pe ușă arăta, după un vechi obicei, că oamenii însetați puteau să intre acolo.

Prînzul era întins în circiumă, pe două mese alăturate și acoperite cu două ștergare. O vecină, venită să dea o mînă de ajutor la servit, salută cu o adîncă plecăciune, dînd cu ochii de o doamnă atît de frumoasă ; apoi recunoscîndu-l pe Georges, strigă :

— Isuse Hristoase, tu erai ?

El răspunse voios :

— Eu sînt, maică Brulin ! Și o îmbrățișă cum își îmbrățișase tatăl și mama.

Apoi se întoarse spre soția sa :

— Vino în odaia noastră să te descotorosești de pălărie.

Prin ușa din dreapta, o făcu să intre într-o odaie rece, pardosită cu piatră, albă de tot, cu pereții văruiți și cu un pat cu perdele de bumbac. Un crucifix, deasupra unui agheasmatar și două poze în culori înfățișînd pe „Paul și Virginia" sub un palmier albastru și pe Napoleon pe un cal galben, împodobeau încăperea aceasta curată și plină de tristețe.

Cum se văzură singuri, Georges își îmbrățișă soția :

— Bună ziua, Made. Mă bucur că-i revăd pe bătrîni. Cînd sînt la Paris, nu prea mă gîndesc la ei, dar cînd îi revăd, îmi face totuși plăcere.

Tatăl strigă, însă, bătînd cu pumnul în perete :

— Haide, haide, e gata supa.

Și fură nevoiți să se așeze la masă.

Urmă un lung prînz țărănesc, cu un șir de bucate prost împerecheate, cu cîrnați de purcel după o ciosvîrtă de berbec, și niște jumări după cîrnați. Taica Duroy, înveselit de cidrul și de cele cîteva pahare de vin pe care le băuse, dădu drumul snoavelor sale alese, de zile mari, povești deșucheate și fără perdea, întîmplate prietenilor săi, zicea el, Georges, care le cunoștea pe toate rîdea totuși, îmbătat de atmosfera casei părintești, cuprins din nou de dragostea lui firească pentru viața de la țară, pentru locurile cunoscute în copilărie, pentru toate

simțămintele, toate amintirile regăsite, toate lucrurile de altădată pe care le revedea acum, nimicuri, o crestătură de cuțit pe o ușă, un scaun șchiop amintind o întîmplare neînsemnată, mirosul reavăn al pămîntului, mireasma tare de rășină și copaci venită din pădurea vecină, mirosul casei, al apei care curgea la marginea șoselei, al bălegarului.

Maica Duroy tăcea, îmbufnată și aspră, pîndindu-și din ochi nora, cu ura trezită în suflet, o ură de bătrînă muncitoare, de țărancă bătrînă cu palme bătătorite, cu trupul sluțit de munci grele, împotriva acestei orășence care o scîrbea ca o blestemată, o osîndită, o făptură spurcată, făcută pentru trîndăvie și desfrîu. Se ridica mereu de la masă ca să aducă bucatele, ca să toarne în pahare băutura galbenă și oțetită din clondir, sau cidrul roșcat, spumos și dulce, din sticlele al căror dop sărea ca la sticlele de limonadă.

Madeleine nu mînca mai nimic, scotea din cînd în cînd cîte o vorbă, tristă, cu zîmbetul ei obișnuit, încremenit pe buze, un zîmbet care acum era mohorît, resemnat. Știa foarte bine că mergea la niște țărani, la niște țărani de rînd. Cum și-i închipuise oare, ea, care de obicei nu visa ?

Se așteptase măcar la ceea ce vedea ? Parcă femeile nu nădăjduiesc întotdeuna altceva decît ceea ce este ? Și-i închipuise mai plini de farmec ? Nu, dar poate mai deosebiți, mai plini de noblețe, mai plini de dragoste, mai arătoși. Cu toate acestea, nu dorea de loc să aibă înfățișarea și purtarea distinsă a celor din romane. Cum se făcea atunci că o jigneau prin mii de lucruri mărunte, nevăzute, prin mii de grosolănii insesizabile, prin chiar firea lor de țărani, prin ceea ce rosteau, prin gesturile și veselia lor ?

Își aducea aminte de mama ei, de care nu vorbea niciodată nimănui, o institutoare ademenită și părăsită, crescută la Saint-Denis și moartă de prea multe necazuri și supărare, pe cînd Madeleine avea unsprzece ani. Un necunoscut dăduse banii necesari pentru creșterea fetiței. Tatăl său, fără îndoială. Dar cine era el ? Sigur, nu știu niciodată, deși avusese oarecare bănuieli.

Prînzul nu se mai sfîrșea. Acum începeau să sosească mușteriii ; strîngeau mîinile lui taica Duroy, se minunau văzînd băiatul, și aruncînd pe furiș cîte o privire spre tînăra femeie, făceau cu ochiul, șiret, ceea ce însemna : „Al naibii Georges Duroy ăsta ! Frumoasă nevastă și-a mai ales !“

Alții, mai puțin intimi, se așezau la mese, strigînd :

— Un litru de vin ! — O halbă ! — Un rachiu ! — Un lichior ! Și se apucau să joace domino, trîntind cu zgomot pietrele de os albe și negre.

Maica Duroy umbla de colo-colo, servind mușteriii, cu înfățișarea ei ursuză, primind plata și ștergînd mesele cu colțul șorțului ei albastru.

Fumul lulelelor de pămînt și al trabucelor de un ban bucata umplea sala. Madeleine începu să tușească și întrebă :

— Dacă am ieși ? Nu mai pot.

Nu isprăviseră încă masa. Bătrînul Duroy se arătă nemulțumit. Atunci Madeleine se sculă și se așeză pe un scaun în fața ușii, în drum, așteptînd ca socrul și bărbatul ei să bea cafeaua și să golească păhărelele.

Georges veni peste puțin timp.

— Vrei să dăm o raită pînă la Sena ? spuse el.

Madeleine primi cu bucurie :

— O ! Da. Haidem.

Coborîră în vale, tocmiră o luntre la Croisset, și petrecură restul după-amiezii de-a lungul unei insule, sub sălcii, picotind amîndoi în căldura blîndă a primăverii, legănați de vălurelele apei.

Apoi, pe înserat, se întoarseră.

Masa de seară, la licărirea unei lumînări de seu, fu și mai neplăcută pentru Madeleine decît cea de la prînz. Taica Duroy, pe jumătate beat, nu mai vorbea. Mama își păstra înfățișarea ei ursuză.

Lumina săracă făcea să joace pe pereții cenușii umbrele capetelor, cu nasuri imense și mișcări nemăsurate. Uneori, cînd cineva, întorcîndu-se puțin, stătea cu obrazul în bătaia flăcării galbene și tremurătoare a lumînării, se vedea o mînă uriașă ridicînd o furculiță cît o furcă spre o gură care se deschidea ca o gură de balaur.

Cum se sfîrși cina, Madeleine își tîrî soțul afară din cîrciumă, pentru a nu mai rămîne în încăperea aceea întunecoasă în care mai plutea încă un miros acru de tutun și de băuturi vărsate.

După ce ieșiră, el spuse :.

— Ai și început să te plictisești.

Madeleine încercă să nege. Dar Georges îi tăie vorba :

— Lasă. Am văzut eu bine. Dacă vrei, mîine ne-ntoarcem acasă.

Madeleine șopti :

— Da. Primesc bucuros.

Mergeau drept înaintea lor, agale. Era o noapte caldă și în întunericul mîngîietor și adînc din preajmă se auzeau zgomote ușoare, foșnete, un zvon de viață. O apucară pe o cărare îngustă printre niște copaci înalți, între două desișuri cufundate în beznă.

Madeleine întrebă :

— Unde ne aflăm ?

— În pădure, răspunse el.

— E mare ?

— Foarte mare ; una dintre cele mai mari din Franța.

Un miros de pămînt, de arbori, de mușchi, mireasma aceea de proaspăt și vechi a pădurilor dese, alcătuită din seva mugurilor și iarba uscată și mucegăită a hățișurilor, stăruia în calea lor, pe cărare. Și Madeleine, ridicînd capul, zări, printre vîrfurile copacilor, stelele. Nici o adiere nu clătina ramurile, dar simțea în jur freamătul nelămurit al acestui ocean de frunze.

Un fior ciudat îi străbătu sufletul și-i furnică pielea, o neliniște nedeslușită îi strînse inima. De ce ? Nu înțelegea. Dar i se părea că se rătăcise — nenorocită și pierdută, copleșită, înconjurată de primejdii, părăsită de toți, singură, singură pe lume — sub bolta aceasta plină de viață și de freamăt.

Șopti :

— Mi-e puțin teamă. Aș vrea să mă întorc.

— Ei bine, atunci să ne întoarcem.

— Și... mîine ne înapoiem la Paris ?

— Da, mîine.

— Mîine de dimineață.

— Mîine dimineață, dacă vrei.

Se înapoiară acasă. Bătrînii se culcaseră. Madeleine dormi prost, trezită neîncetat de toate zgomotele acelea noi pentru ea; țipătul bufnițelor, grohăitul unui porc închis într-o cocină lipită de zidul casei, și cîntatul unui cocoș care începu să trimbițeze încă de la miezul nopții.

La primele luciri ale zorilor era sculată și gata de plecare.

Cînd Georges își anunță părinții că aveau să plece, amîndoi încremeniră, apoi înțeleseră de unde venea această hotărîre.

Tatăl întrebă numai atît :

— Ai să mai vii p-aci ?

— Desigur. În cursul verii.

— Așa. Atunci e bine.

Bătrîna mormăi :

— Îți urez să nu-ți pară rău de ce făcuși.

Le lăsă două sute de franci în dar pentru a le potoli nemulțumirea, și pe la ceasurile zece — sosind trăsura pe care o adusese un băiat — noii căsătoriți îmbrățișară pe bătrîni și plecară.

Cum coborau dealul. Duroy începu să rîdă :

— Iată, spuse el, și te prevenisem. N-ar fi trebuit să-ți fac cunoștință cu domnul și doamna Du Roy de Cantel, tatăl și mama mea.

Madeleine începu și ea să rîdă și răspunse :

— Sînt foarte mulțumită acum. Sînt oameni de treabă pe care încep să-i iubesc foarte mult. Le voi trimite bunătăți de la Paris.

Apoi șopti :

— „Du Roy de Cantel"... Ai să vezi că n-o să se mire nimeni de scrisorile prin care vom face cunoscută căsătoria noastră. Vom spune că am petrecut zece zile la moșia părinților tăi.

Și, apropiindu-se de el, îi atinse în treacăt vîrful mustății cu un sărut :

— Bună dimineața, Geo !

El răspunse :

— Bună dimineața, Made ! trecîndu-i o mînă pe după mijloc.

Departe, în fundul văii, scînteia. Sena, șerpuind sub soarele dimineții ca o panglică de argint ; se zăreau

toate coșurile uzinelor împroșcînd cerul cu norii lor de fum și toate clopotnițele ascuțite înălțindu-se deasupra vechii cetăți.

II

FAMILIA DUROY SE ÎNTORSESE DE

două zile la Paris și, în așteptarea predării vechiului serviciu al „Ecourilor" pentru a ocupa definitiv funcția lui Forestier și a se consacra cu totul politicii, ziaristul își reluase vechea lui muncă.

În seara aceea, se întorcea acasă pentru cină, în locuința predecesorului său, voios, cu dorința vie de a-și săruta cît mai grabnic soția, al cărei farmec trupesc și dominație subtilă le simțea cu deosebită tărie. La începutul străzii Notre-Dame-de-Lorette, trecînd prin fața unei florărese, îi veni în gînd să cumpere un mănunchi de flori pentru Madeleine și luă un buchet de trandafiri abia îmbobociți, o legătură de boboci parfumați.

La fiecare etaj al noii sale scări se privea cu plăcere în oglinda a cărei vedere îi amintea neîncetat ziua cînd venise pentru prima dată în casa aceasta.

Cum își uitase cheia, sună, și același fecior, pe care îl păstrase de asemenea, la sfatul soției, veni să deschidă. Georges întrebă :

— Doamna s-a întors ?

— Da, domnule.

Trecînd însă prin sufragerie, rămase foarte mirat zărind trei tacîmuri și, perdeaua de la ușa salonului fiind ridicată, o văzu pe Madeleine așezînd într-un vas de pe cămin un buchet de trandafiri la fel cu al său. Rămase mîhnit, ca și cum i s-ar fi furat ideea, gestul său plin de gingășie și toată bucuria pe care se așteptase s-o aibă dintr-asta.

Intrînd, întrebă :

— Ai poftit pe cineva ?

Așezîndu-și mai departe florile, Madeleine răspunse fără să se întoarcă :

— Da și nu. E vorba de vechiul meu prieten, contele de Vaudrec, care are obiceiul să ia masa aici în fiecare luni, și care vine ca altădată.

Georges mormăi :

— Ah ! foarte bine.

Stătea cu buchetul în mînă, cu dorința de a-l ascunde, de a-l arunca. Cu toate acestea spuse :

— Uite, ți-am adus trandafiri !

Ea se întoarse brusc, zîmbind cu toată fața și strigînd :

— O ! ce drăguț ești că te-ai gîndit la asta.

Și îi întinse brațele și gura într-un avînt de bucurie atît de sincer, încît el se simți mîngîiat.

Madeleine luă florile, le mirosi și, cu o vioiciune de copil încîntat, le așeză în vasul rămas gol în celălalt colț al căminului. Apoi, privindu-le, șopti :

— Sînt foarte mulțumită ! Iată-mi căminul împodobit. Adăugă aproape numaidecît, cu un aer convins : Știi, e încîntător Vaudrec, ai să te împrietenești imediat cu el.

Un țirîit de clopoțel anunță sosirea contelui. Intră liniștit, foarte la largul lui, ca acasă la el, și după ce sărută politicos degetele tinerei femei, se întoarse spre soț și îi întinse mîna cu o sinceră bunăvoință, întrebîndu-l :

— Merge bine, dragul meu Du Roy ?

Nu mai avea înfățișarea aspră, aerul bătos de odinioară, ci o purtare binevoitoare, vădind cu prisosință că situația nu mai era aceeași. Uimit, ziaristul căută să se arate drăguț pentru a răspunde acestor politeți. După cinci minute, ai fi crezut că se cunoșteau și că țineau unul la altul de totdeauna.

Atunci Madeleine, al cărei obraz strălucea de bucurie, spuse :

— Vă las împreună. Eu trebuie să-mi arunc puțin ochii pe la bucătărie. Și fugi, urmărită de privirile celor doi bărbați.

Cînd se întoarse, îi găsi vorbind despre teatru — în legătură cu o nouă piesă — și atît de cu totul de aceeași părere, încît un fel de prietenie se înfiripă în inimile lor, la descoperirea acestei depline potriviri de idei.

Masa fu încîntătoare, plină de intimitate și căldură ; și contele rămase pînă foarte tîrziu, atît se simțea de bine

în căminul acela nou, în mijlocul acelei fermecătoare familii.

De îndată ce plecă, Madeleine spuse soţului său :

— Nu-i aşa că e fără cusur? Cîştigă mult cînd îl cunoşti mai bine. Iată un prieten bun, sigur, devotat, credincios. O ! fără el...

Şi nelăsînd-o să termine ce avea de zis, Georges răspunse :

— Da, îl găsesc foarte agreabil. Cred că ne vom înţelege foarte bine.

Madeleine reluă însă îndată :

— Nu ştii, avem de lucru astă seară înainte de a ne culca. N-am mai avut vreme să-ţi vorbesc despre asta înainte de masă, pentru că a sosit Vaudrec chiar atunci. Mi s-au adus ştiri grave azi după-amiază, ştiri din Maroc. Laroche-Mathieu, deputatul, viitorul ministru, mi le-a dat. Trebuie să scriem un articol mare, un articol care să facă vîlvă. Am fapte şi cifre. Ne vom apuca de lucru chiar acum. Uite, ia lampa.

Georges o luă şi trecu în odaia de lucru.

Aceleaşi cărţi stăteau înşirate în biblioteca deasupra căreia se aflau acum cele trei vase cumpărate de Forestier la mare, în preziua morţii lui. Sub masă, covorul de blană al mortului aştepta picioarele lui Du Roy, care luă în mînă, după ce se aşeză, tocul de fildeş puţin ros la capăt de dinţii celuilalt.

Madeleine se rezemă de cămin şi, după ce aprinse o ţigară, povesti ştirile, după care îşi spuse părerile şi schiţă planul articolului pe care se gîndea să-l scrie împreună. El o ascultă cu băgare de seamă, în timp ce îşi lua însemnări ; şi după ce Madeleine sfîrşi, ridică obiecţiuni, luă de la început problema, extinse şi dezvoltă cu de-amănuntul nu planul unui articol, ci un plan de luptă împotriva ministrului în fiinţă. Atacul acesta n-ar fi fost decît începutul. Soţia sa uitase să mai tragă din ţigară, atît era de absorbită de ceea ce spunea Du Roy, atît vedea de departe şi de vast urmărind ideile lui.

Din cînd în cînd şoptea :

— Da... da... E foarte bine... E minunat... E grozav...

Şi cînd la rîndul său Du Roy sfîrşi ce avea de spus :

— Acum să scriem, zise ea.

El scria însă întotdeauna cu greutate la început, și găsea anevoie cuvintele. Madeleine se apropie atunci încetișor și se aplecă pe umărul lui, șoptindu-i frazele la ureche.

Din cînd în cînd, șovăia și întreba :

— Asta vrei să spui, nu ?

Și el răspurea :

— Da, întocmai.

Madeleine avea împunsături usturătoare, veninoase, înțepături de femeie lovind în președintele de consiliu, amestecînd zeflemelile privitoare la înfățișarea lui cu cele în legătură cu politica pe care o ducea ministrul, într-un fel plin de haz, care stîrnea rîsul și uimirea prin precizîunea observației.

Cîteodată, Du Roy adăuga cîteva rînduri care adînceau și întăreau atacul. În afară de asta, cunoștea meșteșugul subînțelesurilor vîclene, pe care îl învățase șlefuindu-și „Ecourile", și cînd un fapt dat ca sigur de Madeleine i se părea îndoielnic sau compromițător, era meșter în a-l face să fie ghicit, și a sili astfel mintea să-l primească cu mai multă tărie decît dacă l-ar fi spus de-a dreptul.

Cînd articolul fu gata, Georges îl reciti cu glas tare, declamînd. Amîndoi îl găsiră minunat și își zîmbeau încîntați și uimiți, ca și cum abia atunci și-ar fi dat seama fiecare ce pot. Se priveau în adîncul ochilor, tulburați de admirație și îndoiosare ; și se îmbrățișară plini de avînt, cu o dorință de dragoste transmisă de spirit trupurilor.

Du Roy luă din nou lampa :

— Și acum, nani, spuse el cu privirea înflăcărată.

Ea răspunse :

— Treci înainte, stăpîne, căci tu luminezi calea.

Georges trecu, și ea, urmîndu-l în camera de culcare, îl gîdila cu vîrful degetului pe ceafă ca să-l facă să meargă mai repede, fiindcă el se temea de mîngîierea aceasta.

Articolul apăru sub semnătura lui Georges Du Roy de Cantel și făcu mare vîlvă. Avu răsunet și în Cameră. Papa Walter îl felicită pe autor și îl însărcină cu redacția politică a ziarului. „Ecourile" fură din nou încredințate lui Boisrenard.

Atunci începu în ziar o campanie dibace și violentă împotriva ministrului care conducea afacerea. Atacul, întotdeuna meșteșugit și întărit de fapte, cînd zeflemitor, cînd serios, uneori hazliu, alteori plin de venin, lovea, cu o siguranță și o perseverență care uimeau pe toată lumea.

Celelalte ziare citau necontenit ziarul *Vie Française*, reproduceau din el pasaje întregi; și mai-marii zilei căutară să afle dacă nu se putea pune căluș gurii acestui dușman necunoscut și înverșunat, cu vreo prefectură.

Du Roy devenea faimos în grupurile politice. Simțea cum îi crește vaza, după căldura strîngerilor de mînă și adîncimea plecăciunilor. De altminteri soția sa îl uluia și îi stîrnea admirația prin născocirile năstrușnice, prin dibăcia cu care culegea știrile, și prin numărul mare de cunoștințe.

Ori de cîte ori se întorcea acasă, găsea la el în salon cîte un senator, deputat, magistrat sau general, care se purtau cu Madeleine ca vechi cunoștințe, cu o familiaritate plină de curtenie. Unde îi cunoscuse pe toți oamenii aceia? În lume, spunea ea. Dar cum știuse să le cîștige încrederea și simpatia? Du Roy nu putea înțelege lucrul acesta.

„Ar fi o strașnică diplomată", își spunea el.

Adesea Madeleine venea cu întîrziere la masă, gîfîind, roșie, fremătînd, și, înainte chiar de a-și fi scos vălul, spunea:

— Am trufandale astăzi. Închipuie-ți că ministrul justiției a numit de curînd doi magistrați care au făcut parte din comisiile mixte. O să-i tragem un perdaf să-l țină minte.

Și i se trăgea un perdaf ministrului și i se mai trăgea unul a doua zi și un al treilea în ziua următoare. Deputatul Laroche-Mathieu, care cina în strada Fontaine în fiecare marți — după contele de Vaudrec, care deschidea săptămîna — strîngea călduros mîinile femeii și ale bărbatului, dînd semne de bucurie exagerată. Nu mai contenea spunînd:

— Ce campanie! Dacă nici așa nu izbutim!... Nădăjduia într-adevăr că va izbuti să pună mîna pe portofoliul afacerilor străine la care țintea de mult.

Era unul dintre oamenii aceia politici cu mai multe fețe, fără convingeri, fără cine știe ce însușiri, lipsit de cutezanță și de cunoștințe temeinice, avocat de provincie și bărbat frumos pentru o reședință de județ, cumpănind pișicher între toate partidele de extremă, un soi de iezuit republican și de ciupercă liberală îndoielnică.

Machiavelismul lui rural îl făcea să treacă drept tare printre colegii lui, printre toți dezmoșteniții și lepădăturile acelea în care se fabrică deputați. Era destul de îngrijit îmbrăcat, destul de cuviincios, destul de binevoitor cu ceilalți pentru a-și croi drum. Avea succese în societate, în societatea pestriță, tulbure și neșlefuită a înalților funcționari la putere.

Pretutindeni se spunea despre el : „Laroche va ajunge ministru" și el gîndea, mai pătruns decît ceilalți, că Laroche avea să ajungă ministru.

Era unul din principalii acționari ai ziarului lui Papa Walter, și tovarășul lui în multe afaceri bănești.

Du Roy îl sprijinea cu încredere și cu nedeslușite nădejdi pentru mai tîrziu. Nu făcea, de altminteri, decît să continue opera începută de Forestier, căruia Laroche-Mathieu îi făgăduise crucea Legiunii de Onoare, cînd va fi sosit ziua biruinței. Decorația urma să treacă pe pieptul noului soț al Madeleinei, asta se înțelegea de la sine. Căci, la urma urmelor, lucrurile rămaseră aceleași. Era atît de bătător la ochi că nu se schimbase nimic, încît confrații începură să-l piseze într-un fel care pe el îl supăra.

Nu i se mai spunea decît Forestier.

Cum ajungea la ziar, se găsea cîte unul care să strige :

— Ia ascultă, Forestier.

Du Roy se prefăcea că nu aude, și căuta scrisorile în despărțitura lui. Glasul relua, cu mai multă putere :

— Hei, Forestier.

Și ici, colo, se auzeau rîsete înfundate.

Cînd Du Roy se îndrepta spre biroul directorului, cel care îl strigase îl oprea :

— O ! iartă-mă ; ție voiam să-ți vorbesc. E o prostie, dar totdeauna te iau drept bietul Charles. Asta e din pricină că articolele tale seamănă al naibii de mult cu ale-lui. Toată lumea se păcălește.

Du Roy nu răspundea nimic, dar turba; și o mînie surdă se trezea în el împotriva mortului.

Însuși Papa Walter declarase, cînd cineva se arătase uimit de asemănarea izbitoare a întorsăturii frazelor și inspirației dintre cronicile noului redactor politic și ale celui vechi:

— Da, este genul lui Forestier, dar un Forestier mai cu miez, mai cu vînă, mai bărbătesc.

Altădată Du Roy, deschizînd întîmplător dulapul cu *bilboqueturi*, le găsi pe cele ale predecesorului său legate cu un văl cernit în jurul mînerului, iar pe al său — cel de care se folosea cînd făcea exerciții sub directivele lui Saint-Potin — împodobit cu o panglică roz. Toate fuseseră orînduite în același raft, după înălțime; și pe o tăbliță, asemănătoare celor din muzee, sta scris „Vechea colecție Forestier și Comp. Forestier — Du Roy succesor, brevetat S.G.D.G. Articole fără moarte putînd fi folosite în orice împrejurări, chiar și în călătorie".

Închise liniștit dulapul, spunînd destul de tare pentru a fi auzit:

— Nătărăi și invidioși se găsesc pretutindeni. Dar se simțea atins în mîndria lui, lovit în vanitatea lui, acea mîndrie și vanitate de scriitor veșnic treze, care dau naștere unei susceptibilități pururi rănite și unor toane identice reporterului și poetului genial.

Cuvîntul acesta „*Forestier*" îi spărgea timpanele; ii era teamă să-l audă, și auzindu-l, simțea că roșește.

Pentru el, numele acesta era o bătaie de joc usturătoare, mai mult chiar, o ocară. Numele acesta îi stiga: „Nevasta ta e aceea care îți face toată treaba după cum făcea și pe a celuilalt. Fără ea, tu n-ai fi nimic".

Recunoștea ca deplin adevărat că Forestier n-ar fi însemnat nimic fără Madeleine; despre el însă, nu putea fi vorba de așa ceva!

Obsesia asta nu-i dădea pace nici acasă. Casa îi aducea acum mereu aminte de celălalt — toate mobilele, toate nimicurile, toate lucrurile pe care punea mîna. La început nu se gîndise de loc la asta; dar pisălogeala confraților săi îi săpase în suflet un fel de rană, înveninată neîncetat de o grămadă de nimicuri pe care înainte nici nu le lua în seamă.

Nu mai putea să pună mîna pe un lucru fără să nu i se pară în același timp că vede și mîna lui Charles. Nu privea și nu umbla decît cu lucruri folosite odinioară de celălalt, lucruri pe care el le cumpărase, le iubise și le stăpînise. Și Georges începu să se înfurie pînă și la gîndul vechilor relații dintre prietenul său și Madeleine.

Cîteodată se mira de revolta aceasta pe care nu o înțelegea și se întreba : „Cum naiba se poate una ca asta ? Nu sînt gelos pe prietenii Madeleinei. Nu mă neliniștesc niciodată de ceea ce face. Pleacă și vine cînd îi place, dar amintirea brutei aceleia de Forestier mă face să turbez."

În gînd, adăugă : „La urma urmei, nu era decît un tîmpit ; fără îndoială că asta mă jignește. Mă supără că Madeleine s-a putut căsători cu un asemenea neghiob." Și se întreba neîncetat : „Cum se face că femeia asta a putut să-și piardă o clipă vremea cu un asemenea dobitoc ?"

Și ciuda lui creștea din zi în zi, întreținută de mii de amănunte neînsemnate care îl înțepau ca niște împunsături de ac prin neîncetata reamintire a celuilalt, trezită de un cuvînt al Madeleinei, de un cuvînt al feciorului sau al fetei în casă.

Într-o seară, Du Roy, căruia îi plăceau mîncărurile dulci, întrebă :

— De ce n-avem ceva dulce după o friptură ? Nu pui niciodată să se gătească asemenea feluri de mîncare.

Madeleine răspunse vesel :

— Este adevărat ; dar nici nu mi-a trecut prin gînd. Și asta din pricină că Charles nu le putea suferi...

Georges îi tăie vorba cu un gest nestăpînit de nemulțumire :

— Uite ce, Charles începe să mă plictisească. Veșnic, Charles în sus... Charles în jos... lui Charles îi plăcea asta, lui Charles îi plăcea aia. De vreme ce Charles a crăpat, să-l lăsăm naibii.

Madeleine își privea soțul încremenită, fără să priceapă nimic din mînia asta neașteptată. Apoi, cum era isteață, ghici întrucîtva ceea ce se petrecea în el, procesul acela lent de gelozie postumă care era întreținut de tot ce îl făcea să-și aducă aminte de celălalt.

Socoti asta copilăresc, poate, dar fu măgulită, și nu răspunse nimic.

El se mustră pentru enervarea a easta pe care nu și-o putuse ascunde. Dar, pe cînd scriau în seara aceea, după cină, un articol pentru a doua zi, se încurcă în covorul de blană.

Neizbutind să-l întoarcă, îl aruncă la o parte cu o lovitură de picior, și întrebă rîzînd :

— Va să zică, lui Charles îi era veșnic frig la labe...

Madeleine răspunse, rîzînd de asemenea :

— O ! trăia cu groaza guturaiului ; nu prea era sănătos.

Du Roy adăugă cu cruzime :

— A și dovedit-o de altfel. Apoi curtenitor : Din fericire pentru mine. Și sărută mîna soției sale.

Dar culcîndu-se, urmărit mereu de același gînd, mai întrebă :

— Charles purta scufie de noapte pentru a-și feri urechile de curent ?

Ea se învoi cu gluma și răspunse :

— Nu, ci un tulpan înnodat pe frunte.

Georges dădu din umeri și rosti cu disprețul omului care e mai presus de toate astea :

— Ce gogoman !

De atunci, Charles deveni pentru el un necontenit subiect de convorbire. Vorbea într-una de el, nemainumindu-l decît : „bietul Charles", cu un aer de nesfîrșită milă.

Și de cîte ori se întorcea acasă de la ziar, unde se auzea de două, trei ori strigat sub numele de Forestier, se răzbuna urmărindu-l pe mort cu zeflemele dușmănoase pînă în fundul mormîntului. Amintea cusururile lui, părțile lui caraghioase, le înșira cu plăcere, descriindu-le cu de-amănuntul și umflîndu-le, ca și cum ar fi vrut să ferească inima soției sale de înrîurirea unui potrivnic de temut.

Spunea mereu :

— Ia ascultă, Made, îți amintești de ziua cînd nătăfleață de Forestier a pretins că oamenii grași ar fi mai viguroși decît cei slabi ?

Apoi, vru să afle asupra răposatului o mulțime de amănunte intime pe care tînăra femeie, stingherită, refuza să i le împărtășească. Dar el stăruia, se încăpățîna.

— Ei, haide, povestește-mi. Trebuie să fi fost foarte caraghios în momentul acela !

Ea șoptea din vîrful buzelor : .

— Haide, lasă-l o dată în pace.

Georges relua :

— Nu, spune-mi ! Tare trebuie să fi fost bleg în pat, animalul ! Și sfîrșea întotdeauna prin a conchide : Ce dobitoc era !

Într-o seară plină de zăpușeală, pe la sfîrșitul lui iunie, în timp ce fuma o țigară la fereastră, îi veni chef să se plimbe.

Întrebă :

— Draga mea Made, vrei să mergem pînă la Bois ?

— Sigur că da.

Luară o birjă fără coviltir și se îndreptară întîi spre Champs-Elysées și apoi spre Bois de Boulogne. Era o noapte fără pic de vînt, una din acele nopți înăbușitoare, cînd aerul orașului încins pătrunde în piept ca aburul unui cuptor. O armată de trăsuri purta pe sub copoci un norod întreg de îndrăgostiți. Se înșirau una în spatele celeilalte, la nesfîrșit.

Georges și Madeleine se distrau privind alaiul trăsurilor, toate perechile acelea înlănțuite, femeia în rochie de culoare deschisă, bărbatul în negru. Era un puhoi imens de amanți care curgea spre Bois sub cerul înstelat și fierbinte. Nu se auzea alt zgomot decît uruitul surd al roților pe pămînt. Treceau una după alta, cu cîte două ființe lungite pe perini, tăcute, ghemuite una într-alta, pierdute în halucinația dorinței, tremurînd în așteptarea apropiatei înlănțuiri. Întunericul cald părea plin de sărutări. Și senzația iubirii tălăzuind ca marea, senzația unei bestiale pofte de dragoste plutind în văzduh, încărca atmosfera, făcînd-o și mai înăbușitoare. Toți oamenii aceia îmbrățișați, îmbătați de același gînd, de aceeași dorință, răspîndeau în jurul lor un fel de înfrigurare. Toate trăsurile acelea încărcate de dragoste, toate trăsurile acelea deasupra cărora păreau că flutură dezmier-

dări, lăsau în urma lor un fel de adiere senzuală, subtilă și tulburătoare.

Georges și Madeleine se simțiră și ei tîrîți de valul de dragoste. Fără să spună un cuvînt, se luară de mînă, cu răsuflarea puțin îngreunată de văzduhul apăsător și de tulburarea care îi cuprindea.

Ajungînd la cotitura care vine după forturi, se îmbrățișară, iar Made, puțin rușinată, îngînă :

— Sîntem la fel de copii ca atunci cînd mergeam spre Rouen.

La intrarea în desișuri, marele șuvoi de trăsuri se răsfiră. Pe drumul lacurilor, pe care îl urma tînăra pereche, trăsurile erau ceva mai rare, dar întunericul adînc al copacilor, aerul înviorat de frunze și de umezeala pîrîiașelor ce se auzeau șipotind pe sub ramuri, un fel de răcoare a nemărginitului spațiu împodobit cu stele, adăugau îmbrățișării perechilor din trăsuri un farmec mai pătrunzător și o umbră mai tainică.

Georges șopti :

— Oh ! micuța mea Made, strîngînd-o mai aproape de el. Ea îi spuse :

— Îți aduci aminte pădurea de la tine de acasă ? Ce înfiorătoare era ! Mi se părea că mișună de animale îngrozitoare, și că e fără sfîrșit. Pe cînd aci, e încîntător. Vîntul parcă te mîngîie, și știu că de cealaltă parte a pădurii e Sèvres.

Georges răspunse :

— Da ! În pădurea de acasă nu erau decît cerbi, vulpi, căprioare și mistreți, și ici, colo, casa unui paznic forestier.

Cuvîntul acesta, numele acesta al mortului, pe care-l rosti îl uimi, de parcă i l-ar fi strigat cineva din fundul unui desiș ; și tăcu brusc, apucat iar de răul acela ciudat și stăruitor, de întărîtarea aceea plină de gelozie mistuitoare, de neînvins, care îi amăra de cîtăva vreme viața.

După un răstimp de tăcere, întrebă :

— Te-ai plimbat vreodată seara pe-aici cu Charles ?

Madeleine răspunse :

— Cum să nu, adesea.

Şi pe neaşteptate, Georges dori să se întoarcă acasă la ei — o dorinţă nestăpînită care-i strîngea inima. Dar chipul lui Forestier i se înfipsese din nou în minte, îl domina, îl chinuia. Nu se mai putea gîndi decît la el, nu mai putea vorbi decît despre el.

Întrebă cu un accent puţin răutăcios.

— Ia spune, Made...

— Ce, dragul meu ?

— I-ai pus vreodată coarne bietului Charles ? Ea murmură cu dispreţ :

— Mă plictiseşte pisălogeala asta a ta.

Dar el nu se dădu bătut.

— Hai, mica mea Made, fii sinceră şi mărturiseşte ! I-ai pus coarne, spune ? Recunoaşte că i-ai pus coarne !

Ea tăcea, jignită, cum sînt toate femeile de acest cuvînt.

Încăpăţînat, Geroges reluă :

— Drace ! grozav i-ar fi stat de bine ! Da ! Da ! M-aş bucura grozav să ştiu că Forestier purta coarne. Ce zici ? Ce mai mutră de gogoman !

Simţi că Made zîmbea poate unei amintiri, şi stărui :

— Hai, spune. Ce-ţi pasă ? Ar fi, dimpotrivă, foarte hazliu să-mi mărturiseşti că l-ai înşelat, să-mi mărturiseşti asta, mie.

Tremura într-adevăr de dorinţa ca Charles, ca nesuferitul de Charles, răposatul acela de care îi era scîrbă, răposatul acela pe care îl ura de moarte, să fi fost acoperit de această caraghioasă ruşine. Şi totuşi... totuşi, un alt simţămînt, mai tulbure, îi ascuţea dorinţa de a şti.

Repeta :

— Made, mica mea Made, te rog, spune. Era un om care ar fi meritat-o. Ar fi fost o greşeală din partea ta dacă nu l-ai fi înşelat. Hai, Made, mărturiseşte.

Ea găsea fără îndoială hazlie, acum, stăruinţa lui şi rîdea cu chicotiri scurte, întretăiate.

El îşi apropie buzele de urechea ei şi şopti :

— Haide... Haide... spune...

Made se dădu la o parte cu un gest brusc, şi spuse repede şi aspru :

— Bine, dar ești stupid. Se poate oare răspunde la asemenea întrebări ?

Spusese asta într-un fel atît de ciudat încît pe Georges îl trecu un fior rece și rămase încremenit, înspăimîntat, cu răsuflarea întretăiată ca și cînd ar fi primit o lovitură.

Trăsura mergea acum de-a lungul lacului, în care cerul părea că își picură stelele. În umbră, plutea alene două lebede, care abia se zăreau.

Georges strigă vizitiului :

— Întoarce. Și trăsura o luă înapoi, încrucișîndu-se cu celelalte, care mergeau la pas și ale căror felinare bulbucate luceau ca niște ochi în întunericul pădurii.

Ce ciudat spusese Made cuvintele acelea ! Se întreba : „E o mărturisire ?“ Și siguranța aproape deplină că își înșelase primul bărbat îl făcea să turbeze de mînie, acum. Avea poftă s-o bată, s-o sugrume, să-i smulgă părul din cap !

Ah ! dacă i-ar fi răspuns : „Dar, dragul meu, dacă ar fi fost să-l înșel, cu tine aș fi făcut-o“. Cum ar fi sărutat-o, cum ar fi strîns-o în brațe, cum ar fi adorat-o !

Stătea nemișcat, cu brațele încrucișate, cu ochii la cer, cu mintea încă prea frămîntată pentru a putea gîndi. Simțea dospind în el pizma și crescîndu-i în suflet ura aceea care clocotește în inima tuturor bărbaților, în fața capriciilor femeiești. Pentru prima oară simțea neliniștea aceea nelămurită a soțului care bănuiește ! Într-un cuvînt, era gelos, gelos pentru răposat, gelos în contul lui Forestier ! Gelos într-un fel straniu și sfîșietor, în care se amestecase pe neașteptate și o ură împotriva Madeleinei. De vreme ce îl înșelase pe celălalt, cum putea să aibă încredere în ea ?

Apoi, încetul cu încetul în mintea lui se făcu un fel de liniște și, îndîrjindu-se împotriva suferinței, își spuse : „Toate femeile sînt niște tîrfe ; trebuie să te folosești de ele și să nu le dai nimic din tine“.

Amărăciunea din suflet îi venea pe buze, în cuvinte de dispreț și scîrbă. Dar se stăpîni. Își repeta : „Lumea e stăpînită de cei tari. Trebuie să fiu tare. Trebuie să fiu mai presus de toate lucrurile acestea“.

Trăsura mergea mai repede ; trecu înapoi linia forturilor. Du Roy privea în fața lui, pe cer, o lumină roșiatică,

semănînd cu focul dintr-o fierărie uriașă ; și auzea un zvon nelămurit, imens, neîntrerupt, alcătuit din nenumărate și felurite zgomote, un zvon înăbușit, apropiat și îndepărtat , o nedeslușită și uriașă zvîcnire de viață : suflarea Parisului respirînd în noaptea aceea de vară, ca un colos istovit de oboseală.

Se gîndea : „Aș fi un prost dacă mi-aș face sînge rău din cauza asta. Fiecare pentru sine. Izbînda e de partea celor îndrăzneți. Totul nu este decît egoism. Egoismul care are drept scop ambiția și avuția e superior egoismului care are drept scop femeia și dragostea".

La intrarea în oraș, înălțat pe picioarele lui uriașe, arcul de triumf Etoile se ivea ca o namilă uriașă gata s-o pornească la drum pe șoseaua larg deschisă în fața lui.

Aici, Georges și Madeleine se găseau din nou în mijlocul șirului de trăsuri aducînd înapoi spre casă, spre patul dorit, eterna pereche, tăcută și înlănțuită. Părea că întreaga omenire luneca pe lîngă ei, beată de bucurie, de plăcere, de fericire.

Madeleine, care ghicise ceva din ceea ce se petrecea în inima soțului său, întrebă cu vocea ei blîndă :

— La ce te gîndești, dragul meu ? N-ai mai scos un cuvînt de o jumătate de ceas.

Georges răspunse rîzînd batjocoritor :

— Mă gîndesc la toți neghiobii aștia care se sărută și îmi spun că, într-adevăr, avem ceva mai bun de făcut în viață.

Madeleine șopti :

— Da... dar e plăcut cîteodată.

— E plăcut... e plăcut... cînd n-ai nimic mai bun ! răspunse Georges.

Și-și depănă gîndul lui mai departe, smulgînd vieții haina ei de poezie,cuprins parcă de un fel de turbare : „Aș fi un dobitoc dacă m-aș mai sfii, dacă m-aș lipsi de cel mai mic lucru, dacă m-aș necăji și mi-aș frămînta sufletul, cum o fac de cîtăva vreme". Chipul lui Forestier îi străbătu mintea fără să-l mai întărîte. I se păru că se împăcaseră, că redeveneau prieteni. Avea poftă să-i strige : „Bună seara, prietene".

Madeleine, pe care această tăcere o stingherea, întrebă :

— Dacă am merge să luăm o înghețată la Tortoni, înainte de a ne întoarce acasă ?

Georges o privi cu coada ochiului. Profilul ei fin, blond, îi apăru în lumina vie a unei ghirlande de la un șantan.

Își spuse : „E frumoasă. Eh ! cu atît mai bine. Cum e sacul, așa și peticul, iubita mea. Și-ai să mă vezi chinuindu-mă din pricina ta cînd mi-oi vedea eu ceafa."

Apoi răspunse :

— Cum să nu, draga mea. Și, pentru a-i alunga orice bănuială, o sărută. Tinerei femei i se păru că buzele soțului ei erau de gheață.

Zîmbea totuși cu zîmbetul lui obișnuit cînd o ajută să coboare în fața treptelor cafenelei.

III

INTRÎND LA ZIAR, A DOUA ZI, DU Roy se duse să-l caute pe Boisrenard.

— Prietene dragă, spuse el, vreau să-mi faci un serviciu. De la o vreme sînt unii care găsesc hazliu să-mi zică Forestier. Eu încep să găsesc asta plictisitor. Vrei să fii bun să-i iei cu binișorul pe camarazi și să le spui că pe primul care își va mai îngădui această glumă, îl voi pălmui ? Ar trebui să chibzuiască dacă gluma asta merită o lovitură de sabie. Recurg la tine, pentru că ești un om liniștit, în stare să împiedici izbucniri supărătoare și de asemenea pentru că mi-ai servit ca martor în duelul meu.

Boisrenard primi însărcinarea.

Du Roy plecă după treburi, și după un ceas se întoarse. Nimeni nu-l strigă Forestier.

Întorcîndu-se acasă, auzi voci de femei în salon, și întrebă :

— Cine e înăuntru ?

Feciorul răspunse :

— Doamna Walter și doamna de Marelle.

O mică zvîcnire îi cutremură inima, apoi își spuse: „Uite drăcie!“ și deschise ușa.

Clotilde ședea în colțul căminului, în bătaia unei raze de lumină care străbătea prin fereastă. I se păru că, zărindu-l, pălește ușor. După ce o salută mai întîi pe doamna Walter și pe cele două fiice ale sale, așezate ca două santinele de o parte și de alta a mamei lor, se întoarse spre fosta lui amantă. Clotilde îi întinse mîna; el o luă și o strînse cu înțeles, ca pentru a spune: „Te mai iubesc încă“. Și ea răspunse acestei apăsări. El întrebă:

— Ai fost bine, sănătoasă, în veacul scurs de la ultima noastră întrevedere?

D-na de Marelle răspunse fără nici o stinghereală:

— Desigur, dar dumneata, Bel-Ami?

Apoi, întorcîndu-se spre Madeleine, adăugă:

— Îmi îngădui să-i spun tot Bel-Ami, nu?

— Fără îndoială, draga mea, îți îngădui tot ce vrei.

O ușoară nuanță de ironie părea ascunsă în acest răspuns.

Doamna Walter vorbea despre o serbare pe care avea s-o dea Jacques Rival în locuința sa de burlac; un mare asalt de scrimă la care aveau să asite femei din lumea bună; și spunea:

— Va fi foarte interesant. Sînt însă tare mîhnită; nu avem pe nimeni care să ne însoțească, soțul meu va fi plecat atunci.

Du Roy se oferi numaidecît. Doamna Walter primi:

— Îți vom fi foarte recunoscătoare pentru asta, fiicele mele și eu.

El se uita la cea mai tînără dintre domnișoarele Walter și își spunea: „Nu e de loc urîtă asta mică, Suzanne, dar știi, de loc“. Fata avea înfățișarea unei păpuși gingașe și blonde, prea mică, dar fină, cu talia subțirică, cu șolduri și piept, un chip de miniatură, cu niște ochi de un albastru-cenușiu trași cu penelul, ce păreau colorați de un pictor migălos și plin de gust, cu o piele prea albă, prea netedă, lucioasă, uniformă, fără alunițe, fără culoare și cu un păr zbîrlit, cîrlionțat, potrivit cu măiestrie, un fel de puf blond, ca părul păpușilor de lux pe care le vezi în brațele fetițelor cu o șchioapă, mai mici decît jucăria lor.

Sora cea mare, Rose, era urîtă, searbădă, ştearsă, una din fetele acelea pe care nu le bagi în seamă, cărora nu le vorbeşti, şi despre care nu ai nimic de spus.

Doamna Walter se ridică şi, întorcîndu-se spre Georges, spuse ;

— Aşadar, mă bizui pe dumneata joia viitoare, la ora două.,

El răspunse :

— Bizuiţi-vă pe mine, doamnă.

Cum plecă, doamna de Marelle se ridică la rîndul său.

— La revedere, Bel-Ami.

Acum, ea îi strînse mai întîi mîna, foarte apăsat, foarte îndelung ; şi el se simţi mişcat de această mărturisire mută, cuprins iar de o neaşteptată înflăcărare pentru această burgheză boemă şi de treabă, care poate că îl iubea cu adevărat.

„Am să trec pe la ea mîine", îşi spuse el.

Cum rămaseră singuri, Madeleine izbucni într-un ris sincer şi vesel şi privindu-l în ochi, ţintă, rosti :

— Ştii că ai cucerit-o pe doamna Walter ?

Georges răspunse neînerezător :

— Ei, fugi de-acolo !

— Ba da, te asigur. Mi-a vorbit despre tine cu o înflăcărare nebună. E atît de ciudat din partea ei ! Ar vrea să găsească doi bărbaţi ca tine pentru fetele ei !... Din fericire, pentru ea lucrurile acestea sînt fără însemnătate.

El nu înţelegea ce voia să spună şi o întrerupse :

— Cum aşa, fără însemnătate ?

Ea răspunse cu o convingere de femeie sigură pe judecata ei :

— O ! Doamna Walter este una dintre acele femei despre care nu s-a şoptit niciodată nimic, dar ştii, nimic, niciodată. Nu poate fi atacată în nici o privinţă. Pe bărbatul ei îl cunoşti ca şi mine. Dar ea e altceva. A suferit de altminteri destul că s-a căsătorit cu un evreu ; dar i-a rămas credincioasă. Este o femeie cinstită.

Du Roy rămase uimit :

— Eu credeam că şi ea e evreică.

— Ea? Nu. E în comitetul tuturor operelor de binefacere ale bisericii Madeleine. Nu mai știu dacă patronul s-a botezat de formă, sau dacă biserica a închis ochii.

Georges șopti :

— Și zici, așadar... că ea... că ea mă place... ?

— În mod pozitiv și complet. Dacă n-ai fi căsătorit, te-aș sfătui să-i ceri mîna... Suzannei, mai degrabă decît pe a Rosei, nu-i așa ?

El răspunse, răsucindu-și mustața :

— Hm ! nici mama nu-i încă de lepădat.

Dar Madeleine își pierdu răbdarea.

— Știi ce, dragul meu, pe mamă ți-o dăruiesc. De ea nu mi-e teamă. Nu se face la vîrsta ei prima greșeală. Trebuie s-o iei mai din vreme !

Georges se gîndi : „Dacă e adevărat totuși, că aș fi putut s-o iau pe Suzanne ?...“

Apoi ridică din umeri : „Ei aș... e o adevărată nebunie !... Ca și cum tatăl ei s-ar fi învoit vreodată să mi-o dea !“

Își făgădui totuși să fie mai atent, de acum înainte, la purtarea doamnei Walter față de el, fără să se întrebe, de altfel, dacă avea să tragă vreodată vreun folos dintr-asta.

Toată seara fu urmărit de amintirile dragostei sale cu Clotilde, amintiri duioase și pătimașe în același timp. Îi veneau în minte nebuniile și drăgălășeniile ei, strengăriile lor, și își spunea : „E într-adevăr foarte drăguță Da, am să trec mîine pe la ea, s-o văd.“

A doua zi după-masă se duse în strada Verneuil. Aceeași slujnică îi deschise ușa și, familiară, cum sînt servitorii micilor burghezi, întrebă :

— Ce mai faceți, domnule ?

Du Roy răspunse :

— Foarte bine, fetițo.

Și intră în salon, unde o mînă stîngace silabisea game la pian. Era Laurine. Crezu că avea să-i sară de gît. Dar ea se ridică serioasă, salută cu politețe, așa cum ar fi făcut un om mare, și plecă plină de demnitate.

Semăna atît de mult cu o femeie ofensată, încît Du Roy rămase uluit. Doamna de Marelle își făcu în curînd apariția. El îi luă mîinile și i le sărută.

— Ce mult m-am gîndit la dumneata, spuse el.

— Dar eu ! răspunse ea.

Se aşezară. Îşi zîmbeau, ochi în ochi, cu dorinţa de a se săruta pe gură.

— Mica şi draga mea Clo, te iubesc.

— Şi eu.

— Atunci... atunci... n-ai fost prea supărată pe mine ?

— Da şi nu... Mi-a părut rău, dar pe urmă ţi-am înţeles motivul şi mi-am zis : „Ei şi ! mai curînd sau mai tîrziu tot o să se întoarcă la mine."

— Nu îndrăzneam să mă întorc, mă întrebam cum aveam să fiu primit. Şi fiindcă veni vorba, ia spune-mi ce are Laurine ? Abia mi-a dat bună ziua şi a plecat furioasă.

— Nu ştiu. Dar nu mai vrea să audă de tine de cînd te-ai căsătorit. Îmi vine, într-adevăr, să cred că e geloasă.

— Ei, nu mai spune !

— Da, dragul meu. Nu-ţi mai spune Bel-Ami : acum îţi spune : domnul Forestier.

Du Roy se roşi, apoi apropiindu-se de Clotilde murmură :

— Dă-mi gura.

Clotilde i-o dădu :

— Unde ne-am putea revedea ? întrebă Georges.

— Dar...în strada Constantinople.

— Ah ! Aşadar locuinţa nu s-a închiriat ?

— Nu... am păstrat-o !

— Ai păstrat-o ?

— Da ; m-am gîndit că ai să te întorci.

Un val de bucurie trufaşă îi umflă pieptul. Femeia aceasta îl iubea, aşadar, cu o dragoste adevărată, statornică, adîncă.

Şi şopti :

— Te ador. Apoi întrebă : Ce mai face soţul tău ?

— Bine, foarte bine. A petrecut o lună aici ; alaltăieri a plecat.

Du Roy nu se putu stăpîni să nu rîdă :

— Ce potrivealâ !

Clotilde răspunse cu naivitate :

— Da, se nimereşte bine. Dar nu ne stînjeneşte nici cînd e aici. O ştii prea bine.

— Asta e adevărat. E, de altfel, un om fermecător.
— Dar tu, spuse ea, cum te împaci cu noua ta viață ?
— Nici prea bine, nici prea rău. Soția mea e o tovarășă, o asociată.
— Nimic mai mult ?
— Nimic mai mult... Cît despre inimă...
— Înțeleg foarte bine. E drăguță totuși.
— Da, dar nu mă tulburâ.
Se apropie mai tare de Clotilde, și șopti :
— Cînd ne revedem ?
— Chiar... mîine... dacă vrei.
— Da, mîine, la două ?
— La două.
Se ridică să plece, apoi bîigui puțin încurcat :
— Știi, vreau să închiriez mai departe locuința din strada Constantinople, dar singur. Țin la asta. Atît ar mai lipsi să fie plătită de tine.
Ea fu aceea care îi sărută mîinile într-o pornire de dragoste adîncă, șoptind :
— Vei face cum vei voi. Mie mi-e de-ajuns că am păstrat-o pentru a ne revedea în ea.
Și Du Roy plecă, cu sufletul plin de mulțumire.
Cum trecea prin fața galantarului unui fotograf, portretul unei femei înalte cu ochi mari îl făcu să-și aducă aminte de doamna Walter : „Oricum, își spuse el, nici ea nu e de lepădat. Cum se face că n-am băgat-o în seamă pînă acum ? Grozav aș vrea să știu ce cap o să-mi facă joi !"
Mergînd, își freca mîinile cu o bucurie lăuntrică, bucuria succesului sub toate formele, bucuria egoistă a omului care izbutește, bucuria aceea subtilă, alcătuită din vanitate măgulită și senzualitate satisfăcută, pe care o dă dragostea femeilor.
Cînd sosi ziua de joi, îi spuse Madeleinei :
— Nu vii la asaltul de la Rival ?
— Nu. Pe mine nu mă distrează de loc petrecerile astea ; am să mă duc la Cameră.
Și, cum era o vreme minunată, Du Roy plecă într-o caleașcă deschisă ca s-o ia pe doamna Walter. Simți o plăcere neașteptată văzînd-o, într-atît i se păru de frumoasă și tînără. Era îmbrăcată într-o rochie de culoare

deschisă, al cărei corsaj, cam decoltat, lăsa să se bănuiască, sub o dantelă gălbuie, formele pline ale sînilor. Niciodată nu i se păruse atît de fragedă. O găsi cu adevărat ispititoare. Avea un aer potolit și cumsecade, o anumită purtare de mamă blîndă, care o făcea să treacă aproape nebăgată în seamă de bărbați. De altminteri, nu deschidea gura decît pentru a spune lucruri cunoscute, admise de toată lumea și cumpătate, ideile ei fiind cuminți, măsurate, bine orînduite, la adăpost de orice exces.

Suzanne, îmbrăcată toată în roz, părea un Watteau proaspăt pictat ; iar sora ei mai mare părea o înstitutoare avînd sarcina să țină de urît bobocului aceluia de fată.

În fața porții lui Rival, era rînduit un șir de trăsuri.

Du Roy oferi brațul doamnei Walter și intrară. Asaltul de scrimă era dat în folosul orfanilor arondismentului șase al Parisului, sub patronajul tuturor soțiilor de senatori și deputați care aveau legături cu *Vie Française*.

Doamna Walter făgăduise să vină cu fiicele sale, dar refuzase să patroneze această operă de binefacere, sub cuvînt că ea nu își punea numele decît în slujba operelor de binefacere întreprinse de biserică. Aceasta, însă, nu pentru că ar fi fost foarte habotnică, ci pentru că, fiind căsătorită cu un israelit, trebuia — credea ea — să aibă o anumită ținută religioasă ; or, serbarea înjghebată de ziarist lua un fel de caracter republican care putea să pară anticlerical.

De trei saptămîni, apăruse în ziarele de toate nuanțele politice următorul anunț :

„Eminentului nostru confrate Jacques Rival i-a venit ideea pe cît de năstrușnică pe atît de mărinimoasă de a organiza, în folosul orfanilor arondismentului șase al Parisului, un mare asalt de scrimă în minunata sală de arme a locuinței sale.

Invitațiile sînt făcute de doamnele Laloigne, Remontel, Rissolin, soțiile senatorilor cu același nume, și de doamnele Laroche-Mathieu, Percerol, Firmin, soțiile binecunoscuților deputați. O simplă chetă va avea loc în timpul pauzei iar banii strînși vor fi imediat vărsați în

mîinile primarului arondismentului șase, sau ale reprezentantului său.“

Era o reclamă uriașă pe care dibaciul ziarist o născocise în folosul lui.

Jaques Rival își primea oaspeții la intrarea locuinței sale, unde fusese pregătit un bufet, cheltuielile urmind să fie scoase din suma ce avea să se strîngă.

După aceea, arăta cu un gest curtenitor scărița pe care se putea coborî în pivniță, unde instalase sala de arme și tirul ; și spunea :

— Dedesubt, doamnelor, dedesubt. Asaltul are loc în încăperi subterane.

Se repezi întru întîmpinarea soției directorului său ; apoi, strîngînd mîna lui Du Roy :

— Bună ziua, Bel-Ami.

Du Roy se arătă mirat :

— Cine ți-a spus că...

Rival îi tăie vorba :

— Doamna Walter, care e de față, și care găsește această poreclă foarte drăguță.

Doamna Walter se îmbujoră :

— Da, mărturisesc că dacă te-aș cunoaște mai bine, aș face ca micuța Laurine, ți-aș spune și eu tot Bel-Ami. Ți se potrivește de minune. Du Roy rîdea :

— Dar vă rog, doamnă, faceți-o.

Doamna Walter lăsă ochii în jos :

— Nu. Nu sîntem destul de prieteni.

Georges șopti :

— Îmi îngăduiți să nădăjduiesc că putem deveni ?

— Ei, vom vedea noi, spuse ea...

Du Roy îi făcu loc pe scara îngustă, luminată de un bec de gaz. Trecerea bruscă de la lumina zilei la lumina aceea ștearsă, palidă, din pivniță, avea ceva lugubru. Pe scară stăruia un miros de subterană, de umezeală încălzită, de ziduri mucegăite curățite în vederea acestei sărbători, și de asemenea un miros vag de tămîie, de biserică, și miresme de Lubin, de verbină, de iris, de viorele.

Venea din văgăuna aceea un zumzet uriaș de glasuri, un freamăt de mulțime care se agită.

Întreaga pivniță era luminată de becuri și lanterne venețiene, ascunse în frunzișul ce acoperea zidurile de piatră acoperită cu silitră. Totul era împodobit cu verdeață. Tavanul era împodobit cu ferigă, pămîntul acoperit cu frunze și flori.

Toți găseau ideea aceasta minunată și fermecătoare. În cripta cea mică din fund se înălța o estradă pentru asalt, așezată între două rînduri de scaune pentru arbitri.

Și în toată pivnița, bănci, înșirate cîte zece, atît la dreapta cît și la stînga, pe care puteau să încapă aproape două sute de inși. Fuseseră invitate patru sute de persoane.

În fața estradei, tineri în costum de scrimă, subțirei, cu trupul mlădios, cu pieptul bombat, cu mustața răsucită, se împăunau de pe acum în fața publicului, care șoptea numele celor pe care îi cunoștea, arăta înspre maeștri și amatori, înspre toate personalitățile de vază ale scrimei. În jurul lor stăteau de vorbă domni în redingotă, tineri și bătrîni, care aduceau mult cu cei îmbrăcați în costum de scrimă. Căutau și ei să fie văzuți, recunoscuți și numiți, ei care erau prinți ai spadei în civil, buni cunoscători ai duelului.

Aproape toate băncile erau ocupate de femei care fîșneau din rochii și făceau o larmă asurzitoare. Și cum în văgăuna aceea înfrunzită se și făcuse o căldură de cuptor, toate își făceau vînt cu evantaiele, ca la teatru, Un poznaș striga din cînd în cînd :

— Sirop ! Limonadă ! Bere !

Doamna Walter și fiicele sale se îndreptară spre locurile lor, rezervate în rîndul întîi. Du Roy, după ce se așezară, șopti :

— Sînt nevoit să vă părăsesc ; bărbații nu pot ocupa băncile.

Dar doamna Walter răspunse șovăind :

— Țin totuși mult să rămîi lîngă noi. Mi-ai spune numele participanților. Uite, dacă ai sta în picioare lîngă banca asta, n-ai stingheri pe nimeni.

Îl privea cu ochii ei mari și blînzi. Stărui :

— Haide, rămîi cu noi... domnule... domnule Bel-Ami. Avem nevoie de dumneata.

— Mă supun... cu plăcere doamnă.

Se auzeau din toate părțile glasuri :

— E nostimă pivnița asta și foarte plăcută.

Georges cunoștea bine sala asta boltită ! Își amintea dimineața pe care o petrecuse acolo, în ajunul duelului său, singur de tot în fața micului carton alb, care îl privea din fundul criptei ca un ochi uriaș și înfricoșător.

Dinspre scară, se auzi glasul lui Jacques Rival :

— Începem, doamnelor.

Și șase domni, cu hainele foarte strîns lipite pe ei, ca să le scoată la iveală piepturile, se urcară pe estradă, și luară loc pe scaunele rezervate juriului.

Numele lor se răspîndiră în toată pivnița : generalul de Raynaldi, președinte, un bărbat mărunțel cu mustăți mari ; pictorul Joséphin Roudet, un bărbat înalt, chel, cu o barbă lungă ; Mathéo de Ujar, Simon Ramorcel, Pierre de Carvin, trei tineri eleganți, și Gaspard Merleron, un profesor de scrimă.

Două pancarte fură agățate în cele două părți ale criptei. Pe cea din dreapta era scris : D. Crévecoeur, iar pe cea din stînga : d. Plumeau.

Erau doi profesori, doi buni profesori de mîna a doua. Își făcură apariția, uscățivi amîndoi, cu o înfățișare militărească și mișcări cam țepene. După ce făcură salutul cu floreta, cu gesturi mașinale începură atacul semănînd, în costumele lor albe din pînză și piele, cu două paiațe luptîndu-se spre a stîrni hazul spectatorilor.

Din cînd în cînd se auzea cuvîntul : „Atins !“ Și cei șase domni din juriu aplecau capul cu un aer de cunoscători. Publicul nu vedea decît două paiațe vii care se mișcau încoace și încolo întinzînd brațul : nu pricepea nimic, dar era mulțumit. Aceste două caricaturi de oameni i se păreau lipsite de grație și chiar puțin caraghioase. Unora le veneau în gînd păpușile de lemn, vîndute pe bulevard în ziua de Anul Nou.

Primii doi trăgători fură înlocuiți prin domnii Planton și Carapin, un maestru de scrimă civil și unul militar. Domnul Planton era de-o șchioapă, iar domnul Carapin foarte gras. Ai fi putu crede că prima lovitură de floretă avea să dezumfle balonul acesta, ca pe un cimpoi. Lumea rîdea. Domnul Planton sărea ca o maimuță. Dom-

nul Carapin nu-şi mişca decît braţul — restul corpului fiind imobilizat de grăsime — şi la fiecare cinci minute fanda înainte cu atîta greutate şi cu o asemenea sforţare, încît de fiecare dată părea că ia cea mai energetică hotărîre din viaţa lui. Şi depunea multe sforţări pînă cînd izbutea să se ridice.

Cunoscătorii declarară că felul său de a trage era foarte hotărît şi foarte strîns. Şi publicul, încrezător, îl preţui.

Veniră apoi la rînd domnii Porion şi Lapalme, un maestru şi un amator, care se dedară la o gimnastică smintită, repezindu-se unul la altul cu turbare, silind juriul să fugă cu scaune cu tot, străbătînd estrada de la un capăt la celălalt, unul înaintînd şi celălalt retrăgîndu-se în salturi mari şi caraghioase. Făceau mici salturi înapoi, care stîrneau rîsul femeilor, şi schiţau atacuri pline de avînt care provocau, totuşi, o oarecare emoţie. Acest asalt în pas gimnastic fu caracterizat de un mucalit necunoscut, care strigă: „Nu vă spetiţi, se plăteşte cu ora!" Lumea, jignită de această grosolănie, făcu: „Ssst!" Părerea celor pricepuţi se răspîndi în toată sala: „Trăgătorii au dat dovadă de multă energie, dar citeodată au scăpat ocazii favorabile."

Prima parte se încheie cu un foarte frumos asalt între Jacques Rival şi faimosul profesor belgian Lebègue. Rival fu foarte apreciat de femei. Era într-adevăr frumos, bine făcut, mlădios, sprinten, şi mult mai graţios decît toţi cei care îl precedaseră. Avea în felul său de a sta în gardă şi de a fanda o anumită eleganţă mondenă care plăcea şi contrasta cu maniera energică, dar comună, a adversarului său. „Se simte omul bine crescut", şopteau toţi.

Victoria fu a lui. Îl aplaudară.

De cîteva minute însă, un zgomot ciudat, venind de deasupra, îi neliniştea pe privitori. Era un tropăit asurzitor însoţit de rîsete. Cei două sute de musafiri care nu putuseră coborî în pivniţă, petreceau, fără îndoială, în felul lor. Vreo cincizeci de oameni erau înghesuiţi pe mica scară întortocheată. Jos, căldura devenea îngrozitoare. Se auzeau strigăte: „Daţi-ne aer! — De băut!" Acelaşi poznaş striga cu un glas piţigăiat care acoperea

murmurul conversațiilor : „Sirop ! Limonadă! Bere!“ Rival se ivi, foarte îmbujorat, îmbrăcat încă în costumul de scrimă :

— Voi pune să se aducă răcoritoare, spuse el. Și se îndreptă alergînd spre seară. Dar drumul era închis. Ar fi fost mai ușor să străpungi tavanul decît să treci prin zidul acela de oameni îngrămădiți pe trepte.

Rival strigă :

— Treceți din mînă în mînă înghețată pentru doamne !

Cincizeci de glasuri repetau :

— Înghețată ! În sfîrșit apăru o tavă, dar numai cu pahare goale, răcoritoarele fiind băute în drum.

Un glas puternic răcni :

— Ne înăbușim aci înăuntru, să isprăvim o dată și să plecăm.

Un alt glas strigă :

— Cheta ! Și tot publicul, gîfiind, dar totuși vesel, repetă : Cheta... Cheta... Cheta.

Atunci șase doamne începură să umble încoace și încolo printre bănci, și se auzi un zornăit de bani căzînd în pungi.

Du Roy îi arăta doamnei Walter oamenii de vază. Erau obișnuiți ai balurilor, ziariști, cei de la marile și vechile jurnale care priveau *La Vie Française* de sus și cu rezerva unor oameni cu experiență. Văzuseră murind atîtea fițuici din acestea politico-financiare — odrasle ale unor afaceri îndoielnice zdrobite de căderea unui ministru ! Se mai zăreau ici, colo, pictori și sculptori, îndeobște oameni ai sportului, un poet membru al Academiei pe care toată lumea îl arăta, doi compozitori și mulți nobili străini, ale căror nume Du Roy le sfîrșea prin silaba Rast ceea ce însemna Rastaquouère [1] pentru a imita — spunea el — pe englezii care pun un *esq* [2] pe cărțile de vizită.

Cineva îi strigă :

— Bună ziua, prietene.

Era contele de Vaudrec. Cerînd iertare doamnelor, Du Roy se duse să-i strîngă mîna.

[1] Străin cheltuitor despre care nu se știe de unde își procură banii.

[2] *Esquire* (engl.) titlu de reverență.

Întorcîndu-se, spuse :

— Ce încîntător e Vaudrec ! Se simte în el omul de rasă !

Doamna Walter nu răspunse nimic. Era puțin obosită și la fiecare răsuflare pieptul i se ridica anevoie, ceea ce atrăgea privirile lui Du Roy.

Și din cînd în cînd, întîlnind privirea „patroanei" — o privire tulbure, șovăitoare, care se oprea o clipă asupră-i, ca apoi să fugă numaidecît — Du Roy își spunea : „Ia te uită... ia te uită... Voi fi dat-o gata și p-asta ?"

Doamnele cu cheta trecură. Pungile lor erau pline cu aur și cu argint.

Și o nouă pancartă fu agățată pe estradă, anunțînd „Maaarea surpriză".

Membrii juriului urcară din nou la locurile lor. Lumea aștepta.

Se iviră două femei. cu cîte o floretă în mînă, în costum de scrimă, îmbrăcate într-un tricou negru, cu o fustă foarte scurtă căzînd pînă la jumătatea coapselor, și avînd pe piept un plastron atît de umflat, încît erau silite să țină capul sus. Erau tinere și frumoase. Salutînd publicul, zîmbeau. Fură îndelung aclamate.

Și se puseră în gardă în mijlocul unei larme de simpatie și de glume șușotite.

Un zîmbet binevoitor se așternuse pe buzele arbitrilor care aprobau loviturile prin cîte un mic bravo.

Publicul gusta mult asaltul acesta și le aplauda pe cele două trăgătoare, care stîrneau bărbaților dorințe, iar femeilor, gustul firesc al publicului parizian pentru ghidușiile cam deșucheate, pentru eleganța deșănțată, pentru frumusețea și grația artificială, pentru cîntărețele de café-concert și cupletele de operetă.

De cîte ori una din trăgătoare fanda, un fior de plăcere străbătea publicul. Cea care întorcea spatele sălii, un spate rotund, plin, făcea publicul să caște gurile și să zgîiască ochii ; și nu la jocul brațelor ei se uita lumea cel mai mult...

Fură aplaudate cu frenezie.

Urmă un asalt de sabie, dar nu se mai uită nimeni într-acolo. Toată atenția era atrasă de ceea ce se petrecea deasupra. Timp de cîteva minute se auzi un zgomot de

mobile mișcate, tîrșîite pe podea ca și cum s-ar fi mutat cineva. Apoi, pe neașteptate, se auzi sunetul unui pian deasupra tavanului și, lămurit, un zgomot ritmat de picioare sărind în cadență. Fiindcă nu putea să vadă asaltul, cei de sus deschiseseră balul.

Publicul din sala de arme izbucni mai întîi în hohote de rîs, apoi femeilor venindu-le chef să petreacă, toți își întoarseră ochii de la estradă și se apucară să vorbească cu glas tare.

Găseau plină de haz ideea aceasta a balului pus la cale de cei care întîrziaseră. Petreceau fără îndoială strașnic. Și fiecare ar fi dorit să fie sus.

Dar alți doi trăgători se salută cu spada și se puseră în gardă cu atîta hotărîre, încît toate privirile se îndreptară într-acolo.

Fandau și se ridicau cu mișcări elastice, cu o vigoare stăpînită, cu o asemenea siguranță a forței lor, cu atîta simplitate în mișcări, cu un stil atît de lipsit de cusur și cu atîta cumpătare în felul de a lupta, încît mulțimea necunoscătoare rămase uimită și fermecată.

Siguranța calmă, supleța calculată, mișcările lor iuți, dar atît de chibzuite încît păreau încete, atrăgeau și rețineau privirile prin simpla forță a perfecțiunii. Publicul simți că vedea un lucru frumos și rar, că doi mari artiști în meseria lor îi arătau tot ceea ce se putea vedea mai de seamă, tot ceea ce le stătea unor maeștri în putere ca dibăcie, vicleșuguri, știință și îndemînare fizică.

Publicul tăcea, cu ochii ațintiți la ei. Apoi, cînd își strînseră mîna după ultima lovitură de floretă, izbucniră strigăte, urale. Lumea bătea din picioare, urla. Toți le știau numele : erau Sergent și Ravignac.

Atîțați de spectacolul acesta, toți erau puși pe harță. Bărbații își priveau vecinii chiorîș, gata să arunce mănușa pentru un zîmbet. Cei care nu țineau în viața lor în mînă o floretă, schițau cu bastonul atacuri, răsucindu-l în mînă.

Dar puțin cîte puțin, mulțimea urcă înapoi sus, pe scara cea mică. Avea să bea, în sfîrșit. Toți își ieșiră însă din fire cînd băgară de seamă că cei de la bal pustiiseră bufetul și apoi plecaseră spunînd că e rușinos să inviți două sute de oameni pentru a nu le arăta nimic.

Nu mai rămăsese nici o prăjitură, nici o picătură de șampanie, de sirop sau de bere, nici o bomboană, nici un fruct, nimic, absolut nimic. Prădaseră, goliseră, linseseră totul.

Li se cereau amănunte servitorilor care se arătau mîhniți, de-abia ascunzîndu-și rîsul :

— Doamnele erau mai turbate decît bărbații, spuneau ei. Au mîncat și au băut de să le vină rău, nu alta. Ai fi crezut că auzi povestirea celor rămași în viață după jaful și pustiirea unui oraș în timpul unei invazii...

N-aveau ce face, trebuiră să plece. Unora dintre domni le părea rău de cei douăzeci de franci dați la chetă. erau furioși că cei de sus benchetuiseră fără să plătească nimic.

Doamnele din patronaj strînseseră peste trei mii de franci. Plătindu-se toate cheltuielile, mai rămăseseră două sute douăzeci de franci pentru orfanii arondismentului șase.

Însoțind familia Walter, Du Roy își aștepta caleașca.

Conducînd-o acasă pe patroană, cum ședea în fața ei, îi întîlni încă o dată privirea mingîietoare și fugară, ce părea tulburată.

„Drace ! se pare că-mi cade în undiță", își spunea el. Și zîmbea, recunoscînd că într-adevăr avea noroc la femei, pentru că și doamna de Marelle, de la reluarea dragostei lor, părea că îl iubește la nebunie.

Se întoarse acasă, călcînd vesel.

Madeleine îl aștepta în salon.

— Am noutăți, spuse ea. Afacerea Marocului se încurcă. S-ar putea foarte bine ca de acum în cîteva luni Franța să trimită acolo o expediție. În orice caz se vor sluji de data asta pentru a răsturna guvernul, iar Laroche-Mathieu va profita de prilej pentru a pune mîna pe Afacerile Străine.

Ca s-o sîcîie, Du Roy se prefăcu că nu crede nimic.

— N-or fi așa de nebuni să ia de la început prostia cu Tunisul.

Dar ea ridică din umeri cu nerăbdare :

— Dacă îți spun că așa e ! Așa e ! Cum de nu înțelegi că pentru ei este o chestie de bani ? Astăzi, dragul meu,

în calculele politice nu mai trebuie spus : „Căutați femeia, ci „Căutați afacerea".

El murmură :

— Ei aș ! cu un aer disprețuitor, numai ca s-o întărîte.

Madeleine își ieși din fire :

— Ia uite, ești la fel de naiv ca și Forestier !

Voia să-l jignească și se aștepta la o izbucnire de mînie. Dar el zîmbi și răspunse :

— Ca încornoratul de Forestier ?

Ea rămase încremenită și bîigui :

— O ! Georges !

El o privea obraznic și batjocoritor. Urmă :

— Ei, ce e ? nu mi-ai mărturisit mai deunăzi că Forestier fusese încornorat ? Și adăugă : Bietul om ! cu un glas plin de o adîncă milă.

Madeleine îi întoarse spatele, negăsind de cuviință să-i răspundă ; apoi după o clipă de tăcere, spuse :

— Marți vom avea musafiri ; doamna Laroche-Mathieu și vicontesa de Percemur vor veni să ia masa la noi. Vrei să poftești pe Rival și pe Norbert de Varenne ? Eu mă voi duce mîine la doamnele Walter și de Marelle. Va veni poate și doamna Rissolin.

De cîtva timp, își crea relații, slujindu-se de influența politică a soțului pentru a atrage la ea de bunăvoie sau cu de-a sila pe soțiile senatorilor și deputaților care aveau nevoie de sprijinul ziarului *Vie Française.*

Du Roy răspunse :

— Foarte bine. Îi iau asupră-mi pe Rival și pe Norbert.

Era mulțumit și își freca mîinile că găsise un mijloc strașnic de a-și sîcîi nevasta și de a-și satisface astfel ascunsa, nedeslușita și mușcătoarea gelozie născută în el de cînd cu plimbarea la Bois. N-avea să mai vorbească despre Forestier fără să-i spună încornorat. Își dădea seama că lucrul acesta va sfîrși prin a face pe Madeleine să turbeze. Și de zece ori în cursul serii găsi prilejul de a rosti cu o bunătate batjocoritoare numele acelui „încornorat de Forestier".

Nu-l mai ura pe răposat ; îl răzbuna.

Madeleine se prefăcea că nu aude și rămînea în fața lui zîmbitoare și nepăsătoare.

A doua zi Madeleine trebuia să se ducă la doamna Walter, s-o poftească, dar Du Roy i-o luă înainte ca s-o găsească singură pe patroană și să vadă dacă ținea cu adevărat la el. Asta îl înveselea și îl măgulea. Și de altfel... de ce nu... dacă era cu putință.

Se înfățișă în bulevardul Malesherbes de la ora două. Fu poftit în salon. Aștepta.

Doamna Walter apăru, cu mîna întinsă, cu o grabă plină de bucurie.

— Ce vînt fericit te aduce ?

— Nici un cuvînt fericit, ci dorința de a vă vedea. O putere lăuntrică m-a adus la dumneavoastră, nu știu de ce, pentru că nu am nimic să vă spun. Am venit ; iată-mă ! Îmi veți ierta această vizită matinală și această sinceritate pe care o pun în cuvinte ?

Vorbea pe un ton curtenitor și glumeț, cu zîmbetul pe buze și cu un accent grav în voce.

Ea rămase uimită, puțin îmbujorată, îngăimînd :

— Dar... drept să spun... nu înțeleg... mă uimești.

Du Roy adăugă :

— Este o declarație de dragoste pe o arie veselă, pentru a nu vă înspăimînta.

Se așezară unul lîngă altul. Ea luă în glumă mărturisirea :

— Atunci e o declarație... serioasă ?

— Desigur ! De multă vreme vreau s-o fac, de foarte multă vreme. Dar nu îndrăzneam. Se spune că sînteți atît de severă, atît de rigidă !

Doamna Walter își recăpătase siguranța de sine. Răspunse :

— Și de ce tocmai azi ?

— Nu știu. Apoi coborînd glasul : Sau, mai degrabă, din pricină că nu mă gîndesc decît la dumneata, de ieri.

Ea bîigui, îngălbenind :

— Haide, să lăsăm copilăriile și să vorbim despre altceva.

Dar el îi căzuse la picioare atît de neașteptat că i se făcu teamă. Vru să se ridice ; dar el o ținea cu sila pe scaun, înlănțuindu-i mijlocul cu amîndouă brațele, și repetînd cu glas plin de patimă :

— Da, este adevărat că vă iubesc, ca un nebun, de multă vreme. Nu-mi răspundeți. Ce vreți să fac, sînt nebun ! Vă iubesc. Ah ! dacă ați ști cum vă iubesc !

Ea se înăbușea, gîfîia, încerca să vorbească și nu putea să scoată un cuvînt. Și îl respingea cu amîndouă mîinile înfipte în părul lui, ca să îndepărteze gura aceea pe care o simțea apropiindu-se de a ei. Își întorcea capul ba în dreapta, ba în stînga, cu o mișcare grăbită și închizînd ochii spre a nu-l mai vedea.

El o mîngîia prin rochie, o frămînta, o pipăia ; și ea simțea că-și pierde cumpătul în fața acestei dezmierdări brutale și pătimașe. Pe neașteptate, Georges se ridică în picioare și vru s-o cuprindă în brațe, dar ea, liberă o clipă, îi scăpă, se trase înapoi, și începu să alerge din scaun în scaun.

Du Roy socoti caraghioasă această urmărire, și se lăsă să cadă pe un fotoliu cu obrazul îngropat în palme, prefăcîndu-se că plînge cu sughițuri.

Apoi ridicîndu-se în picioare, strigă :

— Adio ! și plecă fugind.

Își luă liniștit bastonul din sălița de la intrare și ieși în stradă spunîndu-și : „Cred că s-a făcut". Și trecu pe la poștă ca să-i trimită Clotildei o telegramă, dîndu-i întîlnire pe a doua zi.

Întorcîndu-se acasă la ora obișnuită își întrebă soția :

— Ei, îți vine toată lumea la masa pe care o dai ?

Madeleine răspunse :

— Da ; numai doamna Walter nu știe sigur dacă va putea veni. Șovăie ; mi-a vorbit despre nu știu ce, o obligație de conștiință. În sfîrșit, mi s-a părut foarte ciudată. N-are a face, nădăjduiesc că va veni totuși.

Du Roy ridică din umeri :

— Ei, firește că va veni.

Totuși nu era sigur, și fu neliniștit pînă în ziua cinei.

În aceeași dimineață, Madeleine primi cîteva rînduri de la domna Walter : *„Am izbutit cu mare greutate să scap de obligații, și voi fi printre dvs. Soțul meu nu mă va putea însoți însă."* Du Roy își spuse : „Strașnic de bine am făcut că nu m-am mai dus pe acolo. Iat-o liniștită. Să fiu cu băgare de seamă diseară".

O aştepta totuşi cu oarecare nelinişte. Ea apăru, foarte calmă, cam rece, cam trufaşă. El deveni foarte umil, foarte supus şi la locul lui.

Doamnele Laroche-Mathieu şi Rissolin îşi însoţeau soţii. Vicontesa de Percemur vorbi despre protipendadă. Într-o rochie de un gust neobişnuit, galben cu negru, un costum spaniol care îi scotea la iveală mijlocul subţire, pieptul şi braţele pline, şi-i dădea capului ei micuţ o înfăţişare hotărîtă, doamna de Marelle era fermecătoare.

Du Roy avea în dreapta pe doamna Walter şi tot timpul mesei nu-i vorbi decît de lucruri serioase, cu un respect fără seamăn. Din cînd în cînd o privea pe Clotilde. „E într-adevăr mult mai frumoasă şi mai proaspătă", îşi spunea el. Apoi ochii i se întorceau spre Madeleine pe care de asemenea nu o găsea urîtă, deşi păstra împotriva ei o mînie înăbuşită, îndîrjită şi plină de răutate.

Doamna Walter îl atîţa însă prin rezistenţa pe care i-o opunea şi prin acea noutate a lucrului, întotdeauna dorită de bărbaţi.

Vru să se întoarcă acasă devreme.

— Vă voi însoţi, spuse Du Roy.

Ea nu consimţi. Georges stăruia :

— De ce nu primiţi ? Mă veţi jigni adînc. Nu pot crede că nu m-aţi iertat. Vedeţi ce liniştit sînt.

Doamna Walter răspunse :

— Nu-ţi poţi părăsi în felul acesta oaspeţii.

Georges zîmbi :

— Ei aş ! voi lipsi douăzeci de minute. Nici nu vor băga de seamă. Dacă nu primiţi, mă veţi jigni pînă în adîncul sufletului.

— Ei bine, atunci primesc, şopti ea.

Dar de îndată ce pătrunseră în cupeu, Du Roy îi luă mîna şi sărutîndu-i-o cu patimă, îngăimă :

— Te iubesc, te iubesc. Lasă-mă să ţi-o spun. Nu te voi atinge. Vreau numai să-ţi repet că te iubesc.

Ea bîiguia :

— Ah !... după cele ce mi-ai făgăduit... E rău... e rău...

Georges păru că face o mare sforţare, apoi spuse cu glas înăbuşit :

— Uite, vezi cum mă stăpînesc Şi cu toate acestea... Dar lasă-mă să-ţi spun numai atît... Te iubesc... şi să ţi-o

spun în fiecare zi... da, lasă-mă să vin să îngenunchez cinci minute la picioarele dumitale pentru a rosti aceste două cuvinte, privindu-ţi chipul.

Ea îşi lăsă mîna într-a lui, şi răspunse cu vocea întretăiată :

— Nu, nu vreau, nu vreau. Gîndeşte-te la ce se va spune, la slujnice, la fetele mele. Nu, nu e cu putinţă...

Georges reluă :

— Nu mai pot trăi fără să te văd. La dumneata acasă, sau în altă parte, trebuie să te văd, măcar o clipă pe zi, să-ţi ating mîna, să trag în piept aerul din preajma rochiei dumitale, să-ţi privesc linia trupului şi ochii mari şi frumoşi care mă înnebunesc.

Ea asculta înfiorată acest obişnuit refren de dragoste şi bolborosea :

— Nu... nu... nu e cu putinţă. Taci !

Georges îi vorbea în şoaptă, la ureche, înţelegînd că trebuia s-o ia cu încetul pe femeia aceasta simplă, că trebuia s-o hotărască să-i dea întîlniri, oriunde va vrea ea la început, apoi unde va dori el.

— Ascultă... trebuie... trebuie să te văd... te voi aştepta în faţa porţii... ca un cerşetor... Dacă nu vei coborî, voi urca eu la dumneata... dar trebuie să te văd... trebuie să te văd... mîine.

Ea spunea mereu :

— Nu, nu veni. Nu te voi primi. Gîndeşte-te la fetele mele.

— Atunci spune-mi unde te voi întîlni... pe stradă, oriunde... cînd vei voi... numai să te văd... Te voi aştepta. Îţi voi spune : „Te iubesc" şi voi pleca.

Ea şovăia, pierdută. Şi cum cupeul intra în curtea casei, şopti foarte repede :

— Ei bine, voi veni la biserica Trinité, mîine la trei şi jumătate.

Apoi, după ce coborî, strigă vizitiului :

— Du-l pe domnul Du Roy înapoi acasă.

Pe cînd intra în casă, Madeleine îl întrebă :

— Unde te-ai făcut nevăzut ?

Du Roy răspunse cu glas scăzut :

— Am fost la poştă, pentru o telegramă urgentă.

Doamna de Marelle se apropie de el şi-l întrebă :

— Mă însoțești pînă acasă, Bel-Ami ? Știi că nu viu să cinez atît de departe decît cu condiția asta. Apoi, întorcîndu-se spre Madeleine : Nu ești geloasă ?

Doamna Du Roy răspunse tărăgănat :

— Nu, nu prea.

Oaspeții plecau. Doamna Laroche-Mathieu avea înfățișarea unei slujnicuțe de provincie. Era fata unui notar cu care Laroche se căsătorise pe vremea cînd nu era decît un avocat mărunt. Doamna Rissolin, bătrînă și înfumurată, părea o fostă moașe care și-a desăvîrșit educația în cabinete de lectură. Vicontesa de Percemur le privea de sus. „La patte blanche", atingea cu dezgust mîinile acestea de rînd.

Trecînd pragul, toată numai dantele, Clotilde îi spuse Madeleinei :

— A fost o masă fără cusur. Peste cîtva timp vei avea cel mai strălucit salon politic din Paris.

De îndată ce rămase singură cu Georges, îl cuprinse în brațe :

— Ah ! iubitul meu Bel-Ami, pe zi ce trece te iubesc tot mai mult.

Cupeul care îi ducea se clătina ca o corabie.

— Nu e ca odaia noastră, spuse ea ; și Georges răspunse :

— O ! nu. Dar se gîndea la doamna Walter.

IV

PIAȚA TRINITÉ ERA APROAPE PUSTIE sub soarele acela strălucitor de iulie. O căldură apăsătoare copleșea Parisul, ca și cum aerul de acolo, de sus, îngreunat, ars, un aer înecăcios și fierbinte care ardea pieptul, s-ar fi revărsat în valuri peste oraș.

Cascadele din fața bisericii curgeau moleșite. Obosite și lenevoase, se săturaseră parcă și ele de atîta cădere ; iar apa din bazin, în care pluteau frunze și bucățele de hîrtie, părea verzuie, groasă, vîscoasă.

Un cîine sărise pe deasupra marginii de piatră și se scălda în apa aceea murdară. Cîțiva inși, așezați pe băncile grădiniței care ocolește portalul, priveau animalul cu jind.

Du Roy scoase ceasul. Nu era decît trei. Mai avea de așteptat treizeci de minute.

Rîdea gîndindu-se la această întîlnire. „Bisericile — își zicea el — îi folosesc în toate împrejurările. O consolează de faptul că s-a căsătorit cu un evreu, îi îngăduie o atitudine de protest în lumea politică, îi dau o înfățișare cumsecade în lumea bună și un adăpost pentru întîlnirile de dragoste. Ce înseamnă și obiceiul de a te folosi de religie ca de o umbrelă-baston! Dacă e timp frumos, e baston; dacă e soare, e umbrelă de soare; dacă plouă, e umbrelă de ploaie, dacă sta acasă, o lași într-un colț la intrare. Și sînt nenumărate femei de soiul ăsta, cărora le pasă de Dumnezeu cît de un ulcior spart, dar care nu îngăduie să-l vorbești de rău, luîndu-l și de mijlocitor cînd se ivește prilejul. Dacă li s-ar propune să intre într-un hotel, ar socoti asta o infamie, li se pare foarte firesc să urzească aventuri de dragoste la picioarele altarelor."

Mergea încet de-a lungul bazinului; apoi se uită la ceasornicul clopotniței, care era cu două minute înainte față de al său. Arăta trei și cinci.

Socoti că s-ar simți mai bine în biserică și intră.

O răcoare de pivniță îl învălui, trase voios o gură de aer în piept, apoi făcu înconjurul naosului pentru a recunoaște locul.

Un alt umblet regulat, întrerupîndu-se din cînd în cînd, apoi auzindu-se iar, răspundea din fundul măreței biserici pașilor săi, răsunînd sub bolta înaltă. Fu curios să-l vadă la față pe cel ce se plimba. Îl căută. Era un domn pîntecos și chel, care mergea cu nasul în vînt, cu pălăria la spate.

Ici și colo, o femeie bătrînă, îngenunchiată, se ruga cu obrazul în palme.

Un simțămînt de singurătate, de pustietate, de pace, îți cuprindea sufletul. Colorată de vitralii, lumina era blîndă.

Du Roy fu de părere că era „strașnic de bine“ acolo înăuntru.

Se reîntoarse lîngă ușă și se uită iar la ceas. Era abia trei și un sfert. Se așeză în apropiere, părîndu-i rău că nu se putea fuma acolo. La capătul bisericii, aproape de cor, se mai auzeau încă pașii liniștiți ai domnului chel.

Cineva intră. Georges se întoarse brusc. Era o femeie din popor, cu fustă de lînă, o biată femeie care căzu în genunchi lîngă prima bancă, și rămase nemișcată, cu degetele împreunate, cu privirea spre cer, cu sufletul înălțat în rugăciune.

Du Roy privea cu luare-aminte, întrebîndu-se ce mîhnire, ce durere, ce deznădejde putea zdrobi inima aceasta de rînd. Murea de foame : se vedea. Poate mai avea și un bărbat care o stîlcea în bătăi, sau un copil pe moarte.

Își spuse în gînd : „Bietele ființe. Sînt atît de mulți oameni care suferă !“ Și îl cuprinse mînia împotriva firii nemiloase. Apoi își spuse că cei puțin nenorociții aceștia credeau că „acolo sus“ cineva se îngrijește de ei și că starea lor civilă se află înscrisă în carastifele cerești, cu balanța păcatelor și faptele bune. „Acolo sus. — Unde oare ?“

Și Du Roy, pe care liniștea bisericii îl cufunda într-o nemărginită visare, judecînd în sinea lui universul, rosti din vîrful buzelor : „Totul e o prostie“.

Un foșnet de rochie îl făcu să tresară. Era ea.

Se ridică cu grabă și merse s-o întîmpine. Fără să-i întindă mîna ea îi spuse în șoaptă :

— Nu am decît cîteva clipe. Trebuie să mă întorc acasă ; așază-te în genunchi lîngă mine, ca să nu fim băgați în seamă.

Și ca o femeie care cunoaște bine locul, înaintă prin naosul cel mare, căutînd un colț potrivit și retras. Avea obrazul ascuns sub un văl des și mergea cu pași atît de înăbușiți că abia se auzeau.

Cînd ajunse aproape de cor, se întoarse și șopti cu glasul tainic, pe care îl au oamenii cînd vorbesc în biserică :

— Ar fi mai nimerit mai spre margine. Aci sîntem prea în văzul tuturor.

Salută artoforul altarului principal cu o adîncă înclinare a capului, întărită printr-o mică plecăciune, și o coti la dreapta, se întoarse puțin înapoi spre intrare, apoi, hotărîndu-se, puse mîna pe un scăunel de rugăciune și îngenunche.

Georges luă alt scăunel care se afla alături și, de îndată ce rămăseseră nemișcați în atitudinea rugăciunii, șopti :

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc. Te ador. Aș vrea să ți-o spun neîncetat, să-ți povestesc cum am început să te iubesc, cum am fost cucerit prima oară cînd te-am văzut... Îmi vei îngădui, într-o zi, să-mi golesc inima, să-ți spun toate acestea ?

Ea îl asculta cu o înfățișare de adîncă îngîndurare, ca și cum n-ar fi auzit nimic. Cu obrazul îngropat în palme, răspunse :

— Sînt nebună că îți îngădui să-mi vorbești astfel, nebună că am venit, nebună că fac ceea ce fac, că te las să crezi că această... această... întîmplare poate avea o urmare. Uită toate acestea : trebuie ; și nu-mi mai vorbi niciodată despre ele.

Tăcu și aștepta. Georges căuta un răspuns, cuvinte hotărîtoare, pătimașe, dar neputînd adăuga cuvintelor gestul, își simțea acțiunea zădărnicită.

Răspunse :

— Nu aștept nimic... nu nădăjduiesc nimic. Te iubesc. Orice ai face, ți-o voi spune de-atîtea ori, cu atîta putere și căldură, că vei sfîrși prin a mă înțelege. Vreau să fac să pătrundă în dumneata dragostea mea, vreau să ți-o picur în suflet cuvînt cu cuvînt, clipă cu clipă, zi cu zi, în așa fel încît să te pătrundă ca o esență căzută picătură cu picătură, să te îmblînzească, să te înmoaie și să te silească mai tîrziu să-mi răspunzi : „Și eu te iubesc". Îi simțea umărul lipit de al său, tremurînd și pieptul săltîndu-i-se ; și pe neașteptate o auzi îngînînd :

— Și eu te iubesc.

El avu atunci o tresărire ca și cum ar fi primit o lovitură puternică ; suspină :

— O ! Dumnezeule !...

Ea reluă cu glas întretăiat :

— Ar fi trebuit oare să-ţi spun asta ? Mă simt vinovată şi vrednică de dispreţ... eu... care am două fete... dar nu pot... nu pot... N-aş fi crezut... n-aş fi crezut... n-aş fi crezut niciodată... mă... mă... copleşeşte. Ascultă... ascultă... nu am iubit niciodată pe nimeni... decît pe dumneata... ţi-o jur. Şi te iubesc de un an, în taină, în adîncul inimii mele. Ah ! am suferit destul şi am luptat, dar nu mai pot, te iubesc...

Plîngea în palmele care îi ascundeau obrazul şi tot trupul i se cutremura zguduit de emoţie.

Georges şopti :

— Dă-mi mîna... s-o ating, s-o simt...

Încet, doamna Walter îşi luă mîna de pe obraz şi Georges îi văzu faţa udă de lacrimi şi în vîrful genelor o picătură gata să se rostogolească.

Luase mîna care i se întindea, şi o ţinea strîns :

— Ah ! cum aş vrea să-ţi sorb lacrimile.

Ea îi răspunse cu o voce scăzută şi obosită, care semăna cu un geamăt :

— Nu profita de mine... mă simt pierdută !...

Lui îi veni să zîmbească : cum ar fi putut să profite de ea, acolo ? Îi puse mîna pe care o ţinea, pe inima lui, întrebînd :

— O simţi cum bate ? — Căci isprăvise toate vorbele pătimaşe.

Dar, de cîteva clipe, pasul regulat al domnului gras se auzea tot mai aproape. Făcuse înconjurul altarelor şi scobora cel puţin pentru a doua oară prin micul naos din dreapta. Cînd doamna Walter îl auzi sosind lîngă stîlpul care o adăpostea, îşi smulse mîna din strînsoarea lui Georges şi îşi acoperi iar faţa.

Rămaseră amîndoi nemişcaţi, îngenuncheaţi ca şi cum ar fi ridicat împreună spre cer rugi aprinse. Domnul cel chel trecu pe lîngă ei, le aruncă o privire nepăsătoare, şi se îndreptă spre ieşire, ţinîndu-şi mereu pălăria la spate.

Du Roy însă, care se gîndea cum să obţină o întîlnire în altă parte decît în biserica Trinité, şopti :

— Unde te văd mîine ?

Ea nu răspunse. Părea neînsufleţită, prefăcută în statuia rugăciunii.

El o întrebă :

— Vrei să ne întîlnim mîine în Parcul Monceau ?

Ea întoarse spre el obrazul din nou descoperit, un obraz pămîntiu, crispat de o suferinţă îngrozitoare, şi cu un glas întretăiat, spuse :

— Lasă-mă... lasă-mă acum... du-te... du-te... numai cinci minute... mă chinuiesc prea mult lîngă dumneata... vreau să mă rog... nu pot... pleacă... lasă-mă te rog... singură... cinci minute... nu pot... lasă-mă să mă rog lui Dumnezeu... să mă ierte... să mă mîntuie... lasă-mă... cinci minute...

Avea o înfăţişare atît de tulburată, o faţă atît de îndurerată, încît Georges se sculă fără să scoată un cuvînt, apoi, după o scurtă şovăială, întrebă :

— Să mă mai întorc ?

Ea făcu un semn din cap, care voia să însemne : „Da, întoarce-te". Şi Georges se îndreptă spre altar.

Atunci ea încercă să se roage. Făcu o sforţare supraomenească de a-l invoca pe Dumnezeu pentru a-l chema în ajutor, şi, tremurînd din tot trupul, cu sufletul deznădăjduit strigă către cer :

— Îndurare !

Strîngea pleoapele cu mînie pentru a nu-l mai vedea pe cel care abia plecase. Şi-l alunga din minte, se zbătea să scape de imaginea lui, dar în locul arătării cereşti, aşteptată în deznădejdea în care se afla, îi apărea mereu mustaţa zbîrlită a lui Du Roy.

Aşa lupta în fiecare zi, în fiecare seară, de un an, împotriva acestui chin crescînd, împotriva acestui chip care îi apărea adesea în vis, care îi înfierbînta trupul şi îi tulbura nopţile Se simţea ca o fiară încolţită, prinsă într-o capcană, legată, aruncată în braţele acestui bărbat care o înfrînsese, o cucerise, numai prin mustaţa şi culoarea ochilor lui.

Şi acum în biserica aceasta, atît de aproape de Dumnezeu, se simţea mai slabă, mai părăsită, mai pierdută decît la ea acasă Nu se mai putea ruga, nu se mai pu-

tea gîndi decît la ea. Abia se depărtase dar ea şi începuse să sufere. Totuşi lupta ca o deznădăjduită, se apăra, cerea ajutor cu toată puterea sufletului. Ar fi vrut mai degrabă să moară decît să se piardă aşa, ea care nu căzuse niciodată în păcat. Şoptea, disperată, cuvinte de adîncă rugăciune, dar asculta pasul lui Georges pierzîndu-se în depărtarea bolţilor.

Înţelese că se sfîrşise, că lupta era zadarnică. Şi totuşi nu voia să se dea bătută ; şi o cuprinse una din acele crize de nervi care trîntesc femeile la pămînt, palpitînd, urlînd şi zvîrcolindu-se pe jos.

Tremura din tot trupul dîndu-şi seama că avea să cadă jos, că se va rostogoli printre scaune scoţînd ţipete ascuţite.

Cineva se apropia cu pas grăbit. Doamna Walter întoarse capul să vadă cine e. Era un preot. Atunci se sculă, alergă spre el cu mîinile împreunate a rugăciune şi bolborosi :

— Ah ! scăpaţi-mă ! scăpaţi-mă !

Preotul se opri uimit :

— Ce doriţi, doamnă ?

— Vreau să mă scăpaţi. Fie-vă milă de mine. Dacă nu-mi veniţi în ajutor, sînt pierdută.

El o privea întrebîndu-se dacă nu era cumva nebună, şi rosti :

— Ce pot face pentru dumneavoastră ?

Era un bărbat tînăr, înalt, cam gras, cu obrajii bucălaţi şi căzuţi, umbriţi de barba rasă cu îngrijire, un frumos preot de oraş, de cartier îmbelşugat, un preot obişnuit cu enoriaşele bogate.

— Vreau să mă spovedesc, spuse ea. Sfătuiţi-mă, spuneţi-mi ce trebuie să fac !

Preotul răspunse :

— Spovedesc în fiecare sîmbătă, de la trei la şase.

Doamna Walter îi apucase braţul şi i-l strîngea spunînd într-una :

— Nu ! nu ! nu ! Acuma ! Numaidecît ! Trebuie ! E aici ! În biserică ! Mă aşteaptă !

Preotul întrebă :

— Cine vă aşteaptă ?

— Un bărbat... care mă va pierde... voi fi a lui, dacă nu mă scăpați... Nu mai pot fugi de el... Sînt prea slabă... prea slabă... atît de slabă... atît de slabă !

Se prăbuși la picioarele lui și, plîngînd în hohote :

— Ah ! fie-ți milă de mine, părinte ! Scapă-mă, pentru numele lui Dumnezeu, scapă-mă !

Îl ținea strîns de sutană ca să nu-i poată scăpa ; și el, neliniștit, se uita în toate părțile, să n-o vadă cumva un ochi răuvoitor sau cucernic pe femeia aceasta căzută la picioarele lui.

Înțelegînd, în sfîrșit, că nu va putea să scape, preotul spuse :

— Ridicați-vă, am din întîmplare la mine cheia de la confesional. Și, scotocind în buzunar, scoase o verigă plină cu chei ; apoi alese una și se îndreptă cu un pas grăbit spre micile căsuțe de lemn, un fel de lăzi pentru gunoiul sufletesc în care credincioșii își golesc păcatele.

Intră prin ușa din mijloc, pe care o închise în urma lui, și doamna Walter, după ce se repezi în strîmta despărțitură învecinată, bolborosi cu căldură, cu un avînt pătimaș de nădejde :

— Binecuvîntează-mă, părinte, fiindcă am păcătuit...

După ce trecu de altar, Du Roy coborî spre intrare prin naosul din stînga. Cînd se apropie la mijlocul lui, dădu cu ochii de domnul cel chel care mergea cu același pas liniștit ; și se întrebă : „Ce caută individul ăsta aici ?“ Celălalt încetinise și el mersul și se uita la Georges cu dorința vădită de a-i vorbi. Cînd ajunse lîngă el, salută și întrebă foarte curtenitor :

— Vă cer iertare, domnule, că vă tulbur, dar mi-ați putea oare spune cînd a fost zidită biserica aceasta ?

Du Roy răspunse :

— Drept să vă spun, nu prea știu, cred însă că acum douăzeci, douăzeci și cinci de ani. E de altfel prima oară cînd intru în ea.

— Și eu. N-am mai văzut-o niciodată.

Atunci, ziaristul, căruia i se trezise curiozitatea, reluă :

— Mi se pare că o cercetați cu multă luare-aminte. O studiați în amănunt.

Celălalt răspunse, cu resemnare :

— Nu o cercetez, domnule, îmi aștept soția care mi-a dat întîlnire aci și care întîrzie cam mult.

Apoi tăcu și, după cîteva clipe :

— Tare e cald afară.

Du Roy îl privea, găsind că avea o înfățișare de om cumsecade și deodată se gîndi că seamănă cu Forestier.

— Sînteți din provincie ? întrebă el.

— Da. Sînt din Rennes. Dar dumneata, domnule, ai intrat din curiozitate în biserica asta ?

— Nu. Eu aștept o femeie. Și, după ce îl salută, ziaristul se depărtă, cu zîmbetul pe buze.

Apropiindu-se de ușa cea mare, o revăzu pe biata femeie nenorocită în genunchi și rugîndu-se mereu : „Drace, gîndi el, asta cere cu încăpățînare ajutor". Nu mai era mișcat, n-o mai plîngea.

Trecu pe lîngă ea și, agale, începu să urce naosul din dreapta pentru a o regăsi pe doamna Walter.

Căuta, de departe, cu ochii, locul unde o lăsase, mirîndu-se că nu o zărește. Crezu că a greșit stîlpul, merse pînă la cel din urmă, apoi se întoarse. Plecase, așadar ! Era uimit și furios. Apoi își spuse că poate doamna Walter îl căuta și făcu din nou înconjurul bisericii. Negăsind-o, se întoarse și se așeză pe scaunul pe care stătuse ea, sperînd că o să-l caute. Și aștepta.

Curînd un murmur ușor de glasuri îi atrase luarea-aminte. Nu văzuse pe nimeni în colțul acela al bisericii. Atunci de unde veneau șoaptele ? Se sculă, pentru a căuta, și zări în capela învecinată ușile confesionalului. Un colț de rochie ieșea printr-una din ele și atîrna pe jos. Se apropie pentru a privi cu băgare de seamă femeia. O recunoscu. Se spovedea !...

Simți o poftă grozavă s-o apuce de umeri și s-o smulgă din căsuța aceea. Apoi își zise : „Ei, și ! Azi e rîndul popii, mîine va fi al meu." Și se așeză liniștit în fața acestor ghișee ale pocăinței, așteptînd să-i sosească și lui clipa și făcînd haz, acum, de întîmplare.

Aștepta îndelung. În sfîrșit, doamna Walter se ridică din genunchi, se întoarse, îl văzu și se apropie de el. Avea obrazul rece și aspru.

— Domnule, spuse ea, vă rog să nu mă însoțiți și să nu mai veniți singur la mine. Nu veți fi primit. Adio!

Și plecă, pășind cu demnitate.

Du Roy, care se călăuzea după principiul că lucrurile nu trebuie forțate niciodată, o lasă să plece. Apoi, văzîndu-l pe preot, puțin cam tulburat, ieșind la rîndul său din căsuță, se duse drept la el și, privindu-l țintă în ochi, îi bufni în obraz :

— Dacă n-ai purta fustă, ce pereche de palme ți-aș mai trage peste botul ăsta infect!

Apoi se răsuci pe călcîie și ieși din biserică fluierînd.

Sub portal, în picioare, domnul cel pîntecos, cu pălăria pe cap, sătul de așteptare, cutreiera cu privirea marea piață și străzile ce dau în ea.

Cînd Du Roy trecu pe lîngă el, se salutară.

Neavînd nimic de făcut, ziaristul se duse la *Vie Française*. De cum intră, văzu, după înfățișarea preocupată a băieților, că se petreceau lucruri neobișnuite, și intră brusc în biroul directorului. Papa Walter, în picioare, nervos, dicta un articol cu fraze întretăiate, dădea — între două aliniate — însărcinări reporterilor care îl înconjurau, indicații lui Boisrenard și deschidea scrisori.

Cînd intră Du Roy, patronul scoase un strigăt de bucurie :

— Ah! ce noroc, uite-l pe Bel-Ami!

Se opri brusc, puțin zăpăcit și își ceru scuze :

— Te rog să mă ierți că ți-am spus așa, dar sînt foarte tulburat din pricina evenimentelor. Știi, tot auzindu-mi nevasta și fetele spunîndu-ți de dimineață pînă seara „Bel-Ami", am ajuns să prind și eu obiceiul. Nu ești supărat pe mine?

Georges rîdea :

— Nicidecum. Porecla asta nu-mi displace de loc.

Papa Walter reluă :

— Foarte bine, atunci o să-ți zic și eu Bel-Ami, ca toată lumea. Ei bine, iată, au avut loc evenimente grave. Guvernul a căzut în urma unui vot de trei sute zece glasuri, contra o sută două. Vacanța noastră s-a aminat la calendele grecești, și iată-ne în douăzeci și opt iulie. Spania se supără din pricina Marocului, ceea ce de

altfel a produs prăbuşirea lui Durand de l'Aine şi a ciracilor săi. Sîntem băgaţi într-o încurcătură tare urîtă. Marrot este însărcinat să alcătuiască noul guvern. Îl ia pe generalul Boutin d'Acre la Război, şi pe prietenul nostru Laroche-Mathieu la Afacerile Străine. El păstrează Ministerul de Interne şi Preşedinţia Consiliului. Vom deveni un ziar oficios. Fac articolul de fond, o simplă declaraţie de principii, arătînd miniştrilor calea de urmat.

Papa Walter zîmbi şi se corectă :

— Drumul pe care au de gînd să-l urmeze, bineînţeles. Dar mi-ar trebui ceva asupra problemei Marocului, ceva care să merite luarea-aminte, un articol de actualitate, o cronică de efect, de senzaţie, mai ştiu eu ce ? Găseşte-mi dumneata asta.

Du Roy stătu pe gînduri o clipă, apoi răspunse :

— Am ce vă trebuie. Vă dau un studiu asupra situaţiei politice a întregii noastre colonii africane, cu Tunisul la stînga, Algeria la mijloc şi Marocul la dreapta, istoria semeţiilor ce populează acest mare ţinut şi descrierea unei scurte călătorii pe graniţa marocană pînă la oaza cea mare de la Fignic, în care n-a pătruns nici un european şi care este pricina actualei neînţelegeri. Vă convine ?

Popa Walter izbucni :

— Strașnic ! Şi cum ai să-l intitulezi ?

— *De la Tunis la Tanger !*

— Minunat.

Şi Du Roy se duse să caute în colecţia ziarului „*Amintirile unui soldat din Africa*", primul său articol, care, cu un alt titlu, cîrpăcit şi schimbat, s-ar potrivi din cap în cap ; de vreme ce era vorba în el de politică colonială, de băştinaşii algerieni şi de o călătorie în provincia Oran.

În trei sferturi de ceas, articolul fu refăcut, cîrpit, pus la punct, cu un iz de actualitate şi laude pentru noul guvern.

Directorul, după ce îl citi, spuse convins :

— E minunat !... minunat... minunat. Eşti un om de aur. Felicitările mele.

Şi Du Roy se întoarse acasă pentru a lua masa, încîntat de ziua care trecuse, cu toată înfrîngerea suferită la Trinité, căci îşi dădea bine seama că partida fusese cîştigată.

Madeleine îl aştepta plină de neastîmpăr. Văzîndu-l, strigă :

— Ştii că Laroche e ministru al Afacerilor Străine ?

— Da, am făcut chiar un articol asupra Algeriei în legătură cu asta.

— Ce articol ?

— Îl ştii ; primul pe care l-am scris împreună : *„Amintirile unui soldat din Africa"*, revăzut şi adăugit pentru a-l actualiza.

Madeleine zîmbi :

— Ah ! da ; să ştii că se potriveşte foarte bine.

Apoi după ce stătu pe gînduri cîteva clipe :

— Mă gîndesc la urmarea aceea pe care trebuia s-o scrii atunci şi pe care ai... lăsat-o baltă. O putem face acum. Ar da o serie frumoasă, foarte potrivită cu situaţia actuală.

Aşezîndu-se la masă, Georges răspunse :

— Desigur. Acum că încornoratul de Forestier a murit, nimic nu ne mai stă în cale.

Ea răspunse scurt, cu un glas tăios, jignit :

— Gluma asta e mai mult decît necuviincioasă şi te rog să-i pui capăt. Ţine de prea multă vreme.

El era gata să răspundă batjocoritor, cînd i se aduse o telegramă nesemnată care nu cuprindea decît atît : *„Îmi pierdusem firea. Iartă-mă şi vino mîine, la patru, în parcul Monceau."*

Înţelese şi, cu inima plină dintr-o dată de bucurie, spuse soţiei sale, băgînd hîrtia albastră în buzunar :

— N-am s-o mai fac, draga mea. E o prostie. Recunosc.

Şi începu să mănînce.

Mîncînd, îşi tot repeta aceste cîteva cuvinte : „Îmi pierdusem firea. Iartă-mă şi vino mîine, la patru, în parcul Monceau." Aşadar se dădea învinsă. Asta însemna : „Mă supun, sînt a dumitale, unde vei vrea, cînd vei vrea".

Începu să rîdă. Madeleine întrebă :

— Ce ai ?

— Hm ! Mai nimic. Mă gîndesc la un preot pe care l-am întîlnit azi după-amiază și care avea o mutră plină de haz.

Du Roy sosi tocmai la timp la întîlnire. Pe toate băncile parcului stăteau așezați burghezi copleșiți de căldură și slujnice leneșe ce păreau că visează în timp ce copiii se tăvăleau în nisipul cărărilor.

O găsi pe doamna Walter în mica ruină antică, unde curge un izvor. Făcea înconjurul arenei, cu o înfățișare îngrijorată și nenorocită.

După ce el îi sărută mîna, ea spuse :

— Ce lume multă e în grădina asta !

El se folosi de prilejul acesta și zise :

— Da, adevărat : vrei să mergem în altă parte ?

— Dar unde ?

— Oriunde, într-un cupeu de pildă. Vei coborî perdeaua în partea dumitale și vei fi la adăpost.

— Da, e mai bine așa ; aci mor de frică.

— Atunci, peste cinci minute mă vei găsi la poarta care dă spre bulevardul de alături. Voi sosi acolo cu un cupeu.

Și plecă în goană.

De îndată ce se așezară în cupeu și acoperi bine fereastra din partea ei, doamna Walter îl întrebă :

— Unde i-ai spus birjarului să meargă ?

Georges răspunse :

— Nu te îngriji de nimic, știe el.

Dăduse omului adresa locuinței din rue de Constantinople.

Doamna Walter reluă :

— Nu-ți dai seama cît sufăr din pricina dumitale, cît sînt de frămîntată și de chinuită ? Ieri, în biserică, am fost aspră dar voiam să fug cu orice preț de dumneata. Mi-e atît de frică să rămîn singură cu dumneata. M-ai iertat ?

El îi strîngea mîinile :

— O ! da. Ce nu ți-aș putea ierta, cînd te iubesc cum te iubesc ?

Ea îl privea rugător :

— Ascultă-mă, trebuie să-mi făgăduiești că mă vei respecta... că nu vei... că nu vei... altfel nu te-aș mai putea vedea.

La început, Du Roy nu răspunse nimic; avea pe buze zîmbetul acela ușor care tulbura femeile. În cele din urmă șopti:

— Sînt robul dumitale.

Atunci ea începu să-i povestească cum băgase de seamă că îl iubește atunci cînd aflase că se însoară cu Madeleine Forestier. Dezvăluia amănunte, date, lucruri intime.

Deodată tăcu. Cupeul se oprise. Du Roy deschise portiera.

— Unde sîntem? întrebă ea.

Du Roy răspunse:

— Coboară și intră în casa asta. Aici vom fi mai liniștiți.

— Dar unde sîntem?

— La mine acasă. E locuința mea de burlac, pe care am reînchiriat-o... pentru cîteva zile... spre a avea un colțișor unde să ne putem vedea.

Ea se agățase de mătasea cupeului, înspăimîntată la gîndul acestei întrevederi, și bîiguia:

— Nu, nu, nu vreau! Nu vreau!

Du Roy spuse cu glas hotărît:

— Îți jur să te voi respecta. Nu vezi, se uită lumea la noi, or să se strîngă oamenii în jurul nostru; grăbește-te... grăbește-te... coboară.

Și spuse iar:

— Îți jur că te voi respecta.

— Din pragul prăvăliei, un circiumar îi privea cu un aer curios. Doamna Walter fu cuprinsă de spaimă și se repezi în casă.

Era gata să urce scara, cînd Georges îi apucă brațul:

— E aci, jos.

Și o împinse în locuința lui.

De îndată ce închise ușa, o cuprinse în brațe ca pe o pradă. Ea se zbătea, lupta, bolborosea:

— Ah! Doamne... Dumnezeule!...

Georges o săruta cu furie pe gît, pe ochi, pe gură, fără ca ea să poată scăpa de mîngîierile lui pătimașe;

și, respingîndu-l, ferindu-se de gura lui, îi înapoia fără să vrea sărutările.

Deodată încetă să se mai zbată, și, învinsă, resemnată, se lăsă dezbrăcată. Cu mîini ușoare de cameristă, Georges îi scotea una cîte una, repede și cu îndemînare, tot ce avea pe ea.

Ea îi smulse din mîini bluza pentru a-și ascunde fața în ea și sta nemișcată, albă de tot, în mijlocul hainelor căzute la picioare.

Georges îi lăsă ghetele și o duse în brațe spre pat. Atunci ea îi șopti la ureche cu glas stins :

— Îți jur... îți jur... că n-am avut niciodată un amant. Ca o fată care ar fi spus : „Îți jur că sînt fericită".

Și el își spunea : „Iată un lucru care mă lasă într-adevăr rece".

V

VENISE TOAMNA. FAMILIA DU ROY își petrecuse toată vara la Paris, ducînd, în scurta vacanță a deputaților, o campanie energică în ziarul *Vie Française* pentru susținerea noului guvern.

Cu toate că era abia în primele zile ale lui octombrie, Camerele aveau să-și reia ședințele, deoarece încurcăturile cu Marocul deveneau amenințătoare.

De fapt, nimeni nu credea într-o expediție spre Tanger, deși în ziua încheierii Parlamentului un deputat de dreapta, contele de Lambert-Sarrazin, într-o cuvîntare plină de duh, aplaudată chiar de către deputații de centru, spusese că e gata să facă rămășag și să-și pună zălog mustața, cum făcuse pe vremuri un faimos vicerege al Indiilor, în schimbul favoritelor președintelui de consiliu, că noul guvern nu va pregeta să-l imite pe cel vechi și să trimită la Tanger o armată, ca pereche a celei din Tunis, din dragoste pentru simetrie, așa cum pui două vase pe un cămin. Și adăugase :

— Într-adevăr, domnilor, pămîntul Africii este pentru Franța un cămin, un cămin în care arde cel mai bun

lemn al nostru, un cămin care consumă mult şi care se aprinde cu biletele Băncii Franţei. V-aţi îngăduit fantezia de a împodobi colţul din stînga cu un bibelou tunisian care vă costă scump, veţi vedea că domnul Marrot va încerca să-şi imite predecesorul, împodobind colţul din dreapta cu un bibelou marocan.

Cuvîntarea aceasta, rămasă faimoasă, îi servise lui Du Roy drept temă pentru zece articole asupra coloniei algeriene, întreaga serie, întreruptă pe vremea debutului său la ziar. Sprijinise în ele cu hotărîre planul unei expediţii militare, deşi era convins că nu avea să aibă loc. Făcuse să răsune coarda patriotică şi atacase Spania cu tot arsenalul de argumente dispreţuitoare ce se întrebuinţează împotriva ţărilor ale căror interese sînt potrivnice ţării tale.

Ziarul *Vie Française* dobîndise o foarte mare însemnătate din pricina cunoscutelor lui legături cu guvernul. Publica, înaintea cotidienelor serioase, ştirile politice, strecura cu dibăcie intenţiile prietenilor săi miniştri, şi toate ziarele din Paris şi provincie culegeau ştirile din paginile lui. Era citat, temut, începea să fie vrednic de respect. Nu mai era foaia îndoielnică a unei cete de gheşeftari politici, ci organul recunoscut al guvernului. Laroche-Mathieu era sufletul ziarului şi Du Roy trîmbiţa lui. Se spunea că Papa Walter, deputat tăcut şi director şiret, pricepîndu-se să rămînă totdeauna în umbră, se ocupa pe ascuns de o mare afacere de mine de aramă, din Maroc.

Salonul doamnei Du Roy devenise un loc de frunte, unde se întîlneau în fiecare săptămînă cîţiva din membrii guvernului. Preşedintele Consiliului luase chiar de două ori masa la ea; iar soţiile oamenilor de stat care şovăiau altădată să-i calce pragul se lăudau acum de a-i fi prietene şi-i făceau mai multe vizite de politeţe decît primeau din partea ei.

Ministrul Afacerilor Străine era ca şi stăpînul casei. Venea la orice oră, aducînd telegrame, ştiri, informaţii, pe care le dicta fie soţului, fie soţiei, ca şi cum i-ar fi fost secretari.

Cînd, după plecarea ministrului, Du Roy rămînea singur cu Madeleine, îşi dădea drumul mîniei, cu ameninţări în glas şi insinuări perfide strecurate printre

cuvinte, împotriva purtărilor acestui parvenit lipsit de merit.

Dar ea ridica din umeri cu dispreț, răspunzînd mereu același lucru :

— Fă și tu ca el. „Fă-te ministru și atunci ai să și poți face pe grozavul. Pînă atunci, taci din gură".

El își răsucea mustața, privind-o pieziș :

— Nimeni nu știe cît îmi poate pielea, spunea el ; se va afla poate într-o zi.

La care ea răspundea, filozofînd :

— Cine va trăi va vedea.

În dimineața deschiderii Camerelor, Madeleine încă în pat — dădea mii de sfaturi soțului ei, care se îmbrăca să se ducă la prînz la domnul Laroche-Mathieu pentru a primi, înaintea ședinței, instrucțiuni în legătură cu articolul politic de a doua zi din *Vie Française*, ce urma să fie un fel de declarație oficioasă a adevăratelor planuri ale guvernului.

Madeleine spunea :

— Nu uita mai ales să-l întrebi dacă generalul Belloncle este trimis la Oran, cum era vorba. Asta ar fi plin de tîlc.

Enervat, Georges răspunse :

— Dar știu tot atît de bine ca și tine ce am de făcut. Nu-mi mai bate capul cu trăncăneala ta.

Madeleine reluă liniștită :

— Dragul meu, uiți întotdeauna jumătate din însărcinările pe care ți le dau pentru ministru.

Georges bombăni :

— Mă plictisește la urma urmei ministrul tău. E un gogoman.

Madeleine răspunse calm :

— Nu e mai mult ministrul meu, decît al tău. Mai folositor îți este ție decît mie.

Georges se întoarse puțin spre ea, zîmbind batjocoritor :

— Să avem iertare, mie nu-mi face curte.

Ea rosti rar :

— Nici mie, de altminteri ; dar mulțumită lui facem avere.

Georges tăcu ; după cîteva clipe spuse :

— Dacă aș avea de ales între adoratorii tăi, cred că mai degrabă la nătărăul acela bătrîn de Vaudrec m-aș opri. Ce mai e cu el ? Nu l-am mai văzut de o săptămînă.

Madeleine răspunse fără să se tulbure :

— E bolnav. Mi-a scris chiar că stă în pat, cu un acces de podagră. Ar trebui să treci pe la el să întrebi ce face. Știi că ține mult la tine și asta i-ar face plăcere.

Georges răspunse :

— Da, mă voi duce negreșit după-masă.

Sfîrșise cu îmbrăcatul, și, cu pălăria pe cap, cercetă să vadă dacă n-a uitat ceva. Negăsind nimic, se apropie de pat și își sărută soția pe frunte :

— Pe diseară, draga mea ; nu mă întorc decît cel mai devreme la șapte.

Și ieși.

Domnul Laroche-Mathieu îl aștepta ; prînzea în ziua aceea la zece, Consiliul trebuind să se țină la amiază, înaintea redeschiderii Parlamentului.

De îndată ce se așezară la masă, doar cu secretarul particular al ministrului, doamna Laroche-Mathieu nevoind să-și schimbe ora mesei, Du Roy vorbi despre articolul său și îl schiță cercetîndu-și însemnările mîzgălite pe cărți de vizită ; apoi, după ce sfîrși, întrebă :

— Credeți că ar fi ceva de schimbat, scumpul meu ministru ?

— Foarte puțin, dragul meu prieten. Ești poate cam prea categoric în chestiunea Marocului. Trebuie să vorbești despre expediție ca și cînd ar urma să aibă loc, dar lăsînd să se înțeleagă că nu va avea loc și că dumneata nu crezi cîtuși de puțin în ea. Fă ca publicul să citească printre rînduri că n-avem de gînd să ne băgăm în încurcătura asta.

— Foarte bine. Am înțeles și mă voi face înțeles. Soția mea m-a însărcinat să vă întreb, în legătură cu asta, dacă generalul Belloncle va fi trimis la Oran. După cele spuse, conchid că nu.

Bărbatul de stat răspunse :

— Nu

Apoi vorbiră despre sesiunea care se deschidea. Și Laroche-Mathieu începu să peroreze pregătind efectul frazelor pe care avea să le reverse, cîteva ceasuri mai

tîrziu, asupra colegilor săi. Gesticula tot timpul cu mîna dreaptă, ridicînd în sus cînd furculiţa, cînd cuţitul, cînd o bucăţică de pîine, şi, fără să privească pe nimeni, adresîndu-se unei adunări nevăzute, îşi revărsa elocinţa siropoasă de băiat frumos şi spilcuit. O mustaţă foarte mică, răsucită, îşi ridica pe buză vîrfurile încovrigate ca două cozi de scorpion, iar părul uns cu pomadă şi despărţit la mijloc se rotunjea pe tîmple în două colţuri late de fante provincial. Era puţin cam gras şi cam buhăit, deşi încă tînăr ; pe burtă, vesta stătea să crape.

Secretarul particular mînca şi bea liniştit, obişnuit fără îndoială cu aceste revărsări de limbuţie ; Du Roy însă, căruia gelozia succesului obţinut de Laroche îi rodea inima, gîndea : „Mai las-o, nătăraule ! Ce imbecili sînt oamenii ăştia politici !"

Şi comparînd meritul său cu înfumurarea limbută a acestui ministru, îşi spunea :

— Ehei, dacă aş avea o sută de mii de franci, să-mi pun candidatura la mine, la Rouen, şi să-i înfăşor în aluatul şireteniei lor grosolane pe normanzii mei de treabă, pişicheri şi greoi, ce om de stat aş fi pe lîngă puşlamalele astea fără cap !

Domnul Laroche-Mathieu vorbi pînă la cafea, apoi, băgînd de seamă că se făcuse tîrziu, sună să i se aducă trăsura la scară, şi întinzînd mîna ziaristului, spuse :

— Ne-am înţeles, prietene ?

— Minunat, scumpul meu ministru, bizuiţi-vă pe mine.

Şi neavînd nimic de făcut pînă la ora patru cînd trebuia să se ducă în rue de Constantinople ca să se întîlnească cu doamna de Marelle — pe care continua s-o vadă regulat, de două ori pe săptămînă, lunea şi vinerea — Du Roy o porni agale spre ziar pentru a-şi începe articolul.

Intrînd însă la redacţie, i se înmînă o telegramă închisă ; era de la doamna Walter, care îi scria :

„Trebuie neapărat să-ţi vorbesc astăzi. E foarte, foarte serios. Aşteaptă-mă la ora două în rue de Constantinople. Îţi pot face un mare serviciu.

Prietena ta pînă la moarte,

Virginie"

Blestemă : „Fir-ar să fie, ce scai !“ Şi, fierbînd de necaz, plecă numaidecît de la ziar, prea scos din fire ca să mai poată lucra.

De şase săptămîni încerca s-o rupă cu ea, fără a izbuti totuşi să-i obosească dragostea îndîrjită.

După ce greşise, doamna Walter avusese un înspăimîntător acces de remuşcări şi, în trei întîlniri la rînd, îşi copleşise amantul cu mustrări şi blesteme. Plictisit de aceste scene şi săturat de femeia aceasta matură şi dramatică, se îndepărtase pur şi simplu de ea, nădăjduind că în felul acesta aventura va lua sfîrşit. Atunci însă, doamna Walter se agăţase de el nebuneşte, aruncîndu-se în dragostea asta cum te arunci în apă cu o piatră de gît. Du Roy se lăsase din nou prins, din slăbiciune, din complezenţă, din consideraţie ; şi ea îl încătuşase într-o dragoste neînfrînată şi obositoare, terorizîndu-l cu tandreţea ei.

Voia să-l vadă în fiecare zi, îl chema neîncetat prin telegrame la întîlniri scurte în colţul străzilor, într-o prăvălie, într-o grădină publică.

Îi repeta atunci în cîteva fraze — întotdeauna aceleaşi — că îl iubea ca o nebună şi că era idolul ei, apoi îl părăsea jurîndu-i că-i fericită că l-a văzut.

Era cu totul altfel decît o visase, încerca să-l cucerească prin graţii de fetiţă, prin copilării caraghioase la vîrsta ei. Fiind pînă atunci absolut cinstită, cu o inimă pură, închisă oricărui simţămînt de dragoste, străină de bucuriile trupeşti, iubirea care o cuprinsese dintr-o dată pe femeia aceasta cuminte, a cărei maturitate liniştită părea o toamnă lipsită de soare după o vară friguroasă, fusese un fel de primăvară veştejită, plină de floricele pipernicite şi de muguri ofiliţi înainte de a se deschide, o ciudată izbucnire de dragoste juvenilă şi tîrzie, arzătoare şi naivă, alcătuită din neaşteptate avînturi, din mici ţipete de fetişcană de şaisprezece ani, din mîngîieri supărătoare, din graţie îmbătrînită fără să fi fost vreodată tînără. Îi scria zece scrisori într-o singură zi, scrisori neroade, smintite, într-un stil ciudat, poetic şi caraghios, înflorit ca al indienilor, plin de nume de animale şi păsări.

De îndată ce erau singuri, îl săruta cu dezmierdări greoaie de strengăriţă dolofană, cu ţuguieri caraghioase de

buze și giumbușlucuri ce făceau să-i salte sub stofa rochiei pieptul prea greu.

Era mai ales scîrbit s-o audă spunînd : „șoricelul meu", „cățelușul meu", „pisoiul meu", „giuvaerul meu" „păsărica mea albastră", „comoara mea" și s-o vadă oferindu-se de fiecare dată după o mică comedie de sfiiciune copilărească, de gesturi de teamă pe care ea le socotea drăguțe, și de mici strîmbături de școlăriță coruptă.

Îl întreba : „A cui e gura asta ?" Și cînd Georges nu-i răspundea îndată „E a mea", stăruia atît pînă îl scotea din sărite.

Ar fi trebuit să simtă — i se părea lui — că în dragoste trebuie un tact, o îndemînare, o înțelepciune și o măsură nespus de mare, că dăruindu-i-se, ea, matură, mamă de copii, femeie de lume, trebuia s-o facă cu gravitate, cu un fel de violență stăpînită, aspră, poate chiar cu lacrimi, dar cu lacrimi de Didonă, nu de Julietă.

Ea îi repeta neîncetat : „Ah ! cît te iubesc, micuțul meu ! Spune-mi, copilașul meu, tu mă iubești tot atît de mult ?"

El nu mai putea s-o audă rostind „micuțul meu" sau „copilașul meu", fără să nu-i vie poftă să-i spună „bătrînica mea".

Și mai spunea : „Ce nebunie am făcut că m-am dat ție ! Dar nu-mi pare rău. E așa de bine să iubești !"

Toate acestea, venind din gura ei, i se păreau lui Georges foarte supărătoare. Ea șoptea : „E așa de bine să iubești !" ca o ingenuă pe scenă.

Și apoi îl irită stîngăcia dezmierdărilor ei. Descoperind pe neașteptate bucuria simțurilor sub sărutările acestui bărbat frumos care îi aprinsese atît de puternic sîngele, punea în dragoste o înfocare stîngace și o sîrguință plină de seriozitate ce stîrneau în el pofta de rîs și îl făceau să se gîndească la oamenii care încearcă să învețe să citească la bătrînețe.

Și cînd ar fi trebuit să-l strivească în brațe, privindu-l arzător cu ochii aceia adînci și peste măsură de gravi pe care îi au unele femei veștejite, superbe în ultima lor dragoste, cînd cu gura tăcută și tremurătoare ar fi trebuit să-l muște și să-l zdrobească sub trupul ei greu și fierbinte, obosit dar nesățios, ea se țîțîia ca o strengăriță

și vorbea peltic, ca să fie mai atrăgătoare : „Te iubesc mult, dlagul meu. Te iubesc mult. Dezmiald-o flumos pe nevestica ta !"

Îi venea atunci o poftă nebună să înjure, să-și ia pălăria și să plece trîntind ușa.

La început se văzură adesea în rue de Constantinople, dar Du Roy, care se temea să nu dea peste ei doamna de Marelle, găsea acum mii de motive ca să scape de aceste întîlniri.

Trebui atunci să se ducă aproape în fiecare zi la ea acasă, cînd pentru a prînzi, cînd pentru a cina, unde ea îi strîngea mîna pe sub masă, și îi cerșea sărutări pe după ușă. El însă își petrecea vremea mai ales jucîndu-se cu Suzanne, care îl înveselea cu năzbîtiile ei. În capul acela de păpușă mocnea o minte ageră și iscoditoare, surprinzătoare și vicleană care se fudulea ca o marionetă de bîlci. Își bătea joc de toți și de toate, cu o ironie mușcătoare. Georges îi ținea hangul, îi aținea pornirile, amîndoi înțelegîndu-se de minune.

Îl chema mereu : „Ascultă, Bel-Ami ! Vino încoace, Bel-Ami !"

Atunci el o părăsea numaidecît pe mamă pentru a alerga la fată, care îi șoptea cine știe ce răutate la ureche, de care rîdeau amîndoi din toată inima.

Dezgustat de dragostea mamei, ajunsese să resimtă pentru ea o scîrbă de neînvins ; nu mai putea nici s-o vadă, nici s-o audă, nici să și-o reamintească fără furie. Încetă așadar să mai meargă la ea acasă, să-i mai răspundă la scrisori și să se mai înduplece la chemările ei.

Ea înțelese, în sfîrșit, că nu o mai iubea, și suferi îngrozitor. Dar se înverșună ; îl pîndi, îl urmări, îl aștepta într-un cupeu cu perdelele lăsate la intrarea ziarului, la poarta casei, pe străzile unde nădăjduia că va trece.

Lui Du Roy îi venea s-o înjure, s-o bată și să-i spună verde în față : „Gata ! Ajunge ! m-am săturat ; mă plictisești." Dar păstra totuși o oarecare măsură din pricina situației lui la *Vie Française ;* și căuta prin multă răceală, printr-o asprime învăluită în respect și uneori chiar prin vorbe grele s-o facă să înțeleagă că legătura dintre ei trebuia să ia sfîrșit.

Ea se încăpățîna mai ales să umble cu șiretlicuri ca să-l atragă în rue de Constantinople, și el tremura de teamă ca nu cumva cele două femei să se întîlnească într-o zi, față în față, în ușă.

Dimpotrivă, dragostea lui pentru doamna de Marelle crescuse în timpul verii. O numea „piciul" lui, și, hotărît lucru, o plăcea. Firile lor se asemănau ; fără îndoială, amîndoi făceau parte din tagma zvînturată a boemilor, a boemilor moderni, care, fără să le treacă prin minte, se aseamănă foarte mult cu haimanalele de drumul mare.

Petrecuseră o vară de dragoste fermecătoare, o vară de studenți care benchetuiesc, fugind din Paris ca să se ducă să prînzească sau să cineze la Argenteuil, la Bougival, la Maisons, la Poissy, petrecînd ceasuri întregi într-o luntre, să culeagă flori de-a lungul malurilor. Clotilde adora peștii de Sena, prăjiți, saramura cu mujdei și plachia de pește, umbrarele circiumilor și strigătele luntrașilor.

Lui îi plăcea să plece cu ea pe o zi senină, pe platforma trenurilor care mergeau în împrejurimi, și să străbată, făcînd șotii, cîmpia urîtă din jurul Parisului pe care se înalță monstruoase vile burgheze.

Și, cînd era nevoit să se întoarcă pentru a cina la doamna Walter, o ura pe bătrîna amantă înverșunată, amintindu-și de cea tînără de care se despărțise și care îi culesese floarea dorinței și îi ostoise avîntul, pe malul apei, în ierburi.

Credea că în sfîrșit scăpase de doamna Walter, căreia îi mărturisise fără înconjur, aproape brutal, hotărîrea sa de a o rupe cu ea, cînd primi la ziar telegrama prin care îl chema la ora două în rue de Constantinople.

Recitea telegrama mergînd :

„Trebuie neapărat să-ți vorbesc astăzi. E foarte, foarte serios. Așteaptă-mă la ora două în rue de Constantinople. Îți pot face un mare serviciu.

Prietena ta pînă la moarte,

Virginie."

Gîndea : „Ce-o mai fi vrînd iar de la mine bufnița asta bătrînă ? Pun rămășag că n-are nimic să-mi spună. Îmi va repeta că mă iubește la nebunie. Totuși, trebuie

să văd, fie ce-o fi. Vorbește de un lucru foarte serios, și de un mare serviciu; poate e adevărat. Și Clotilde vine la patru. Trebuie să-i fac vînt celei dintîi cel mai tîrziu la trei. Drace! Numai de nu s-ar întîlni. Păcătoase mai sînt și femeile astea!"

Și își spuse că soția lui era într-adevăr singura care nu-l hărțuia niciodată. Ea își vedea de viața ei și părea că îl iubește mult, dar numai în orele hărăzite pentru dragoste, fiindcă nu îngăduia să fie tulburată rînduiala îndeletnicirilor obișnuite ale vieții.

Se îndrepta agale spre locuința lui de întîlniri, întărîtîndu-se singur împotriva patroanei.

„Ah, ce primire am să-i mai fac, dacă n-o avea să-mi spună nimic! Franțuzeasca lui Cambronne ar fi academică pe lîngă a mea. Mai întîi am să declar că n-am să-i mai calc pragul."

Și intră s-o aștepte.

Ea sosi aproape numaidecît și cum îl zări, exclamă:

— Ah! ai primit telegrama mea! Ce noroc!

Georges își luase o atitudine răutăcioasă:

— Pe naiba, am găsit-o la ziar tocmai în clipa cînd mă pregăteam să plec la Cameră. Ce mai vrei de la mine?

Ea își ridicase vălul ca să-l sărute și se apropie cu un aer sfios și supus de cățelușă bătută adesea.

— Ce crud ești cu mine... Ce aspru îmi vorbești... Ce ți-am făcut? Nu-ți închipui cît mă chinuiești.

El mormăi:

— Sper că n-ai de gînd să începi iar!

În picioare, lîngă el, doamna Walter aștepta un zîmbet, o mișcare pentru a i se arunca în brațe.

Șopti:

— Nu trebuia să ții să fiu a ta, ca să te porți așa cu mine; trebuia să mă fi lăsat în pace, fericită cum eram. Îți aduci aminte ce-mi spuneai în biserică și cum m-ai făcut să intru cu de-a sila în casa asta? Și acum, iată cum îmi vorbești! Doamne! Dumnezeule!... cît mă chinuiești!

El bătu din picior și spuse cu furie:

— Ascultă, știi ce? M-am săturat! Nu te mai pot vedea un minut fără să aud cîntecul ăsta. Parcă te-aș fi avut la doisprezece ani, nevinovată ca un înger. Nu,

draga mea, să precizăm faptele : n-a fost o ademenire de minoră. Mi te-ai dat în plină maturitate a minții. Îți mulțumesc, îți sînt nemărginit de recunoscător, dar nu sînt ținut să rămîn legat de fusta ta pînă la moarte. Tu ai bărbat, eu nevastă. Nu sîntem liberi nici unul nici celălalt. Ne-am făcut o toană ; acum, gata ; nu te cunosc, nu mă cunoști.

— Ah ! ce mojic ești ! ce grosolan, ce nemernic ! Nu ! nu mai eram o fată, dar nu iubisem niciodată, nu greșisem niciodată... spuse ea.

El îi tăie vorba :

— Știu, mi-ai mai spus-o de o sută de ori. Dar ai doi copii... așadar nu te-am dezvirginat eu...

Ea se dădu înapoi :

— Ah ! Georges, ce mîrșăvie !...

Și ducîndu-și mîinile la piept, începu să se înăbușe de suspine.

Cînd văzu că-i dau lacrimile, Du Roy își luă pălăria de pe colțul căminului :

— Așa ! ai de gînd să plîngi ! Atunci, bună ziua. Pentru asta mă chemaseși ?

Ea făcu un pas ca să-i taie drumul și scoțînd repede o batistă din buzunar își șterse ochii cu o mișcare bruscă. Sub sforțarea voinței, glasul îi căpătă forță, și, gîtuită de durere, spuse :

— Nu... venisem să... să-ți dau o veste... o știre politică... să-ți dau putința să cîștigi cincizeci de mii de franci... sau chiar mai mult... dacă vrei.

Îmblînzit dintr-o dată, Du Roy întrebă :

— Cum asta ? Ce vrei să spui ?

— Ieri seară am surprins o discuție între soțul meu și Laroche. De altfel, nici nu se ascundeau prea mult de mine. Dar Walter îl sfătuia pe ministru să nu-ți spună secretul, pentru că l-ai dezvălui.

Du Roy își pusese pălăria pe un scaun. Aștepta plin de luare-aminte.

— Atunci ce este ?

— Au să pună mîna pe Maroc !

— Aidade ! Am prînzit cu Laroche care mi-a dictat aproape cuvînt cu cuvînt ce are de gînd să facă guvernul.

— Nu, dragul meu, te-au tras pe sfoară fiindcă se tem să nu se afle ce au pus la cale.

— Stai jos, spuse Georges.

Şi se aşeză şi el într-un fotoliu. Atunci doamna Walter trase un scăunel şi se ghemui pe el între genunchii lui Du Roy. Apoi reluă cu o voce mîngîietoare :

— Cum mă gîndesc mereu la tine, bag acum de seamă la tot ce se şopteşte în jurul meu.

Şi începu să-i spună încet cum, de cîtăva vreme, ghicise că pregăteau ceva fără ştirea lui, că îl foloseau temîndu-se însă de ajutorul lui.

Şi spunea :

— Ştii, cînd iubeşti, devii şireată.

În sfîrşit, în ajun, înţelesese. Era o mare afacere, o foarte mare afacere pregătită în umbră. Acum zîmbea mulţumită de îndemînarea ei ; se înflăcăra vorbind ca o soţie de financiar obişnuită să vadă urzindu-se loviturile de bursă, mişcarea valorilor, scăderile şi creşterile neaşteptate ce sărăcesc în două ceasuri de speculă mii de burghezi, de rentieri modeşti care şi-au investit banii puşi de o parte în nişte afaceri garantate de numele unor oameni politici sau de bancă, preţuiţi, respectaţi.

Spunea într-una :

— Ah ! e o lovitură dibace. O lovitură mare. De altminteri, Walter a condus totul şi el se pricepe. E într-adevăr de prima mînă.

Pe Georges pregătirile acestea îl făceau să-şi piardă răbdarea.

— Haide, spune repede.

— Ei bine, iată. Expediţia la Tanger era hotărîtă între ei din ziua în care Laroche a venit la Afacerile Străine ; şi încetul cu încetul, au răscumpărat tot împrumutul marocan care scăzuse la şaizeci şi patru sau şaizeci şi cinci de franci. L-au răscumpărat cu foarte multă îndemînare, prin mijlocirea unor agenţi îndoielnici, necinstiţi, care nu inspirau nici o încredere. I-au păcălit chiar pe Rotschilzii care se mirau văzînd că se cer mereu titluri marocane. Li s-a răspuns, numindu-li-se mijlocitorii, toţi pătaţi, toţi stînd prost cu afacerile. Asta a liniştit marea bancă. Şi acum se va face expediţia şi de îndată ce vom fi acolo, statul francez va garanta datoria. Prietenii noştri

vor cîștiga dintr-asta cincizeci, șaizeci de milioane. Înțelegi care-i afacerea ? Înțelegi de asemenea cît de teamă le este de toată lumea, teamă de cel mai mic cuvînt, care s-ar afla ?

Își sprijinise capul de vesta lui și, cu brațele așezate pe picioarele lui, se strîngea, se lipea de el, simțind foarte lămurit că acum îi trezise interesul și era gata să facă orice pentru o mîngîiere, pentru un zîmbet.

Georges întrebă :

— Ești sigură ?

— O ! Te cred ! răspunse ea convinsă.

Georges declară :

— E într-adevăr o lovitură grozavă. Cît despre scîrnăvia de Laroche, are să-mi cadă el o dată în mînă. Ah ! nemernicul ! Să bage de seamă !... Să bage de seamă... O să-l jupoi de pielea de ministru...

Apoi începu să se gîndească din nou și murmură :

— Oricum nu trebuie să scap ocazia asta.

— Mai poți cumpăra titluri de împrumut, spuse ea. Nu s-au urcat decît la șaptezeci și doi de franci.

Du Roy reluă :

— Da, dar n-am bani gheață.

Doamna Walter ridică ochii spre el, niște ochi rugători :

— M-am gîndit și eu la asta, puișorule, și dacă ai fi foarte, foarte drăguț, dacă ai ține puțin la mine, m-ai lăsa să te împrumut.

El răspunse scurt, aproape tăios :

— A ! nu !

Ea șopti cu glas rugător :

— Ascultă, e un lucru pe care l-ai putea face, fără să împrumuți bani. Voiam să-mi cumpăr de zece mii de franci titluri din împrumutul ăsta, pentru a-mi face un mic fond al meu. Ei bine, voi cumpăra de douăzeci de mii ! Te iau părtaș pe jumătate. Îți dai seama că n-am să-i restitui lui Walter banii aceștia. Așadar, pentru moment nu e nimic de plătit. Dacă izbutește afacerea, cîștigi șaptezeci de mii de franci. Dacă nu izbutește, îmi vei fi dator zece mii de franci pe care mi-i vei plăti cînd vei putea.

Georges mai spuse o dată :

— Nu, nu-mi plac de loc combinațiile astea.

Atunci doamna Walter argumentă pentru a-l hotărî, îi dovedi că de fapt se împrumuta pe onoare cu zece mii de franci, că putea să piardă, că ea nu-i dădea nimic de vreme ce plățile erau făcute de Banca Walter.

În afară de asta îi mai demonstră că el fusese cel care dusese toată campania din *Vie Française*, întreaga campanie politică ce făcea cu putință această afacere, că ar fi un prost să nu se folosească de ea.

El tot mai șovăia încă. Ea adăugă :

— Dar gîndește-te că în fond Walter e cel care îți împrumută acești zece mii de franci și că tu i-ai făcut servicii care valorează cu mult mai mult.

— Ei bine, fie, spuse el. Merg la parte cu tine. Dacă pierdem, îți voi da înapoi zece mii de franci.

Ea se arătă atît de mulțumită, încît se sculă în picioare, îi cuprinse capul între palme și începu să-l sărute cu lăcomie.

La început Georges nu se feri de loc, dar cum ea prindea curaj, îmbrățișîndu-l și înăbușindu-l cu dezmierdările, se gîndi că în curînd avea să vină cealaltă și dacă s-ar îndupleca, ar pierde vreme și ar lăsa în brațele celei bătrîne o înflăcărare pe care era mai bine s-o păstreze pentru cea tînără.

Atunci o dădu blînd la o parte :

— Haide, fii cuminte, spuse el.

Doamna Walter îl privi cu ochi deznădăjduiți :

— O ! Georges. Nici să te sărut nu mai am dreptul.

El răspunse :

— Nu, azi nu. Mă doare puțin capul și asta îmi face rău.

Atunci, ascultătoare, se așeză la loc între genunchii lui și întrebă :

— Vrei să vii să cinezi mîine la mine ? Mi-ar face atîta plăcere !

El șovăi, dar nu îndrăzni s-o refuze :

— Cum nu, fără îndoială.

— Îți mulțumesc, dragul meu.

Își freca încet obrazul pe pieptul lui, cu o mișcare mîngîietoare și regulată, și un fir lung din părul ei negru i se agață de vestă. Băgă de seamă și un gînd smintit

îi străbătu mintea, unul din gîndurile acelea superstiţioase care alcătuiesc adesea toată judecata femeilor. Se apucă să înfăşoare pe nesimţite firul acela de păr în jurul unui nasture. Apoi legă un altul de nasturele următor, şi încă unul de cel de deasupra. Înfăşura de fiecare nasture cîte unul.

În curînd, ridicîndu-se, Georgea avea să le smulgă. Îi va pricinui o durere, ce fericire ! Şi fără să ştie, el va lua ceva din ea, va lua o mică şuviţă din părul ei din care nu-i ceruse niciodată. Era un lanţ prin care îl lega, un lanţ tainic, nevăzut ! un talisman pe care i-l lăsa. Fără să vrea, se va gîndi la ea, o va visa, o va iubi ceva mai mult a doua zi.

— Trebuie să te las. Sînt aşteptat la Cameră către sfîrşitul şedinţei, spuse Georges pe neaşteptate. Azi nu pot lipsi.

Doamna Walter suspină :

— Ah ! aşa curînd. Apoi, resemnată, adăugă : Du-te, dragul meu, dar vino mîine la masă.

Şi brusc se dădu la o parte. Simţi în creştet o durere scurtă şi ascuţită ca şi cum i-ar fi fost înţepată pielea cu ace. Inima îi bătea ; era fericită că suferise din pricina lui.

— La revedere ! spuse ea.

Du Roy o luă în braţe cu un zîmbet compătimitor şi îi sărută cu răceală ochii.

Dar ea, înnebunită de această atingere, şopti încă o dată :

— Aşa curînd ! Şi privirea ei rugătoare arătă spre odaia de culcare a cărei uşă era deschisă.

Georges o depărtă de el, apoi, cu un ton grăbit, spuse :

— Gata, am plecat, o să întîrzii.

Atunci doamna Walter îi întinse buzele pe care Georges abia le atinse în treacăt, şi, dîndu-i umbrela pe care şi-o uita acolo, reluă :

— Haide, haide, să ne grăbim ; e trecut de trei.

Doamna Walter ieşi înaintea lui ; repeta :

— Mîine la şapte.

— Mîine la şapte, răspunse el.

Se despărţiră. Ea o coti la dreapta, iar el la stînga.

Du Roy ieși în bulevard. Apoi, o apucă pe bulevardul Malesherbes, plimbîndu-se agale. Trecînd prin fața unui cofetar, zări într-o cupă de cristal castane zaharisite și își spuse: „Am să iau o jumătate de kilogram pentru Clotilde", și cumpără un cornet din fructele acelea zaharisite care îi plăceau la nebunie doamnei de Marelle.

La ora patru era înapoi ca s-o aștepte.

Ea sosi puțin în întîrziere din pricina domnului de Marelle care se întorsese pentru opt zile.

— Poți veni să cinezi la noi mîine seară? întrebă ea, ar fi încîntat să te vadă.

— Nu, sînt invitat la patron. Avem o mulțime de probleme politice și financiare care ne iau toată vremea.

Doamna de Marelle își scoase pălăria și își desfăcea acum corsajul care o strîngea prea tare.

Du Roy arătă cornetul de pe cămin:

— Ți-am adus castane zaharisite.

Clotilde bătu din palme:

— Ce bine! Ești foarte drăguț.

Le luă, gustă una și spuse convinsă:

— Sînt foarte gustoase. Presimt că n-are să rămînă nici una.

Apoi, privindu-l pe Georges cu veselie, adăugă:

— Îmi încurajezi așadar toate viciile?

Mînca încet castanele și-și arunca mereu privirile în fundul cornetului, să vadă dacă a mai rămas ceva.

— Știi ce, așază-te în fotoliu, iar eu am să mă ghemuiesc între genunchii tăi ca să-mi ronțăi zaharicalele, spuse ea. O să stau foarte bine așa.

Georges zîmbi, se așeză și o prinse în furca picioarelor cum o ținuse adineori pe doamna Walter.

Clotilde ridică spre el capul și vorbi cu gura plină:

— Știi, dragul meu, te-am visat; am visat că făceam o călătorie lungă amîndoi, pe o cămilă. Avea două cocoașe — amîndoi călăream pe cîte una, și străbăteam deșertul. Luasem cu noi ceva de mîncare într-o hîrtie și vin într-o sticlă și ciuguleam din gustare stînd fiecare pe cocoașa lui. Dar eram plictisită că nu puteam să facem altceva; eram prea departe unul de altul și eu voiam să cobor.

Georges răspunse:

— Și eu voiam să cobor.

Rîdea, făcînd haz de poveste, îi dădea ghes să spună prostii, să pălăvrăgească, să povestească toate copilăriile, toate nerozîile pline de duioșie pe care și le spun îndrăgostiții. Strengăriile astea, pe care le găsea încîntătoare în gura doamnei de Marelle, l-ar fi scos din sărite dacă i le-ar fi spus doamna Walter.

Și Clotilde îi zicea : „Dragul meu, micuțul meu, pisoiul meu". Acum, cuvintele acestea i se păreau dulci și mîngîietoare. Adineaori, spuse de cealaltă, îl înfuriau și îl dezgustau. Căci vorbele de dragoste care sînt mereu aceleași prind totdeauna gustul buzelor care le rostesc.

Dar în timp ce făceau haz de nebuniile acestea, se gîndea la cei șaptezeci de mii de franci pe care avea să-i cîștige, și, pe neașteptate, opri sporovăiala prietenei sale atingînd-o cu degetul pe cap :

— Ascultă, pisicuțo, am să-ți dau un comision pentru bărbatul tău. Spune-i, din partea mea, să cumpere mîine de zece mii de franci titluri ale împrumutului marocan, care este cotat la șaptezeci și doi ; și îi făgăduiesc un cîștig între șaizeci și optzeci de mii de franci, în mai puțin de trei luni. Sfătuiește-l să păstreze tăcerea cea mai desăvîrșită. Spune-i din partea mea că expediția la Tanger e hotărîtă și că statul francez va garanta datoria marocană. Dar nu te da de gol față de alții. E un secret de stat.

Clotilde îl asculta serioasă. Șopti :

— Îți mulțumesc. Am să-l înștiințez pe soțul meu chiar astă-seară. Te poți bizui pe el ; n-o să spună nimănui nimic. E un om în care te poți încrede. N-avea nici o teamă.

Isprăvise însă toate castanele. Cocoloși cornetul în mîini, îl aruncă în cămin, apoi spuse :

— Hai să ne culcăm. Și, fără să se ridice, începu să-i descheie vesta.

Deodată se opri și, trăgînd cu două degete de un fir lung de păr, agățat într-o cheutoare, începu să rîdă :

— Ia te uită. Ai luat cu tine un fir de păr de-al nevestei. Ce soț credincios !

Apoi redevenind serioasă, cercetă îndelung firul pe care îl găsise și șopti :

— Nu-i de la ea, e castaniu-închis.

Georges zîmbi :

— E, pesemne, de la jupînească.

Ea cerceta însă vesta cu atenţia unui poliţist şi culese un al doilea fir înfăşurat în jurul unui nasture ; zări apoi un al treilea, şi, palidă, tremurînd, izbucni :

— Ah ! ai făcut dragoste cu o femeie care ţi-a legat fire de păr de toţi nasturii.

El se arăta mirat, bîiguia :

— Da' de unde. Eşti nebună...

Deodată îşi aminti, înţelese, la început se tulbură, apoi tăgădui rîzînd, nu tocmai supărat la urma urmei că era bănuit de aventuri.

Ea căuta mai departe şi mereu găsea fire de păr, pe care le desfăcea cu un gest grăbit şi le arunca pe covor.

Înţelesese cu instinctul ei de femeie şi bolborosea, mînioasă, turbînd de necaz şi gata să plîngă :

— Asta te iubeşte... şi a vrut să te facă să iei cu tine ceva din ea... Ah ! Ce trădător eşti...

Pe neaşteptate scoase un ţipăt ascuţit de bucurie răutăcioasă :

— A !... e bătrînă... uite un fir alb... Ah ! te dai la bătrîne acum... Te plătesc ?... spune... te plătesc ?... Ah ! ai ajuns să-ţi placă femeile bătrîne... Atunci nu mai ai nevoie de mine... păstreaz-o pe cealaltă...

Se sculă, alergă la bluza aruncată pe un scaun şi o îmbrăcă repede.

Du Roy încercă s-o oprească, ruşinat şi bîiguind :

— Ba nu... Clo... eşti caraghioasă... nu ştiu ce este... ascultă... stai... haide... stai...

Clotilde repeta :

— Păstrează-ţi baba... păstreaz-o... fă-ţi un inel din părul ei... din părul ei alb... Pentru asta îţi ajunge cît are...

Cu mişcări sprintene şi iuţi se îmbrăcase, se pieptănase şi îşi pusese la loc vălul ; şi cum Du Roy încerca s-o prindă în braţe, îi trase din zbor o palmă peste obraz. Apoi, înainte ca el să-şi fi venit în fire, deschise uşa şi fugi.

Rămas singur, îl cuprinse o furie turbată împotriva gloabei aceleia bătrîne din pricina căreia i se trăgea necazul. Ah ! avea s-o trimită la plimbare pe cucoana asta, de n-o să se vadă.

Își clăti cu apă obrazul roșu, apoi plecă la rîndul său gîndindu-se să se răzbune. De data asta nu va mai ierta. O ! nu.

Merse pînă în bulevard și, plimbîndu-se agale, se opri în fața unui giuvaergiu să se uite la un ceas pe care și-l dorea de mult, și care costa o mie opt sute de franci.

Deodată își spuse cu un fior de bucurie : „Dacă cîștig cei șaptezeci de mii de franci, îmi voi putea face pofta". Și începu să viseze la toate cîte le-ar face cu cei șaptezeci de mii de franci.

Mai întîi s-ar face deputat. Apoi și-ar cumpăra ceasornicul, apoi ar juca la bursă, și apoi... și apoi...

Nu voia să meargă la ziar, preferînd să stea de vorbă cu Madeleine înainte de a da ochii cu Walter și de a-și scrie articolul ; și o porni spre casă.

Ajuns în strada Druot se opri brusc ; uitase să treacă pe la contele de Vaudrec, care locuia în Chaussée-d'Antin, pentru a-l întreba de sănătate. Se întoarse deci, mergînd tot alene într-o visare plină de fericire, gîndindu-se la mii de lucruri bune, plăcute, la avuția apropiată și de asemenea la pușlamaua de Laroche și la baborniță aia de patroană. Nu-l îngrijora de loc supărarea doamnei de Marelle știind bine că iarta ușor.

Cînd îl întrebă pe portarul casei în care locuia contele de Vaudrec :

— Cum îi mai e domnului de Vaudrec ? Mi s-a spus că a fost bolnav în ultimele zile.

Omul răspunse :

— Domnul conte se simte foarte rău, domnule. Se crede că nu va apuca ziua de mîine ; podagra i s-a urcat la inimă.

Du Roy se sperie atît că nu mai știu ce să facă. Vaudrec pe moarte ! Gînduri nedeslușite îi treceau prin minte, numeroase, tulburătoare, gînduri pe care nu îndrăznea să și le mărturisească nici lui.

Bolborosi :

— Mulțumesc... am să mai viu... — fără să-și dea seama ce spune.

Apoi sări într-o birjă și se duse acasă.

Madeleine se întorsese. Pătrunse în odaia ei gîfîind și îi spuse fără nici un ocol :

— Nu știi ? Vaudrec e pe moarte !

Madeleine era așezată și citea o scrisoare. Ridică ochii și spuse de trei ori în șir :

— Cum ? Ce spui ?... ce spui ?... ce spui ?...

— Spun că Vaudrec e pe moarte dintr-un atac de podagră care i-a prins inima. Apoi adăugă : Ce ai de gînd să faci ?

Madeleine se sculase în picioare, pămîntie, cu obrajii zbătîndu-i-se de un tremur nervos ; apoi începu să plîngă înfrigorator, ascunzîndu-și fața în mîini. Stătea în picioare, cutremurată de hohote de plîns, sfîșiată de durere.

Dar brusc se stăpîni și, ștergîndu-și ochii, spuse :

— Mă... mă duc acolo... nu te îngriji de mine... nu știu la ce oră mă voi întoarce... nu mă aștepta...

Georges răspunse :

— Foarte bine. Du-te.

Își strînseră mîna și ea plecă așa de grăbită că uită să-și ia mănușile.

După ce luă masa singur, Georges se apucă să-și scrie articolul. Îl făcu întocmai după cum spusese ministrul, dînd să înțeleagă cititorilor că expediția din Maroc nu se va face. Duse apoi articolul la ziar, stătu de vorbă cîteva clipe cu patronul și o porni înapoi fumînd, cu inima ușoară, fără să înțeleagă de ce.

Soția sa nu se întorsese. Se culcă și adormi.

Madeleine veni pe la miezul nopții. Trezit pe neașteptate, Georges se ridică în capul oaselor.

Întrebă :

— Ei, ce e ?

Nu o văzuse niciodată atît de palidă și de tulburată ; Madeleine șopti :

— A murit.

— Ah ! Și... nu ți-a spus nimic ?

— Nimic. Își pierduse cunoștința cînd am sosit.

Georges rămase pe gînduri. Pe buze îi veneau întrebări pe care nu îndrăznea să le pună.

— Culcă-te, spuse el.

Madeleine se dezbrăcă repede și se strecură lîngă el în pat.

Georges reluă :

— Avea rude în jurul său, pe patul de moarte ?

— Numai un nepot.
— Ah ! Și se vedea des cu nepotul acesta ?
— Niciodată. Nu se mai văzuseră de zece ani.
— Alte rude are ?
— Nu... Nu cred.
— Atunci... nepotul o să-l moștenească ?
— Nu știu.
— Era foarte bogat Vaudrec ?
— Da, foarte bogat.
— Nu știi cam cît avea ?
— Nu, nu tocmai. Unul sau două milioane, poate.

Georges nu mai spuse nimic ; Madeleine suflă în lumînare. Și rămaseră întinși unul lîngă altul, treji și tăcuți, duși pe gînduri.

El își pierduse somnul. Cei șaptezeci de mii de franci făgăduiți de doamna Walter i se păreau acum o nimica toată. Deodată i se păru că Madeleine plînge. Ca să se asigure, o întrebă :

— Dormi ?

— Nu.

Avea vocea plină de lacrimi și tremurătoare. Georges reluă :

— Am uitat să-ți spun azi după-amiază că ministrul tău ne-a tras chiulul.

— Cum asta ?

Și Du Roy îi povesti de-a fir-a-păr, cu toate amănuntele, afacerea pusă la cale de Laroche și Walter.

După ce isprăvi, Madeleine întrebă :

— Cum ai aflat asta ?

Georges răspunse :

— Îmi vei îngădui să nu spun. Tu ai mijloacele tale de a afla știri, pe care eu nu caut să le pătrund, Și eu le am pe ale mele și nu vreau să mi le divulg. Oricum, răspund de adevărul știrilor mele.

Atunci Madeleine șopti :

— Da, este cu putință... Bănuiam eu că puseseră ceva la cale fără noi.

Georges însă de care nu se mai lipea somnul, se apropiase de soția lui, și încet, îi sărută urechea. Ea îl împinse la o parte enervată :

— Te rog, lasă-mă în pace, știi ! Nu-mi arde de joacă.

El se întoarse resemnat cu fața la perete și, după ce închise ochii, izbuti în cele din urmă să adoarmă.

VI

BISERICA ERA ÎNDOLIATĂ ȘI, PE PORtal, un mare blazon cu o coroană deasupra vestea trecătorilor că murise un nobil.

Slujba luase sfîrșit ; cei de față plecau încet, defilînd prin fața sicriului și a nepotului contelui de Vaudrec, care strîngea mîinile ce i se întindeau și răspundea la saluturi.

După ce Georges Du Roy și soția sa ieșiră, o porniră, alături, spre casă. Tăceau, cufundați în gînduri.

În sfîrșit, Georges rosti, ca și cum și-ar fi vorbit lui însuși :

— Era într-adevăr uimitor.

Madeleine întrebă :

— Ce anume, dragul meu ?

— Ca Vaudrec să nu ne fi lăsat nimic !

Ea se îmbujoră brusc, ca și cum un văl trandafiriu s-ar fi așternut dintr-o dată pe pielea ei albă, urcînd de la gît spre obraji :

— De ce să ne fi lăsat ceva ? Nu avea nici un motiv s-o facă ! Apoi, după cîteva clipe de tăcere, reluă : Există poate un testament la un notar. Nu avem de unde să știm.

El rămase o clipă pe gînduri apoi spuse :

— Da, așa pare să fie, pentru că, oricum, era cel mai bun prieten al nostru, al amîndurora. Cina de două ori pe săptămînă la noi și venea să ne vadă la orice oră. Era ca la el acasă în casa noastră, absolut ca la el acasă. Te iubea ca un tată și nu avea familie, nu avea copii, nu avea nici frați, nici surori, nimic alt decît un nepot, un nepot îndepărtat. Da, trebuie să fie undeva un testament. Nu că aș ține să-mi fi lăsat cine știe ce ; ar fi destul o

amintire pentru a dovedi că s-a gîndit la noi, că ne iubea, că își dădea seama de dragostea ce i-o purtam. Oricum, ne datora un semn de prietenie.

Cu un aer gînditor și nepăsător, Madeleine spuse :

— E într-adevăr cu putință să existe un testament.

Pe cînd intrau în casă, feciorul îi înmînă lui Madeleine o scrisoare.

Ea o deschise și o întinse apoi soțului său.

„Biroul d-lui Lamaneur
Notar
17, rue des Vosges

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a trece pe la biroul meu, între orele două și patru, marți, miercuri sau joi, pentru o chestiune care vă privește.

Primiți etc.

Lamaneur."

Georges se înroși la rîndul său :

— Asta trebuie să fie. Dar e ciudat că te cheamă pe tine și nu pe mine care sînt, după lege, șeful familiei.

La început Madeleine nu răspunse nimic, apoi, după o scurtă chibzuire, spuse :

— Vrei să mergem imediat după ce mîncăm ?

— Da, sigur că da.

După ce isprăviră masa, o porniră spre notar. Cînd intrară în biroul de notariat al domnului Lamaneur, primul secretar se ridică cu o vădită dorință de a-i servi și îi introduse la patronul său.

Notarul era un omuleț rotund, rotund de oriunde l-ai fi privit. Capul semăna cu o bilă țintuită peste o altă bilă, purtată de două picioare așa de mici și așa de scurte că aproape semănau și ele cu niște bile.

Îi salută, le făcu semn să ia loc pe scaune și spuse întorcîndu-se spre Madeleine :

— Doamnă, v-am chemat spre a vă aduce la cunoștință testamentul contelui de Vaudrec, care se referă la dumneavoastră.

Georges murmură fără să vrea :

— Bănuisem eu.

Notarul adăugă :

— Voi da citire acestui act, foarte scurt de altminteri.

Alese o hîrtie dintr-o mapă din faţa lui şi citi :

„Subsemnatul Paul-Emile-Cyprien-Gontran, conte de Vaudrec, sănătos la trup şi la minte, îmi arăt aci ultima mea voinţă.

Moartea putîndu-ne secera oricînd, vreau să iau, ca prevedere împotriva loviturilor ei, măsura de a-mi scrie testamentul, care va fi depus la domnul Lamaneur.

Neavînd moştenitori direcţi, las toată averea mea, alcătuită din efecte de bursă în valoare de şase sute de mii de franci şi din bunuri imobiliare în valoare cam de cinci sute de mii de franci doamnei Claire-Madeleine Du Roy, fără nici o sarcină sau condiţiune. O rog să primească această danie din partea unui prieten mort, ca dovadă a unui simţămînt adînc, devotat şi respectuos."

Notarul adăugă :

— Asta e tot. Acest act este datat din august trecut şi a înlocuit un document de acelaşi fel, făcut acum doi ani pe numele doamnei Claire-Madeleine Forestier. Am acest prim testament, care ar putea dovedi — în cazul cînd familia s-ar opune — că voinţa contelui de Vaudrec a fost mereu aceeaşi.

Madeleine, foarte palidă, îşi privea vîrful pantofilor. Georges, nervos, îşi răsucea între degete vîrful mustăţii.

După o clipă de tăcere, notarul reluă :

— E de la sine înţeles, domnule Du Roy, că doamna nu poate primi acest legat fără consimţămîntul dumneavoastră.

Du Roy se ridică şi rosti pe un ton tăios :

— Cer timpul trebuincios să mă gîndesc.

Notarul, care zîmbea, făcu o plecăciune şi cu un glas binevoitor spuse :

— Înţeleg scrupulul care vă face să şovăiţi. Trebuie să adaug că nepotul contelui de Vaudrec, care a luat cunoştinţă chiar în dimineaţa aceasta de ultimele dorinţi ale unchiului său, se declară gata să le respecte dacă i se oferă suma de o sută de mii de franci. După mine, testamentul nu poate fi atacat, dar un proces ar face vîlvă şi cred că e mai bine să evitaţi lucrul acesta. Lumea judecă adesea cu rea-voinţă. Oricum mi-aţi putea face

cunoscut răspunsul dumneavoastră asupra tuturor acestor probleme pînă sîmbătă ?

Georges se înclină :

— Da, domnule. Apoi salută cu politeţe, făcu loc soţiei sale, care rămăsese mută, să treacă înainte, şi ieşi cu o înfăţişare atît de aspră încît notarul încetase de a mai zîmbi.

Cum ajunseră acasă, Du Roy închise brusc uşa şi, aruncîndu-şi pălăria pe pat, strigă :

— Ai fost amanta lui Vaudrec ?

Madeleine, care îşi scotea vălul de pe obraz, se întoarse tresărind :

— Eu ? Ah !

— Da, tu. Nu-ţi laşi toată averea unei femei fără să...

Ea începuse să tremure şi nu izbutea să scoată acele cu care îşi prinsese vălul.

După o clipă de gîndire, bolborosi, cu vocea plină de tulburare :

— Dar... dar... eşti nebun... eşti... eşti... Tu însuţi... mai adineaori... nu nădăjduiai... că îţi va lăsa ceva ?

În picioare, aproape de ea, Georges îi cerceta faţa ca un judecător care caută să surprindă cele mai mici slăbiciuni ale unui învinuit. Rosti, apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Da... îmi putea lăsa ceva mie... mie, bărbatul tău... mie, prietenul lui... înţelegi... dar nu ţie... ţie, prietena lui... ţie, soţia mea. Deosebirea e capitală şi esenţială, din punctul de vedere al bunei-cuviinţe... şi al părerii lumii.

La rîndul ei, Madeleine îl privea ţintă în albul ochilor, într-un fel adînc şi ciudat, ca pentru a citi acolo ceva, ca pentru a descoperi acel necunoscut al fiinţei omeneşti pe care nu-l poţi pătrunde niciodată şi pe care abia îl poţi întrezări într-o fulgerare, în acele clipe de delăsare, sau de uitare de sine, sau de nebăgare de seamă ce sînt ca nişte porţi lăsate întredeschise spre străfundurile tainice ale sufletului. Şi rosti încet :

— Mi se pare totuşi că da... că ar fi părut cel puţin tot atît de ciudat o danie de o atare însemnătate, din partea lui... ţie.

— De ce ? întrebă el brusc.

— Pentru că... Şovăi şi apoi reluă : Pentru că eşti bărbatul meu... pentru că, la urma urmelor, nu-l cunoşti

decît de puțină vreme... pentru că... eu... sînt prietenă cu el de foarte mult timp... pentru că primul lui testament, făcut pe vremea cînd trăia încă Forestier, era de pe atunci în favoarea mea.

Georges începu să umble cu pași mari încoace și încolo. Rosti hotărît :

— Nu poți să primești.

Madeleine răspunse cu nepăsare :

— Bine ; atunci nu mai e nevoie să așteptăm pînă sîmbătă ; putem să-l încunoștințăm numaidecît pe domnul Lamaneur.

Georges se opri din mers drept în fața ei ; rămaseră iar cîteva clipe privindu-se ochi în ochi, silindu-se fiecare să ajungă pînă la taina de nepătruns a sufletului celuilalt și să-i citească în adîncul gîndurilor. Într-o întrebare mută și arzătoare, căutau să-și scruteze conștiința ; luptă lăuntrică a două ființe care, trăind alături, nu ajung să se cunoască niciodată, se bănuiesc, se presimt, se pîndesc, dar nu se cunosc pînă în adîncul noroios al sufletului.

Și, deodată, el îi șopti în obraz cu glasul scăzut :

— Haide, mărturisește că ai fost amanta lui Vaudrec.

Ea ridică din umeri :

— Ești caraghios... Vaudrec ținea mult la mine... mult... dar altceva nimic... niciodată.

El bătu din picior :

— Minți. Nu e cu putință.

Ea răspunse liniștită :

— Cu toate acestea, așa e.

Du Roy începu să se plimbe din nou încoace și încolo, apoi oprindu-se iar, spuse :

— Lămurește-mă, atunci, pentru ce îți lasă toată averea ție...

Madeleine răspunse cu un aer nepăsător și dezinteresat :

— E foarte firesc. Cum spuneai chiar tu mai adineaori, nu ne avea ca prieteni decît pe noi sau mai degrabă decît pe mine, pentru că m-a cunoscut de mică. Mama era doamnă de companie la niște rude ale lui. Venea mereu aci, și, cum n-avea moștenitori de sînge. s-a gîndit la mine. Că m-o fi iubit puțin, tot ce se poate. Dar care este femeia care să nu fi fost vreodată iubită în felul

acesta ? E foarte firesc ca tandreţea aceasta ascunsă, tainică să-l fi făcut să aştearnă numele meu pe hîrtie cînd s-a gîndit să-şi scrie ultimele dorinţi. În fiecare luni îmi aducea flori. Nu te mirai de loc şi doar ţie nu-ţi aducea, nu-i aşa? Astăzi, îmi lasă averea din aceeaşi pricină şi fiindcă nu are pe nimeni căruia să i-o dăruiască. Ar fi fost, dimpotrivă, peste măsură de surprinzător să ţi-o fi lăsat ţie. Pentru ce să ţi-o lase ? Ce-ai fost tu ?

Vorbea atît de firesc şi cu atîta linişte încît Georges şovăia.

Răspunse :

— Oricum ar fi, în felul acesta nu putem primi moştenirea. Ar face o impresie foarte proastă. Toată lumea ar cleveti despre asta şi şi-ar bate joc de mine. Şi aşa, confraţii sînt prea dispuşi să mă invidieze şi să mă atace. Trebuie să am mai mult decît oricare altul grijă de onoarea şi de reputaţia mea. Mi-e cu neputinţă să consimt şi să îngădui ca soţia mea să primească o moştenire de soiul ăsta, din partea unui bărbat pe care gura lumii i-l şi atribuie ca amant. Forestier poate ar fi îngăduit asta, el, dar eu nu.

Ea şopti cu blîndeţe :

— Ei bine, dragul meu, să nu primim : va fi un milion mai puţin în buzunarul nostru, asta e tot.

El se plimba mereu şi începu să gîndească cu glas tare vorbind pentru soţia lui, dar fără să i se adreseze.

— Ei bine, da... un milion... atita pagubă... Nu a înţeles, făcîndu-şi testamentul, ce lipsă de tact, ce nesocotire a bunei-cuviinţe săvîrşea. Nu şi-a dat seama în ce situaţie falsă, caraghioasă, avea să mă pună... Totul e o chestie de nuanţe în viaţă... Ar fi trebuit să-mi lase jumătate ; asta rezolva totul.

Se aşeză pe un scaun, puse picior peste picior şi începu să-şi răsucească vîrful mustăţilor, cum făcea în clipele de plictiseală, de îngrijorare şi de grea cumpănă.

Madeleine luă o canava la care lucra din cînd în cînd şi spuse alegîndu-şi lînurile :

— Eu n-am altceva de făcut decît să tac. Tu eşti cel care trebuie să chibzuiască.

Trecu mult timp fără ca el să răspundă ; apoi rosti şovăind :

— Lumea nu va înțelege niciodată cum de Vaudrec ți-a lăsat ție toată moștenirea și cum eu am admis asta. A primi averea în felul acesta, ar însemna a recunoaște... a recunoaște din parte-ți o legătură vinovată, iar din parte-mi o îngăduință dezgustătoare... Pricepi ce tilc s-ar da acceptării noastre? Ar trebui găsită o cale lăturalnică, un mijloc abil pentru a ascunde adevărul. Ar trebui, de pildă, să lăsăm să se înțeleagă că a împărțit între noi averea, dînd jumătate bărbatului și jumătate soției.

Ea întrebă :

— Nu văd cum s-ar putea face asta, de vreme ce testamentul e categoric.

— O! e foarte simplu, răspunse el. Ai putea să-mi dai jumătate din moștenire printr-o danie între vii. Nu avem copii, așadar este cu putință. În felul acesta, am astupa gura lumii.

Puțin nerăbdătoare, Madeleine răspunse :

— Nici așa nu văd cum am putea astupa gura lumii, de vreme ce actul există semnat de Vaudrec.

El reluă furios :

— Trebuie să-l arătăm și să-l lipim pe ziduri? Ești caraghioasă, la urma urmelor. Vom spune că prietenul nostru, contele de Vaudrec ne-a lăsat averea pe jumătate... Asta e... Ori tu nu poți primi dania aceasta fără învoirea mea. Ți-o dau, numai cu condiția unei împărțeli, care mă va împiedica să ajung de rîsul lumii.

Ea îi mai aruncă o privire pătrunzătoare :

— Cum vrei. Eu sînt gata.

Atunci el se ridică și începu din nou să se plimbe. Părea că șovăie iar; și se ferea de privirea pătrunzătoare a soției sale. Spunea :

— Nu... hotărît că nu... poate că e mai bine să nu primim de loc... e mai demn... mai curat... mai cinstit... Totuși, în felul în care ți-am spus, nu ar fi nimic de bănuit, absolut nimic. Chiar oamenii cei mai scrupuloși n-ar putea decît să se încline. Se opri locului în fața soției sale : Ei bine, dacă vrei, draga mea, mă voi duce singur la maestrul Lamaneur pentru a-i cere sfatul și a-i spune cum stau lucrurile. Îi voi face cunoscut scrupulele mele și voi adăuga că ne-am oprit la ideea unei împărțeli de

bunăvoie, ca să nu se mai poată trăncăni. De vreme ce primesc jumătate din moștenire, este neîndoios că nimeni nu mai are dreptul să zîmbească. Înseamnă să spui răspicat : „Soția mea primește, pentru că primesc eu, soțul ei, care judec ce poate face ea fără să se compromită". Altfel întîmplarea ar stîrni vîlvă

Madeleine șopti numai :

— Cum vrei.

El începu iar să flecărească :

— Da, totul e limpede ca lumina zilei, cu învoiala asta a împărțelii pe din două. Moștenim pe un prieten care n-a vrut să statornicească nici o deosebire între noi, nici o diferență, care n-a vrut să aibă aerul că spune : „Țin mai mult la unul sau la celălalat după moartea mea, după cum am ținut mai mult la el, fiind în viață". E de la sine înțeles că o iubea mai mult pe soție, dar lăsîndu-și averea și unuia și celuilalt a vrut să arate lămurit că dragostea lui era cu totul curată. Și fii sigură, că, dacă s-ar fi gîndit, asta ar fi făcut. N-a chibzuit, n-a prevăzut urmările. Cum spuneai foarte bine adineaori, ție îți aducea flori în fiecare săptămînă, ție a vrut să-ți lase ultima amintire, fără să-și dea seama că...

Ea îl întrerupse, puțin iritată :

— Bine, am înțeles. N-am nevoie de atîtea lămuriri. Du-te numaidecît la notar.

El bolborosi, roșindu-se :

— Ai dreptate, mă duc.

Își luă pălăria, și, cînd să plece, spuse :

— Chestiunea cu nepotul voi căuta s-o aranjez la cincizeci de mii, nu-i așa ?

Ea răspunse cu semeție :

— Nu. Dă-i cei o sută de mii de franci pe care îi cere Și i-ai din jumătatea mea, dacă vrei.

Du Roy șopti rușinat deodată :

— A ! nu, vom face pe din două. Dînd fiecare cincizeci de mii, ne mai rămîne un milion în cap.

Apoi adăugă :

— Pe curînd, mica mea Made.

Și se duse să explice notarului planul pe care, susținu el, îl născocise soția sa.

A doua zi iscăliră o danie între vii de cinci sute de mii de franci pe care Madeleine Du Roy o făcea soțului ei.

Apoi, plecînd de la notar, cum era vreme frumoasă, Georges propuse să meargă pe jos pînă la bulevarde. Se arăta drăguț, afectuos, plin de atenții și de duioșie. Rîdea, mulțumit de toate, în timp ce Madeleine stătea gînditoare și puțin aspră.

Era o zi de toamnă destul de rece. Mulțimea părea grăbită și mergea cu pași repezi.

Du Roy își conduse soția în fața prăvăliei unde privise atît de adesea ceasul rîvnit.

— Vrei să-ți dăruiesc un giuvaer ? spuse el.

Ea răspunse cu nepăsare :

— Cum vrei.

Intrară. Du Roy întrebă :

— Ce preferi, un colier, o brățară sau o pereche de cercei ?

La vederea giuvaerurilor de aur și a pietrelor prețioase, lui Madeleine îi pieri răceala voită și, cu privirea aprinsă și curioasă, începu să se uite prin galantarele pline de bijuterii.

Și deodată, împinsă de o dorință, spuse :

— Uite o brățară foarte frumoasă.

Era un lanț de o formă ciudată, care purta prinsă în ficcare verigă cîte o piatră diferită.

Georges întrebă :

— Cît costă brățara asta ?

Giuvaergiul răspunse :

— Trei mii de franci, domnule.

— Dacă mi-o lași la două mii cinci sute, facem tîrgul.

Omul șovăi, apoi răspunse :

— Nu, domnule, e cu neputință.

Du Roy reluă :

— Uite adaugă și ceasul acesta, pentru o mie cinci sute de franci, în total, deci, patru mii, pe care îi voi plăti pe șin. Ne-am înțeles ? Dacă nu vrei, mă duc aiurea.

Giuvaergiul, nedumerit, primi în cele din urmă ;

— Ei bine, domnule, fie.

Și ziaristul, după ce își dădu adresa, adăugă :

— Vei pune să se graveze pe ceasornic inițialele mele G.R.C. în monogram, dedesubtul unei coroane de baron.

Madeleine, surprinsă, începu să zîmbească, și cînd ieșiră, îl luă de braț, cu oarecare dragoste. Îl găsea într-adevăr iscusit și cutezător. Avea dreptate; acum, că avea venituri, îi trebuia un titlu de noblețe.

Negustorul se ploconea :

— Vă puteți bizui pe mine, domnule baron; joi va fi gata.

Trecură prin fața teatrului Vaudeville. Se juca o piesă nouă.

— Dacă vrei, spuse el, să mergem astă-seară la teatru ; să încercăm să găsim o loje.

Găsiră una și o luară. Georges adăugă :

— Dacă am lua masa la restaurant ?

— O ! da, cu plăcere.

El era fericit ca un rege și căuta ce ar mai fi putut să facă.

— Dacă ne-am duce s-o luăm pe doamna de Marelle să-și petreacă seara cu noi ? Mi s-a spus că soțul ei e la Paris. Mi-ar face plăcere să-l văd.

Se duseră acolo. Georges, care se cam temea să dea ochii cu doamna de Marelle, nu se simțea de loc nemulțumit că soția sa se afla de față : dimpotrivă, în felul acesta putea să înlăture orice explicație.

Dar Clotilde păru că nu-și amintește de nimic și chiar îl sili pe soțul ei să primească invitația.

Masa fu veselă, iar seara, fermecătoare.

Georges și Madeleine se întoarseră acasă tîrziu. Pe scări, lumina era stinsă. Pentru a lumina treptele, ziaristul aprindea din cînd în cînd cîte un chibrit de ceară.

Ajungînd la primul etaj, flacăra chibritului izbucnind strălucitoare, lumină în oglindă două chipuri desprinse din întunericul scării.

Păreau niște năluci gata să se topească în noapte.

Du Roy ridică brațul mai sus, ca să lumineze bine chipurile și spuse, rîzînd triumfător :

— Uite niște milionari.

VII

CUCERIREA MAROCULUI SE ÎNFĂPtuise de două luni. Franța, stăpînă pe Tanger, avea acum întreaga coastă africană a Mediteranei, pînă la regatul Tripoli și garantase datoria publică a noului ținut alipit.

Se spunea că doi miniștri cîștigau dintr-asta vreo douăzeci de milioane; și se cita, aproape cu glas tare, numele lui Laroche-Mathieu.

Cît despre Walter, tot Parisul știa că dăduse o dublă lovitură și că încasase între treizeci și patruzeci de milioane la împrumut și între opt și zece milioane la minele de aramă și fier, precum și la niște întinderi mari de pămînt cumpărate pe nimica toată înainte de cucerire și vîndute, a doua zi după ocupația franceză, unor companii de colonizare.

Ajunsese,în cîteva zile, unul din stăpînii lumii, unul din acei financiari atotputernici, mai tari decît regii, care fac ca frunțile să se plece, buzele să bolborosească — scoțînd la iveală tot ce există ca josnicie, lipsă de curaj și pizmă în străfundul inimii omenești.

Încetase de a mai fi Papa Walter, stăpînul unei bănci îndoielnice, directorul unui ziar suspect, deputat bănuit de matrapazlîcuri.

—Era domnul Walter, bogătașul izraelit.

Voi s-o arate.

Știind că prințul de Carlsbourg — proprietarul unuia dintre cele mai frumoase palate din rue de Faubourg-Saint-Honoré, cu grădină spre Champs-Elysées — se afla într-o jenă financiară, îi propuse să-i cumpere în douăzeci și patru de ceasuri clădirea cu toate mobilele din ea, fără să se schimbe măcar locul unui fotoliu. Oferea pentru asta trei milioane. Prințul, ispitit de sumă, primi.

A doua zi, Walter se mută în noua sa locuință.

Atunci îi veni o altă idee; o adevărată idee de cuceritor care vrea să ia cu asalt Parisul, o idee à la Bonaparte.

În momentul acela tot orașul se ducea să vadă un tablou de seamă al pictorului maghiar Karl Marcowitch,

expus la expertul Jacques Lenoble și înfățișînd pe Isus Cristos mergînd pe apă.

Criticii de artă, entuziasmați, socoteau acest tablou drept cea mai minunată capodoperă a veacului.

Walter îl cumpără cu cinci sute de mii de franci și îl ridică numaidecît, stăvilind astfel peste noapte valul curiozității publice și silind tot Parisul să vorbească de el, pentru a-l pizmui, a-l defăima, sau a-i da dreptate.

Apoi, pentru a nu se putea spune că sechestrase o operă de artă, publică prin ziare că poftea pe toți oamenii cunoscuți ai societății pariziene, să vină să privească într-o seară, la el acasă, opera magistrală a pictorului străin.

Casa lui va fi deschisă. Va veni cine va voi. Va fi de ajuns să arate la intrare înștiințarea.

Era redactată astfel :

„Domnul și doamna Walter vă roagă să le faceți onoarea de a veni să vedeți, în locuința lor, în ziua de treizeci decembrie, de la orele nouă pînă la miezul nopții, tabloul lui Karl Marcowitch Isus mergînd pe apă, *luminat de electricitate".*

Apoi, în post-scriptum, cu litere foarte mărunte, se putea citi : *„După miezul nopții se va dansa".*

Deci, cei care vor voi să rămînă, vor rămîne, și dintre aceștia familia Walter își va alege cunoștințele de mai tîrziu.

Ceilalți vor privi tabloul, palatul și proprietarii, cu o curiozitate de oameni de lume, obraznică sau nepăsătoare, **apoi vor pleca așa cum au venit.**

Și Papa Walter știa bine că mai tîrziu aveau să vină **iar, cum se duseseră și la alți evrei ajunși bogați ca el.**

Mai întîi trebuiau să-i intre însă în casă toți nobilii aceia scăpătați pe care îi citează gazetele ; și o vor face, desigur, pentru a vedea mutra unui om care a cîștigat cincizeci de milioane în șase săptămîni ; o vor face de asemenea pentru a vedea și număra pe cei care vor veni **acolo ; și o vor face iarăși pentru că el avusese bunul gust și iscusința să-i cheme să admire un tablou creștin în casa lui, un fiu al Izraelului.**

Părea că le spune : „Vedeți, cinci sute de mii de franci m-a costat capodopera religioasă a lui Marcowitch, *Isus mergînd pe apă*, și această capodoperă va rămîne la mine, sub ochii mei, întotdeauna în casa evreului Walter".

În lumea bună, în societatea duceselor și a Jockey-clubului, se vorbise mult despre această invitație, care, la urma urmelor, nu obliga la nimic. Aveau să meargă acolo, cum se duceau să vadă acuarelele la domnul Petit. Familia Walter stăpînea o capodoperă ; primea lumea într-o seară pentru ca toți s-o poată admira. Nimic mai firesc.

De cincisprezece zile *Vie Française* publica în fiecare dimineață un ecou în legătură cu serata de la treizeci decembrie și se silea să aţîţe curiozitatea publicului.

Du Roy turba de furie din pricina triumfului patronului.

Se crezuse bogat cu cei cinci sute de mii de franci storși de la soția lui, și acum se socotea sărac, îngrozitor de sărac cînd compara păcătoasa lui avere cu ploaia de milioane căzută în jurul lui fără să fi fost vrednic să culeagă și el ceva.

Mînia lui plină de invidie creștea pe zi ce trecea. Îi era necaz pe toată lumea ; pe familia Walter la care nu se mai dusese, pe Madeleine care, păcălită de Laroche, îl sfătuise să renunțe la gîndul de a cumpăra rente marocane, și mai ales pe ministrul care îl înșelase, care se folosise de el și care venea de două ori pe săptămînă la el la masă. Georges îi slujea de secretar, de agent, de scrib, și în timp ce Laroche îi dicta, simțea o poftă nebună să-l strîngă de gît pe fantele acesta triumfător. Ca ministru, Laroche nu se arăta prea strălucit și, pentru a-și păstra portofoliul, nu lăsa să se bănuie că era căptușit cu bani. Du Roy simțea însă banii, aurul, în vorba mai răstită a avocatului căpătuit, în gesturile mai obraznice, în afirmațiile mai îndrăznețe și în desăvîrșita lui încredere în sine.

În casa lui Du Roy domnea acum Laroche, care luase locul și orariul de vizite al contelui de Vaudrec și care le vorbea servitorilor ca un al doilea stăpîn.

Georges îl suporta tremurînd, ca un cîine care vrea să muște și nu îndrăznește. Era însă adesea aspru și groslan cu Madeleine, care dădea din umeri și îl trata

ca pe un copil stîngaci. De altfel, se mira de statornica lui rea dispoziție și repeta :

— Nu te înțeleg. Ești veșnic nemulțumit. Cu toate acestea situația ta e minunată.

El întorcea spatele și nu răspundea nimic.

Spusese la început că nu se va duce de loc la petrecerea patronului și că nu mai voia să calce în casa acelui om murdar.

De două luni, doamna Walter îi scria în fiecare zi, implorîndu-l să vină, să-i dea o întîlnire unde o vrea, pentru ca să-și ia, spunea dînsa, cei șaptezeci de mii de franci, pe care-i cîștigase pentru el.

El nu răspundea nimic și arunca în foc scrisorile acelea deznădăjduite. Nu că ar fi părăsit gîndul de a-și primi partea sa de cîștig, dar voia s-o înnebunească, să se poarte cu ea dispreţuitor, s-o calce în picioare. Prea era bogată ! Voia să se arate mîndru.

Chiar în ziua expunerii tabloului, în timp ce Madeleine îi punea în vedere că făcea foarte rău nevoind să meargă, răspunse :

— Lasă-mă în pace. Stau acasă.

Apoi, după cină, spuse pe neașteptate :

— Totuși, cred că e mai bine să îndurăm și corvoada asta ; îmbracă-te repede.

Madeleine se aștepta la așa ceva.

— Sînt gata într-un sfert de ceas, spuse ea.

Du Roy se îmbrăcă bombănind și nici în trăsură nu încetă să-și verse necazul.

Curtea de onoare a palatului Carlsbourg era luminată în cele patru colțuri de patru becuri electrice care semănau cu patru mici aștri albăstrui. Un covor minunat acoperea treptele peronului înalt și pe fiecare din ele un om în livrea stătea țeapăn ca o statuie.

Du Roy șopti :

— Ce paradă ! Dădea din umeri, cu inima strînsă de invidie.

Madeleine îi spuse :

— Taci o dată, și fă și tu ca el.

Intrară și-și lăsară paltoanele în mîinile feciorilor care le ieșiră înainte.

Mai multe femei se aflau acolo cu soții lor și își scoteau blănurile. Auzeai șoptindu-se :

— E foarte frumos ! Foarte frumos !

Enormul vestibul era îmbrăcat cu tapițerii înfățișînd aventura lui Marte cu Venus. Din dreapta și din stînga porneau, împreunîndu-se la primul etaj, două brațe ale unei scări monumentale. Balustrada era o minunăție, făcută din fier forjat a cărui poleială de aur, veche și ștearsă, făcea să tremure o licărire tainică de-a lungul treptelor de marmură roșie.

La intrarea în saloane, două fetițe, una îmbrăcată numai în roz și cealaltă numai în bleu, ofereau buchete de flori doamnelor. Toți găseau asta fermecător.

În saloane se afla o mulțime imensă.

Cea mai mare parte dintre femei purtau rochii de stradă, pentru a arăta lămurit că veneau acolo cum se duceau la toate expozițiile particulare. Cele hotărîte să rămînă la bal aveau decolteul și brațele goale.

Doamna Walter, înconjurată de prietene, stătea în cea de a doua încăpere și răspundea la saluturile vizitatorilor. Mulți nu o cunoșteau de loc și se plimbau ca într-un muzeu, fără să se sinchisească de stăpînii casei.

Cînd îl zări pe Du Roy, se făcu palidă la față și schiță o mișcare ca pentru a se îndrepta către el. Rămase însă nemișcată, așteptîndu-l. Du Roy o salută ceremonios, în timp ce Madeleine o copleșea cu dovezi de dragoste și felicitări. Atunci Georges își lăsă soția cu doamna Walter și se avîntă în mijlocul mulțimii pentru a asculta cuvintele rău-voitoare care, fără încoială, se rosteau.

Cinci saloane se înșirau în rînd, tapetate cu stofe scumpe, cu broderii italiene sau cu covoare orientale și avînd prinse pe pereți tablouri de-ale vechilor măeștri. Lumea se oprea mai ales să admire o mică încăpere Louis XVI, un fel de salonaș, căptușit cu mătase, cu bucheţele roz într-un cîmp albastru-deschis. Mobilele joase, din lemn aurit, acoperite cu aceeași stofă ca pereții, erau de o minunată gingășie.

Georges recunoștea oamenii celebri : ducesa Ferracine, contele și contesa de Ravenal, generalul prinț d'Andremont, minunata marchiză des Dunes și pe toți acei și acele care sînt văzuți la premiere.

Simți că-l apucă cineva de braț și un glas tînăr, un glas fericit îi șopti la ureche :

— Ah ! uită-te în sfîrșit, răutăcios Bel-Ami. De ce nu te mai arăți de loc ?

Era Suzanne Walter, care-l privea cu ochii ei de smalț prețios de sub puful cîrlionțat al părului blond.

Rămase încîntat revăzîndu-o și îi strînse mîna cu căldură. Apoi, cerîndu-și iertare :

— Nu am putut. Am avut atîta de lucru, de două luni încoace, că n-am mai ieșit nicăieri.

Ea spuse atunci cu un aer serios :

— Rău, foarte, foarte rău. Ne-ai mîhnit rău de tot pe mama și pe mine, fiindcă nouă ne ești foarte drag. Eu nu mă pot lipsi de dumneata. Cînd nu ești aci, mă plictisesc de moarte. Vezi, ți-o spun fără ocol ca să nu mai ai dreptul să dispari așa. Dă-mi brațul ; am să-ți arăt chiar eu *Isus mergînd pe apă ;* e în fund de tot în spatele serei. Papa l-a pus acolo ca lumea să fie silită să treacă prin toate încăperile. E uimitor cum se impăunează papa cu palatul acesta.

Străbăteau încet prin mulțime. Lumea se întorcea pentru a privi tînărul acesta frumos și păpușa aceasta încîntătoare.

Un pictor cunoscut rosti :

— Uite o pereche frumoasă ! Sînt plini de haz.

Georges își spunea : „Dacă aș fi fost într-adevăr dibaci, pe asta aș fi luat-o de soție. Și era cu putință... Cum de nu m-am gîndit ? Cum de mi-a venit s-o iau pe cealaltă ? Ce nebunie. Întotdeauna te pripești ; niciodată nu cugeți îndeajuns."

Și pizma, o pizmă amară, îi umplea sufletul picătură cu picătură ca o fiere, care-i învenina toate bucuriile, care-i făcea nesuferită viața.

Suzanne spunea :

— Te rog vino mai des, Bel-Ami, vom face adevărate nebunii acum că papa e așa de bogat. O să petrecem ca niște smintiți.

Gîndindu-se mereu la același lucru, Du Roy răspunse :

— Ei ! acum ai să te măriți. O să iei cine știe ce prinț frumos, cam scăpătat, și n-o să ne mai vedem de loc.

Suzanne izbucni cu sinceritate :

— A ! nu, nu încă, vreau pe cineva care să-mi placă, să-mi placă mult, mult de tot. Sînt destul de bogată pentru doi.

El zîmbea cu un zîmbet batjocoritor și trufaș și începu să-i înșire numele celor ce treceau, oameni de viță foarte nobilă care își vînduseră titlurile lor mîncate de rugină unor fiice de financiari ca și ea, și care trăiau acum lîngă soțiile lor, sau despărțiți de ele, însă liberi, desfrînați, cunoscuți de toată lumea și respectați.

Încheie :

— În mai puțin de șase luni vei mușca și tu din momeala asta. Vei fi doamna marchiză, doamna ducesă sau alteța-sa prințesa și mă vei privi de sus, don'șoară.

Ea se supăra, îl lovea cu evantaiul peste braț și jura că n-o să se mărite decît după pofta inimii.

El rîdea batjocoritor :

— Vom vedea ! Ești prea bogată.

Suzanne răspunse :

— Dar și dumneata ești bogat, ai primit o moștenire.

Du Roy scoase un „O !“ plin de compătimire :

— Să nu mai vorbim de asta. Abia douăzeci de mii de livre venit ; nu înseamnă prea mult pentru vremurile de azi.

— Dar soția dumitale a moștenit și ea.

— Da. Un milion amîndoi. Patruzeci de mii de franci venit. Cu asta nici măcar o trăsură de casă nu putem ține.

Ajunseră în cel din urmă salon de unde se deschidea sera, o vastă grădină de iarnă, plină cu arbori mari din țările calde și tufe de flori rare. Pătrunzînd sub verdeața aceea întunecată unde lumina cădea ca o ploaie de argint, respirai răcoarea călduță a pămîntului umed și un aer plin de miresme. Era o senzație ciudată, de ceva blînd, nesănătos și fermecător, nefiresc, tulburător și moleșitor. Pășeai între două șiruri de arbuști, pe niște covoare ca mușchiul pădurii. Pe neașteptate, Du Roy zări în stînga lui, sub o largă boltă de palmieri, un bazin vast de marmură albă, în care te-ai fi putut scălda și pe marginile căruia patru mari lebede albe din faianță de Delfi lăsau să curgă apa din pliscurile lor întredeschise.

Fundul bazinului era presărat cu pulbere de aur și înăuntru se vedeau înotînd cîțiva pești roșii, uriași, bizare dihănii chinezești cu ochi bulbucați și solzi tiviți cu albastru, un fel de mandarini ai undelor, ce aminteau, rătăcitori și plutind pe deasupra fundului acela de aur, ciudatele broderii din țări depărtate.

Du Roy se opri cu inima bătînd. „Asta lux, se gîndea el. În case de astea să trăiești! Alții au izbutit s-o facă. De ce n-aș izbuti și eu ?" Se gîndea la mijloace și, negăsindu-le numaidecît, se mînia de neputința lui.

Cam visătoare, tovarășa lui tăcea. O privi cu coada ochiului și-și mai spuse o dată : „Cu toate acestea ar fi fost de ajuns să mă însor cu păpușa asta de carne." Deodată însă, Suzanne păru că se trezește.

— Ia aminte, spuse ea. Îl împinse printr-un grup care le stătea în drum și-l făcu s-o ia brusc la dreapta.

În mijlocul unui tufiș de plante ciudate ce-și ridicau în sus frunzele tremurătoare, desfăcute ca niște mîini cu degete subțiri, se zărea un om nemișcat, stînd cu picioarele în valuri.

Impresia era uluitoare. Tabloul, ale cărui margini se găseau ascunse în frunzișul mișcător, părea o pată întunecată pe un fond fantastic și înmărmuritor.

Trebuia să te uiți bine, pentru a înțelege. Rama tăia prin mijloc barca în care se aflau apostolii abia luminați de razele piezișe ale unui felinar, a cărui lumină, unul din apostoli, așezat pe marginea bărcii, o îndrepta asupra lui Isus care venea spre ei.

Cristos punea piciorul pe un val, care se putea vedea adîncindu-se supus, netezit, blînd, sub pasul dumnezeiesc care îl apăsa. În jurul lui totul era întunecat. Numai stelele străluceau pe cer.

În lumina tulbure a felinarului ținut de cel care li-l arăta pe Fiul Omului, chipurile apostolilor se deslușeau schimonosite de uimire.

Era într-adevăr opera puternică și neașteptată a unui maestru, una din acele opere care răscolesc mintea și îți dau de gîndit ani întregi.

Cei care priveau tabloul acesta rămîneau mai întîi tăcuți, apoi plecau visători și nu vorbeau decît mai tîrziu despre valoarea picturii.

După ce-l privi cîtva timp, Du Roy spuse :

— E plăcut să poţi plăti un fleacuşteţ ca ăsta !

Dar cum alţii îl înghionteau, împingîndu-l la o parte, ca să vadă şi ei, o porni înapoi, păstrînd mai departe sub braţ şi stringînd-o uşor, mîna mică a Suzanei.

— Vrei să bei un pahar de şampanie ? întrebă ea. Haidem la bufet. O să dăm acolo de papa.

Şi străbătură din nou toate saloanele în care mulţimea creştea, tălăzuită încoace şi încolo, la largul ei, o mulţime gătită de sărbătoare.

Lui Georges i se păru deodată că aude un glas rostind : „E Laroche şi doamna Du Roy". Cuvintele îi izbiră auzul în treacăt ca zgomotele acelea îndepărtate, purtate de vînt. De unde veneau ?

Privi în toate părţile şi o zări într-adevăr pe Madeleine care trecea la braţul ministrului. Îşi vorbeau în şoaptă, zîmbindu-şi intim şi privindu-se în ochi.

I se păru că bagă de seamă că lumea şuşoteşte privindu-i şi simţi o poftă brutală şi lipsită de sens să se repeadă la fiinţele acelea două şi să le ucidă cu lovituri de pumni.

Îl făcea de rîs Madeleine. Se gîndi la Forestier. Erau poate unii care spuneau : „Încornoratul ăla de Du Roy". Şi cine era ea ? O parvenită de nimica toată, destul de isteaţă, dar fără mare inteligenţă la drept vorbind. Lumea venea la el în casă pentru că se temea de el şi pentru că-l simţea puternic ; dar se vorbea probabil fără sfială de căsnicia asta umilă de ziarişti. N-o să ajungă niciodată departe cu o soţie care făcea ca întotdeauna casa lui să fie suspectă, care ajungea întotdeauna de rîsul lumii şi care părea, prin purtările ei, o intrigantă. Îi va fi de acum înainte ca o ghiulea atîrnată de picioare. Ah ! dacă ar fi bănuit, dacă ar fi ştiut ! Ce tare, ce strîns ar fi jucat ! Ce frumoasă partidă ar fi putut cîştiga cu mica Suzanne drept miză ! Cum putuse fi atît de orb încît să nu vadă asta ?

Ajunse în sufragerie, o imensă încăpere cu coloane de marmură şi cu pereţii acoperiţi cu gobelinuri vechi.

Walter îşi zări redactorul politic şi se avîntă spre el să-i strîngă mîna. Era beat de bucurie :

— Ai văzut tot ? Spune, Suzanne, i-ai arătat tot ? Ce multă lume, nu-i așa, Bel-Ami ? L-ai văzut pe prințul de Guerche ? A venit să bea un pahar de *punch* mai adineaori.

Apoi se grăbi să iasă în întîmpinarea senatorului Rissollin, care își tîra după el nevasta buimăcită și împopoțonată ca o paiață.

Un domn se înclină în fața Suzannei, un tînăr înalt și subțire, cu favorite blonde, cam chel, avînd înfățișarea aceea de om de lume pe care o recunoști oriunde ai întîlni-o. Georges o auzi numindu-l : marchizul de Cazolles și, pe neașteptate, simți că e gelos pe omul acela. De cînd îl cunoștea Suzanne ? De cînd era bogată, fără îndoială ! Ghicea în el un pretendent.

Simți că cineva îl apucă de braț. Era Norbert de Varenne. Bătrînul poet își plimba pletele unsuroase și fracul uzat cu un aer nepăsător și dezgustat.

— Iată ce va să zică a petrece, spuse el. În curînd se va dansa ; apoi se va merge la culcare și fetele vor fi mulțumite. Ia șampanie, e minunată.

Ceru să i se umple un pahar și, ciocnind cu Du Roy care care luase un altul, rosti :

— Beau pentru revanșa spiritului asupra milioanelor.

Apoi adăugă cu voce blîndă :

— Nu că m-ar supăra milioanele altora sau că mi-ar fi necaz pe ei, dar protestez din principiu.

Georges nu-l mai asculta. O căuta pe Suzanne care se făcuse nevăzută cu marchizul de Cazolles și, părăsindu-l brusc pe Nobert de Varenne, porni în urmărirea ei.

O mulțime deasă care voia să bea îl opri. Cînd izbuti în sfîrșit să răzbată, se trezi nas în nas cu soții de Marelle.

Pe soție continua s-o vadă ; dar nu-l întîlnise de multă vreme pe soț, care îi luă amîndouă mîinile :

— Ce recunoscător îți sînt, dragul meu, pentru sfatul pe care mi l-ai dat prin Clotilde ! Am cîștigat aproape o sută de mii de franci cu împrumutul marocan. Dumitale ți-i datorez. Se poate spune că ești un prieten de preț.

Bărbații întorceau capul după bruneta aceea frumoasă și elegantă. Du Roy răspunse :

— În schimbul acestui serviciu, îți răpesc soția, dragul meu sau, mai bine zis, îi ofer brațul. Soții trebuie totdeauna despărțiți.

Domnul de Marelle se înclină :

— Așa e. Dacă vă pierd, ne vom regăsi aci peste o oră.

— Ne-am înțeles.

Și cei doi tineri se înfundară în mulțime, urmați de soț. Clotilde spunea într-una :

— Ce norocoși oameni sînt acești soți Walter ! Oricum, e ceva să te pricepi la afaceri.

Georges răspunse :

— Ei aș ! Oamenii cu adevărat tari răzbat întotdeauna într-un fel sau altul.

Ea reluă :

— Iată două fete care vor avea între douăzeci și treizeci de milioane fiecare. Unde mai pui că Suzanne e și frumoasă.

Du Roy nu răspunse nimic. Propriul său gînd rostit de o altă gură îl necăjea.

Clotilde nu văzuse însă *Isus mergînd pe apă*. Georges se oferi s-o călăuzească. Făceau haz bîrfind lumea, bătîndu-și joc de mutrele necunoscute. Saint-Potin trecu pe lîngă ei purtînd pe reverul fracului numeroase decorații, ceea ce îi înveseli mult. Un fost ambasador, care venea în urma lui, avea o panglică de înșirat decorații mai puțin împănată decît el.

Du Roy spuse :

— Ce amestecătură de lume.

Boisrenard, care îi strînse mîna, își împodobise și el cheotoarea cu panglica verde cu galben pe care o scosese la iveală în ziua duelului.

Vicontesa de Percemur, uriașă și împopoțonată, stătea de vorbă cu un duce în salonașul Louis XVI.

Georges spuse în șoaptă :

— O întrevedere amoroasă. Dar, străbătînd sera, o văzu din nou pe soția sa stînd așezată lîngă Laroche-Mathieu, aproape ascunși în spatele unui tufiș de plante. Aveau aerul că spun : „Ne-am dat întîlnire aici — o întîlnire de care pot afla toți, pentru că nouă nu ne pasă de gura lumii".

Doamna de Marelle recunoscu că tabloul lui Karl Marcowitch era uimitor și se întoarseră. Se rătăciseră de domnul de Marelle.

Du Roy întrebă :

— Și Laurine tot îmi mai poartă pică ?

— Da. Nu vrea să te vadă și, cînd se vorbește de tine, pleacă.

Georges nu răspunse nimic. Vrăjmășia neașteptată a acestei fetițe îl întrista și îi apăsa sufletul.

Suzanne îi prinse în dreptul unei uși și strigă :

— Ah ! Iată-vă ! Ei bine, Bel-Ami, o să rămîi singurel. O răpesc pe frumoasa Clotilde ca să-i arăt camera mea.

Și cele două femei se îndepărtară cu pas grăbit, strecurîndu-se printre invitați, cu mișcarea aceea unduitoare, mișcarea aceea ca de șarpe cu care știu să se strecoare prin mulțime.

Aproape numaidecît o voce șopti :

— Georges ! Era doamna Walter. Continuă în șoaptă : Ah ! ce neomenos, ce crud ești ! Cît mă faci să sufăr fără nici un folos. Am rugat-o pe Suzanne s-o ia cu ea pe cea care te însoțea ca să-ți pot spune cîteva cuvinte Ascultă, trebuie... trebuie să-ți vorbesc astă-seară... sau... sau nu știu ce voi face. Du-te în seră. Vei găsi o ușă în stînga și vei ieși în grădină. Ia-o pe aleea care e în fața ei. La capăt vei da peste un chioșc. Așteaptă-mă acolo peste zece minute. Dacă nu vrei, îți jur că fac scandal, aci, chiar acum !

El răspunse cu dispreț :

— Fie. Peste zece minute voi fi în locul pe care mi l-ai spus.

Și se despărțiră. Dar Jacques Rival fu cît p-aci să-l facă să întîrzie. Îl luase de braț și îi istorisea foarte aprins o grămadă de lucruri. Venea, fără îndoială, de la bufet. În sfîrșit, Du Roy îl lăsă pe mîna domnului de Marelle, pe care îl reîntîlni între două uși, și dispăru.

Trebui să mai bage de seamă să nu fie văzut de soția sa și de Laroche. Izbuti, pentru că păreau foarte însuflețiți, și ajunse în grădină.

Aerul rece îl cuprinse ca o baie înghețată. Își spuse : „Ei drăcie, am să m-aleg cu un guturai" și își puse batista

în jurul gîtului în chip de legătură. Apoi o luă încet pe alee, nevăzînd bine pe unde călca, orbit de lumina saloanelor.

La dreapta și la stînga întrezărea pomișori desfrunziți, ale căror crăci subțirele fremătau. Licăriri cenușii se strecurau printre ramurile acestea venind de la ferestrele palatului. În fața lui, în mijlocul drumului, zări ceva alb, și doamna Walter, cu brațele goale, cu umerii goi, bolborosi cu o voce tremurătoare :

— Ah ! ai venit ? Spune, vrei să mă omori ?

Du Roy răspunse liniștit :

— Te rog, fără drame, sau plec numaidecît.

Ea îl apucase de gît și, cu gura lîngă gura lui, spunea :

— Dar ce ți-am făcut ? Te porți cu mine ca un netrebnic ! Ce ți-am făcut ?

El încerca s-o dea la o parte :

— Ultima oară cînd te-am văzut ți-ai înfășurat părul de toți nașturii mei și asta era cît p-aci să ducă la o ruptură între soția mea și mine.

Doamna Walter rămase uimită ; apoi, făcînd „nu" cu capul, spuse :

— Ah ! soției tale puțin îi pasă. Poate vreuna din amantele tale ți-o fi făcut vreo scenă.

— Eu nu am amante.

— Taci, nu vorbi ! Dar de ce nu mai vii să mă vezi ? De ce nu vrei să vii măcar o dată pe săptămînă să cinezi cu mine ? Sufăr cumplit ; te iubesc atît, că toate gîndurile mele se îndreaptă spre tine, că nu mai pot privi nimic fără să te văd pe tine în fața ochilor, că nu mai îndrăznesc să spun un cuvînt fără să-mi fie teamă că îți voi rosti numele ! Tu nu înțelegi asta ! Mi se pare că sînt prinsă într-o capcană, legată într-un sac, nu știu cum. Amintirea ta, veșnic vie, mă înăbușă, îmi sfîșie ceva aci în piept, sub sîn, îmi taie picioarele că nu mai pot măcar să umblu. Și rămîn toată ziua pe scaun, sleită de puteri, gîndindu-mă la tine.

Georges o privea cu uimire. Nu mai era ștrengărița stîngace și zburdalnică pe care o știa, ci o femeie rătăcită, deznădăjduită, în stare de orice.

Între timp un plan nedeslușit îi încolți în minte. Răspunse :

— Draga mea, dragostea nu e veșnică. Te legi și te dezlegi. Dar cînd ține atît de mult ca a noastră, ajunge o povară îngrozitoare. M-am săturat. Iată adevărul. Totuși, dacă vei ști să fii înțeleaptă, să mă primești în casă și să te porți cu mine cum te-ai purta cu un prieten, am să viu iarăși ca altădată. Te simți în stare de asta?

Ea își puse amîndouă brațele goale pe fracul lui negru și șopti :

— Sînt în stare de orice, pentru a te vedea.

— Atunci ne-am înțeles, spuse el, sîntem prieteni și nimic mai mult.

— Ne-am înțeles, bîigui ea. Apoi, întinzîndu-i buzele : Încă o sărutare... cea din urmă.

El se împotrivi cu blîndețe :

— Nu, trebuie să ne ținem învoielile.

Ea se întoarse ștergîndu-și două lacrimi, apoi, scoțînd din sîn un pachet cu hîrtii legat cu o funduliță de mătase roz, i-l întinse lui Du Roy :

— Ține. E partea ta de cîștig în afacerea Marocului. Eram atît de mulțumită că am cîștigat asta pentru tine! Ține, haide, ia-l...

El voia să refuze :

— Nu, nu voi primi banii aceștia!

Atunci ea se revoltă :

— Ah! N-ai să mi-o faci și p-asta acum! Sînt ai tăi, numai ai tăi. Dacă nu-i iei, am să-i azvîrl într-un canal! N-ai să faci asta, Georges, nu-i așa?

El primi pachețelul și îl strecură în buzunar.

— Trebuie să intrăm, spuse el, să nu răcești cumva.

— Cu atît mai bine, șopti ea. Oh! dacă aș putea muri. Îi luă o mînă, i-o sărută cu patimă, cu furie, cu deznădejde, și o luă la fugă spre casă.

Du Roy se întoarse încet, dus pe gînduri. Se întoarse în seră, cu frumtea sus, cu zîmbetul pe buze.

Soția sa și Laroche nu mai erau acolo. Publicul se împuținase. Era neîndoios că lumea nu rămînea la bal. O zări pe Suzanne care o ținea de braț pe sora ei. Veniră amîndouă la el ca să-l roage să danseze primul cadril cu contele de Latour-Yvelin.

— Cine mai e și ăsta? se miră el.

Suzanne răspunse ușor batjocoritor :

— E un nou prieten al surorii mele.

Rose se îmbujoră la față și șopti :

— Ești răutăcioasă, Suzette, domnul acesta nu-mi este mai prieten decît îți este ție.

Cealaltă zîmbea :

— Știu eu ce spun.

Supărată, Rose le întoarse spatele și plecă.

Du Roy luă cu familiaritate brațul tinerei fete rămasă lîngă el, spunînd cu glasul lui mîngîietor :

— Ascultă, fată dragă, mă crezi cu adevărat prietenul dumitale ?

— Desigur, Bel-Ami.

— Ai încredere în mine ?

— Absolută.

— Îți amintești ce-ți spuneam mai adineaori ?

— În ce privință ?

— În privința căsătoriei dumitale, sau mai degrabă a bărbatului pe care îl vei lua de soț.

— Da.

— Ei bine ! Vrei să-mi făgăduiești ceva ?

— Da, dar ce ?

— Să-mi ceri sfatul ori de cîte ori ți se va cere mîna și să nu primești să fii nimănui soție fără să-mi cunoști părerea.

— Da, cu bucurie.

— Rămîne un secret între noi doi. Nici un cuvînt despre asta nici tatălui, nici mamei dumitale.

— Nici un cuvînt.

— Făgăduiești ?

— Făgăduiesc.

Rival se apropie cu o înfățișare de om foarte ocupat :

— Domnișoară, tăticul dumitale te caută pentru bal.

— Să mergem, Bel-Ami, spuse ea.

Dar el refuză, hotărît să plece numaidecît, vrînd să fie singur pentru a chibzui ; prea multe gînduri noi îi veniseră în minte. Începu să-și caute soția. După cîtva timp o zări, la bufet, bînd ciocolată cu doi domni necunoscuți. Madeleine îl prezentă pe soțul său celor doi domni necunoscuți fără să-i prezinte și pe ei lui Du Roy.

După cîteva clipe, Georges întrebă :

— Plecăm ?

— Cum vrei.

Madeleine îl luă de braţ şi străbătură din nou saloanele, în care lumea se rărea.

— Unde e patroana ? întrebă ea. Aş vrea să-mi iau rămas bun.

— E de prisos. Ar încerca să ne oprească la bal, şi mi-e de ajuns cît am stat !

— E adevărat, ai dreptate.

Tot lungul drumului tăcură. Îndată însă ce intrară în odaia lor de culcare, Madeleine zîmbitoare, îi spuse, înainte chiar de a-şi scoate vălul :

— Nu ştii, am o surpriză pentru tine.

Du Roy mormăi, rău dispus :

— Ce anume ?

— Ghiceşte.

— N-am să-mi dau osteneala asta.

— Ei bine ! Poimîine e Anul Nou.

— Da.

— E ziua darurilor.

— Da.

— Iată-l pe al tău, pe care Laroche mi l-a înmînat astă-seară.

Şi îi dădu o cutiuţă neagră care părea să fie de bijuterii.

El o deschise cu nepăsare şi zări Crucea Legiunii de Onoare.

Păli uşor, apoi zîmbi şi spuse :

— Mi-ar fi plăcut mai mult zece milioane.

Madeleine se aştepta la o izbucnire nebună şi răceala lui o nemulţumi.

— Eşti de necrezut. Nimic nu te mai mulţumeşte acum.

Georges răspunse liniştit :

— Omul ăsta nu face decît să-şi plătească datoria. Şi îmi mai datorează încă foarte mult.

Madeleine rămase uimită de tonul cu care vorbise Georges. Spuse din nou :

— Cu toate acestea, la vîrsta ta e frumos.

— Totul e relativ. Astăzi aş putea avea mult mai mult.

Luă cutiuța, o așeză cu capacul ridicat, pe cămin, și se uită cîteva clipe la steaua sclipitoare pusă înăuntru. Apoi o închise și se băgă în pat ridicînd din umeri.

L'Officiel din 1 ianuarie făcu în adevăr cunoscută numirea domnului Prosper-Georges Du Roy, publicist, în gradul de cavaler al Legiunii de Onoare, pentru servicii excepționale.

Numele era scris în două cuvinte, ceea ce îi făcu lui Georges mai multă plăcere decît decorația însăși.

Un ceas după citirea acestei noutăți, ajunsă publică, primi un bilet de la doamna Walter, care îl ruga stăruitor să vină să cineze la ea în aceeași seară împreună cu soția, pentru a sărbători această distincție. Șovăi cîteva clipe, apoi, aruncînd în foc biletul scris în doi peri, îi spuse lui Madeleine :

— Vom lua masa, astă-seară, la familia Walter :

Madeleine se miră :

— Ia te uită ! Credeam că nici n-ai să le mai calci pragul !

El mormăi numai :

— Mi-am schimbat părerea.

Cînd sosiră, doamna Walter era singură în micul salonaș Louis XVI, ce fusese ales pentru primirile intime. Era îmbrăcată în negru și își pudrase părul, ceea ce o făcea fermecătoare. De departe părea o bătrînă, de aproape o femeie tînără și, cînd te uitai mai bine la ea, părea o capcană pentru ochi.

— Sînteți în doliu ? întrebă Madeleine.

— Da și nu, răspunse ea cu tristețe. N-am pierdut pe nimeni dintre ai mei. Dar am ajuns la vîrsta cînd îți iei nădejdea de la viață. M-am îmbrăcat așa, pentru un început. De acum înainte, voi purta doliu numai în inimă.

Du Roy gîndi : „Va ține, oare, hotărîrea asta ?"

Masa fu cam posomorită. Numai Suzanne flecărea necontenit. Rose avea un aer preocupat.

Ziaristul fu foarte mult felicitat.

După cină se plimbară, stînd de vorbă, prin saloane și seră. Cum Du Roy mergea în urmă cu doamna Walter, aceasta îl opri apucîndu-l de braț :

— Ascultă, spuse ea încet... N-am să-ți mai vorbesc niciodată, despre nimic... Dar vino să mă vezi, Georges. Îmi este cu neputință să trăiesc fără dumneata, cu neputință. Te simt, te port în ochi, în inimă și în carnea mea zi și noapte, neîncetat. E ca și cum m-ai fi pus să beau o otravă care mă mistuie. Nu pot. Nu. Nu pot. Vezi că nu te mai tutuiesc. Vreau să nu mai fiu pentru dumneata decît o femeie bătrînă. Mi-am pudrat părul, ca să ți-o dovedesc ; dar vino, vino din cînd în cînd, ca prieten.

Îi luase mîna și i-o strîngea, i-o strivea, înfigîndu-și unghiile în carnea lui.

Du Roy răspunse liniștit :

— Ne-am înțeles. E de prisos să mai vorbim despre asta. Vezi bine că astăzi am venit numaidecît după ce mi-ai scris.

Walter, care mergea în față cu cele două fete și cu Madeleine, se opri lîngă *Isus mergînd pe apă* și îl aștepta pe Du Roy.

— Închipuiți-vă, spunea el rîzînd, ieri am găsit-o pe soția mea îngenuncheată în fața acestui tablou, ca în tr-o biserică. Își spovedea aici păcatele. Ce-am mai rîs !

Doamna Walter răspunse cu glas hotărît, un glas în care mocnea un foc lăuntric :

— Acest Crist e cel care îmi va mîntui sufletul. Îmi dă putere și mă îmbărbătează ori de cîte ori îl privesc.

Și, oprindu-se în fața Fiului Omului, în picioare pe mare, șopti :

— Ce frumos e ! Ce teamă le este oamenilor acelora de el și cum îl iubesc ! Dar priviți-i capul, ochii ; ce simplu și dumnezeiesc e în același timp !

Suzanne izbucni :

— Dar îți seamănă, Bel-Ami. Sînt sigură că-ți seamănă. Dacă ai avea barbă sau dacă n-ar avea-o el, ați fi cu totul la fel amîndoi. Ah ! dar e bătător la ochi !

Îl rugă pe Du Roy să se așeze în picioare alături de tablou și toată lumea recunoscu că într-adevăr cele două chipuri se asemănau.

Toți rămaseră uimiți. Walter găsi întîmplarea foarte ciudată. Madeleine spuse, zîmbind, că Isus avea o înfățișare mai bărbătească.

Doamna Walter stătea nemișcată privind țintă chipul amantului ei lîngă chipul lui Isus, și devenise tot atît de albă la față ca și părul ei alb.

VIII

CÎT MAI ȚINU IARNA, SOȚII DU ROY se duseră adesea la familia Walter. Georges lua masa foarte des chiar singur, Madeleine pretinzînd că este obosită și preferînd să stea acasă.

Du Roy alesese vinerea ca zi de vizită, și în seara aceea patroana nu poftea niciodată pe altcineva; era de drept a lui Bel-Ami și numai a lui. După masă, jucau cărți, dădeau de mîncare peștilor chinezești, trăiau și petreceau în familie. În mai multe rînduri, dinapoia unei uși, după un tufiș al serei, într-un colț întunecos, doamna Walter îl cuprinsese pe neașteptate în brațe și, strîngîndu-l la piept îi șuierase în ureche: „Te iubesc!... Te iubesc! Mor de dragul tău!" El o dăduse întotdeauna la o parte, cu răceală, răspunzîndu-i cu glas aspru: „Dacă reîncepi, nu mai viu pe aici".

Pe la sfîrșitul lunii martie se zvoni deodată că fetele lui Walter se măritau. Se spunea că Rose urma să ia pe contele Latour-Yvelin, iar Suzanne pe marchizul de Cazolles. Acești doi bărbați deveniseră obișnuiți ai casei, obișnuiți din aceia cărora li se dau deosebite semne de bunăvoință și li se fac toate hatîrurile.

Georges și Suzanne trăiau într-un fel de intimitate frățească și nestingherită, sporovăiau ceasuri întregi, își băteau joc de toată lumea și păreau că le place mult să stea împreună.

Nu mai vorbiseră niciodată despre căsătoria tinerei fete, nici despre pețitorii care se iveau.

Într-o zi patronul îl invită pe Du Roy la masă. Îndată după prînz doamna Walter fu chemată să stea de vorbă

cu un negustor care îi aproviziona. Atunci Georges îi spuse Suzannei :

— Hai să dăm pîine la peşti.

Luară fiecare de pe masă o bucată mare de pîine şi se duseră în seră.

În tot lungul havuzului de marmură erau puse pe jos perne, ca să se poată îngenunchea în jurul bazinului, pentru a fi mai aproape de peştişori. Tinerii îşi luară două perne alăturate şi, aplecaţi deasupra apei, începură să arunce înăuntru cocoloaşe de pîine frămîntate între degete. De îndată ce-i zăriră, peştii se apropiară bătînd din coadă, dînd din aripioare, rostogolindu-şi ochii bulbucaţi, dîndu-se peste cap, scufundîndu-se pentru a înhăţa prada rotundă care se afunda şi ieşind numaidecît înapoi la suprafaţă pentru a mai cere alta.

Îşi schimonoseau caraghios gura, se repezeau pe neaşteptate, cu ciudata lor înfăţişare de mici pocitanii ; şi, pe nisipul de aur de la fund, păreau de un roşu aprins, trecînd ca nişte flăcări prin apa străvezie sau arătîndu-şi, de îndată ce se opreau, tivul albastru care le mărginea solzii.

Georges şi Suzanne îşi vedeau în apă propriile lor chipuri răsturnate şi zîmbeau imaginii.

Deodată Georges spuse în şoaptă :

— Nu-i frumos să te ascunzi faţă de mine, Suzanne.

— Ce ţi-am ascuns oare, Bel-Ami ?

— Nu-ţi mai aminteşti ce mi-ai făgăduit, chiar aci, în seara balului ?

— Nu.

— Că îmi vei cere părerea ori de cîte ori vei fi cerută în căsătorie.

— Şi ?

— Şi ai fost cerută.

— De cine ?

— Ştii bine de cine.

— Nu. Îţi jur.

— Ba da, ştii ! Înfumuratul acela lung, marchizul de Cazolles.

— Mai întîi nu e înfumurat.

— Se poate ; dar e prost, ruinat din pricina cărţilor şi stors de vlagă din pricina chefurilor. E într-adevăr o

partidă plină de haz pentru dumneata, o fată atît de frumoasă, de tînără și de deșteaptă.

Ea întrebă zîmbind :

— Ce ai împotriva lui ?

— Eu ? Nimic.

— Ba da. Nu e de loc așa cum spui.

— Aidade ! E un prost și un intrigant.

Ea se întoarse puțin spre el, încetînd de a mai privi apa :

— Haide, spune, ce ai ?

Du Roy rosti ca și cum i s-ar fi smuls o taină din adîncul inimii :

— Am... am... că sînt gelos pe el.

Ea întrebă, nu prea mirată :

— Dumneata ?

— Da, eu !

— Ia te uită. Și de ce ?

— Pentru că sînt îndrăgostit de tine și tu o știi foarte bine, răutăcioaso !

Atunci ea spuse pe un ton aspru :

— Ești nebun, Bel-Ami !

— Știu bine că sînt nebun, reluă el. Ar trebui oare să-ți mărturisesc asta, eu, om însurat, dumitale, o fetiță ? Sînt mai mult decît nebun, sînt vinovat, aproape ticălos. Nu mi-e îngăduită nici o nădejde și la gîndul acesta îmi pierd mintea. Și cînd aud spunîndu-se că ai să te măriți, am niște izbucniri de furie că aș putea ucide un om ! Trebuie să-mi ierți asta, Suzanne.

Tăcu. Peștii, cărora nu li se mai arunca pîine, așezați aproape în linie ca niște soldați englezi, stăteau nemișcați privind chipurile aplecate ale acestor doi oameni, care nu se mai sinchiseau de ei.

Fata șopti cu un amestec de tristețe și veselie :

— E păcat că ești însurat. Ce vrei ? Nu se poate schimba nimic. S-a sfîrșit !

Georges se întoarse fără veste spre ea și îi spuse, atingîndu-i aproape obrazul :

— Dacă aș fi liber, m-ai lua ?

Cu un glas plin de sinceritate Suzanne răspunse :

— Da, Bel-Ami, te-aș lua, pentru că îmi placi mai mult decît toți ceilalți.

El se ridică bolborosind :

— Mulțumesc... mulțumesc... și te implor, vrei să nu spui „da" nimănui ? Așteaptă încă puțin. Te rog mult de tot ! Îmi făgăduiești ?

Ușor tulburată, și fără să înțeleagă ce urmărea, Suzanne șopti :

— Îți făgăduiesc.

Atunci Du Roy azvîrli în apă bucata mare de pîine pe care o mai ținea încă în mînă și, fără să-și ia rămas bun, fugi ca și cînd și-ar fi pierdut capul.

Peștii se repeziră cu lăcomie la bucata de miez, care, nefiind frămîntată între degete plutea și o sfîrtecară cu gurile lor nesățioase. O tîrau spre celălalt capăt al bazinului, se zbăteau sub ea, alcătuind acuma un ciorchine mișcător, un fel de floare însuflețită și rotitoare, o floare vie, căzută în apă cu capul în jos.

Uimită, neliniștită, Suzanne se ridică și se îndreptă încet spre casă. Ziaristul plecase.

Du Roy se întoarse acasă foarte liniștit, și, în timp ce Madeleine scria niște scrisori, o întrebă :

— Iei masa vineri la familia Walter ? Eu am să mă duc.

Ea șovăi :

— Nu. Nu mă simt tocmai bine. Aș vrea mai degrabă să rămîn acasă.

— Cum vrei, răspunse el. Nu te silește nimeni.

Apoi își luă pălăria și plecă.

O pîndea, o supraveghea și o urmărea de multă vreme, știindu-i fiecare pas pe care îl făcea. Ceasul pe care îl aștepta sosise, în sfîrșit. Nu se lăsase înșelat de glasul cu care îi răspunsese : „Aș vrea mai degrabă să rămîn acasă".

În zilele ce urmară se purtă foarte drăguț cu ea. Păru chiar vesel, cum nu mai fusese de mult. Madeleine îi spunea : „Ia te uită, începi să fii iar drăguț".

Vineri se îmbrăcă devreme, pentru a aranja niște treburi înainte de a se duce la patron acasă, spunea el.

Plecă apoi pe la ceasurile șase, după ce își sărută soția, și se duse să caute un cupeu în piața Notre-Dame-de-Lorette.

Spuse birjarului :

— Vei opri în fața numărului 17 din rue Fontaine și vei sta acolo pînă ce-ți voi spune să pleci. Pe urmă, mă vei duce la restaurantul Coq-Faisan, în rue La Fayette.

Cupeul o porni în trapul adormit al calului ; și Du Roy trase storurile. De îndată ce ajunse în fața casei sale, nu mai părăsi intrarea din ochi. După zece minute de așteptare o văzu pe Madeleine ieșind și îndreptîndu-se spre bulevard.

De îndată ce se depărtă, scoase capul prin ușa cupeului și strigă :

— Mină !

Birja o porni iar, și îl lăsă în fața restaurantului Coq-Faisan, birt simplu și bun, renumit în cartier. Georges intră în sala comună și mîncă liniștit, uitîndu-se din cînd în cînd la ceas. La șapte și jumătate, după ce își băuse cafeaua, luase două pahărele de coniac și fumase alene un trabuc bun, ieși, opri o altă trăsură care trecea goală și ceru să fie dus în rue La Rochefoucauld. Fără să-i ceară vreo lămurire portarului, urcă la etajul al treilea al casei a cărei adresă o dăduse, și cînd îi deschise slujnica, întrebă :

— Domnul Guilbert de Lorne e acasă ?

— Da, domnule.

Fu rugat să poftească în salon, unde așteptă cîteva clipe. Apoi intră un bărbat înalt, decorat, cu o înfățișare militărească și avînd părul cărunt, deși era încă tînăr.

Du Roy îl salută, apoi spuse :

— După cum am prevăzut, domnule comisar de poliție, soția mea cinează cu amantul ei în locuința pe care au închiriat-o în rue des Martyrs.

Magistratul se înclină :

— Sînt la ordinele dumneavoastră, domnule.

Georges reluă :

— O puteți face pînă la ora nouă, nu-i așa ? Această limită o dată depășită, nu mai puteți pătrunde într-o locuință particulară pentru a constata un adulter, nu ?

— Da, domnule, pînă la ora șapte, în timpul iernii, pînă la ora nouă începînd de la 31 marie. Sîntem în 5 aprilie, așadar îmi este îngăduit pînă la ora nouă.

— Ei bine, domnule comisar, eu am jos o trăsură și putem trece mai întîi să luăm agenții care vă vor însoți.

După aceea vom aștepta puțin în fața intrării. Cu cît vom sosi mai tîrziu, cu atît vom avea mai mulți sorți de izbîndă să-i surprindem în flagrant delict.

— Cum vreți, domnule

Comisarul ieși din odaie și se întoarse îmbrăcat cu un pardesiu care îi ascundea eșarfa tricoloră cu care era încins. Se dădu la o parte spre a-i face loc lui Du Roy să iasă primul, dar ziaristul, a cărui minte era absorbită de alte gînduri, nu voia să treacă și repeta :

— După dumneavoastră... după dumneavoastră.

Magistratul spuse :

— Luați-o dumneavoastră înainte, domnule, eu sînt acasă la mine.

Atunci Du Roy trecu pragul, mulțumind.

Trecură mai întîi pe la comisariat ca să-i ia pe cei trei agenți în civil care așteptau. Georges adusese la cunoștință din timp că descinderea avea să aibă loc în seara aceea.

Unul din oameni urcă pe capră lîngă birjar. Ceilalți doi intrară în cupeu ; și o porniră spre rue des Martyrs.

Du Roy spunea :

— Am planul locuinței. E la al doilea. E mai întîi un vestibul mic, apoi sufrageria și apoi odaia de culcare. Cele trei odăi dau una într-alta. Nu e nici o ieșire care să poată înlesni fuga. Ceva mai departe stă un lăcătuș. E pregătit să fie chemat de dumneavoastră.

Cînd ajunseră în fața casei a cărei adresă fusese dată birjarului, nu era decît opt și un sfert ; așteptară în trăsură, tăcuți, mai bine de douăzeci de minute. Cînd se făcu nouă fără un sfert, Georges spuse :

— Acum să mergem. Și urcară seara fără să le pese de portar care, de altminteri, nici nu-i luă în seamă. Unul din agenți rămase jos în stradă pentru a supraveghea ieșirea.

Cei patru oameni se opriră la etajul al doilea și Du Roy își lipi mai întîi urechea de ușă, apoi ochiul de gaura cheii. Nu auzi și nu văzu nimic. Atunci sună.

Comisarul spuse agenților :

— Veți rămîne aci, gata la orice chemare.

Și așteptară. După două sau trei minute, Georges trase din nou de cîteva ori în șir de inelul clopoțelului. Auziră

un zgomot la celălalt capăt al locuinței, apoi un pas ușor care se apropia. Cineva venea furișîndu-se să tragă cu urechea. Atunci ziaristul ciocăni foarte tare cu degetul îndoit în lemnul tăbliilor.

Un glas, un glas de femeie care încerca să se prefacă, întrebă :

— Cine-i acolo ?

Ofițerul municipal răspunse :

— În numele legii, deschideți !

Glasul întrebă iar :

— Cine sînteți dumneavoastră ?

— Sînt comisarul de poliție. Deschideți sau pun să spargă ușa.

Glasul reluă :

— Ce doriți ?

Și în locul magistratului, răspunse Du Roy :

— Eu sînt. E de prisos să încercați să scăpați.

Pasul, un pas ușor de picioare desculțe, se depărtă, apoi se întoarse înapoi, după cîteva clipe.

— Dacă nu vreți să deschideți, spargem ușa, spuse Georges. Strîngea în mînă mînerul de alamă și cu un umăr împingea ușa încet. Cum nu se mai răspundea nimic, se opinti deodată atît de vîrtos, încît vechea broască a casei mobilate, cedă. Șuruburile smulse săriră afară din lemn și Du Roy fu cît p-aci să cadă peste Madeleine, care stătea în picioare în vestibul îmbrăcată numai în cămașă și fustă, cu părul despletit, desculță și cu o lumînare în mînă.

Georges strigă :

— Ea e ; i-am prins ! Și se repezi în locuință. Comisarul după ce-și scoase pălăria, îl urmă. Madeleine, înspăimîntată, venea în urma lor, luminîndu-i.

Străbătură o sufragerie unde, pe masa nestrînsă, se vedeau resturile cinei : sticle de șampanie goale, ficat de gîscă într-un castronel fără capac, niște oase de pui și bucăți de pîine pe jumătate mîncate. Două farfurii puse pe etajera pentru vase erau încărcate cu ghioace de stridii.

În odaie se dăduse parcă o luptă. O rochie atîrna ca o broboadă peste scaun, iar niște pantaloni bărbătești atîrnau pe brațul unui fotoliu. Patru ghete, două mari și două mici, zăceau la picioarele patului, căzute pe o parte.

Era o cameră mobilată cu lucruri de rînd, în care plutea un miros greţos şi searbăd, obişnuit apartamentelor de hotel, un miros răspîndit de perdele, de saltele, de ziduri, de scaune — mirosul tuturor celor ce-au dormit sau au trăit, o zi sau şase luni în locuinţa aceea publică, lăsînd acolo ceva din mirosul lor, din mirosul acela omenesc, care, adăugîndu-se celui al predecesorilor, alcătuieşte, cu vremea, o putoare vagă, dulceagă şi nesuferită, aceeaşi în toate locurile de acest fel.

O farfurie de prăjituri, o sticlă de „Chartreuse" şi două păhărele pe jumătate pline, ticseau căminul. Ornamentul alegoric al ceasornicului de bronz era acoperit de o pălărie mare bărbătească.

Comisarul se întoarse brusc şi, privind-o pe Madeleine în ochi, rosti :

— Dumneavoastră sînteţi Claire-Madeleine Du Roy, soţia legitimă a domnului Prosper-Georges Du Roy, publicist, aci de faţă ?

Madeleine rosti cu glas sugrumat :

— Da, domnule

— Ce faceţi dumneavoastră aci ?

Madeleine nu răspunse.

Magistratul reluă :

— Ce faceţi dumneavoastră aci ? Vă găsesc în afara casei dumneavoastră, aproape goală, într-o locuinţă mobilată. Ce faceţi aci ?

Aşteptă cîteva clipe. Apoi, cum ea nu răspundea nimic, adăugă :

— Doamnă, de vreme ce nu vreţi să recunoaşteţi faptul, voi fi silit să-l constat.

În pat se vedea forma unui trup ascuns sub cearşaf.

Comisarul se apropie şi strigă :

— Domnule !

Omul culcat nu se mişcă. Părea că întoarce spatele, cu capul vîrît sub o pernă.

Ofiţerul atinse ceea ce părea a fi umărul, şi spuse iar :

— Domnule, nu mă siliţi, vă rog, să trec la fapte.

Dar trupul acoperit rămînea tot atît de nemişcat, ca şi cînd ar fi fost mort.

Du Roy, care înaintase repede, apucă cuvertura, o trase, şi smulgînd perna, scoase la iveală chipul pămîntiu al

domnului Laroche-Mathieu. Se aplecă spre el și, tremurînd de pofta de a-l strînge de gît, spuse cu dinții încleștați :

— Ai cel puțin îndrăzneala nemerniciei dumitale.

Magistratul întrebă iar :

— Cine sînteți dumneavoastră ?

Cum amantul, înghețat de spaimă, nu răspundea nimic, spuse iar :

— Sînt comisar de poliție și vă somez să-mi declarați numele dumneavoastră.

Tremurînd de o furie sălbatică, Georges îi strigă :

— Dar răspunde o dată, fricosule, sau îți voi spune eu numele.

— Domnule comisar, bolborosi atunci omul culcat, nu trebuie să lăsați să fiu insultat de individul acesta. Cu dumneavoastră am de-a face sau cu el ? Dumneavoastră trebuie să vă răspund sau lui ?

Părea că nu mai are pic de salivă în gură.

Ofițerul răspunse :

— Mie, domnule, numai mie. Vă întreb : cine sînteți dumneavoastră ?

Celălalt tăcu. Ținea cearșaful tras pînă la gît și rostogolea niște ochi îngroziți. Pe fața-i pămîntie micile mustăți încovrigate păreau și mai negre.

Comisarul reluă :

— Nu vreți să răspundeți ? Atunci voi fi silit să vă arestez. Oricum, sculați-vă. Vă voi lua interogatoriul după ce vă veți îmbrăca.

Amantul își ghemui și mai tare trupul în pat, apoi șopti :

— Nu pot s-o fac în fața dumneavoastră.

— De ce ? întrebă magistratul.

Celălalt bîigui :

— Fiindcă... fiindcă sînt gol de tot.

Du Roy rîse batjocoritor și, culegînd o cămașă de pe podea, o aruncă în pat, strigînd :

— Hai... scoală-te... de vreme ce te-ai dezbrăcat în fața soției mele, poți să te îmbraci în fața mea.

Apoi îi întoarse spatele și se apropie de cămin.

Madeleine își recăpătase sîngele rece și, văzînd că totul e pierdut, era gata să cuteze totul. O îndrăzneală sfi-

dătoare făcea să-i strălucească privirile, și, răsucind o bucată de hîrtie, aprinse, ca pentru o petrecere, cele zece lumînări din sfeșnicele sărăcăcioase așezate pe colțurile căminului Se sprijini apoi cu spatele de marmură și apropiind de focul pe jumătate stins unul din picioarele goale, ridicînd cu el poalele iuponului care abia se mai ținea pe șolduri, luă o țigară dintr-o cutiuță de carton roz, o aprinse și începu să fumeze.

Așteptînd ca celălalt complice să se dea jos din pat, comisarul se întoarse spre ea.

— Faci adesea meseria asta ? îl întrebă Madeleine cu neobrăzare.

— Cît mai rar cu putință, doamnă, răspunse comisarul grav.

Madeleine îi zîmbea în nas :

— Atunci te felicit ; nu e un lucru tocmai curat.

Pe Du Roy se făcea că nu-l vede.

Dar între timp domnul din pat se îmbrăcă. Își trase pantalonii, își încălțase ghetele și se apropie punîndu-și vesta.

Ofițerul de poliție se întoarse spre el :

— Acum vreți să-mi spuneți cine sînteți, domnule ?

Celălalt nu răspunse.

Comisarul rosti :

— Mă văd silit să vă arestez.

Atunci omul izbucni deodată :

— Nu mă atingeți. Sînt ocrotit de lege !

Du Roy se repezi spre el, ca pentru a-l zdrobi și îi bufni în obraz :

— E flagrant delict... flagrant delict. Pot cere să fii arestat, dacă vreau... da, o pot face.

Apoi, cu glas răsunător :

— Omul acesta se numește Laroche-Mathieu, ministrul Afacerilor Străine.

Comisarul de poliție se trase uluit înapoi, bolborosind :

— Domnule, vreți să-mi spuneți în sfîrșit cine sînteți ?

Omul se hotărî și spuse tare :

— O singură dată în viața lui ticălosul ăsta n-a mințit. Mă numesc într-adevăr Laroche-Mathieu și sînt ministru.

Apoi, arătînd cu mîna spre pieptul lui Georges, unde se zărea licărind un punct roșu, adăugă :

— Și iată, nemernicul poartă la frac Crucea Legiunii de Onoare pe care i-am dat-o eu.

Du Roy se făcuse pămîntiu. Cu un gest nervos își smulse de la cheotoare panglica roșie și, zvîrlind-o în cămin strigă :

— Iată cît prețuiește pentru mine o decorație care vine de la o tîrîtură ca dumneata.

Stăteau față în față, rînjind unul la altul, înverșunați, cu pumnii strînși, unul slab și cu mustața în vînt, celălalt gras și cu mustața îmbîrligată.

Comisarul se repezi între ei și, împingîndu-i cu mîinile în lături :

— Domnilor, nu vă dați seama, e lipsit de demnitate.

Își întoarseră spatele, fără să răspundă nici unul nimic. Nemișcată, Madeleine fuma mai departe, zîmbind.

Ofițerul de poliție reluă :

— Domnule ministru, am dat peste dumneavoastră singur cu doamna Du Roy, aci de față — dumneavoastră culcat, dumneaei aproape goală. Îmbrăcămintea dumneavoastră și a doamnei fiind răspîndită de-a valma prin locuință, aceasta consituie un flagrant delict de adulter. Nu puteți tăgădui evidența faptului. Ce-aveți de spus ?

Laroche-Mathieu șopti :

— Nu am nimic de spus, făceți-vă datoria.

Comisarul se întoarse spre Madeleine :

— Recunoașteți, doamnă, că domnul este amantul dumneavoastră ?

— Nu tăgăduiesc, este amantul meu, rosti ea cu semeție.

— E de ajuns.

Apoi magistratul luă cîteva însemnări asupra stării în care se afla locuința și a felului în care era împărțită. După ce termină de scris, ministrul, care se îmbrăcase și aștepta cu paltonul pe braț și pălăria în mînă, întrebă :

— Mai aveți nevoie de mine, domnule ? Ce trebuie să fac ? Pot pleca ?

Du Roy se întoarse spre el și, rîzîndu-i în față, spuse :

— De ce să plecați ? Noi am isprăvit. Vă puteți culca la loc, domnul meu ; vă lăsăm singuri. Și, atingînd cu degetul brațul ofițerului de poliție adăugă : Să plecăm, domnule comisar, nu mai avem nimic de făcut în casa asta.

Magistratul îl urmă, puțin mirat : dar, în pragul ușii, Georges se opri pentru a-i face loc să treacă.

Din politețe, celălalt refuză.

Du Roy stărui :

— Dar treceți, vă rog.

— După dumneavoastră, răspunse comisarul.

Atunci ziaristul mulțumi cu o înclinare a capului și cu o politețe batjocoritoare răspunse :

— E rîndul dumneavoastră, domnule comisar de poliție. Aci sînt aproape ca la mine acasă.

Apoi închise binișor ușa cu un aer discret.

Un ceas mai tîrziu, Georges Du Roy pătrundea în birourile ziarului *Vie Française*.

Domnul Walter se și afla acolo, pentru că ziarul, care luase o foarte mare extindere, înlesnind mult operațiile crescînde ale băncii patronului, continua să fie condus și supravegheat cu grijă de el.

Directorul își înălță capul și întrebă :

— Ah ! Ai sosit ? Ai o înfățișare foarte ciudată. De ce n-ai venit să iei masa la noi ? De unde vii ?

Du Roy, care era sigur de efectul pe care aveau să-l facă spusele sale, rosti apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Tocmai l-am răsturnat pe ministrul Afacerilor Străine.

Celălalt crezu că glumea.

— L-ai răsturnat... Cum ?

— Am să schimb guvernul. Asta e tot ! E momentul să aruncăm mortăciunea asta.

Uluit, bătrînul crezu că redactorul era beat. Șopti :

— Haide, nu mai bate cîmpii.

— Nicidecum. L-am surprins chiar adineaori pe domnul Laroche-Mathieu în flagrant delict de adulter cu soția mea. Comisarul de poliție a constatat faptul. Ministrul s-a dus pe copcă.

Walter, înmărmurit, își ridică ochelarii pe frunte și întrebă :

— Nu cumva îți bați joc de mine ?

— De loc. Chiar o să redactez un „ecou“ despre asta.

— Dar ce urmărești ?

— Să-l răstorn pe acest pungaș, pe acest ticălos, pe acest răufăcător public.

Își puse pălăria pe un fotoliu, apoi adăugă :

— Vai de cei ce-mi stau în cale. Nu iert niciodată.

Directorului nu-i venea să creadă. Mormăi :

— Dar... soția dumitale ?

— Cererea mea de divorț va fi înaintată chiar mîine dimineață. I-o trimit înapoi răposatului Forestier.

— Vrei să te desparți de ea ?

— Firește. Eram într-adevăr caraghios. Dar trebuia să fac pe prostul ca să-i prind. S-a făcut. Sînt stăpîn pe situație.

Domnul Walter nu-și mai venea în fire ; și se uita la Du Roy cu ochii speriați, gîndind : „Drace ! Iată unul cu care nu trebuie să te pui rău“.

Georges continuă :

— Iată-mă liber... Nu sînt tocmai sărac. În octombrie o să mă prezint la alegeri în ținutul meu de baștină, unde sînt foarte cunoscut. Nu puteam să mă impun și să mă fac respectat cu o femeie care dădea de bănuit la toată lumea. Mă îmbrobodise ca pe un neghiob ; mă ademenise și mă prinsese în mreje. Dar de cînd i-am ghicit jocul, am stat mereu cu ochii pe ea, ticăloasa ! Începu să rîdă și adăugă : Bietul Forestier, el era încornorat... încornorat fără să bănuie nimic, liniștit și încrezător. Iată-mă scăpat de rîia pe care mi-a lăsat-o ca moștenire. Am, în sfîrșit, mîinile dezlegate. Acum, voi ajunge departe. Se așezase călare pe un scaun. Rosti iar, ca pentru sine : Voi ajunge departe.

Și Papa Walter se tot uita la el, lung, cu ochelarii proptiți pe frunte, și își spunea : „Da, o să ajungă departe, hoțomanul !“

Georges se ridică în picioare, spunînd :

— Mă duc să redactez „ecoul“. Trebuie făcut cu discreție. Dar să știi, va fi năprasnic pentru ministru. E un om pierdut. Nu mai poate fi salvat. *Vie Française* nu are de ce să-l mai cruțe.

Bătrînul șovăi cîteva clipe, apoi se resemnă :

— Fă-o, spuse el. Cu atît mai rău pentru cei care se bagă în astfel de încurcături.

IX

TRECUSERĂ TREI LUNI. DIVORȚUL lui Du Roy tocmai se pronunțase. Fiindcă la 15 iunie familia Walter urma să plece la Trouville, hotărîră ca înainte de a se despărți, să petreacă împreună o zi la țară. Aleseră o joi, și o porniră la drum de la nouă dimineața, într-o mare caleașcă de călătorie cu șase locuri, trasă de patru cai înhămați ca la diligență

Urmau să prînzească la Saint-Germain, în pavilionul Henri IV. Bel-Ami ceruse să fie numai el invitat la plimbare neputînd suferi prezența și mutra marchizului de Cazolles. Dar în ultima clipă se hotărîră să-l ia și pe domnul conte de Latour-Yvelin, pe sus din pat. Fusese înștiințat de cu seara.

Trăsura urcă în trap grăbit Avenue des Champs-Elysées apoi străbătu pădurea Boulogne.

Era o vreme minunată de vară, nu pra caldă. Rîndunelele tăiau în albastrul cerului mari linii curbe pe care ți se părea că le mai vezi și după ce păsările zburau mai departe.

Cele trei femei ședeau în fundul trăsurii, mama între cele două fete ; iar cei trei bărbați, cu spatele, Walter între cei doi musafiri.

Trecură Sena, ocoliră Mont-Valérien, apoi se îndreptară spre Bougival, ca s-o ia de-a lungul rîului pînă la Pecq.

Contele de Latour-Yvelin, un bărbat cam matur, cu favorite lungi și mătăsoase ale căror vîrfuri fluturau la cea mai ușoară adiere a vîntului — ceea ce îl făcea pe Du Roy să spună : „Domnul Latour izbutește să obțină un minunat efect de vînt, în barbă“ — se uita lung și duios la Rose. Erau logodiți de o lună.

Georges, foarte palid, o privea adesea pe Suzanne, care şi ea era palidă. Privirile lor se întîlneau, păreau că se sfătuiesc, că se înţeleg, că îşi spun pe ascuns ceva, apoi fugeau una de alta. Doamna Walter era liniştită, fericită...

Prînzul ţinu mult. Înainte de a porni înapoi spre Paris, Georges le propuse să facă o plimbare pe terasă

Se opriră mai întîi să admire priveliştea. Se înşirară cu toţii de-a lungul zidului şi se minunară de întinderea zării. La poalele unui deal prelung, Sena curgea spre Maisons-Lafitte, ca un şarpe uriaş tolănit în verdeaţă. La dreapta, pe culmea dealului, apeductul din Marly îşi repezea pe cer enorma umbră de omidă cu picioare lungi, iar dedesupt oraşul se pierdea într-un mănunchi des de arbori.

Pe cîmpia nemărginită ce se întindea în faţă se vedeau răsfirate, ici şi colo, sate. Bălţile de la Vésinet aruncau pete netede şi curate pe verdeaţa sărăcăcioasă a crîngului. În stînga, departe de tot, se zărea în văzduh clopotniţa ascuţită din Sartrouville.

— O priveliştе care nu-şi are pereche în lume, spuse Walter. Nici în Elveţia nu găseşti una asemănătoare.

Apoi o porniră încet să facă o plimbare şi să se bucure puţin de această privelişte.

Georges şi Suzanne rămăseseră în urmă. De îndată ce se depărtară cu cîţiva paşi, el îi spuse încet, cu glas stăpînit :

— Suzanne, te ador. Te iubesc atît, că îmi pierd capul.

— Şi eu, Bel-Ami, şopti ea.

El reluă :

— Dacă n-ai fii soţia mea am să părăsesc Parisul şi ţara.

— Încearcă să mă ceri lui papa, răspunse ea. Poate că o să vrea totuşi.

El făcu o mişcare de nerăbdare :

— Nu ; ţi-o spun pentru a zecea oară, e de prisos. N-am să mai fiu primit în casă ; voi fi dat afară de la ziar ; şi nici nu ne vom mai putea vedea măcar. Iată isprava la care sînt sigur că voi ajunge printr-o cerere după tipic. Ai fost promisă marchizului de Cazolles. Ei trag nădejdea că vei sfîrşi prin a spune „da". Şi aşteaptă...

— Atunci ce e de făcut ? întrebă Suzanne.

Georges șovăia, privind-o pe furiș cu coada ochiului :

— Mă iubești îndeajuns pentru a face o nebunie ?

— Da, răspunse ea hotărît.

— O mare nebunie ?

— Da.

— Cea mai mare nebunie ?

— Da.

— Vei avea și destulă îndrăzneală pentru a-ți înfrunta mama și tatăl ?

— Da.

— Adevărat ?

— Da.

— Ei bine ! Este un mijloc, unul singur ! Trebuie ca lucrul acestă să vină din partea dumitale și nu dintr-a mea. Cum ești o copilă răsfățată, căreia i se trece totul cu vederea, nu se vor mira prea tare de o cutezanță în plus din partea dumitale. Așadar, ascultă : Astă-seară, ajungînd acasă, te vei duce mai întîi s-o găsești pe mama dumitale ; pe ea singură. Și îi vei mărturisi că vrei să te căsătorești cu mine. Ea va fi foarte tulburată și o să se înfurie foarte tare...

Suzanne îi tăie vorba :

— O ! mama n-o să se împotrivească.

— Ba da. Dumneata n-o cunoști, reluă el cu aprindere. Va fi mai supărată și mai mînioasă decît tatăl dumitale. Vei vedea cum o să se împotrivească. Dar dumneata vei ține morțiș ; nu te vei lăsa ; vei spune mereu că vrei să te căsătorești cu mine, numai cu mine. Ai s-o faci ?

— Am s-o fac.

— Și, plecînd de la mama dumitale vei spune același lucru tatălui dumitale, cu o înfățișare foarte serioasă și foarte hotărîtă

— Da, da. Și pe urmă ?

— Și pe urmă, aici lucrul devine grav. Dacă ești hotărîtă, foarte hotărîtă, foarte, foarte hotărîtă să fii soția mea, iubita mea, mica mea Suzanne... Te voi... te voi răpi.

Ea se clătină de bucurie și fu cît p-aci să bată din palme :

— O ! ce fericire ! Mă răpești ? Cînd ai să mă răpești ?

Toată poezia veche a răpirilor nocturne, a rădvanelor de poștă, a hanurilor, toate întîmplările încîntătoare de prin cărți îi străbătură deodată mintea ca un fermecător vis gata să se înfăptuiască. Mai spuse o dată :

— Cînd ai să mă răpești ?

El răspunse foarte încet :

— Dar... în seara asta — la noapte.

— Și unde ne vom duce ? întrebă ea înfiorîndu-se.

— Asta e secretul meu. Gîndește-te bine la ce faci. Spune-ți că după fuga aceasta nu vei mai putea fi decît soția mea ! E singurul mijloc, dar este... este foarte... primejdios... pentru dumneata.

— Sînt hotărîtă... Unde am să te găsesc ? spuse ea...

— Ai să poți ieși ?

— Da. Știu să deschid portița.

— Ei bine, după ce-o să se culce portarul, pe la miezul nopții, vino să mă întîlnești în piața Concorde. Ai să mă găsești într-un cupeu oprit în fața Ministerului Marinei.

— Voi veni.

— Adevărat ?

— Adevărat.

Georges îi luă mîna și i-o strînse :

— Ah ! cît te iubesc ! Ce bună și curajoasă ești ! Atunci nu vrei să te căsătorești cu domnul de Cazolles ?

— A ! nu.

— S-a supărat tare, tatăl dumitale, cînd ai spus nu ?

— Cred și eu ; voia să mă trimită înapoi la mînăstire.

— Așadar vezi că trebuie să fii hotărîtă.

— Voi fi.

Suzanne privea zarea nesfîrșită cu mintea stăpînită de gîndul răpirii. Avea să meargă mai departe decît zarea aceea îndepărtată... cu el !... Avea să fie răpită !... Era mîndră de asta ! Nu se gîndea de loc la renumele ei, la tot ce i se putea întîmpla. Știa ce-o așteptă, măcar ? Bănuia ?

Întorcîndu-se spre ei, doamna Walter strigă :

— Dar vino o dată, Suzanne. Ce faci acolo cu Bel-Ami ?

Și Georges și Suzanne se grăbiră să-i ajungă pe ceilalți din urmă. Se vorbea despre mare, unde aveau să plece curînd.

Se întoarseră la Paris prin Chatou, ca să nu mai facă o dată drumul de la venire.

Georges nu mai vorbea de loc. Se gîndea : „Așadar, dacă fata asta o să aibă puțină îndrăzneală, o să izbutesc, în sfîrșit !" De trei luni o învăluia în mrejele dragostei lui. O încînta, o fermeca, o cucerea. Se făcuse iubit, așa cum știa el să se facă. Culesese, fără nici o greutate, sufletul ei fluturatic de păpușă.

Izbutise mai întîi s-o facă să-l refuze pe domnul de Cazolles. Acum izbutise s-o convingă să fugă cu el. Pentru că alt mijloc nu era. Își dădea bine seama că doamna Walter n-ar fi consimțit niciodată să-i dea fata. Îl mai iubea încă, avea să-l iubească întotdeauna cu o pasiune fără leac. O înfrîna prin răceala lui voită, dar o simțea mistuindu-se de o patimă neputincioasă și arzătoare. Niciodată nu o va putea îndupleca. Niciodată nu-i va îngădui s-o ia pe Suzanne de soție.

O dată însă ce fata va fi în mîna lui, undeva departe, va vorbi despre asta, de la egal la egal, cu tatăl.

Gîndindu-se la toate acestea, răspundea prin crîmpeie de fraze, neascultînd de loc ceea ce Suzanne gîndea și ea ; și zurgălăii celor patru cai îi răsuna în minte, o făceau să vadă șosele nesfîrșite sub un veșnic clar de lună, întunecoase păduri străbătute în goană, hanuri la marginea drumului și graba grăjdarilor de a schimba caii, pentru că toată lumea ghicea că sînt urmăriți.

Cînd caleașca sosi în curtea casei, voiră să-l oprească pe Georges la masă, dar el nu primi și se întoarse acasă.

După ce îmbucă ceva, își rîndui hîrtiile, ca și cînd ar fi avut de făcut o lungă călătorie. Arse niște scrisori compromițătoare, ascunse altele, scrise cîtorva prieteni.

Din cînd în cînd se uita la ceas, spunîndu-și : „Trebuie să se fi îngroșat gluma acolo". Și o îngrijorare îi strîngea inima. Dacă se împotmolea ? Dar de ce s-ar teme ? Într-un fel sau altul, o va scoate, el la capăt ! Totuși, juca o carte mare în seara asta !

Plecă de acasă pe la unsprezece, rătăci cîtva timp, luă un cupeu și spuse birjarului să oprească în piața Concorde, în dreptul arcadelor Ministerului Marinei.

Din cînd în cînd aprindea cîte un chibrit să vadă cît era ceasul. Cînd văzu că se apropie miezul nopții, nerăb-

darea lui deveni înfrigurată. Scotea mereu capul prin ușa cupeului ca să privească.

Un ceasornic îndepărtat bătu douăsprezece, apoi un altul mai apropiat, apoi două deodată, apoi, la urmă, unul foarte departe. Cînd acesta din urmă își sfîrși bătăile, Georges își spuse : „S-a sfîrșit. Am dat greș. N-o să vină."

Era hotărît, cu toate acestea, să stea acolo pînă la ziuă. În împrejurări de felul acesta trebuie să ai multă răbdare.

Mai auzi bătînd sfertul, apoi jumătatea, apoi treisferturi ; și toate ceasornicele bătură pe rînd ora unu, la fel cum vestiră miezul nopții.

Acum nu mai aștepta, stătea numai, frămîntîndu-și mintea pentru a ghici ce se putuse întîmpla. Pe neașteptate, un cap de femeie se aplecă înăuntru prin ușa cupeului și întrebă :

— Ești aci, Bel-Ami ?

Georges avu o tresărire și simți că i se taie răsuflarea.

— Dumneata ești, Suzanne ?

— Da, eu sînt.

El nu nimerea mînerul ușii, și spunea într-una :

— Ah !... Dumneata ești... Dumneata ești... urcă.

Suzanne urcă și se prăbuși alături de el. El strigă vizitiului :

— Mînă ! Și cupeul porni.

Ea gîfîia fără să vorbească.

Georges întrebă :

— Ia spune, cum s-au petrecut lucrurile ?

Atunci Suzanne șopti, aproape leșinată :

— Ah ! a fost îngrozitor ; cu mama mai ales.

El era neliniștit și tremura.

— Cu mama dumitale ? Ce-a spus ? Povestește-mi.

— Ah ! a fost înspăimîntător. Am intrat la ea și i-am spus pe de rost tirada pe care mi-o pregătisem. Atunci ea s-a făcut albă ca varul și mi-a strigat : „Niciodată ! Niciodată !" Eu am plîns, m-am supărat, am jurat că nu mă voi mărita decît cu dumneata. Am crezut că o să mă bată. Era ca turbată, a spus c-o să mă trimită înapoi la mînăstire, chiar a doua zi. Niciodată n-am văzut-o așa ; niciodată ! Tocmai cînd înșira prostiile astea, a intrat și papa. El nu s-a supărat ca ea, dar a fost de părere că nu

ești o partidă destul de atrăgătoare. Și fiindcă mă înfuriasem și eu, am început să strig mai tare ca ei. Și papa, cu o înfățișare tragică, ce nu i se potrivea de loc, mi-a spus să ies afară. Asta e ceea ce m-a hotărît să fug cu dumneata. Iată-mă, unde mergem ?

El o cuprinsese încet pe după mijloc, și asculta cu cea mai mare luare-aminte și cu inima zvîcnind de ura care începea să-i încolțească în suflet împotriva acelor oameni.

Dar o avea în mînă pe fata lor. Vor vedea ei, acum Răspunse :

— E prea tîrziu ca să mai luăm trenul ; trăsura asta o să ne ducă pînă la Sèvres unde vom petrece noaptea. Iar mîine plecăm la Roche-Guyon. E un sat frumos, la marginea Senei, între Montes și Bounières.

Ea murmură :

— Dar vezi că n-am schimburi cu mine. Nu mi-am luat nimic.

Georges zîmbi cu nepăsare :

— Ei și ! O să vedem noi acolo.

Cupeul străbătea străzile una după alta. Georges luă mîinile tinerei fete și începu să le sărute, încet, cu respect. Nu știa ce să-i spună, nefiind obișnuit cu sentimentele platonice. Dar deodată i se păru că Suzanne plînge.

O întrebă cu groază :

— Ce ai, fată dragă ?

Ea răspunse cu glasul plin de lacrimi :

— Mă gîndesc că biata mama nu doarme acum, dacă a băgat de seamă plecarea mea.

Într-adevăr, doamna Walter nu dormea. După ce Suzanne ieșise din odaie, rămînînd singură cu soțul ei, întrebă înnebunită de spaimă, pierdută :

— Doamne Dumnezeule ! Ce vrea să zică asta ?

Walter strigă furios :

— Asta înseamnă că a fost încîntată de intrigantul acela. El a făcut-o să-l refuze pe Cazolles. A mirosit o zestre frumușică, vezi bine !

Începu să se plimbe furios încoace și încolo prin odaie :

— De altfel, și tu îl atrăgeai neîncetat, îl măguleai, îl lingușeai, nu mai știai cum să-l momești. De dimineață pînă seara, Bel-Ami în sus, Bel Ami în jos. Poftim răsplata!

Ea bîigui, pămîntie :

— Eu ?... îl atrăgeam !

El îi strigă în obraz :

— Da, tu ! Toate sînteți nebune după el ! Și Clotilde, și Suzanne și toate... Crezi că eu nu vedeam că nu puteai sta două zile fără să-l faci să vină pe aci ?

Doamna Walter își înălță capul, cu un aer tragic :

— Nu-ți permit să-mi vorbești în felul acesta. Dumneata uiți că eu nu am fost crescută într-o dugheană ca dumneata.

El rămase mai întîi nemișcat și uluit, apoi lăsă să-i scape un „fir-ar al dracului" plin de furie, și ieși trîntind ușa. De îndată ce rămase singură, doamna Walter se îndreptă instinctiv spre oglindă, ca pentru a vedea dacă nu se schimbase ceva în ea, într-atît i se păreau de groaznice și cu neputință de crezut cele ce i se întîmplau. Suzanne era îndrăgostită de Bel-Ami și Bel-Ami voia să se însoare cu Suzanne ! Nu ! Nu era adevărat, se înșelase. Fata avusese o toană foarte firească pentru băiatul acesta frumos și nădăjduise că i-l vor da de soț : asta fusese mica ei ispravă ! Dar el ? El nu putea fi părtaș la asta ! Și chibzuia, buimăcită, ca în fața marilor catastrofe. Nu, Bel-Ami nu știa desigur nimic de pozna Suzannei.

Și se gîndi mult timp la viclenia și nevinovăția, în aceeași măsură cu putință, ale acestui om. Ce ticălos, dacă el a fost cel care a pregătit lovitura ! Și ce avea să se întîmple acum ? Cîte primejdii și cîte chinuri presimțea !

Dacă el nu știa nimic, lucrurile se mai puteau încă îndrepta. Ar face o călătorie de șase luni cu Suzanne și totul s-ar sfîrși. Dar cum ar mai putea să-l vadă ea, după aceea ? Pentru că tot îl mai iubea. Patima asta o străpungea ca un vîrf de săgeată care nu mai poate fi smulsă.

Să trăiască fără el era cu neputință. Mai bine să moară.

În mijlocul acestor chinuri și îndoieli, simțea că-și pierde mintea. O durere de cap îi strîngea craniul ca într-un clește. Gîndurile i se încîlceau tulburi, chinuite. Își frămînta mintea să afle, se enerva că nu știe nimic. Privi ceasornicul ; era unu trecut. Își spuse : „Nu pot sta așa ; înnebunesc. Trebuie să aflu. Am s-o trezesc pe Suzanne, s-o întreb."

Și se îndreptă în picioarele goale ca să nu facă zgomot, cu o lumînare în mînă, spre odaia Suzannei. Deschise ușa încetișor, intră, privi patul... Era nedesfăcut. La început nu înțelese și crezu că fata mai stătea încă de vorbă cu tatăl ei. Îndată însă o bănuială cumplită îi încolți în minte și o făcu să alerge la soțul său. Ajunse acolo într-un suflet, albă ca varul și gîfîind. El era culcat în pat și mai citea încă.

Întrebă speriat :

— Ei ! Ce e ? Ce ai ?

Ea bolborosea :

— Ai văzut-o pe Suzanne ?

— Eu ? Nu. De ce ?

— A... a... a plecat. Nu e în... în odaia ei.

Dintr-o săritură, Walter se dădu jos din pat, își puse papucii și, fără izmene, cu cămașa de noapte în vînt, se repezi la rîndul lui spre camera Suzannei.

De îndată ce ajunse în odaie, nu mai avu nici o umbră de îndoială. Fugise.

Căzu într-un fotoliu și puse lampa jos, în fața lui.

Doamna Walter îl ajunse din urmă. Bîiguia :

— Ei... ?

El nu mai avea putere să răspundă ; nu mai era mîniat ; gemu :

— S-a isprăvit. E-n mîna lui. Sîntem pierduți.

Ea nu înțelegea.

— Cum asta, pierduți ?

— Ei da ! vezi bine. Acum, trebuie să se însoare cu ea.

Doamna Walter scoase un fel de urlet de fiară :

— El ! Niciodată ! Ai înnebunit ?

Walter răspunse cu descurajare :

— Degeaba urli. A răpit-o ; a necinstit-o. Lucrul cel mai bun pe care îl avem de făcut este să i-o dăm. Dacă știm să ne descurcăm, n-o să afle nimeni.

Zguduită de o emoție puternică, doamna Walter repetă :

— Niciodată ! Niciodată n-o va avea ! Niciodată n-am să îngădui.

Walter șopti copleșit :

— Dar o are. S-a isprăvit. Și o s-o păstreze și o s-o ascundă cît timp nu ne vom îndupleca. Așadar, pentru a înlătura scandalul, trebuie să ne învoim numaidecît.

Soția lui, sfîșiată de o durere de nespus, strigă iar :

— Nu ! Nu ! N-am să îngădui niciodată !

Cuprins de nerăbdare, Walter adăugă :

— Dar nici nu mai începe vorbă. Sîntem siliți s-o facem. Ah ! ticălosul, cum ne-a înșelat... Oricum, e un om tare. Am fi putut găsi un om mult mai bine ca situație socială, dar nu ca inteligență și ca viitor. E un băiat de viitor. Va ajunge deputat și ministru.

Doamna Walter rosti cu o hotărîre sălbatică :

— N-am să îngădui niciodată s-o ia pe Suzane. Auzi ?... Niciodată !

Walter se supără în cele din urmă și, ca om practic, îi luă apărarea lui Bel-Ami.

— Dar taci o dată... Îți repet că trebuie... că trebuie neapărat. Și, cine știe ? Poate că n-o să ne pară rău. Cu oameni de felul acesta, te poți aștepta la orice. Ai văzut cum l-a răsturnat, din trei articole, pe neghiobul de Laroche-Mathieu, și cu cîtă demnitate a făcut-o, deși îi era grozav de greu în situația lui de soț. În sfîrșit, vom vedea. Ceea ce e sigur, e că am căzut în laț. Și dintr-asta nu putem scăpa.

Doamnei Walter îi venea să urle, să se tăvălească pe jos, să-și smulgă părul.

Spuse din nou, cu glas înverșunat :

— Nu va fi a lui... Eu... nu... nu vreau !

Walter se ridică, luă lampa de jos și zise :

— Ești stupidă ca toate femeile. Nu faceți niciodată nimic decît sub imboldul pasiunii. Nu știți să vă mlădiați după împrejurări... sînteți lipsite de judecată ! Eu îți spun că o va lua de nevastă... Trebuie !

Și ieși tîrșîindu-și papucii. Străbătu — stafie caraghioasă în cămașă de noapte — coridorul larg al marelui palat adormit și reintră fără zgomot în camera lui.

Doamna Walter stătea în picioare, sfîșiată de o durere cumplită. De altminteri, nici nu înțelegea încă bine. Suferea numai. Apoi i se păru că n-avea să poată rămîne acolo nemișcată, pînă la ziuă. Simțea în ea o nevoie irezistibilă să fugă, să alerge încotro vedea cu ochii, să plece să caute sprijinul cuiva, să fie ajutată.

Se întreba pe cine ar putea să cheme în ajutor. Ce om? Și nu găsea pe nimeni! Un preot! I se va arunca la picioare, îi va mărturisi tot, își va spovedi păcatul și deznădejdea. El va înțelege că ticălosul acela nu se putea căsători cu Suzanne și va împiedica nelegiuirea aceasta. Îi trebuia un preot, numaidecît. Dar unde să-l găsească? Unde să-l caute? Cu toate acestea, nu putea sta așa.

Îi trecu atunci pe dinaintea ochilor, ca o nălucă, chipul senin al lui *Isus mergînd pe apă*. Îl văzu limpede ca și cînd ar fi avut tabloul în față. Așadar, o chema. Îi spunea: „Vino la mine. Vino să îngenunchezi la picioarele mele. Îți voi alina durerea și te voi sfătui ce trebuie să faci."

Luă o lumînare, ieși și se îndreptă spre seră. Tabloul se afla la capătul serei, într-un salonaș care se închidea printr-o ușă cu geamuri, ca nu cumva umezeala plantelor să strice pînza.

Salonașul era ca un fel de capelă în desișul acela de arbori ciudați.

Cînd pătrunse în grădina de iarnă, pe care nu o văzuse niciodată decît luminată, încremeni în fața întunecimii de nepătruns care domnea în jur. Plantele uriașe din țările calde îngreunau aerul cu respirația lor apăsătoare. Iar ușile nemaifiind deschise, aerul acestei ciudate păduri închise sub o cupolă de sticlă pătrundea anevoie în piept, te amețea, te îmbăta dulce și dureros, dînd trupului o senzație tulbure de voluptate adîncă și de moarte.

Biata femeie mergea încet, speriată de bezna din care se desprindeau brusc, la flacăra pilpîitoare a lumînării, plante extravagante, ca niște dihănii, fantome ciudate și înspăimîntătoare arătări de basm.

Deodată îl zări pe Isus. Deschise ușa care o despărțea de el și căzu în genunchi.

La început se rugă nebunește, bolborosind cuvinte de dragoste, invocații pline de patimă și deznădejde. Apoi, ardoarea rugăciunii mai potolindu-se, ridică ochii spre el, și rămase încremenită de spaimă. Semăna atît de mult cu Bel-Ami, în licărirea tremurătoare a lumînării care-l lumina de jos în sus, încît nu Dumnezeu era cel care o privea, ci amantul ei.

Erau ochii lui, fruntea lui, înfățișarea feței lui, aerul lui rece și trufaș !

Bîiguia :

— Isuse ! Isuse ! și cuvîntul „Georges" i se urca pe buze. Deodată îi trecu prin minte că, poate, chiar la ora aceea Georges îi necinstea fata. Era cu ea, singur, undeva, într-o odaie. El ! El ! cu Suzanne !

Spunea mai departe :

— Isuse... Isuse !... dar se gîndea la ei... la fiica și la amantul ei ! Erau singuri, într-o odaie... și era noapte ! Îi vedea. Îi vedea atît de deslușit încît apăreau în fața ei, acolo, în locul tabloului. Își zîmbeau. Se sărutau. Odaia era întunecată, patul desfăcut. Se ridică din genunchi ca să meargă spre ei, ca s-o apuce pe Suzanne de păr și s-o smulgă din îmbrățișarea aceea. Avea s-o strîngă de gît, s-o sugrume pe această Suzanne pe care o ura, pe această fată a ei care făcea dragoste cu Georges. O atingea... mîinile întîlniră pînza tabloului. Dăduse peste picioarele lui Isus !

Scoase un țipăt și căzu pe spate. Răsturnată, lumînarea se stinse.

Ce se petrecuse după aceea ? Visă vreme îndelungată lucruri ciudate, înspăimîntătoare, Georges și Suzanne îi treceau mereu pe dinaintea ochilor îmbrățișați, împreună cu Isus Cristos care binecuvînta dragostea lor nelegiuită.

Își dădea vag seama că nu se afla în odaie la ea. Voia să se scoale, să fugă, dar nu putea. O cuprinsese o toropeală care îi amorțea trupul, nelăsîndu-i trează decît mintea ; trează, dar tulbure și chinuită de închipuiri groaznice, de necrezut, pierdută într-un vis rău, în visul acela straniu și cîteodată ucigător pe care îl strecoară în creierul omenesc plantele adormitoare din țările calde, bizare la chip și cu miresme grele.

Cînd se făcu ziuă, doamna Walter fu ridicată de jos de la picioarele lui *Isus mergînd pe apă*, unde zăcea fără cunoştinţă, aproape înăbuşită. Se îmbolnăvi atît de rău, încît viaţa îi fu în primejdie. Nu-şi recăpătă pe deplin cunoştinţa decît a doua zi. Atunci, începu să plîngă.

Pentru a li se astupa servitorilor gura, li se spuse că Suzanne fusese trimisă pe neaşteptate la mînăstire. Iar domnul Walter răspunse unei lungi scrisori a lui Du Roy, învoindu-se să-i dea mîna fiicei sale.

Bel-Ami pusese scrisoarea aceasta la poştă în clipa cînd părăsea Parisul, după ce o pregătise în seara plecări sale. Scria, în cuvinte pline de respect, că o iubea de mult timp pe tînăra fată, că între ei nu existase niciodată vreo înţelegere dar că, văzînd-o că vine la el, neconstrînsă de nimic, spre a-i spune: „Vreau să fiu soţia dumitale", se socotise îndrituit s-o ţină şi s-o ascundă pînă ce va izbuti să capete un răspuns din partea părinţilor, a căror hotărîre prevăzută de lege avea pentru el mai puţină însemnătate decît voinţa logodnicei sale.

Cerea ca domnul Walter să-i răspundă la căsuţa poştală, un prieten urmînd să-i trimită scrisoarea.

Cînd obţinu ceea ce voia, o aduse pe Suzanne înapoi la Paris şi o trimise la părinţii ei; el găsi cu cale că e mai bine să nu se înfăţişeze acolo cîtăva vreme.

Petrecuseră şase zile pe malul Senei, la Roche-Guyon. Suzanne niciodată nu petrecuse atît de bine. Se jucase de-a ţărăncuţa. Cum Du Roy o dăduse drept sora lui, trăiau într-o intimitate liberă şi curată, într-un fel de prietenie amestecată cu dragoste. Du Roy socotea că e mai abil să o respecte. Chiar a doua zi după sosire, Suzanne îşi cumpără rufe şi veşminte de ţărancă şi se apucă să pescuiască cu undiţa, avînd pe cap o uriaşă pălărie de paie împodobită cu flori de cîmp. Găsea ţinutul încîntător. Se aflau acolo un vechi turn şi un castel de demult, unde se puteau vedea tapiţerii de toată frumuseţea.

Georges, îmbrăcat într-o bluză de pînză cumpărată de gata de la un negustor din ţinut, o plimba pe Suzanne, fie pe jos, de-a lungul malurilor, fie cu luntrea. Se sărutau mereu, prinşi de fiori, ea nevinovată, iar el gata să cadă în ispită. Dar ştia să fie tare, şi cînd îi spuse:

„Mîine ne întoarcem la Paris, tatăl tău se învoieşte să ne căsătorim" — ea şopti cu naivitate : „Aşa curînd ? Îmi plăcea atît de mult să fiu soţia ta !"

X

ÎN LOCUINŢA DIN RUE CONSTANTInople era întuneric, pentru că Georges Du Roy şi Clotilde de Marelle, întîlnindu-se în uşă, intraseră în grabă şi ea îi spusese, fără să-i dea răgaz să deschidă obloanele :

— Aşadar te căsătoreşti cu Suzanne Walter ?

El mărturisi cu blîndeţe şi adăugă :

— Nu ştiai ?

În picioare, în faţa lui, Clotilde reluă furioasă, scoasă din fire :

— Te însori cu Suzanne Walter ! Asta-i prea din caleafară. Nici n-am mai pomenit ! De trei luni mă duci cu vorba ca să-mi ascunzi asta. Toată lumea ştia, numai eu nu. Nici acum n-aş fi ştiut, dacă nu mi-ar fi spus soţul meu !

Puţin cam încurcat, Du Roy începu să rînjească, şi, punîndu-şi pălăria pe colţul căminului, se aşeză într-un fotoliu.

Clotilde îl privea ţintă şi cu un glas scăzut şi întărîtat spuse :

— De cînd ţi-ai lăsat nevasta pregăteai lovitura asta, şi în aşteptare mă păstrai frumuşel ca amantă, nu ? Ce nemernic eşti !

— De ce ? Aveam o nevastă care mă înşela. Am prins-o, am divorţat de ea şi acum mă căsătoresc cu alta. Se poate ceva mai limpede ?

Ea şopti tremurînd de furie :

— Ah ! ce viclean şi periculos eşti !

Georges începu iar să zîmbească :

— Vezi bine ! Tîmpiţii şi nătărăii sînt întotdeauna păcăliţi.

Dar ea își urma gîndul :

— Ar fi trebuit să-ți ghicesc jocul de la început ! Dar, nu, nu puteam crede că ai să fii atît de josnic.

El își luă un aer demn :

— Te poftesc să iei seama la cuvintele de care te folosești.

Pe ea o scoase din sărite mînia aceasta disprețuitoare :

— Ce ? Acum vrei să mă port cu mănuși ? De cînd te cunosc te porți cu mine ca o secătură și ai vrea să nu ți-o spun ? Înșeli pe toată lumea, tragi foloase de pe urma tuturor, îți procuri plăcerile și banii de oriunde și ai vrea să mă port cu tine ca și cum ai fi un om de treabă ?

El se sculă în picioare și cu buzele tremurînde spuse :

— Taci sau te dau afară.

Ea bîigui :

— Să mă dai afară... să mă dai afară... Să mă dai afară de aici... tu... tu ?

Nu mai putea să vorbească, gîtuită de furie și, fără veste, ca și cum i s-ar fi sfărîmat deodată zăgazurile mîniei, izbucni :

— Să ies afară de aici ? Uiți cine a plătit, din prima zi, locuința asta ? Ah ! da, e adevărat că ai luat-o din cînd în cînd pe socoteala ta. Dar cine a închiriat-o ?... Eu... Cine a păstrat-o ?... Eu... Și vrei să mă dai afară de aici ! Tacă-ți gura, lichea ordinară ! Crezi că nu știu cum ai jecmănit-o pe Madeleine de jumătate din moștenirea lui Vaudrec ? Crezi că nu știu că te-ai culcat cu Suzanne ca s-o silești să te ia de bărbat ?

El o înșfăcă de umeri și zgîlțîind-o izbucni :

— De fata asta să nu vorbești ! Nu-ți permit !

Clotilde strigă :

— Te-ai culcat cu ea, știu eu.

El ar fi îndurat orice ; dar minciuna asta îl scotea din fire. Adevărurile pe care i le aruncase adineaori în obraz făcuseră să-l treacă fiori de mînie, dar minciuna aceasta despre fata care avea să-i devină soție îi trezea o poftă nebună de a o lovi.

Mai spuse odată :

— Taci... bagă de seamă... taci. Și o scutura ca pe un pom.

Cu părul vîlvoi, cu ochii rătăciți, Clotilde urlă cu toată gura :

— Te-ai culcat cu ea...

Georges îi dădu drumul din mînă și îi trase peste obraz o palmă atît de puternică, încît o trînti jos lîngă perete. Dar ea se întoarse spre el și ridicată în coate, zbieră iar :

— Te-ai culcat cu ea !

Atunci Georges se năpusti asupra ei și, ținînd-o sub el, dădu în ea ca într-un bărbat.

Deodată Clotilde tăcu și începu să geamă sub loviturl. Nu mai mișca. Își ascunsese obrazul în unghiul dintre podea și perete și scotea țipete sfîșietoare.

Georges încetă s-o mai bată și se ridică. Făcu apoi cîțiva pași prin odaie ca să-și recapete sîngele rece și, venindu-i o idee, trecu în camera de culcare, umplu ligheanul cu apă rece și își muie capul înăuntru. Se spălă după aceea pe mîini și se întoarse dincolo să vadă ce face Clotilde, ștergîndu-și cu grijă fiecare deget.

Ea nici nu se mișcase. Stătea întinsă pe dușumea, plîngînd încetișor.

— Ai să sfîrșești o dată cu bocitul ?

Clotilde nu răspunse. Georges rămase o clipă în picioare în mijlocul locuinței, puțin cam stingherit și rușinat în fața trupului întins pe jos.

Apoi, brusc se hotărî, își luă pălăria de pe cămin și spuse :

— Bună seara. Cînd ai să fii gata, să-i dai cheia portarului. N-am vreme să-ți înghit toanele.

Ieși, închise ușa, intră la portar și îi spuse :

— Doamna a rămas. O să plece în curînd. Vei spune proprietarului că renunț la contract pe data de 1 octombrie. Sîntem în 16 august, așadar mă aflu în termen pentru a-l încunoștința că mă mut.

Și plecă cu pași mari, căci avea de făcut tîrguieli pentru darurile de nuntă.

Căsătoria era hotărîtă pentru ziua de 20 octombrie, după deschiderea Camerelor și urma să aibă loc în bi-

serica Madeleine. Se flecărise mult despre căsătoria asta, fără să se fi știut însă bine adevărul. Fel de fel de zvonuri umblau din gură în gură. Se șoptea că la mijloc era vorba de o răpire, dar nu se știa nimic sigur.

După spusele servitorilor, doamna Walter se otrăvise, de mînie, în seara cînd se hotărîse căsătoria, după ce, la miezul nopții, poruncise ca Suzanne să fie trimisă la mînăstire.

Fusese adusă înapoi la ea în cameră, aproape moartă. Fără îndoială că n-avea să se mai facă bine niciodată. Avea acum înfățișarea unei femei bătrîne; încărunțise bine și devenise bigotă, împărtășindu-se în fiecare duminică.

La începutul lui septembrie, *Vie Française* anunță numirea baronului Du Roy de Cantel în postul de redactor-șef, domnul Walter păstrînd mai departe titlul de director.

Se adăuga atunci vechiului personal al ziarului un întreg batalion de cronicari cunoscuți, de redactori de „Ecouri", de redactori politici, de critici de artă și teatrali smulși, prin puterea banului, marilor ziare, ziarelor cu tradiție, cu influență și greutate.

Vechii ziariști, serioși și demni de respect, nu mai dădeau din umeri vorbind despre *Vie Française*. Disprețul lor pentru începuturile acestui ziar dispăruse în fața succesului grabnic și deplin.

Nunta redactorului-șef fu ceea ce se cheamă un eveniment parizian, Georges Du Roy și familia Walter trezind, de cîtva timp, multă curiozitate. Toți cei ale căror nume erau pomenite în „Ecouri", se hotărîseră să ia parte la căsătorie.

Ceremonia avu loc într-o zi senină de toamnă.

De la opt dimineața, un covor lat, roșu, întins pe treptele bisericii Madeleine — al cărei înalt peron domina rue Royale — făcea pe trecători să se oprească, vestind norodului Parisului că o nuntă urma să aibă loc cu mare alai.

Băieții de prăvălie, micile lucrătoare, funcționarii ducîndu-se la slujbă se opreau locului, priveau și se gîn-

deau o clipă la oamenii bogaţi care cheltuiau atîtea parale numai pentru a se împerechea.

Pe la zece, curioşii începură să se oprească în faţa bisericii, rămîneau locului cîteva minute, nădăjduind că poate slujba avea să înceapă numaidecît, apoi plecau mai departe.

La unsprezece, sosiră pîlcuri de sergenţi de stradă şi începură aproape numaidecît să răspîndească mulţimea, care se strîngea tot timpul gloată.

Curînd după aceea, se ivirăprimii invitaţi; cei care voiau să apuce un loc bun de unde să nu le scape nimic. Se aşezară pe scaunele ce mărgineau spre mijloc naosul cel mare.

Încetul cu încetul, veneau şi alţii: femei ce lăsau în urma lor un foşnet de stofă sau mătase, bărbaţi serioşi, aproape toţi, pleşuvi, cu umbletul fără cusur al oamenilor din lumea bună, avînd o înfăţişare mai gravă decît de obicei.

Biserica se umplea cu încetul. Prin uriaşa uşă deschisă, soarele pătrundea în valuri, luminînd primele grupuri de prieteni.

În năvala de lumină a uşii celei mari, altarul, încărcat cu luminări, arunca o licărire gălbuie smerită şi ştearsă deasupra stranelor cam întunecate.

Cei sosiţi se salutau, se chemau printr-un semn, se strîngeau laolaltă în grupuri. Oamenii de litere mai puţin smeriţi decît cei din protipendadă stăteau de vorbă cu jumătate glas. Femeile atrăgeau privirile.

Norbert de Varenne, care era în căutarea unui prieten, zări, la mijlocul şirului de scaune, pe Jacques Rival şi se duse lîngă el.

— Ce zici? spuse el, viitorul este al şmecherilor.

Celălalt, care nu era de loc invidios, răspunse:

— Cu atît mai bine pentru el. E un om ajuns. Şi începură să înşire numele celor care erau de faţă.

Rival întrebă:

— Ai mai auzit ceva despre soţia lui?

Poetul zîmbi:

— Da şi nu. Mi s-a spus că trăieşte foarte retrasă în cartierul Montmartre. Dar... căci este un dar... de cîtăva

vreme citesc în *La Plume* niște articole politice care seamănă al naibii cu ale lui Forestier și cu ale lui Du Roy. Sînt scrise de un oarecare Jean de Dol, un băiat tînăr, frumos, deștept, din același aluat cu prietenul nostru Georges și care a făcut cunoștință cu fosta soție a acestuia. De unde am tras concluzia că îi plac începătorii și că au să-i placă întotdeauna. De altminteri e bogată. Nu degeaba au fost Vaudrec și Laroche-Mathieu prietenii nelipsiți ai casei.

— E simpatică această micuță Madeleine, spuse Rival. Foarte deșteaptă și foarte șireată! În intimitate trebuie să fie încîntătoare. Dar, ia spune-mi, cum se face că Du Roy se căsătorește religios după ce s-a despărțit printr-un divorț?

— Se căsătorește religios, fiindcă, pentru biserică, prima oară n-a fost căsătorit.

— Cum asta?

— Acest Bel-Ami al nostru, din nepăsare sau economie, socotise, căsătorindu-se cu Madeleine Forestier, că Ofițerul Stării Civile era de ajuns. Așadar, se lipsise de binecuvîntarea religioasă, ceea ce pentru sfînta noastră biserică însemna pur și simplu că trăiau nelegitim. Prin urmare, azi vine ca flăcău în fața altarului și biserica îi va oferi deșertăciunea întregului său alai care îl va costa scump pe Papa Walter.

Vuietul mulțimii, care sporise, creștea sub bolta bisericii. Se auzeau glasuri vorbind aproape tare. Invitații își arătau unii altora oamenii cu faimă, care își dădeau ifose, mulțumiți de a fi văzuți și își păstrau cu grijă ținuta pe care o adoptaseră în lume, obișnuiți să se poarte astfel la toate petrecerile, ale căror podoabe prețioase și de nelipsit li se părea că sînt.

Rival reluă:

— Ia spune, dragul meu, dumneata care mergi adesea la patron acasă, este adevărat că doamna Walter și Du Roy nu-și vorbesc?

— Niciodată! Ea n-a vrut să-i dea fata. Se pare însă că Du Roy îl avea la mînă pe tată cu dovezi zdrobitoare privind niște afaceri murdare făcute în Maroc. L-a amenințat așadar pe bătrîn cu destăinuiri înspăimîntătoare.

Walter și-a amintit pilda cu Laroche-Mathieu și s-a învoit numaidecît. Mama însă, încăpățînată ca toate femeile, a jurat că nu va mai vorbi niciodată ginerelui său. Sînt foarte nostimi cînd sînt față în față. Ea are înfățișarea unei statui, a statuii răzbunării, iar el e nespus de stingherit, deși nu-și pierde cumpătul, pentru că e unul din cei care știu să se stăpînească.

Confrații se apropiau să le strîngă mîna. Se auzeau crîmpeie de discuții politice. Și, nedeslușit ca mugetul unei mări îndepărtate, vuietul mulțimii strînsă în fața bisericii pătrundea o dată cu soarele prin ușă și urca sub boltă, pe deasupra freamătului mai cumpătat al publicului strîns în locașul sfînt.

Fără veste, paznicul bisericii lovi de trei ori în pardoseala de marmură cu lemnul halebardei. Toți cei de față se întoarseră cu un lung foșnet de rochii și cu zgomot de scaune mișcate. Și Suzanne se ivi, la brațul tatălui său, în lumina vie a intrării.

Avea tot înfățișarea unei păpuși, a unei încîntătoare păpuși albe, încununată cu flori de lămîiță.

Rămase cîteva clipe în prag, apoi, cînd făcu primul pas în biserică, orgile înălțară un imn puternic, vestind intrarea miresei cu răsunătorul lor glas metalic.

Venea cu capul plecat, dar nu sfioasă, ușor tulburată, drăguță, încîntătoare : o mireasă în miniatură.

Femeile zîmbeau și murmurau, privind-o. Bărbații șopteau : „Delicioasă, răpitoare". Domnul Walter pășea cu o demnitate exagerată, cam palid, cu ochelarii bine puși pe nas.

În urma lor, patru domnișoare de onoare, îmbrăcate toate în roz și toate frumoase alcătuiau un alai acestui giuvaer de regină. Cavalerii de onoare, pe sprînceană, croiți după același tipar, călcau cu pași ce păreau conduși de un maestru de balet.

După ei venea doamna Walter, ținînd la braț pe tatăl celuilalt ginere al ei, pe marchizul Latour-Yvelin, în vîrstă de șaptezeci și doi de ani. Doamna Walter nu mergea, se tîra, gata să leșine la fiecare nou pas pe care îl făcea. Simțeai că tălpile i se lipeau de lespezi, că picioarele nu voiau să înainteze, că inima îi zvîcnea în piept ca o fiară,

mucindu-se să scape. Slăbise. Părul alb făcea ca obrazul să-i pară mai pământiu și mai tras.

Privea drept înainte, ca să nu vadă pe nimeni, ca să nu se gîndească, poate, decît la ceea ce o chinuia.

Apoi se ivi Georges Du Roy, cu o bătrînă doamnă necunoscută.

Ținea capul sus, fără să-și întoarcă nici el ochii ațintiți drept înainte — aspri sub sprîncenele ușor încruntate. Pe buză, mustața zbîrlită părea mînioasă. Lumea fu de părere că era un bărbat frumos. Avea umbletul mîndru; mijlocul subțire, piciorul bine făcut. Îi cădea de minune fracul pe care îl păta, ca o picătură de sînge, mica panglică roșie a Legiunii de Onoare.

Veneau apoi rudele: Rose cu senatorul Rissollin. Era măritată de șase săptămîni. Contele de Latour-Yvelin o însoțea pe vicontesa de Percemur.

Urmă, în sfîrșit, un ciudat alai de rubedenii sau prieteni pe care Du Roy îi prezentase noii sale familii; oameni cunoscuți în lumea îndoielnică a Parisului și care devin numaidecît prieteni, iar — la nevoie — chiar și rude îndepărtate ale oamenilor îmbogățiți — nobili scăpătați, sărăciți, pătați, și cîteodată însurați, ceea ce e mai rău. Erau domnul de Belvigne, marchizul de Banjolin, contele și contesa de Ravenal, ducele de Ramorano, prințul de Kravalow, cavalerul de Valrèali, apoi invitații lui Walter, prințul de Guerche, ducele și ducesa de Ferracine, frumoasa marchiză des Dunes. În mijlocul acestui lung șir de invitați, cîteva rude ale doamnei Walter aveau o înfățișare cuviincioasă de provinciali.

Și orgile nu conteneau să cînte, scoțînd din gîtlejurile lor strălucitoare sunetele sforăitoare și ritmate care vestesc cerului bucuria sau întristarea oamenilor. Uriașele canaturi ale porții de intrare fură închise și se făcu dintr-o dată întuneric, ca și cînd soarele ar fi fost alungat din biserică.

Acum Georges stătea îngenuncheat alături de soția sa în fața altarului luminat. Noul episcop de Tanger, cu cîrja episcopală în mînă, cu mitra pe cap, se arătă în pragul sacristiei și se apropie ca să-i unească în numele celui veșnic.

Puse întrebările obișnuite, schimbă inelele, rosti cuvintele ce leagă ca niște lanțuri și ținu noilor soți o scurtă cuvîntare creștinească.

Vorbi despre credință, îndelung, preamărind-o. Era un bărbat înalt și gras, unul din prelații aceia impunători cu pîntecul maiestuos.

Zgomotul unor suspine îi făcu pe cîțiva să întoarcă privirile. Doamna Walter plîngea cu obrazul ascuns în palme.

Fusese nevoită să se supună. Ce putea face? Dar, din ziua în care o gonise din odaia sa pe fata întoarsă acasă fără să vrea măcar s-o sărute, din ziua în care îi spusese în șoaptă lui Du Roy, cînd acesta, înfățișîndu-se iar în fața ei, o salutase adînc: „Ești ființa cea mai josnică pe care mi-a fost dat s-o cunosc; să nu-mi mai vorbești niciodată, pentru că nu-ți voi răspunde!“ — îndura un chin groaznic și nepotolit. O ura pe Suzanne cu o ură aprinsă, în care se amestecau o patimă înverșunată și o gelozie sfîșietoare — o gelozie ciudată de mamă și amantă, gelozie de nemărturisit, sălbatică, arzătoare, ca o rană vie.

Și iată că un episcop îi cununa acum, pe fiica sa și pe amantul său, într-o biserică, în fața a două mii de inși și în fața ei! Și nu putea să spună nimic! Nu putea să zădărnicească asta! Nu putea să strige: „Dar este al meu bărbatul acesta, este amantul meu. Căsătoria pe care o binecuvîntați este nelegiuită.“

Cîteva femei, înduioșate, șoptiră:

— Ce mișcată e biata mamă!

Episcopul declama:

— Sînteți dintre fericiții acestei lumi, dintre cei mai avuți și mai respectați. Dumneata, domnule, pe care talentul te ridică deasupra celorlalți, care scrii, care înveți pe alții, care sfătuiești, care îndrumezi norodul, ai o frumoasă sarcină de îndeplinit, o frumoasă pildă de dat...

Du Roy îl asculta beat de trufie. Un înalt prelat al bisericii catolice îi vorbea așa, lui. Și îndărăt simțea mulțimea, o mulțime strălucită venită acolo pentru el. I se părea că o putere îl împinge înainte, îl înalță. De-

venea unul din stăpîni lumii, el, el, fiul celor doi bieți țărani din Canteleu.

Și deodată îi văzu, pe tatăl și pe mama sa, în cîrciuma lor umilă așezată în vîrful dealului ce domină marea vale a Rouenului, dînd de băut țăranilor din ținut.

Le trimisese cinci mii de franci, din moștenirea contelui de Vaudrec. Avea să le trimită acum cincizeci de mii, ca să-și cumpere un petic de moșie. Să fie mulțumiți, fericiți.

În sfîrșit, episcopul isprăvi cuvîntarea. Un preot îmbrăcat într-o etolă aurită se apropie de altar. Și orgile reîncepură să cînte fala noilor soți.

Cînd izbucneau în vuiete mari, prelungi, care creșteau în valuri atît de răsunătoare și de puternice încît păreau gata să spargă bolta catedralei, pentru a se înălța în cerul albastru și vuietul lor răsunător umplea atunci întreaga biserică, înfiorînd carnea și sufletul; cînd se linișteau pe neașteptate scoțînd note sprintene și limpezi ce se împrăștiau în văzduh, atingînd în treacăt urechea ca o adiere — mici arii gingașe, simple, jucăușe, zburătăcind ca niște păsărele; cînd, fără veste, ca un grăunte de nisip preschimbat într-un întreg univers, muzica aceasta sprințară creștea din nou, înspăimîntătoare prin forța și amploarea ei.

Apoi, deasupra capetelor plecate, răsunară glasuri omenești. Vauri și Landeck de la Operă cîntau. În aer plutea un miros ușor de tămîie, în timp ce în altar se săvîrșea sfînta taină; la chemarea preotului său, Fiul Omului se întrupa pentru a consfinți triumful baronului Georges Du Roy.

Acesta, îngenuncheat alături de Suzanne, își plecase fruntea. Se simțea, în clipa aceea, aproape cucernic și plin de recunoștință pentru dumnezeirea care îl ocrotea astfel și care se purta cu el cu atîta luare-aminte. Și, fără să știe bine cui se adresa, îi mulțumi pentru izbîndă.

Cînd se sfîrși slujba, se ridică în picioare și, dînd brațul soției sale, trecu în sacristie. Începu atunci să i se perinde prin față șirul nesfîrșit al invitaților. Înnebunit de bucurie, Georges se credea un rege pe care un întreg po-

por venea să-l întîmpine cu bucurie. Strîngea mîini, bolborosea cuvinte fără înțeles, saluta, răspundea felicitărilor cu un „Sînteți foarte bun".

Deodată o zări pe doamna de Marelle ; și amintirea tuturor sărutărilor pe care i le dăduse și pe care ea i le înapoiase, amintirea tuturor dezmierdărilor lor, a drăgălășeniilor ei, amintirea sunetului glasului și gustului buzelor ei, îi aprinse brusc în sînge dorința de a o avea iar.

Era frumoasă, elegantă cu înfățișarea ei strengărească și ochii ei vioi. „Oricum, e o amantă încîntătoare", gîndea el.

Doamna de Marelle se apropie, cam sfioasă, cam neliniștită și îi întinse mîna. El i-o luă și o păstră într-a sa. Simți atunci chemarea tainică a acelor degete de femeie, blînda apăsare care iartă și primește ca totul să reînceapă. Strîngea și el mîna aceea mică, voind parcă să spună : „Tot te iubesc ; tot al tău sînt !"

Ochii lor se întîlniră zîmbitori, luminoși, plini de dragoste. Cu vocea ei plăcută, doamna de Marelle șopti :

— Pe curînd, domnule.

— Pe curînd, doamnă, răspunse el vesel.

Și ea se depărtă.

Alții se îmbulzeau. Mulțimea se scurgea prin fața lui ca un fluviu. În sfîrșit, se mai rări. Apoi plecară și cei din urmă.

Georges luă iar brațul Suzannei pentru a ieși din biserică.

Dar biserica mai era încă plină de lume, fiecare oprindu-se în loc ca să-i vadă trecînd. Georges călca liniștit, cu pas ușor, cu fruntea sus, cu ochii ațintiți spre marele și luminosul vitraliu de deasupra ușii. Simțea furnicîndu-l mici fiori, fiorii aceia reci pe care ți-i dau marile fericiri. Nu vedea pe nimeni. Nu se gîndea decît la el.

Cînd ajunse în prag, zări mulțimea îngrămădită, o gloată murdară, zgomotoasă, venită acolo pentru el, pentru el, Georges Du Roy. Norodul Parisului îl privea și îl invidia.

Apoi, ridicînd ochii, zări în depărtare, dincolo de Place de la Concorde, Camera Deputaților. Și i se păru că

n-avea de făcut decît un pas de la ieşirea boltită a bisericii pînă la intrarea boltită a Palatului Bourbon.

Coborî cu încetineală treptele bisericii, între două şiruri de oameni care-l priveau. Dar el nu-i vedea ; gîndul lui se întorcea acum spre trecut, şi, în faţa ochilor săi orbiţi de soarele strălucitor, tremura imaginea doamnei de Marelle potrivindu-şi în faţa oglinzii cîrlionţii de pe tîmple, totdeauna desfăcuţi cînd se dădea jos din pat.

1885